

T.C.
TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

TÜRK SİYASETİNDE BİR ÖMÜR: REŞAT DOĞRU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ahmet DOĞRU

Danışman
Prof. Dr. İsmet TÜRKMEN

TOKAT - 2025

ETİK SÖZLEŞME

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzuna göre Prof. Dr. İsmet TÜRKMEN danışmanlığında hazırlamış olduğum, **Türk Siyasetinde Bir Ömür: Reşat Doğru** adlı yüksek lisans tezimin kurallara ve bilimsel etik değerlere uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi halinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

.../.../2025

Ahmet DOĞRU

JÜRİ KABUL VE ONAY

Ahmet Doğru tarafından hazırlanan **Türk Siyasetinde Bir Ömür: Reşat Doğru** adlı tez çalışmasının savunma sınavı .../.../2025 tarihinde yapılmış olup aşağıda verilen jüri tarafından Oy Birliği ile Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri (Unvanı, Adı Soyadı)

İmzası

Üye (Başkan) :

Üye (Danışman) :

Üye

ONAY

...../...../.....

Doç. Dr. Ercan ÇAÇAN

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

TEŞEKKÜR

Yüksek Lisans eğitimimin her aşamasında önemli ve değerli katkılarıyla bana yol gösteren danışman hocam sayın Prof. Dr. İsmet TÜRKMEN saygı ve hürmetlerimi sunarım. Ayrıca tezin bibliyografisi alındaki çalışmalar bulunmuş sayın Doç. Dr. Necati ÇAVDAR'a verdikleri emekler için minnet ve şükranlarımı sunuyorum. Ders aşamasında benim yetişmemde önemli katkıları olan sayın Doç.Dr. Hakan YAŞAR'a çok teşekkür ederim. Öğrenim hayatım boyunca desteğini benden esirgemeyen ve her koşulda bana dayanak olan sayın Eski Devlet Bakanı Dr. Reşat DOĞRU'ya saygı, hürmet ve şükranlarımı sunuyorum. Tezin her aşamasında Oğlum Serdar DOĞRU ve Eren DOĞRU'ya yazımda ve okunmasında yardımcı oldukları için çok teşekkür ederim.

ÖZET

TÜRK SİYASETİNDE BİR ÖMÜR: REŞAT DOĞRU

Doğru, Ahmet

Yüksek Lisans, Tarih Anabilim Dalı
Tez Danışmanı: Prof. Dr. İsmet TÜRKMEN
Ağustos 2025, sayfa 183

Bütün ilim dallarında olduğu gibi tarihte de ciddi bir inceleme yapılabilmesi, ancak ilmî araştırma usullerinin bilinmesi ile mümkündür. Bu itibarla tarihte, ilmî bir çalışma yapabilmek ancak olayların ortaya çıkış sebeplerini ve olaylara etki eden faktörleri doğru bir şekilde incelemek ve anlamakla mümkün olabilir. Tarih biliminin amacına ulaşmasında en vazgeçilmez öge yöntemdir. Yöntem, bilimin amacına yönelmesini ve bu amacı gerçekleştirmesini sağlayan fikrî tutum ve yaklaşımlara denilmektedir. Bu anlamda yöntemin uygulama görevi, araştırma konusunu, yani nesnel gerçeği en anlaşılır bir biçimde yansıtabilmesidir. Bu değerlendirmeden hareketle, karmaşık ve çok yönlü toplumsal olayların incelenmesi için tarih bilimi kendi yaklaşımı ile bu olayların bir yönünü, ya da bir kesitini aydınlatmada kullanılacak bir araç olarak belirlemektedir. Bilim tek başına toplumsal gerçeğin bütünlüğünü ifade edememekle beraber her bilim bu gerçeğin bütünlüğünü parçalayarak kendi alanına yakın gördüğü bölümlerini bünyesinde toplayarak ve bu yeni sentezi toplumsal gerçek olarak sunmaya çabalar. Bu nedenle de bir sosyolojik veya iktisadi bir olgunun ayrı ayrı çeşitli bilimler yoluyla incelenmesi, önemli olmakla birlikte kendi bünyesinde farklılıklar yaratmaktadır. Bu farklılıkları azaltabilmek için bu çalışmada sosyoloji, siyaset sosyolojisi, psikoloji, coğrafya, demografik gibi kısmi sosyal bilimlerin tekniklerinden olanaklar elverdiği ölçüde yararlanmaya gayret gösterdik. Araştırmada toplumsal gerçeğin, bütünlüğü içerisinde olgu ve olayların incelenmesine özellikle dikkat edilmiştir. Diğer bir ifade ile bu araştırma, salt askerî ve siyasî tarihle ilgili bir nitelik taşımamaktadır. Bu bütünlüğün sağlanması hususunda, ciddi bir inceleme yapılabilmesi, ancak ilmî araştırma usullerinin bilinmesi ile mümkün olduğu gözden kaçırılmamıştır. Araştırmamızla ilgili bibliyografyanın tespitinden başlayarak, araştırmanın tashihine kadar çeşitli safhalarda kullanılan usuller ilmî araştırma kuramlarına dayalı olarak yapılmıştır. Sonuç olarak sosyal bilimlerin diğer dallarından da istifade etmeye çalıştığımız araştırmamızda, en başta resmi kaynaklardan yararlanılmak suretiyle somut veriler ışığında hadiselerin ele alınarak incelemesini, tarihçilik mesleği açısından zarurî görmekteyiz.

Reşat Doğru, 20 Temmuz 1955'te Tokat Erbaa'da doğdu. Babasının adı İbrahim, annesinin adı Ayşe'dir. Tıp Doktoru; İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesinden mezun oldu. Kayseri Tıp Fakültesinde Anestezi, Ankara SSK Dışkapı Hastanesinde Genel Cerrahi İhtisası yaptı. Yozgat Devlet Hastanesinde Genel Cerrahi Uzmanı ve Başhekim Olarak Çalıştı. Tokat Devlet Hastanesinde Genel Cerrahi Uzmanı Olarak görev yaptı. İki Dönem Tokat Tabip Odası Başkanlığı Görevini Üstlendi. 21, 23 ve 24. dönemlerde Tokat

Milletvekili Seçildi. 57. Hükümette Devlet Bakanlığı Görevinde Bulundu. 21. Dönemde Sağlık Komisyonunda, 24. Dönemde Çevre Komisyonu ve İnsan Hakları Komisyonunda görev yaptı. 23 ve 24. Dönemlerde Karadeniz Ekonomik İşbirliği Parlamenter Asamblesi (Keipa) Türk Grubu Üyesi oldu. Orta düzeyde İngilizce bilen Bakan Doğru, evli ve 2 çocuk babasıdır. Bu araştırmada Türkiye'nin yakın dönem siyasî yaşamında iz bırakmış olan Reşat Doğru incelenmiştir. Çalışmamızda öncelikle, Türk siyasetinde milletvekili seçildiği Tokat'a ve Türkiye'ye önemli hizmetleri bulunan Doğru'nun yaşamının aktarılması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Reşat Doğru, Biyografi, Siyasi Tarih, Düşünce Hayatı, Tokat

ABSTRACT

A LIFE IN TURKISH POLITICS: REŞAT DOĞRU

183

Doğru, Ahmet

MA, History Department

Thesis Advisor: Prof. Dr. İsmet TÜRKMEN

August 2025, page

As in all branches of science, a serious study of history can only be conducted through knowledge of scientific research methods. Therefore, conducting a scientific study in history is only possible by accurately examining and understanding the causes of events and the factors that influence them. The most indispensable element in achieving the goal of the science of history is method. Method refers to the intellectual attitudes and approaches that enable a science to direct itself to its goal and achieve this goal. In this sense, the practical function of method is to reflect the subject of research, that is, objective reality, in the most understandable way. Based on this assessment, history emerges as a tool for examining complex and multifaceted social events, using its own approach to illuminate one aspect or a segment of these events. While science alone cannot express the totality of social reality, each science attempts to dismantle this totality, incorporate the parts it deems relevant to its field, and present this new synthesis as social reality. Therefore, examining a sociological or economic phenomenon separately through various sciences, while important, creates inherent differences. To reduce these discrepancies, we have endeavored to utilize, to the extent possible, the techniques of partial social sciences such as sociology, political sociology, psychology, geography, and demographics in this study. Particular attention has been paid to examining social reality, facts, and events in their entirety. In other words, this research is not solely about military and political history. It has not been overlooked that a serious investigation is only possible with knowledge of scientific research methods in achieving this integrity. The methods employed in various stages of our research, from the identification of the bibliography to the proofreading of the research, were based on scientific research theories. Consequently, in our research, which also sought to utilize other branches of the social sciences, we consider it essential for the historian's profession to examine events in the light of concrete data, primarily by utilizing official sources.

Reşat Doğru was born on July 20, 1955, in Erbaa, Tokat. His father's name is İbrahim, and his mother's name is Ayşe. He is a Doctor of Medicine; He graduated from Istanbul University Cerrahpaşa Faculty of Medicine. He specialized in Anesthesiology at Kayseri Faculty of Medicine and General Surgery at Ankara Social Security Institution Dışkapı Hospital. He worked as a General Surgery Specialist and Chief Physician at Yozgat State Hospital. He also served as a General Surgery Specialist at Tokat State Hospital. He served two terms as President of the Tokat Medical Chamber. He was elected as a Member of Parliament for Tokat in the 21st, 23rd, and 24th terms. He served

as a State Minister in the 57th Government. He served on the Health Commission in the 21st term, and on the Environment and Human Rights Commissions in the 24th term. He was a member of the Turkish Group of the Parliamentary Assembly of the Black Sea Economic Cooperation (Keipa) in the 23rd and 24th terms. Minister Doğru speaks intermediate English and is married with two children. This research examines Reşat Doğru, who has left his mark on Turkey's recent political life. Our study primarily aims to chronicle the life of Doğru, who made significant contributions to both Tokat, where he was elected as a Member of Parliament, and to Turkey.

Keywords: Reşat Doğru, Biography, Political History, Thought, Tokat

ÖNSÖZ

Biyografi, bir bireyin yaşamının, kariyerinin ve önemli olaylarının kronolojik bir anlatımıdır. Bu tür çalışmalar bireyin sadece başarılarını değil, karşılaştığı zorlukları, dönüm noktalarını, hayatındaki önemli isimleri de kapsamaktadır. Biyografi yazımı edebi bir sanat formu olmasının yanı sıra aynı zamanda tarihi bir belgedir. Kişisel deneyimlerin sosyal ve kültürel bağlamda nasıl şekillendiğini anlamak biyografi çalışmalarının temel amacıdır.

Bu tür çalışmalar, bireylerin yaşamlarının yalnızca kişisel bir yolculuk olmadığını, aynı zamanda toplumun tarihine ve kültürel mirasına da katkı sağladığını göstermektedir. Biyografi yazımı, geçmişle bağlantı kurmanın bir yolu olarak bireylerin tarihsel farkındalık geliştirmelerine yardımcı olur. Önemli isimlerin yaşam öykülerinin özellikle toplumsal olaylar ve değişim süreçleri açısından incelenmesi, toplumun nasıl şekillendiğini ve bireylerin bu süreçteki rollerini anlamak açısından kritik öneme sahiptir. Biyografi çalışmaları kişisel tarihimizin izlerini taşıyan önemli bir araştırma alanıdır. Bireylerin yaşam öykülerinin derinlemesine incelenmesi hem bireysel hem de toplumsal tarih anlayışımızı zenginleştirir. Bu çalışmalar geçmişin izlerini takip ederek geleceğe daha bilinçli ve anlamlı bir bakış açısı geliştirmemizi sağlıyor. Biyografi sadece bir anlatı değil aynı zamanda geçmişle bağlantı kurmanın ve kimliğimizi keşfetmenin bir yoludur.

Biyografi çalışmaları, bireylerin yaşam öykülerini derinlemesine inceleyerek sosyal, kültürel ve tarihsel bağlamda anlamlandırma çabasıdır. Bu eserler sadece bir insanın hayat hikâyesini anlatmıyor; Aynı zamanda o kişinin yaşadığı dönemin sosyal ve politik dinamiklerini de ortaya koyar. Biyografi, bireylerin toplumdaki yerini, etkilerini ve geride bıraktıkları mirası anlamak için önemli bir araçtır. Kişisel tarihler, bireylerin yaşadığı olaylarla şekillenir ve bu olayların derinlemesine analiz edilmesi, tarih bilincinin gelişmesine katkı sağlar. Biyografik çalışmalarda kullanılan metodolojiler tarihsel araştırmalara benzer. Araştırmacılar, belgeler, mektuplar, günlükler ve diğer arşiv materyalleri aracılığıyla yapılan çalışmalarla bireylerin yaşam öyküleri hakkında derinlemesine bilgi edinmektedir. Bu tür belgeler bireylerin düşünceleri, duygu durumları ve toplumla olan etkileşimleri hakkında önemli ipuçları vermektedir. Ayrıca biyografi yazımında kullanılan anlatım tarzları ve teknikleri eserlerin edebi değerini artırarak okuyucunun ilgisini çekmektedir. Biyografi çalışmaları farklı disiplinler arasında

köprüler kurarak çok yönlü bir anlayışın geliştirilmesine yardımcı olur. Sosyoloji, psikoloji, edebiyat ve tarih gibi alanlarla etkileşim içinde olan biyografi, bireyin toplumsal yapıdaki rolünün anlaşılmasında önemli bir bakış açısı sunmaktadır. Özellikle bireylerin yaşadığı toplumsal dönüşüm ve değişimlerin izini sürmek biyografik çalışmaların temel amaçlarından biridir. Bu şekilde bireylerin yaşam öyküleri daha geniş sosyal ve kültürel bağlamlarla bağlantılıdır.

Biyografi yazarken karşılaşılan zorluklar da dikkat çekicidir. Kişisel geçmişleri objektif olarak aktarmak zor olabilir; çünkü bireylerin hayat hikâyeleri çoğunlukla subjektif deneyimlere dayanmaktadır. Araştırmacılar anlatının doğruluğunu sağlamak için birden fazla kaynağı karşılaştırmalı ve eleştirel bir şekilde değerlendirmelidir. Bu bağlamda biyografi yazımında etik konular da önemli bir yere sahiptir; Çünkü bireylerin özel hayatlarının ifşa edilmesi hem araştırmacılar hem de okuyucular açısından hassas bir konu oluşturmaktadır. Son yıllarda dijital teknolojilerin gelişmesi biyografi çalışmalarına yeni bir boyut kazandırmıştır. İnternet üzerinden erişilebilen dijital arşivler, tarihi belgeler ve bireylerin yaşamlarına ilişkin kaynaklar araştırmacıların işini kolaylaştırmaktadır. Ayrıca sosyal medya ve diğer dijital platformlar bireylerin yaşamlarının daha geniş kitlelere ulaşmasını sağlamakta, bu da biyografi çalışmalarını zenginleştirmektedir. Bireylerin kendi hikâyelerini paylaşması biyografi yazımında alternatif ve özgün anlatım tarzlarının ortaya çıkmasına olanak sağlar. Biyografik çalışmalar bireylerin yalnızca geçmiş yaşamlarını değil aynı zamanda gelecek potansiyellerini de anlamada kritik bir rol oynamaktadır. Bireylerin tarihteki yeri ve bıraktıkları miras, yeni nesillere ilham kaynağı olabilir. Bu nedenle biyografi yazımına katkılar, bireylerin yaşamlarının ötesinde toplumsal bilincin oluşması ve tarih bilincinin artması açısından büyük önem taşımaktadır. Biyografi çalışmaları, kişisel tarihlerin derinlemesine incelenmesi yoluyla sosyal ve kültürel dinamiklerin anlaşılmasına yardımcı olur. Bu çalışmalar bireylerin yaşamlarını, düşüncelerini ve toplumla ilişkilerini aydınlatırken aynı zamanda tarih bilincimizin gelişmesine de katkıda bulunmaktadır. Biyografi sadece bir ifade biçimi olarak değil aynı zamanda geçmişimizle yüzleşmenin ve geleceğimizi şekillendirmenin bir aracı olarak da değerlendirilebilir.

İÇİNDEKİLER

ETİK SÖZLEŞME.....	i
JÜRİ KABUL VE ONAY.....	ii
TEŞEKKÜR	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	vi
ÖNSÖZ.....	viii
İÇİNDEKİLER	xi
KISALTMALAR	xiv
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: REŞAT DOĞRU'NUN HAYATI VE ŞAHSİYETİ.....	14
1.1. Ailesi ve Tahsîl Hayatı	14
1.1.1 Yetiştigi Çevre ve Ailesi	14
1.1.2. İlkokul ve Ortaokul Öğrenimi	20
1.1.3. Lise Öğrenimi	26
1.1.4. Yükseköğretime Girişi	28
1.2. Memuriyete Atanması ve İlk yıllar.....	30
1.3. Devlet Adamlığı, Şahsiyeti ve Hatıralar.....	36
BÖLÜM 2: MİLLETVEKİLLİĞİ DÖNEMİ'NDE REŞAT DOĞRU.....	43
2.1. 21. Dönem TBMM'de Aldığı Görevler ve Çalışmaları.....	43
2.1.1. Soru Önergeleri: Bakanlıklara Sorular-Cevaplar	43
2.1.2. Gündem Dışı Konuşmaları.....	51
2.1.3. MHP Grubu Adına Bütçe Görüşmeleri Sırasında Yaptığı Konuşmalar	59
2.2. 23. Dönem TBMM'de Aldığı Görevler ve Çalışmaları.....	74
2.2.1. Soru Önergeleri	74
2.2.2. Gündem Dışı Konuşmalar	83
2.2.3.MHP Grubu Adına Bütçe Görüşmeleri Sırasında Yaptığı Konuşmalar	93
2.3. 24. Dönem TBMM'nde Aldığı Görevler ve Çalışmaları	126
2.3.1. Soru Önergeleri.....	127
2.3.2. Gündem Dışı Konuşmalar	132

2.3.3. MHP Grubu Adına Bütçe Görüşmeleri Sırasında Yaptığı Konuşmalar	148
BÖLÜM 3: BAKANLIK DÖNEMİNDE REŞAT DOĞRU VE FAALİYETLERİ (29 MAYIS 1999 - 18 NİSAN 2002)	155
3.1. Ekonomi ve Ticaret Alanında Yapılan Faaliyetler	155
3.2. Sosyal ve Kültürel Faaliyetler	158
3.2.1. Türk Dünyası Sosyal ve Kültürel Koordinasyon Kurulu Toplantıları .	158
3.2.2. Balkan Ülkelerine Yönelik Faaliyetler	163
3.2.3. Göçmen Sorunları	164
3.2.4. Yurtdışındaki Ahıska Türklerine Yönelik Çalışmalar	166
3.3. Büyük Öğrenci Projesi Kapsamında Yapılan Faaliyetler	167
3.4. Göçmen Konutları Projesi.....	173
3.5. Türk İşbirliği Ve Kalkınma İdaresi (Tika) Başkanlığınca Yürütülen Faaliyetler	173
3.6. Bakanlıktan Ayrılış	178
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	180
KAYNAKÇA	184
ÖZGEÇMİŞ.....	194

KISALTMALAR

Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
a.g.e.	: Adı Geçen Eser
a.g.m.	: Adı Geçen Makale
a.g.s.	: Adı Geçen Sözlük
a.g.t.	: Adı Geçen Tez
Çev.	: Çeviren
Der.	: Derleyen
Ed.	: Editör
Haz.	: Hazırlayan
M.	: Miladi
Yay.	: Yayınları
Yay. Haz.	: Yayına Hazırlayan

GİRİŞ

Araştırmanın Konusu

Araştırmanın konusu, 20 Temmuz 1955 tarihinde Tokat Erbaa’da hayata gözlerini açan Reşat Doğru’nun yaşamı ve siyasi faaliyetleridir. Eski Devlet Bakanı Reşat Doğru’nun babasının adı İbrahim, annesinin adı Ayşe’dir. Siyasete atılmadan önce tıp doktoru olan Bakan Doğru, İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesinden mezun olmuş, Kayseri Tıp Fakültesinde Anestezi, Ankara SSK Dışkapı Hastanesinde genel cerrahi ihtisası yapmıştır. Tıp uzmanlığı eğitimi sonrasında Yozgat Devlet Hastanesinde genel cerrahi uzmanı ve başhekim olarak çalışmış olan Bakan Doğru, Tokat Devlet Hastanesinde genel cerrahi uzmanı olarak görev yaptığı sırada iki dönem Tokat Tabip Odası Başkanlığı görevini de üstlenmiştir. Bu süreçte 21. , 23. ve 24. dönemlerde Tokat Milletvekili seçilen Doğru 57. Hükümette Devlet Bakanlığı görevinde bulunmuştur. 21. Dönemde Sağlık Komisyonunda, 24. Dönemde Çevre ve İnsan Hakları Komisyonu üyesi olmuştur. Ayrıca 23 ve 24. Dönemde Karadeniz Ekonomik İşbirliği Parlamenter Asamblesi (KEİPA) Türk Grubu Üyeliği görevini de üstlenmiştir. Bu bağlamda Bakan Doğru’nun siyaset yaptığı dönemde Türkiye’de siyasi yönelimler de incelenmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, Devlet Eski Bakanı Reşat Doğru’nun siyasi yaşamından, TBMM çalışmalarından ve eserlerinde yola çıkarak Türkiye’de toplumsal, siyasal ve ekonomik eğilimlerin neler olduğu saptanmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın Yöntemi

Araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi yöntemi ve sözlü tarih araştırması yöntemi kullanılarak hazırlanmaya çalışılmıştır. Öncelikle TBMM Arşiv ve Kütüphanesi verileri, dönemin süreli yayınları ve Reşat Doğru’nun eserleri gibi dokümanlar incelenerek araştırmanın amacına yönelik veriler elde edilmiştir.

Biyografi Çalışmalarının Tarih Araştırmaları Açısından Önemi

İnsan, sosyal bir varlık olduğu için insanlarla temas kurar ve onları etkiler veya etkilenir. Böylece hem kendi tecrübeleri hem de başkalarının tecrübeleri aracılığıyla dünyayı keşfetmeye, onlarla birlikte hayatı anlam katmaya çalışır. Dolayısıyla her alanda

kendini ispatlamış insanların, farklı yaşamları ve hikâyeleri ile karşımıza çıkmaları biyografi eserleri ile mümkün olmuştur. Biyografi (terceme-i hâl); edebiyat, siyaset ve sanat gibi alanlarda ön plana çıkmış ve önderlik etmiş kişilerin hayat hikâyelerinin başkaları tarafından yazılmasıdır. Biyografi, bir kişinin yaşamını ve eserlerini belirli bir düzen içinde anlatan yazılı bir belgedir. Biyografi türü, yaşama dair kapsamlı bir inceleme sunar. Bu tür, bireylerin hayatlarının çeşitli yönlerini, başarılarını ve karşılaştıkları zorlukları içerir. Biyografi, yalnızca bir kişiyi değil, o kişinin çevresiyle olan ilişkisini de gözler önüne serer. Kişinin düşünceleri, duyguları ve yaşam felsefesi, yazılı biyografi sayesinde ortaya çıkar. Bu bağlamda, bireyin toplum içindeki yeri ve rolü daha net bir biçimde görülür. Biyografi, bir kişinin yaşamını, deneyimlerini, başarılarını ve karşılaştığı zorlukları sistematik olarak anlatan edebi bir türdür.

Biyografik çalışmalar bireylerin yaşamlarına ışık tutmanın yanı sıra sosyal ve kültürel bağlamda da önemli bilgiler sunmaktadır. Diğer bir ifade ile biyografi çalışmaları başkalarının hayatlarını belgeler kullanılarak yaşadıklarını yazan bir yazı türüdür. Biyografi, insan yaşamını yorumlayarak ve analiz ederek yazıya dökerek hayatı ile ilgili düşüncelerini ortaya koymaya çalışır. Böylece yaşamını kelimelerle resim çizerek tekrar canlandırılarak bilim dünyasına göstermeye çalışır. Aynı zamanda biyografiler çalışmaları yoluyla daha önce yaşamış şahısların hikâyelerini ele aldığı için tarihçiler açısından önemli kaynak niteliğini taşımaktadır. Şayet kişi hayat hikâyesini kendisi kaleme alırsa ortaya çıkan esere “otobiyografi” denmektedir. Biyografi ve otobiyografi türü eserler Cumhuriyet Dönemi Tarih Araştırmaları açısından önemi giderek artan kaynak eserler durumundadır. Bireylerin yaşam hikâyelerini ve tarihsel bağamlarını anlamamızı sağlayan Biyografiler, önemli dersler ve ilham verici hikâyeler sunar. Bu başlık altında, biyografilerin tarih boyunca nasıl etkili bir araç olduğunu ortaya koymaya çalışacağız. Biyografi çalışmaları bireylerin yaşam öykülerini, deneyimlerini ve başarılarını derinlemesine inceleyen bir disiplin olarak tarihsel, sosyolojik ve psikolojik boyutları bir araya getirir. Kişisel tarihin izinde yürütülen bu çalışmalar, bireylerin yaşamlarına yalnızca kendi bakış açılarından değil, aynı zamanda toplum ve dönem bağlamından da daha geniş bir anlayış sunmaktadır. Bu biyografik çalışmaların önemi, yöntemleri ve kişisel tarihimizin anlaşılmasındaki etkisi üzerinde duracağız.

Esasında biyografi eseri yazmanın önemi, bireylerin yaşam hikâyelerini anlamak ve tarihsel olayları yorumlamak açısından oldukça büyüktür. Biyografiler, kişilerin

geçmişteki deneyimlerini, başarısını ve mücadelelerini gün yüzüne çıkarır. Bu eserler, kültürel bir miras niteliği taşır. Okuyucular, bu yaşam hikâyeleri aracılığıyla sadece bireyleri değil, aynı zamanda dönemleri de keşfeder. Tarih boyunca pek çok kişi, yazılı biyografiler sayesinde unutulmaz izler bırakmıştır. Biyografi, bireysel tarihin ötesine geçerek toplumsal yapıyı da anlamamıza yardımcı olur. Bu sebeple, biyografi yazmak ve okumak, kişisel ve kolektif gelişim açısından büyük bir fırsat sunar. Zamanla, efsanevi kişilerin hayatları üzerinden alınan dersler, bireylere ilham kaynağı olur. Sosyal, kültürel ve psikolojik unsurlar açısından biyografi, derin bir kaynak teşkil eder.

Tarih boyunca biyografiler, toplumsal olayları anlamak için önemli bir araç olmuştur. Tarihsel figürlerin yaşam öyküleri, belirli dönemlerdeki sosyal, ekonomik ve kültürel dinamikleri yansıtır.

Hatıralarda, kişinin meydana gelen değişimleri kavrayamaması, olaylara ve olgulara uyum sağlayamaması olumsuz faktörlerdir. Bununla birlikte kişilerin eğitim durumları, olaylara bakış açıları, kültür düzeyleri naklettikleri olayları farklı algılamalarına ve aktarmalarına neden olabilmektedir¹. Bu ve buna benzer bütün sebepler dikkate alındığında hatıraların tam bir objektiflik içinde yazılması mümkün görülmemektedir. Tarihte yer edinmiş pek çok kişi, yazılı ve sözlü gelenekte hikâyeleriyle yaşamaya devam edip, sonraki nesillere ilham kaynağı olmuştur. Diğer bir ifade ile biyografi yazmanın önemi, bireyler için ilham kaynağı oluşturmaktan gelir. Mandela'nın yaşam hikâyesi, ırk ayrımcılığına karşı mücadelesi ile insan hakları konusundaki önemli değişimlerin öncülüğünü eder. Bu tür yaşam öyküleri, bireylerde toplumsal sorumluluk bilinci oluşturur. Biyografilerin tarihi perspektiften okunması, bireyleri mevcut toplumsal yapı üzerine düşünmeye yönlendirir. Daima hisler ve şahsî görüşler ön plânda tutularak kaleme alındıkları düşünülmelidir. Dolayısıyla mukayesesi ve tenkidi yapılmadan kullanılmamalıdır. Yani tarihçinin, hatıraları diğer kaynaklarla doğrulaması gerekir. Çünkü sağlam kaynakların bulunduğu koşullarda hatıraların bilimsel ve kaynak değeri ikincildir. Biyografiler, toplumların belleğinde önemli bir yer tutar. Tarih boyunca pek çok ünlü şahsiyet, eylemleri ve fikirleriyle toplumları etkilemiş, tarihin gidişatını değiştirmiştir. Biyografi, bu kişiliklerin yaşam öykülerini inceleyerek

¹ Zeki Velidî Togan, *Tarihte Usul*, İstanbul 1981, s. 36.; Mübahat Küçüköğlü, *Tarih Araştırmalarında Usul*, İstanbul 1991, s. 24.; İbrahim Olgun, "Anı Türü ve Türk Edebiyatında Anı", *Türk Dili*, Cilt XXV, S. 246, Mart 1976, s. 405.; Emin Özdemir, "Anı ve Anı Dilimiz Üzerine", *Türk Dili*, Cilt XXV, S. 246, Mart 1976, s. 401. , Bülent Çukurova, "Millî Mücadele Anıları Üzerine Bir Bibliyografya Denemesi I", *Atatürk Yolu*, Cilt 6, S. 23, Mayıs 1999, s. 322.

onların düşüncelerinin ve eylemlerinin arka planını anlamamızı sağlar. Örneğin bir devrimci liderin yaşam öyküsü, dönemin sosyal, ekonomik ve politik koşullarını anlamak için kritik bir kaynak sağlar. Bu bağlamda biyografi yazımı, tarihi bilgilerin korunması ve gelecek nesillere aktarılması açısından büyük önem taşımaktadır.

Hatıraların, ikinci elden kaynaklar olarak değeri büyükse de, yukarıdaki şüphelerin yanı sıra insanın belli konularda taraflı olabileceği, ilgili bilgilerde abartma ve hatta yanlış bilgi verebileceği ihtimalinin de mevcut olduğu göz ardı edilmemelidir.²Dolayısıyla hatıralarda, çok yönlülük değil, belli bir taraflılık söz konusu olabilir. O hâlde hatırayı kaynak olarak kullanmak isteyen tarihçinin eserin yayın tarihine, yayımlayana, hatıra sahibinin dünya görüşüne, hatıra sahibinin bulunduğu görevin niteliğine ve onun olaylarla ilgili bilgisinin olup olmadığı konusuna mutlaka dikkat etmesi gerekir.

Tarihin başlangıcından beri ve yazının icadıyla birlikte topluma örnek insanlar merak edilmiş ve örnek yaşam hikâyeleri yazılmış ve günümüze kadar aktararak gelmiştir. Biyografi çalışmaları, eski çağlara kadar uzanmaktadır. Bu döneme ait Julius Caesar'ın hatıratı meşhurdur. Bunun yanında Bizans İmparatoru Kantakuzenos, Timur ve Babür de hatırat bırakanlardandır. Ancak Türk tarihinin en eski hatıra yazarı kitabesinde geçmiş olayları zikreden Bilge Kağan'dır. Eski dönemler hakkında bilgi veren daha güvenilir kaynakların bulunmadığında hatıralar, önemli kaynaklar olarak değerlendirilebilir. Nitekim çoğu kez hatıraların nesnel kaynaklar olmasalar da erken dönemler için birinci elden kaynaklar olarak mütalâa edildikleri görülmektedir. Örneğin, Napoleon Bonaparte'ın hayatı, Fransa'nın siyasi tarihi kadar Avrupa'nın da gidişatını etkilemiştir. Napoleon'un askeri başarıları ve stratejik kararları, sadece bireysel başarılar değil, ulusun yönünü belirleyen olaylardır. Bu tür biyografi incelemeleri, tarihsel olayları daha anlaşılır hale getirir.

Diğer taraftan İslam dünyasındaki biyografi çalışmaları tarihine bakıldığında, toplumu manevi dünyasına derinden etkilemiş hadis ilminin ve âlimlerinin hayat hikâyeleri kitap haline getirilerek topluma sunulmuştur. Bu çalışmalar yoluyla Hazret-i

² Çavdar Necati, "Üç Devrin Mazisi Son Osmanlı Sadrazamı Ahmet Tevfik Paşa", 2017,s.15.

Peygamber'in sözleri ve davranışları titiz çalışmalarla ortaya konulmuş ve çeşitli sözleyiş gelenekleriyle birlikte siyer ve megazi kitaplarıyla derinlemesine işlenmiştir. Cahiliye asrında "ahbâr" olarak adlandırılan eski haberleri aktaran, nesep, şiir ve kıssa ustası olan kabile tarihçileri vardır. Bu kişiler sayesinde, hem İslam tarihçiliğinin hem de siyer yazıcılığının kaynaklarını oluşturur. Zamanla, hadisçilerin çalışmaları önemini kaybetmiş ama o dönemde ahabârlerin teknikleri farklılaşarak biyografi mecmualarının ortaya çıkması sağlanmıştır. Tarihçilik alanında sîret/ siyer yazımı, dini ilimlerin gölgesinde şekillenmiş; muhaddisler, fakihler, müfessirler, sufiler, şairler ve dilbilimcileri de içeren biyografik sözlükler, dönemini yansıtarak gelişerek devam etmiştir. Ahabâr, menâkib, tabakât, şîret/şira ve mu'cem v.s gibi konular, İslam tarihçiliğinde olaylardan ziyade yaşam hikâyelerine duyulan ilgiyi artırarak halka yansımıştır. O dönemlerdeki Tarih konusu altında basılan kitapların çoğu, aslında biyografi niteliği taşımaktadır. Araplar için her ismin aynı zamanda kökleri, dolayısıyla aile tarihi ile bağlantılı olması (bin, binti gibi patronimikler) nedeniyle biyografi için doğal bir ortam oluşmasını sağlamıştır.³

Tarihi süreç içinde gelen Danişmendname ve Battalname gibi eserler sayesinde Türkçe biyografi geleneği oluşmasını sağlamıştır. Daha sonra Arap ve İran edebiyatının etkisiyle bu gelenek Orta Asya ve Selçuklu topraklarında yazılan Saltukname, Cengizname ve Timurname eserleriyle Osmanlı dönemine de taşınmıştır. Böylece Peygamber ve evliya yaşamlarını anlatan kitaplarla birlikte, Süleymanname ve Selimname gibi çeşitlerle padişahların yaşamları ve o dönemlerde yaptıkları hizmetleri konu alan kitaplar da kaleme alınmıştır. Ayrıca, bu eserlerde, ilgili dönemin öne çıkan şahsiyetleri hakkında terceme-i hâl ve vefeyât gibi pasajlar ilave edilmiştir. Ancak klasik Osmanlı Dönemi'nde biyografi türü olarak terceme-i hâlden çok, terâcim-i ahvâl kitapları yazılmıştır. Özel bir yaşamı ele alan kitaplardan çok, tabakât ve tezkire gibi biyografi sözlükleri kaleme alınmıştır.

Biyografi yazımında 20. yüzyıla kadar çoğunlukla toplum tarafından kabul görmüş kişilerin, devlet adamlarının ve orduları yöneten büyük komutanların, manevi dünyamızı aydınlatan erenlerin, evliyaların, halk şairlerin gibi manevi önderlerin, âlimlerin hayat hikâyeleri konusunda eserler verilmiştir. Bu eserler gerçekçi bakış açısıyla yazılmış öğretici nitelikteki eserlerdir. Bu kitaplar 19. yüzyılda, yaşamı ve

³ Michael Cooperson, *Classical Arabic Biography: The Heirs of the Prophets in the Age of al-Ma'mûn*, Cambridge University Press, 2000, s. 1-20.

eserleri konusunda sade olarak yazıldığını görmekteyiz. Osmanlı Devleti Dönemi'nde ise 19. yüzyıldan itibaren hatıra türü eserler yayımlanmaya başlamış, özellikle I.Meşrutiyet'in ilânı ile birlikte bu tür yayınlarda büyük bir artış gözlenmiştir. Hatırayı yazan tarihin tanığı durumundadır. Ancak kişinin tanıklığının kanıtlarla güçlenmesi gerektiği de unutulmamalıdır. Tarihçi, hatıratlardan elde ettiği veriyi kanıtlarken, bilginin dayandığı temellere başvurmak suretiyle bu işlemi gerçekleştirmek zorundadır. Bu kanıtlama gerçekleşmediği takdirde hatıratın ortaya koyduğu nakiller, ilmî anlam kazanan bilgiler bütünü olmaktan uzak kalır. İlmî özelliğe sahip olmayan bilgi ise, tarihî bilgi hüviyetini kazanamaz.⁴ Bu çağda sadece Büyük liderlerin biyografinin konusu olmuş ve uzun süre ihmal edilmiş bir alan olarak kalmıştır.

Hatıra sahipleri bazen Celâl Bayar'ın "Ben de Yazdım" eserinde olduğu gibi, sadece kendi gözlemiyle değil, başkalarının ağzından da olayı nakledebilmektedirler. Hatıraların bir başka mahzuru ise yazıldığı veya daha önemlisi yayımlandığı zaman esere yapılan müdahalelerdir. İsmet İnönü'nün Cumhurbaşkanı olması sebebiyle, Ahmet Ağaoğlu'nun "Serbest Fırka Hatıraları"nın ilk baskısında mevcut olan bazı konular daha sonraki 1969 baskısında yayımlanmamıştır. H. Rahmi Apak da 1942'de yayımlanan bir eserinde söylemekten çekindiği noktalar olduğunu 1957'de yayımlanan "Yetmişlik Bir Subayın Hatıraları" adlı eserinde belirtmektedir. Benzer bir durum Atatürk'ün Vahdettin'le konuşmasında da söz konusudur. "Atatürk'ün Hatıraları" 1926'da yayımlanırken bazı cümlelerin çıkarıldığı iddia edilmektedir. Yine H. Edip Adıvar'ın "Türk'ün Ateşle İmtihani" adlı eserinde olduğu gibi bazen hatıralar, devrin siyaseti ile uyuşmadığından yasaklanabilmektedir. Türkiye Cumhuriyeti tarihine kaynak teşkil edecek hatırat türündeki önemli eser bilindiği gibi Nutuk'tur. Atatürk'ün Nutuk'u bir hatırat olmakla birlikte, tarihi yapan şahsiyet tarafından yazılmış olmasıyla da ayrı bir önem arz etmektedir.

Tarih, insanlığın dünyaya gelmesiyle başlar ve günümüze kadar gelmesini sağlamıştır. Halide Edip'in eserlerinde ifade ettiği gibi , "biyografi tarihe insani sîmasını verir. " demiştir. Tarih olayların yazımında postmodernist yapının etkisiyle değişimler görülmüş ve bu süreçte ortaya çıkan analizler sonucunda, 20. yüzyılda tekrar biyografi önemli bir alan haline gelmiştir. Bu alan Tarihsel olayların anlatımında radikal değişimler

⁴ R. G. Collingwod, *Tarih Tasarımı*, (çev. Kurtuluş Dinçer), İstanbul 1990, s. 252.

yaşanmıştır. Eskiden ‘insanın içinde bulunduğu koşullar’ yerine ‘koşulların içindeki insan’ ifadesi öne çıkmıştır. Böylece insanın ekonomik ve demografik meselelerin yerine, kültürel ve duygusal unsurlar olan düşünceler, inançlar ve gelenekler dikkati çekmiştir. Ayrıca insan üzerinde sosyoloji, ekonomi ve demografiden oluşan etkiler yerine antropoloji ve psikoloji gibi alanlara ilgilenmiştir. Bu durum tarihin öznesi, topluluklar değil, bireysel olarak insan önemli hale gelmiştir. Böylece katmanlı ve tek-sebepli açıklama modellerinin yerine, etkileşimli, bağlantılı ve çok-sebepli açıklamalar alırken; metodolojik açıdan bir grubun nicel değerlendirmesi yerine bireysel örnekleme yönelim artmıştır. Bu bağlamda, organizasyonel yaklaşımlarda da analitik yöntemlerden ziyade betimleyici yöntemler dönemi ön plana çıkmıştır. Tarihçinin rolü, kavram yoluyla açıklamalar getirirken bilimselliği dikkate alarak yeni yorumlar getirilmesi sağlanmıştır.⁵

2000’li yıllardan itibaren tarih yazımındaki değişimi yani biyografik dönemi şu şekilde sıralanabilir: 1980’li yıllarda tarihçilerin konu alanına; sınıf, kitle, toplum ve ulus gibi kavramların girmesi bakış açısını değiştirmiştir. Bu değişim sosyal bilim alanlarında yapı-fâil dengesinin yapısal çözümlemeler lehine kaymıştır. Bu durum tarihçilerin ilgilendiği alanlar arasında sosyal, ekonomik, demografik gibi kavramların girmesine neden olmuştur. 1980’lerde bellek üzerinde yoğunlaşan tartışmalar, öznelliğe olan vurguyu artırarak pozitivist ve tarihsel yaklaşımların sağladığı kolaylığı etkilediği görülür. Bu etki feministler sayesinde kadınların geleneksel belgelerle erişilemeyen tarihine sözlü ve biyografik eserler yoluyla yeni bir yapı oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu durum pozitivist açıdan sosyal bilimlere karşı post modernizm getirdiği kimlik tartışmaları yerine bireyselliği ön plana çıkararak farklı bir bakış açısı getirdi. Bunun sonucunda toplumsal yapıların belirleyiciliğini kaybetmesine neden oldu. Örneğin Sovyetler Birliği’nin yıkılmasıyla ve küreselleşmenin hızlanmasıyla birlikte, sınıf ve ulus gibi kolektif kavramları merkezine alan büyük sözler önemini yitirmiştir. 1990’larda yaşanan önemli gelişmeler, biyografi araştırmacılarının değerinin psikanalitik ve psikodinamik bakış açısına yönelmesiyle farklı bir noktaya gelmiştir.

Kültür, yeniden değer kazanırken, temsili vurgulayan “kültürel çalışmalar” yerine faillığe odaklanan kültürel sosyoloji ön plana çıkmıştır. Bunun yanı sıra, insanın kendisine ve başkalarına sunduğu hikâyeler aracılığıyla oluşturduğu anlatisallığın yeni

⁵ Lawrence Stone, “The Revival of Narrative: Reflections on a New Old History,” *Past and Present* 85, 1979, s. 3-24.

cazibesini de göz ardı etmemek gerekir. Özetle, Marksizm ve Yapısalcılık (Strüktüralizm) karmaşıklığından faydalanan biyografi, tarih disiplininin yeniden gözdesi haline gelmiştir. Tarihi, insanı dikkate alınarak yazılmaya başlanmasıyla⁶ birlikte ve 2000’li yıllarda yalnızca biyografi alanında birçok araştırma merkezi kurulmuştur. Ayrıca o dönemle birlikte yeni lisansüstü programlar açılmış, yeni dergiler yayımlanmış ve bilimsel toplantılar düzenlenmiştir. Tüm bu gelişmeler, son kırk yıl içinde farklı akademik disiplinlerin, özellikle de biyografi türünü benimseyen edebiyat ile tarihin sınırlarındaki değişimler yaşanmıştır. Günümüzde biyografi, artık disiplinler arası çalışmalara olanak tanıyan ortak bir alan haline gelmiştir.

Biyografi’nin Olumlu ve Olumsuz Yanları

Biyografi, zor bir süreçtir ve bu durumun iki olumsuz yanı vardır.

1. Biyografi bir analizdir; yazılan kişinin yaşamı analiz edilerek onun farklı bakış açılarıyla kişiyi anlamaya çalışılır. Yazar, hayatını birebir aktarmak yerine, kendi bakış açısını da işin içine katarak ona göre yorumlar ve yazıyı düzenler. Bunu yaparken öncelikle sebep-sonuç bağı kurarak, hangi olayların daha önemli olduğuna karar verir. Bunu yaparken kelimeleri tercüme ederken yani bir dilden başka bir lisana çevrilirken, terceme-i hâl yapılırken dikkat edilecek nokta yaşam öyküsünü okuyucunun anlayacağı lisana dönüştürmek çok önemlidir. Ancak tamamıyla güvenilir bir tercüme mümkün değildir, çünkü her yazar, kendi tecrübe ve deneyimlerine bağlı olarak tamamen farklı bir çeviri yapabilir. Bu farklılık yazıyı yazanın; eğitimi, ideolojisi, toplumsal kökeni, sınıf ve statüsü, mesleği ve kişisel yaşamı, bu analiz sürecinde dikkat edilecek noktalardır. Bu nedenle, “biyografide iki kişinin hayatı vardır” cümlesi çok sıklıkla kullanılır. Bu yüzden yazar, kendine ait yaşam deneyim ve tecrübesi ile başkasının yaşamını ortaya koyarken arasında ilişki kurmaya çalışır. Bu çalışmayı yaparken, zamanın ve türün akademik paradigmalarına, bilimsel konvansiyonlarına ve okuyucu beklentilerine uygun şekilde hareket eder. Bunu yaparken çok sayıda kaynaktan faydalanarak yazının kişinin yaşamına dikkat ederek özel bir kurguyla hareket etmesi beklenir. Bu nedenle, farklı yazarlar, farklı zamanlarda aynı kişi hakkında yaptıkları biyografi çalışmalarında farklılık göstermektedir.

⁶ Derin Terzioğlu, “Tarihi İnsanlı Yazmak”, *Cogito* 29 Güz 2001, s. 284-295.

Aynı zamanda yazar, yaşam hikâyesini yazarken farkında olmadan kendi fikirlerinin ve düşüncelerinin subjektif olarak yazdığı görülmektedir. Bu durum tarafsızlığını yitirmesine ve yazdığı kişinin farklı şekilde gösterilmesine neden olur. Böylece kendi yaşadığı dönemin özellikleri düşüncelerini yansıttığı görülmektedir. Diğer taraftan, biyografisi yazılan kişi, çağdaş ve insancıl olarak değerlendirilerek durağan, tutarlı ve değişmez bir insan haline getirmek doğru değildir. Çünkü yaşam, her zaman tek düze değildir. Yani tezatlıklarla dolu yaşamı anlamlı ve değerli hale getiren yazardır. Bu süreçte, özellikle kişilere sosyal ve siyasal kimlikler kazandırırken dikkatli davranılmalıdır. Yani insan, değişik zaman ve şartlarda farklı şekillerde tanımlayarak farklı şekilde gösterilebilir. Bu durum kişilerin davranış ve düşünce dünyasında değişimler yaşanmasına neden olur. Böylece insanın yaşamış olduğu yaşamındaki evrelerdeki değişimi yazılarıyla yansıtmayı yazar başarmalıdır.

2.Biyografi yazmak, zorlu bir süreçtir ve yazarını yıpratır. Yazar, sosyal yaşantısında başka insanlar karar verirken dikkatli davranarak bir gözlemci gibi davranmalıdır. Yazdığı insana karşı özel bir bağ kurmaya çalışmalıdır. Bu durum, birinin yaşamını yazmanın getirdiği tutku ve bazen saplantı haline gelmesine neden olur. Böylece yazar, yazdığı kişiye öyle bir yoğunlukla bağlanmalıdır ki, hatta yazarın hayallerine bile girmelidir. Çünkü yazar, kendi hayatında fedakârlık etmeden başkalarının yaşamları hakkında karar veremez. Zamanla kendi deneyimleri arttıkça, diğer yaşamları gözlemlene ve yorumlama yeteneği de gelişir. Akademisyenler, özellikle tarihçiler, genellikle biyografi çalışmalarında yeterli donanıma sahip değildir. Oysa biyografi yazmak için kullanılan araç ve gereçler, farklı meslekleri de çok iyi bilmeden yazar. Sadece tarihçi olmak yeterli değildir; yeterli edebiyat, psikoloji, sosyoloji, coğrafya bilgisine sahip olmalıdır. Ayrıca insan ve toplum bilimleri hakkında yeterli bilgiye sahibi olmalıdır. Böylece yaşamını yazdığı insanı değerlendirirken onu eğitim durumu, mesleği ve uzman olduğu alan hakkında da yeterli bilgi edinmesi şarttır.

Tarihçinin, biyografisini yazdığı insanın kimliğine bağlı olarak farklı siyasi ve yönetimi de dikkate alarak, farklı kültürleri ve tarihleri veya kurumları ve şehir tarihi gibi tarih disiplinlerine de girerek faydalanması gerekir. Biyografi yazarı, öncelikle daha önceki araştırmacıların o insan hakkında yazdıklarını, yani tarihsel süreçteki kayıtlardaki bilgileri öğrenmelidir. Fakat bunu yaparken düşünce yapısından farklı yarattığı insan tipinden etkilenmemelidir. Biyografiler orijinal olmalıdır, fakat yaşamı yazılan kişiyi de

özel bir kişi haline getirmemelidir. Oysa bugünün akademik biyografi yazımında, insanın yaşadığı dönemi, mekânı, çevresini, mesleğini, sosyal statüsünü, ait olduğu toplumu, kültürü ve ülkeyi yansıtabilme yeteneği oldukça önemlidir. Bu durum, ortaya koyduğu yaşamı anlamamıza neden olur. Örneğin ağaç ve orman arasında kurulan bağ gibi olmalıdır. Ayrıca, Dilthey'in ifade ettiği gibi, bir parçayı anlamak, bütünü bilmeye bağlıdır. Ayrıca biyografi yazmak, yazarı belirli bir dönemi derinlemesine kavrayabilme yeteneği kazandırır. Artık o dönemin uzmanı oldukça kaleme aldığı insan hakkında eşsiz bir eser koymasına neden olur.

Tarih ve biyografi, birbirinden ayrılmayacak kadar yakındır. Bu nedenle, tarih yöntemine dair tüm kaideler biyografi için de uygulanmalıdır. Biyografi için özel bir ölçüt ya da sistematik bir yöntem bulunmamaktadır ve yazılan biyografi sayısı kadar farklı yöntemler vardır. Ayrıca biyografi kendisi de bir yöntem olarak kabul edilebilir. Bu nedenle her tür biyografi, yeni kabul edilerek belirli ölçüleri ve sınırlarını yeniden tanımlanabilir. Aynı zamanda, biyografi kaynakları ile tür arasında bağı de yeniden şekillendirir. Bu nedenle türlerin tanımlanması, daima eserlerin yazılmasından sonra gerçekleşir. Yani terminoloji pratikteki uygulamaların ardından oluşmaktadır. Bir hayatı hikâyeleştirmek, her defasında yazara yeni bir deneyim ve tecrübe kazandırır. Bu durum o kişide bir serüven duymasına neden olur. Böylece yaşamını yazdığı insanla doğrudan bağlantı kurar. Örneğin, bir devlet adamının biyografisi ile bir şairin, bir hükümdarın, bir eşkıyanın, bir iş adamının, bir işçinin hayatını anlatma yöntemleri farklılık gösterir. Ayrıca, biyografinin amaçladığı okuyucu kitlesi de dikkate alarak yöntemini belirlemesine etki eder. Bunu yaparken kitaplar, kişisel belgeler, formal yazışmalar, mektuplar, not defterleri, günlükler, anılar, otobiyografiler, fotoğraflar, filmler, sosyal medya hesapları, faturalar, binalar, eşyalar, karikatürler, gazeteler, dergiler, ölüm ilanlarından faydalanılabilir.

Biyografi, yaşamın her alanından bir hikâye çıkarmak için kullanılabilir. Sade bilgilerin, canlı bir anlatıma dönüştürme aşamasında, gerçek ile sanat arasındaki dengeyi sağlamak, biyografi yazmanın en zorlu yönlerden biridir. Bunu yaparken, hem yazdığı insana sadakatsizlik etmemeli, hem de belgenin sade dilinin baskısı altında zengin bir üslubu kullanmayı da ihmal etmemelidir. Çarpıcı bir senaryo kullanarak akademik kaideleri dikkate alarak, eseri ile okuyucunun dikkatini çekmelidir. Bu nedenle genellikle akademik biyografi, kaynak eser niteliğinde kalmakta, keyifle okunabilecek bir eser olma

seviyesine yükselememektedir. Biyografinin aynı zamanda bir sanat olduğu akıldan çıkarılmamalı; el ustası gibi çok titiz davranmalıdır. Yazar, akademik kimliğini gerektiğinde bir kenara bırakabilmeli ve metni okuyucunun bakış açısıyla değerlendirebilmelidir. Bu durum zamanla sanat anlayışının gelişmesine neden olacaktır. Uzman bir biyografi yazarı haline gelmek için edebi yolculuğuna başlamadan önce birçok biyografiyi okumalı ve küçük küçük biyografik denemeleri yaparak kendini geliştirmelidir.

Reşat Doğru Doğduğundaki Siyasi ve Ekonomik Ortam

Reşat Doğru'nun dünyaya geldiği dönemde Tokat özelinde CHP içerisindeki muhalefetin partiden kopmasıyla kurulan DP, kısa süre içerisinde yurt genelinde olduğu gibi burada da teşkilatlanma faaliyetlerine başlamıştır. Teşkilatlanma sürecinde Tokat'ın siyasi geçmişinde rol oynamış ve muhalif kişilikleriyle tanınan isimler DP'nin il teşkilatında görev almışlardır. Bu isimlerden Fevzi Çubuk ve Sıtkı Eken, Reşit Önder DP'nin zaferiyle sonuçlanan 1950 seçimlerinde milletvekili seçilmişlerdir.⁷ Türkiye'de iktidarın el değiştirmesine neden olan 1950 seçimleri yurt genelinde olduğu gibi Tokat'ta da DP, lehine sonuçlanmıştır. 1950 seçimlerinde DP, Tokat'taki 9 milletvekilliğinden 8'ini kazanmıştır

Reşat Doğru bu döneme ilişkin yaptığımız mülakatta özetle şu ifadelerle yer vermiştir:

“1950-1960 yıllar ülkemizde yeni siyasi dönemin başladığı yıllardır.1938 tarihinde Türkiye Cumhuriyetinin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün vefat etikten sonra, İsmet İnönü devletin başına geçmiştir. Atatürk devleti kurarken tarihten gelen Türk olmak unsurunu ve onun geleneklerini göz önüne alarak “Ne Mutlu Türküm Diyene” sözüne bağlı kalarak oluşturmuştur. Tarihten alınan birçok dersleri toparlayarak cumhuriyet idaresini kurmuştur. Laik demokratik bir cumhuriyet olmasını, başta kadın hakları olmak üzere insan haklarına çok değer vererek, bunu da TBMM'den çıkardığı kanunlarla ortaya koymuştur.Türk töresinde bazı kuralları vardır. Tarihte bu kuralları kurulan bütün devletlerde geçerli olmuştur. Örneğin kadınlar ve anaya çok değer vermiştir. Sultan ana devletin liderinin arkasında değil sağ başta yanında oturmuştur. Devletin en önemli kurumu olan divanda söz sahibi olmuştur. Türk Devletlerinin himayeleri altında bulunan

⁷ KARCI,BETÜL, Demokart Parti Dönemi'nde Tokat(1950-1960),Tokat Gaziosmanpaşa ÜniversitesiSosyal Bilimler Enstitüsü,Tokat 2019, s.92.

bütün halkları eşit görür onların yaşam haklarına karışmazdı. Her halk adalet içerisinde dini ve milli değerlerini korur yaşamını o şekilde devam ettirirdi. Atatürk'te devleti kurarken “insanı yaşat ki, devlet yaşasın” düsturu üzerine hareket etmiştir. Cumhuriyet ve laiklik her şeyin üzerindeydi. Atatürk'ün Türkiye Cumhuriyeti'nin kurarken verdiği mücadele ve ondan sonra yaptığı çalışmalar dünyada birçok millete örnek teşkil etmiş ve yeni bağımsız devletler kurulmuştur. “Yurtta Sulh, Cihanda Sulh” ilkesi dünyadaki bütün milletlerin gündemine taşınmış ve Birleşmiş Milletler (BM) uhdesinde bu yönde çalışmalar yapılmıştır. BM barış anlayışını bu söz üzerine bina ederek, zaman zaman da gündeme getirmiştir. Dünyadaki birçok devlet şu anda bile Atatürk'e ve görüşlerine çok saygılı bir şekilde bakmaktadır.

Ancak Atatürk'ün vefatından sonra 1950'li yıllara kadar ağır bir siyasi ortamın olduğunu görüyoruz. Ancak 2. Dünya Savaşı bu sürecin içerisinde olduğu düşünülürse bazı alınan kararlara hak vermekte gerekir. Atatürk'ün partisi CHP olarak 1950'li yıllara kadar devleti yönetmiştir. Muhalefete pek izin verilmediği için tek parti ile yönetildiği dönemlerdir. Ağır bir baskı rejimi olunca 1950 senesinde yapılan seçimlerde insanlara özgürlük olanağı sunan Demokratik Parti iktidara gelmiştir. Sloganı “ köylüğe, şehirlige; yol, iş ve ekmek olmuştur.” Bu da halk tarafından kabul görmüştür. Demokratik partinin ilk yıllarında çok önemli işler başarılmıştır. Anadolu da birçok ulaşılamayan yerlere çok önemli yollar yapılmıştır. İnsan hakları, adalet ve kadına karşı çok önemli hakların verildiği yıllar olmuştur. İnsanlar mutlu olmuş tarım başta olmak üzere üretimde çok mesafe alınmıştır.”⁸

DP'nin 10 yıllık iktidarı içerisinde yer alan 1954 seçimlerinde de bu tablo çok fazla değişmemiştir. 1957 seçimlerine gelindiğinde ise DP ülke genelinde %10'luk bir oy kaybı yaşamıştır. Aynı düşünüş Tokat'taki DP oylarında da gerçekleşmiş ve Tokat'taki seçimi CHP adayları kazanmıştır. DP'nin Tokat'ta seçimi kaybetmesinde ülke genelindeki siyasi ve ekonomik sıkıntılar kadar şehre özgü eksikliklerin de etkisinin olduğunu düşünmekteyiz. Bunlar arasında DP Tokat milletvekillerinin şehrin sorunlarına yeteri kadar ilgi göstermemesi, Başbakan Adnan Menderes'in iktidar yıllarında Tokat'ı ziyaret etmemesi, Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın vilayete sadece farklı illere giderken uğraması gösterilebilir. Bu dönemde DP'yi destekleyen yerel gazetelerden bazıları da partiden uzaklaşmış ve muhalif bir tutum sergilemeye başlamışlardır. 1954-1957 yılları

⁸ Reşat Doğru, “Türk Siyasetinde Bir Ömür: Reşat Doğru” (Ahmet Doğru), Görüşme Tarihi: 14.4.2025, Görüşme yeri: TBMM Kütüphanesi.

arasında kurulan CMP ve HP’de, Tokat’ta da siyasi teşkilat kurmuştur. Bu durum Tokat’ta DP ile CHP’ye muhalif fikirlerin var olduğunun göstergesidir. Her iki siyasi parti de 1957 seçimlerinde Tokat’tan aday göstermelerine rağmen başarı kazanamamışlardır. DP özelindeki bu başarısızlığın arka planında ise yatan gerçekliğe ve sonrasında yaşanan 27 Mayıs Askeri Müdahalesine dair Bakan Doğru özetle şu hususlara dikkat çekmiştir:

“Ancak 1960’lı yıllara bakıldığında, Doğru’ya göre ibre tersine dönmüş, Demokrat Parti söylemlerini unutmuş baskı ve korku terörü başlamıştır. Devletin içerisine huzursuzluk ve anarşi girince düzen kaybolmuştur. Türkiye de geçmişten gelen bir gelenek olarak devleti ben kurdum ben sahibi koruyucusuyum diye düşünen Türk Ordusu 27 Mayıs 1960 tarihinde ihtilal yaparak idareye el koymuştur. Ancak en kötü demokrasi bile en iyi ihtilalden daha iyidir.

İhtilal yapmadan ülke demokratik yöntemlerle normal düzen getirilmemiştir diye düşünülmüştür. Bu düşüncede doğrudur. İhtilaller hiçbir zaman çözüm olmamış demokrasi çok ciddi yaralar almıştır. Bu düşüncede doğru kabul edilmiş, daha sonraki yıllarda ihtilallere karışan liderlerin açıklamalarında ortaya çıkmıştır. Alparslan Türkeş gibi bazı komutanlar askeriyeden ayrıldıktan sonra parti kurmuş ve ülke yönetimine siyasetle devam etmişlerdir. Bundan dolayı da devlet her şeyin üzerinde olmalıdır. Türk Devlet siyasetine bakılınca önce devlet menfaatleri sonra şahsi menfaatlerini göz önüne tutulduğu görülmektedir. Bu süreçte devlet hiçbir zaman yıpratılmamış, zarar görmemiştir. Siz bir görevde olabilirsiniz, çokta yetkili olabilirsiniz, ancak hiçbir zaman devletin yapısına zarar vermemek gerekir. Devlet ebet müddet olarak, her zaman Türk tarihinde ana unsur olmalıdır. Siyasi parti veya bürokrasi mensubu olursa da ana kural her daim bu olmalıdır. Siz göreviniz esnasında ülkenin genel yapısına zarar vermemelisiniz. Elinizden geleni en iyi şekilde yapmaya çalışmak gerekir. Görevdeki insanlardan sonra gelen bürokratlar, alınacak bayrağı daha yükseklere taşıyacaklardır. Biz hiçbir zaman fayda vermesekte zarar da vermeyelim.”⁹

⁹ Reşat Doğru, “Türk Siyasetinde Bir Ömür: Reşat Doğru” (Ahmet Doğru), Görüşme Tarihi: 14.4.2025, Görüşme yeri: TBMM Kütüphanesi.

BÖLÜM 1: REŞAT DOĞRU’NUN HAYATI VE ŞAHSİYETİ

1.1. Ailesi ve Tahsîl Hayatı

1.1.1 Yetiştigi Çevre ve Ailesi

Bakan Doğru çocukluğunun ve gençlik yıllarının geçtiği Tokat iline bağlı Erbaa ilçesini Orta Karadeniz ile İç Anadolu’nun kuzey kısımlarının kesiştiği şirin bir yer olarak tanımlamıştır. Doğru’nun hayata gözlerini açtığı Erbaa’nın kuzeyinden, Yeşilırmak’ın bir kolu olan Kelkit ırmağı geçmektedir. Kelkit ırmağı bölgenin tarım ve hayvancılığına çok büyük katkı sağlamaktadır. Sulama ihtiyacının büyük kısmının sağlandığı bu kaynak sayesinde Erbaa, Niksar ve Reşadiye ilçeleri hayat bulur. Kelkit Ovası içerisinde tarımda kullanılan suyun temin edildiği, Devlet Su İşleri (DSİ)’ne ait kanallar bulunmaktadır. Kelkit ovası olarak tanımlanan ve Kelkit çayının geçtiği bu bölge, her türlü tarımın yapılabileceği güzel bir sahadır. Gümüşhane’ye kadar uzanan geniş bir bölgede hâkim olan Niksar ve Reşadiye’ye kadar olan bu yörede çok önemli, tarım işletmeleri bulunmaktadır. Başta Erbaa’da olmak üzere bölgenin her tarafında seralar bulunmaktadır. Seralarda ciddi mahiyette tarımsal ürünler yetiştirilmekte olup ülke ekonomisine çok önemli katkılar sağlanmaktadır. Erbaa ilçesi de, bu vadede anayolların tam ortasında oluşan, önemli bir kavşakta bulunmaktadır. Tarihi vesikalarda Avrupa’dan gelip, Asya ya uzanan İpek Yolu’nun tam üzerinde bulunan bu konumu ilçeye avantaj sağlamıştır. Bu sayede ilçe çevredeki, diğer kasabalara göre nüfus ve ekonomik bakımdan ileri seviyededir. Erbaa ilçesi ana yolun, ilçe içerisinden geçmesinin çok büyük faydasını görmektedir. İlçede başta tekstil ve tuğla kiremit fabrikaları olmak üzere birçok sanayi tesisi vardır. Çok büyük miktarda sanayi ve tarımsal üretim her gün bölgeden başka yerlere ihraç edilmektedir. Bundan dolayı da çalışma gücüne çok büyük ihtiyaç olup, neredeyse işsizlik hiç yok denecek, seviyesindedir. İlçe her geçen gün daha fazla imkâna kavuşmakta, büyümeye de devam etmektedir.¹⁰

Reşat Doğru ailesi ve yetiştigi çevreye ilişkin değerlendirmesinde şu ifadelere yer vermiştir:

¹⁰ Reşat Doğru, “Türk Siyasetinde Bir Ömür: Reşat Doğru Yetiştigi Çevre ve Ailesi” (Ahmet Doğru), Görüşme Tarihi: 14.4.2025, Görüşme yeri: TBMM Kütüphanesi.

“Babam, kendi şahsına münhasır özellikleri olan çocuklarına ve ailesine çok düşkün bir insandı. Dışarda ne yerse, mutlaka, aynı şeyleri evine de getirir ailesinin de yemesine çok dikkat ederdi.”¹¹

Reşat Doğru dini hassasiyetleri ön planda olan bir aile ortamı içinde yetiştiğini ifade ederken dedesi Mustafa Doğru’nun aile özelinde önemli bir figür olduğunu ifade etmektedir: “Babam Rahmetli İbrahim Doğru, zaman zaman dedemin başka mahallede olan evine, kardeşim Mustafa ile ikimizi götürürdü. Dedem beyaz sakallı, nur yüzlü kendi halinde inançlarına çok bağlı bir ihtiyardı. Bizim gelişimizden çok memnun olur bizi sevindirmeye çalışırdı.”¹²

Reşat Doğru, annesi Ayşe Doğru hanımefenin yaşamına tesir eden ve düşünce dünyasına tesir eden önemli bir figür olduğuna işaret etmektedir:

“Ayşe annem çok genç yaşta anne olmuş olmasına rağmen çocuklarına çok düşkündü. Hiçbir zaman boş durmaz, çok akıllı ve çalışkan birisiydi. Evde mahallede mutlaka bir işle meşgul olurdu. Mahallede sözü geçen itibarlı bir insandı. İnsanları iyiliğe yönlendirirdi ve aynı zamanda mahallenin de annesi gibiydi. Tütün üretiminin bütün süreçleri Ayşe annemin kontrolünde idi. Dikiminden, demetine denk yapılmasına kadar bütün süreci çok iyi ve başarılı bir şekilde yürütürdü. Her konuyu öğrenmeye çalışır, kendisini çok farklı yetiştirirdi. Her zaman kendisine ve evine bir şeyler kazandırmak, katkıda bulunmak için bıkmadan usanmadan mücadele ederdi. Onun hakkını korumasını, mücadele gücünü takdir ve sevgi ile hatırlıyorum. Bir gün halk eğitimde dikiş kursuna katıldığımı hatırlıyorum. Evde dikiş dikmek için makinası vardı. Altı çocuk içerisinde, o kursa gider terziliğin önemli noktalarını öğrenmeye çalışırdı. Dikiş makinasını profesyoneller gibi kullandığını çok güzel dikişler yaptığını hatırlıyorum. İnsanları etrafına toplamayı çok iyi bilir, onları yönetir, yönlendirilirdi. Her zaman çok büyük fedakârlıklar yapar, kapısına gelen her insana çok yardımcı olurdu. Her zaman kendisinden vermesi yanında, sağlığına da dikkat ettiğini söyleyemeyiz. Beş vakit namazını kılan, çok güzel kuran okuyan dini kuralları tam olarak yerine getiren mümine bir kadındı. Yedi çocuk dünyaya getirdi. Onları en iyi şekilde yetiştirmeye çalıştı. Hayat

¹¹ Reşat Doğru, “Türk Siyasetinde Bir Ömür: Reşat Doğru Yetiştirdiği Çevre ve Ailesi” (Ahmet Doğru), Görüşme Tarihi: 14.4.2025, Görüşme yeri: TBMM Kütüphanesi.

¹² Reşat Doğru, “Türk Siyasetinde Bir Ömür: Reşat Doğru Yetiştirdiği Çevre ve Ailesi” (Ahmet Doğru), Görüşme Tarihi: 14.4.2025, Görüşme yeri: TBMM Kütüphanesi.

mücadelesinde, güçlü bir duruş sergiledi. Onu ve yaptıklarını, güçlü ve dik duruşunu, bizlere verdiği umutları ömrümüzün sonuna kadar hiç unutmayacağım.”¹³

Doğru ailesinin temel geçim kaynaklarının başında tütün ekimi ve ziraatı gelmektedir. İkamet ettikleri mahallenin bütün sakinleri de tütün yetiştiriciliği ile uğraşmışlardır. Doğru ailesi tütünü köylerden tarla yüzü alarak işlerken, kağnılarla, at arabaları ile gelen tütünü evlerinin avlusuna düzenlemekle işe başlardı. Ailenin tütün hasadı döneminde yağmurdan korudukları ürünü, bozmadan çürütmeden kurutmaktı. Çünkü bu kurutma esnasında tütünün kalitesi ve rengi ortaya çıkmaktadır. Aile fertleri evlerinin avlusunda, tütünü iplere iğnelerle dizer, sıralar dizin haline getirirdi. Tütünün bu zorlu hazırlığı ailenin aynı zamanda yaşamın olağanüstü şartlarına direnmesinde etkili olmuştur. Zorlu yılları Reşat Doğru şöyle özetlemiştir:

“Tütün çiftçiliği çok ağır ve meşakkatli bir işti. Ailenin bütün fertleri bu işte çalışırdı. Yeşil olarak tarladan gelen tütünü bir gün içerisinde iplere dizip asmak gerekirdi. Asmaz iseniz çürür bütün emekleriniz boşa giderdi. Tütünün bu kırma kadar birçok aşaması vardı. Tarlaya fide olarak ekilip sonra buradan alınıp tütün üretimi yapılacak büyük tarlalara koymak gerekirdi. Tarlalara ekilen tütün sulanır daha iyi yetişmesi için çabalanırdı. Yaklaşık 50-60 cm kadar büyütülürdü. Sonra dip, orta, orta üstü ve tepe bölgesi diye, kıırımlara geçilirdi. En güzel kaliteli tütün orta ve orta üst bölgelerden alınırdı. Orta ve tepe altı, bölge tütün dizinleri itinalı bir şekilde kurutulmaya bırakılır yağmur ve güneşten korunurdu. Çünkü esas para yapacak yer burasıydı. Güzel kurutma ve itinalı bakım tütünün değerini artırır daha fazla para ederdi. Tütün çiftçiliği çok ağırdır. Dizinler kurutulduktan sonra tavan altlarına asılır, kış mevsiminde bulunduğu yerden alınır demet dönemine geçilirdi.

Dizin 2,5-3 metre boyunda iplerden oluşurdu. 50-60cm’lik uzun tütün iğneleri, ipucuna geçirilir tütünde bunların üzerinden iplere alınırdı. Demet işi daha çok kadınlar tarafından çocuklar ile beraber yapılırdı. Rahmetli annem tütün dizinlerini evin ortasına bir kilim sererek üzerine döker, neviyetine göre ayırır, demet yaptırırdı. Bu esnada, uzun kış günleri olduğu için de çaylar içilir bir şeyler yenir, şarkı türkü ve maniler söylenirdi. Annemde çok mani bildiği için her konuda güzel anlamlı manileri vardı. Mahallede insanlar evimize gelir anneme maniler söyletirlerdi. Demet yapılması bir şenlik içerisinde tamamlanırdı. Demet işi bittikten sonra balyalama işine geçilirdi. İlkbaharın başlangıç

¹³ Reşat Doğru, “Türk Siyasetinde Bir Ömür: Reşat Doğru Yetiştirdiği Çevre ve Ailesi” (Ahmet Doğru), Görüşme Tarihi: 14.4.2025, Görüşme yeri: TBMM Kütüphanesi.

günlerinde bu balyalar toplu olarak bekletildiği yerden alınır denk yapılacak alana getirilirdi. Denklerin yapılması tütün işinin en ağır ve meşakkatli dönemidir. Demetlerden açılan tütünler bir seçici tarafından birer birer ayrılır, renk değerine ve görünümüne göre sınıflandırılırdı. Bu ayrılan tütün yaprakları tekrar toplanarak denk yapılmak üzere sandıklara konurdu. Denk yapmak sandıklara dizmek çok büyük maharet ve ustalık isteyen bir işti. Her çiftçi bunu kendisi yapamazdı. Bu denk işinde usta insanlar belli bir ücret karşılığı denk yaparlardı. Ancak bizim ev de şansımız vardı. Çünkü rahmetli Ayşe annem çok iyi bir denk ustası idi.

Babam da çok güzel bir şekilde tütünleri sandık içine yerleştirerek denk yapılmış olurdu. Bizde kardeşim Mustafa ile anneme yardım ederek tütünleri seçer değerine göre sıralara yerleştirdik. Seçilen tütünlerde annem veya babam tarafından denk için sandığa dizilirdi. Denkler yapıldıktan sonra bunlar tekelde, reji de satılmak için evin güneş görmeyen bir yerine yerleştirilirdi. Denkler burada bekletilirken, koçan denen, tekele devlete satış kâğıtları hazırlanırdı. Satış zamanına koçanlar çıktı, tütün rejiye götürülüyor denirdi. Koçanlarda, yazılan tarihte özel bir maharetle hazırlanan ve itina ile bekletilen tütün denkleri, büyük bir umut ve heyecanla tekele götürülürdü. Tekel, tütünlerin devlet tarafından fiyatı tespit edilerek alınan bir yerdi. Hazırlanıp götürülen tütün denkleri, eksperler tarafından görülerek değerlendirilir, parası tespit edilirdi. Bu esnada Tekele götürülen tütünlere acaba ne kadar fiyat verilecek diye, her üretici eksperlerin gözünü gözlerdi. Çünkü tütün çiftçiliği çok ağır ve meşakkatlidir. Ailede herkes çalışmak durumundadır. Beş yaşındaki çocuktan, seksen yaşındaki dedeye kadar her birey, bu ürünün yetiştirilip satılacak duruma getirilmesi ve pazarlanmasına kadar geçen sürede görev alırdı. Hatta enteresandır. Bir ürün evden satış için çıkmadan, diğer senenin yeşil tütünleri eve gelmeye, işlenmeye başlardı. Siz ikinci ürünü yetiştirirken daha birinci ürün satılmamış, evde beklemekte olduğu görülürdü. Halkta eline zamanında para geçmediği için de ekonomik sıkıntı içerisinde kalır çok zorlanırdı.

Tütün eksperliği mesleği, tütün üretiminin temel unsuru idi. Eksper devlet adına alım yapan devlet memuru idi. Tütünü muayene ederek tespit ettiği fiyatı, sahibine bitirirdi. İtiraz pek mümkün olmaz, yapılırsa sonuç iyide kötude olabilirdi. Çünkü itirazın sonucu, eksperin başka bir arkadaşı tütüne bakar, aynı veya yakın bir fiyatı verirdi. Bundan dolayı da, tek alıcı devlet olduğu için verilen fiyatı herkes kabul eder tütün satılmış olurdu. Çok büyük beklenti yoksa ilk verilen fiyat kabul görürdü. Bu dönemde ev halkı, büyük bir heyecanla acaba bizim tütün ne kadar para yapacak diye beklerdi. Çünkü bir yıl boyunca bütün aile, bu tütün üretiminde çalışır, her şey tütünden gelecek paraya bağlanırdı. Bütün ihtiyaçlar tütün satımına bırakılırdı. Gençler için evlenme dönemi bile buna bağlıydı. İyi

bir fiyatla, tütünlerin satılması ev halkını çok mutlu ederdi. Şayet, iyi bir fiyata satılmaz ise evde büyük üzüntü oluşur, birçok ihtiyaç gelecek yıla ertelenirdi. İnsanların tek gelir kaynağı tütün yetiştirip bunu devlete satmaktı. Tütünün getirdiği geliri, diğer tarım ürünleri getirmezdi. Çiftçilerin en büyük tercih sebebi de bankalardan avans alınması ve iyi bir fiyata devlete satılması olduğu için, tercih edilirdi. Erbaa ilçesinde çiftçilikle uğraşan her ailede bu ürün yetiştirilirdi. Bizim mahallede her evde tütün üretimini görürdük.”¹⁴

Temel geçimleri ziraat olan Doğru ailesinin fertlerinin devletine ve değerlerine olan bağlılığını şekillendiren temel olgu adalet hissiyatıdır. Zira aile temel geçim kaynakları olan tütünün değerini ortaya koyan ekperin tespitine boyun eğmek zorundadır. Reşat Doğru’nun kardeşi Mustafa Doğru, Karadeniz Teknik Üniversitesi Makine Mühendisliği Bölümünü kazanmış olmasına rağmen bu mesleğin çevrelerinde itibarlı sayılması sebebiyle bu okulu bırakmış ve yine İstanbul’daki tütün eksperlik okuluna devam etmiştir. Yıllarca da tütün eksperisi olarak çalışmıştır. Ayşe Doğru çocuklarının da doğruluk ve dürüstlükten ayrılmamaları yönünde her daim telkinlerde bulunmuştur:

“...Kardeşime, annem Ayşe Doğru’nun vasiyeti vardı. Devleti zarar ettirmeden, çiftçiye üreticiye en yüksek değeri, fiyatı ver olmuştur. Mustafa da eksperlik yaptığı sürede hiçbir çiftçiye mağdur etmedi. Ayrıca, tütün üreticileri, her yıl kasım veya aralık aylarında, ziraat bankasından, faiz miktarı düşük, gelecek sene tütün üretimi sonunda ödenmek üzere, kredi alırdı. Alınan bu paraya avans parası denir, satılan tütün miktarından zamanı gelince kesilirdi. Tütün üreten çiftçiler mahalle veya köy muhtarı tarafından tespit edilerek bankaya bildirilirdi. Bu tespit edilen çiftçiler, alacağı borç parayı geri ödeyebilir denilerek bankaya teslim edilirdi. O zamanlar çiftçi kayıt sistemleri, bilgisayarlar yoktu. Daha çok muhtar ve ihtiyar heyeti tarafından karar alınır, tespitler olurdu. Listeyi yapar, o yıl kimler avans alacak tespiti olurdu. Avansı sadece Ziraat Bankası verirdi. Ancak verilen avans paraları halkın birbirine, müteselsil kefaleti ile olurdu. Yani her üretici kendisi dışında mahallede avans alan bütün çiftçilere kefil olunurdu. Kefil olunmaz ise avans, verilmezdi. Şayet, geri ödeme esnasında bir çiftçi borcunu ödemez ise, birbirlerine kefil olan bütün çiftçiler, borcu ödemek mecburiyetinde idi. Bu da çiftçiler arasında üzüntü ve sıkıntıya sebep olurdu. Çünkü her yıl birkaç çiftçi borcunu ödeyemez, icraya düşer, diğer komşuları da kefil oldukları için, ödemek mecburiyetinde kalırlardı. Ödeme esnasında çok ağır konuşmalar olur, o ailelere hakaretler yağdırılırdı. Aileler çok mahcup olur toplum içerisine

¹⁴ Reşat Doğru, “Türk Siyasetinde Bir Ömür: Reşat Doğru Yetiştirdiği Çevre ve Ailesi” (Ahmet Doğru), Görüşme Tarihi: 14.4.2025, Görüşme yeri: TBMM Kütüphanesi.

çıkamazlardı. Babam İbrahim Doğru bize şöyle derdi. Oğlum siz sakın kimseye bir şey söylemeyin. Biz her zaman ödeyen tarafta olalım. Allah bize her zaman borcunu zamanında ödeyen, işi gücü yerinde olan insanlar tarafında olmayı nasip etsin derdi. Onun içinde ödeme zamanlarında hiç sesini çıkarmaz, ödemeleri yapar geçerdi. Bu vasiyet bizim için çok önemli olmuştur. Çünkü düşmez kalkmaz bir tek yüce Allah vardır. Her insanın, ailenin başına böyle işler gelebilir. Bu hatıradaki kulağıma çok önemli, güzel bir küpe olmuştur.”¹⁵

Doğru ailesinin bütün üretimi ve ticaretinin dışında geçim kaynaklarından bir diğeri de baba İbrahim Doğru’nun ailesinden gelen kasaplıktı. İbrahim Doğru’nun zaman zaman aldığı küçük ve büyükbaş hayvanlar kesilmiş ve evlerinde muhafaza edilmiştir. Reşat Doğru üretimin bizzat kendi evlerinde aile fertlerinin tamamının üretime destek verdiğini ifade etmiştir:

“Kesilen hayvanların etleri evimizin alt bodrumunda bulunan beton havuzlara, annem Hâkime Doğru tarafından çok güzel bir şekilde tuzlandıktan sonra, itinalı bir şekilde yerleştirilirdi. Bu etler belli bir süre pastırma yapmak için buralarda bekletilirdi. Süre yaklaşık etin durumuna göre 15-30 gün arasında olurdu. Bu esnada et üzerine konulan kalın tuz parçaları onu pişirir pastırma kıvamına getirirdi. Bu etin tımar işinin ustası da babamdan sonra rahmetli annem Hâkime Doğru idi. Hâkime annem etleri zaman zaman kontrol eder, gerekirse tuz ilavesinde bulunurdu. Sonrasında havuzdan çıkarılmaya karar verilir etler kurutulmak için iplerle tavanlara asılırdı. Etler kuruyuncaya kadar asılı durumda kontrol edilerek bekletilirdi. Kurduğuna karar verilince, buralardan dikkatli ve temiz bir şekilde alınır, bodruma tahta kütükler üzerine sıralanırdı. Kütükler üzerinde konulan et parçaları, kalın demir döverler ile düzeltilir, üzerine pastırma çemeni sürülmek için masalar üzerine yerleştirilirdi. Hâkime annem çemen tozlarını, karabiberi, kimyonu, ezilmiş olan sarımsak parçalarını büyük tekneler içerisine koyar, itinalı bir şekilde su ile karıştırırdı. Buna çemen bulamacı denirdi. Çemen bulamacı belirli bir kıvama gelene kadar karıştırılıp dinlenmeye bırakılırdı. Bir gün çemenler dinlendirildikten sonra, pastırma yapılacak etler üzerine sürülecek duruma gelirdi. Düzeltilmiş kurutulmuş iplere asılı duran etler, tekne içerisine getirilirdi. Burada kurutulmuş ve dövülerek düzeltilmiş et paçaları çemen bulamacı içerisine yerleştirilir, demlenmeye bırakılırdı. Birkaç günde sık sık kontroller yapılarak burada bekletilirdi. Sonra etler teknelerden çıkarılır, üzerine ince bir tabaka halinde, çemen bulamaçları sürülürdü. Çemenlenme işi bittikten sonra dikkatli ve itinalı bir şekilde pastırma parçaları, tekrar kurutulmak üzere tavan altına, rüzgâr alan bir yere konulurdu.

¹⁵ Reşat Doğru, “Türk Siyasetinde Bir Ömür: Reşat Doğru Yetiştği Çevre ve Ailesi” (Ahmet Doğru), Görüşme Tarihi: 14.4.2025, Görüşme yeri: TBMM Kütüphanesi.

Burada etlerin üzerine sürülen çemenler kurutulur, pastırma yenebilecek konuma ve kıvama gelirdi. Bu üretim tamamlandıktan sonra satılabilecek duruma gelen pastırmalar ilçenin Pazar yerlerine götürülür orada halka sunularak, satılırdı. Pastırmalar çok özenle yapıldığı için çok önemli insanlar babamdan satın alabilmek için sıraya girerdi. Çok miktarda pastırma üretilir ve satılırdı. Babam yapılan bu pastırmaları zaman zaman da İstanbul'a götürür orada satardı. Erbaa da önceleri cumartesi, sonraları salı günleri ilçe merkezinde halk pazarı kurulurdu. Pazar da çiftçi köylü, üretmiş olduğu ürünleri getirir satardı. Bu pazarlara bizde katılır pastırma, sucuk, çemen ve kıyma gibi çeşitli et ürünlerini satardık. Önceleri, kardeşim Mustafa ile beraber, babama yardımcı olurken, sonraları kardeşim Mehmet de bize katılıyordu. Yaptığımız bu ticaretle de, evimize artı bir gelir olarak sağlanıyordu. Bazen Erbaa pazarı dışında Taşova ve Niksar gidilirdi. Pazarda akşama kadar durulur, borçlar ödendikten sonrada kalan paralar babama teslim edilirdi. Ayşe ve Hâkime annelerim, Mustafa Serpil, Mehmet, Selma, Ahmet olmak üzere altı kardeş olunca, ev çok kalabalık görünürdü. Bu kadar büyük bir aileyi doyurmak giydirmek donatmak çocukları okula göndermek çok zor olsa gerek. Bizler çocuk olduğumuz içinde, evin nasıl döndüğünü çok fazla anlamıyorduk. Ancak ailede tütün tarımı yapılması ve pazar tezgâhı açılması, bizde yokluk kavramını hiç göstermemiştir. Onların mekânları cennet olsun. Biz çocukları aç açık bırakmadan okullara gönderdiler, her türlü ihtiyacımızı karşıladılar, okuttular. Hepimizin meslek sahibi olmasını fedakârlıklar yaparak temin ettiler.”¹⁶

Ayrıca baba İbrahim Doğru, arsa ve arazi alım-satım işlerini de takip etmiştir. Yaptığı ticaret çoğu kez Tokat sınırları dışına da taşmıştır. O dönemde Ankara sınırları dâhilinde Sincan, İstanbul'da Kurtköy başta olmak üzere birçok bölgeden arsa alıp satmıştır.

1.1.2. İlkokul ve Ortaokul Öğrenimi

Reşat Doğru, ilkokulu Erbaa merkezinde gözde okullarından birisi olarak nitelendirdiği Hâkimiyet-i Milliye ilkokulunda tamamlamıştır. Okulunun Erbaa çarşısı içinde olduğunu ve evine yürüme mesafesinde olduğunu ifade etmiştir. Doğru'nun ilkokul öğretmeni Nedim Bulut'tur. İlkokul öğretmeni Nedim Bulut, Doğru'nun kişiliğinin gelişiminde son derece tesirli olmuştur. Çok akıllı, çalışkan, sevecen otoriter bir öğretmen olduğunu ifade ettiği Nedim Bulut'u, Doğru şu ifadeleri ile anlatmıştır:

¹⁶ Reşat Doğru, “Türk Siyasetinde Bir Ömür: Reşat Doğru Yetiştirdiği Çevre ve Ailesi” (Ahmet Doğru), Görüşme Tarihi: 14.4.2025, Görüşme yeri: TBMM Kütüphanesi.

“Ortaokul yıllarım Erbaa İlçesinde geçti. İlkokulda öğretmenimiz Nedim Bulut idi. Hocamız çok çalışkan disiplinli öğrencilerini çok seven bir öğretmendi. Beş yıllık okul süresince kendisinden çok şey öğrendim. Son sınıfta matematik dersinde konuları anlattıktan sonra yarışma yapardı. Soru sorar bunu kim önce yaparsa ona simit alacağım derdi. Nedim Bulut hocamın çok simidini yemişimdir. Matematik dersim çok iyi olduğu için devamlı yüksek not alırdım. Öğretmenimiz den çok şey öğrendik. O zamanki ilkokul öğretmenlerinin fedakârlığını ve öğrenci için çırpınışlarını çok iyi hatırlıyoruz. Nedim hocamda o fedakâr öğretmenlerden birisi idi. O, çakmak çakmak gözleriyle kendinden emin bakışları kararlı ve ciddi duruşu hala gözlerimin önünden gitmiyor. Ancak Nedim Bulut hocam fazla yaşamadı. Biz ilkokuldan mezun olduktan 10 yıl sonra vefat ettiğini duydum. Onu ziyaret edip elini öpmeyi çok istemiştim. Ancak bu olmadı. Ama ona verdiğimiz sözü tutup, insanlara direkt hizmet eden bir meslek sahibi oldum. Çalışma prensiplerini, çocuklar dâhil insanlara değer vermeyi, insan sevgisi gibi çok değerleri ondan öğrendik. Mekânı cennet olsun. Onun gibi fedakâr öğretmenlere her zaman ihtiyacımız olduğunu da hiçbir zaman unutmadık... Dersleri çok iyi anlatır, zamanı çok güzel kullanır, hiç boşa geçirmez iddialı bir eğitimci idi. Dersleri çok güzel anlaşılacak şekilde anlatır, anlaşılıp anlaşılmadığını zaman zaman da kontrol ederdi. Ben de derslerime muntazam çalışır, dersi derste öğrenmeye çalışır evde de tekrar ederdim. Rahmetli annem Ayşe Doğru zaman zaman okula gelir durumumuzu öğretmenimize sorardı. Derslerimizin iyi olmasına çok sevinir bize sarılırdı. Kendisi Niksar’da ilkokuldan sonra ebelik okulunu kazanmış ancak babası tarafından okula gönderilmemişti. Ebe olamadığına zaman zaman çok üzülür, bizim mutlaka okumamızı isterdi. Nedim hoca velilerin öğrenciyi takip etmesinden çok memnun olurdu. O dönemlerde veli-okul- öğrenci işbirliği, çok fazla bilinmiyordu. Babamın okula geldiğini hiç hatırlamıyorum. Ancak o dönemde annem Ayşe Doğru’nun okula gelip gitmesi, bizleri takip etmesinin önemini, şimdilerde daha iyi anlıyor ve takdir ediyorum. Çocuklar mutlaka hangi okul olursa olsun mutlaka takip edilmeli kontrol yapılmalıdır. İlkokul, ortaokul hatta üniversite öğrencisi bile olsa, velinin çocuğunu takip etmesi, okulla ilişkisinin nasıl olduğunu bilmesinin önemi çok büyüktür. İlerdeki yaşam dönemlerimizde, üniversitede okuyan bir öğrencinin, okula devam ediyor görünüp, üç yıl boyunca okulla ilişkisinin hiç olmadığı hiçbir dersten geçmediğine şahit olmuşumdur. Öğrenci, kendi haline bırakılmamalı, yakın takip içerisinde olmalıdır. Çocukta takip edildiğini, ailesinin kendisinin ne yaptığını bildiğini bilmesi gerekir. İlkokulda bile olsa, duyarlı bir annenin okul yaşamını takip etmesinin önemini, çok iyi anlamamız, analiz etmemiz lazım. Böyle anne ve babalara dünden daha fazla bugün ihtiyacımız var. Ortaokula geçince her dersin öğretmeni ayrı olduğu için Nedim hocanın sevgi ve şefkatini

çok kolay bulamadık. Ancak yine de onun bize verdiği çalışma prensipleri, önderimiz olmuştur. Onun bize kazandırdığı temel üzerinden, eğitimimize devam ettim.”¹⁷

Reşat Doğru’nun düşünce dünyasında tesiri olduğunu düşündüğümüz çocukluk dönemine dair tespitlerimizde geleneksel bir aile yapısı ve değer dünyası içinde yetiştiğini görmekteyiz. Buna ilişkinde değerlendirmesinde Bakan Doğru, “...İlkokul çağım o zamanın şartları içerisinde çok güzel geçti Mahalle arkadaşlarımız ile her zaman beraber olduk. Şimdiki genç nesil gibi, telefon internet arkadaşlığı değil, hakiki mahalle arkadaşlığı, kardeşliği vardı. Sevinç de de üzüntü dede hep beraber olur, topluca oyunlar oynardık. Belki bir topumuz bile yoktu ama arkadaşlıklarımız can dostluklarımız vardı. Çocuklar bir araya gelir, mahalle takımı kurar, komşu mahalle takımları ile kıran kırana zorlu maçlar yapardık. Bizim mahallede arkadaşlarım Hasan Karadayı, Erdoğan Ekmen, Ali Sütçü, Behçet, Cin Mustafa idi. Ancak en çok bu arkadaşlarla beraber oluyorduk. Hasan polis olup emekli oldu İstanbul’a yerleşti. Erdoğan astsubay olmuştu, görev esnasında şehit oldu. Ali sütçü tütün eksperisi daha sonra mühendis oldu. Behçet bir bankaya girerek, memur olup emekli oldu. Cin Mustafa da daha fazla okumayarak inşaatçı oldu. Herkesin dünyası farklı olup dağılmıştık. Ama çocukluk zamanımızda, kimse arkadaşını bırakmaz hep beraber olur, hiç ayrılmazdık. Her şeyin önünde mahalle arkadaşlığı, kardeşliği vardı. Daha sonraki dönemlerde İnternet ve sosyal medya çıkınca çok şey değişti. Gençlik zamanının büyük kısmını burada geçiriyor. Saatlerce internet başından ayrılmayan gençler, çocuklar hatta ailelerle karşılaşıyoruz. Hatta aileler evin içerisinde bile, internet ile birbirleriyle iletişim kuruyorlar.”¹⁸ şeklinde ifadelerine yer vermiştir. Bu bağlamda bu değer dünyasından uzak kalan yeni nesli de şansız görmektedir. “Saatlerce internetteki oyun başından, televizyondaki diziyi izlemekten yorulmuyorlar. İnternetin televizyonun başından kalkmıyorlar... O çocukluk yılarımızda evlerde yediğimiz yemekleri bile çok özlüyoruz. O zamanlar evlerde her kişiye bir tabak yoktu. Altı kardeş olduğumuz için, annelerim yemeği büyük bir kaba koyar, bizde hep beraber aynı kaptan yemek yer, karnımızı doyururduk. Yemek beğenmemek yememek kesin olarak yoktu. Yemek yemez isen aç kalırdın. Onun içinde hep beraber oturulur yemek yenir ve sofradan kalkılırdı. O zamanki annelerimin yaptığı yemeklerin tadı,

¹⁷ Reşat Doğru, “Türk Siyasetinde Bir Ömür: Reşat Doğru İlkokul ve Ortaokul Öğrenimi” (Ahmet Doğru), Görüşme Tarihi: 14.4.2025, Görüşme yeri: TBMM Kütüphanesi.

¹⁸ Reşat Doğru, “Türk Siyasetinde Bir Ömür: Reşat Doğru İlkokul ve Ortaokul Öğrenimi” (Ahmet Doğru), Görüşme Tarihi: 14.4.2025, Görüşme yeri: TBMM Kütüphanesi.

damağımızda duruyor, unutamıyoruz. Annelerim her yapacağı yemeği besmele ile başlar besmele ile sofraya koyardı. Yemeğe kendi sevgilerini, şefkatlerini dualarla koyarlardı. O zamanki sevgi şefkat birlik ve beraberlik hiçbir zaman unutulmadı. Tat her zaman ağızımızda, gönlümüzde zihnimizde kaldı.”¹⁹

Doğru’nun mücadeleci ruhunun ortaya çıkması üzerinde de çok erken yaşlarda ailesine yardım amacıyla iş hayatına dâhil olması etkili olmuştur. Yaz tatili ve hafta sonları dâhil olmak üzere arkadaşlarıyla günlük ücreti o dönemde 4-5 liraya, kiremit fabrikalarında çalıştığını ifade etmiştir: “...Çalışmanın ve para kazanmanın çok önemi vardı. Bir hafta çalışılır, cuma günleri de, haftalık paralar ödenirdi.”²⁰ Bu çalışma temposu içinde sanattan, sinemadan ve spordan kopuk olmayan renkli bir çocukluk evresi geçirdiğini de görmekteyiz: “...Aldığımız paraları annemize verirken, akşamda yazlık sinemalara giderdik. O zamanki cuma akşamları oynatılan filmler ve sinemalar çok meşhurdur. Yazlık sinemalarda Ayhan Işık, Eşref Kolçak, Orhan Günşiray, Cüneyt Arkın, Kartal Tibet, Serdar Gökhan, Türkan Şoray, Filiz Akın, Fatma Girik filmlerini zevkle izler evlerimize dönerdik. Benim en beğendiğim aktör Orhan Günşiray’dı. Orhan Günşirayın filmlerini hiç kaçırmazdım. Cüneyt Arkın da Malkoçoğlu filmleri ile çok beğenimizi alır favorilerimiz arasında sayılırdı. Yaz mevsim sinemaları bizim için unutulmaz anılarla dolu idi. Sinemada otururken çekirdek çitlemek en büyük zevkimizdi. Açık alanlı yaz sinemalarını maalesef tamamen kapattık, unuttuk. Nerede o eski filmler ve sinemalar diye düşünmeden edemiyoruz. Arkadaşlarımızla hemen hemen her gün beraber olurduk. Yaz aylarında bir zevkimiz de, arkadaşlarla beraber çimmeye (yüzme demek) gitmekti. Erbaa içerisinde geçen kanalın ambarlar arkasındaki bölümünde yüzerdik. Ara sırada yaz aylarında coşkun akmayan Kelkit Irmağına gidip orada hep beraber piknik yapar hem de yüzerdik.”²¹

Azimli ve kararlı duruşunun da ardındaki gerçekliğin bu dönemde tesiri altında kaldığı hadiselerce şekillendiğini düşünmekteyiz. Doğru, o dönemde zorlu şartlarda edindiği bisikletinin kaybolması üzerine verdiği mücadeleyi şu ifadeleri ile özetlemiştir: “Çocukluk evresinde de Çok coşkulu olur çok da eğlenirdik. Kelkit Irmağına yüzmek için

¹⁹ Reşat Doğru, “Türk Siyasetinde Bir Ömür: Reşat Doğru İlkokul ve Ortaokul Öğrenimi” (Ahmet Doğru), Görüşme Tarihi: 14.4.2025, Görüşme yeri: TBMM Kütüphanesi.

²⁰ Reşat Doğru, “Türk Siyasetinde Bir Ömür: Reşat Doğru İlkokul ve Ortaokul Öğrenimi” (Ahmet Doğru), Görüşme Tarihi: 14.4.2025, Görüşme yeri: TBMM Kütüphanesi.

²¹ Reşat Doğru, “Türk Siyasetinde Bir Ömür: Reşat Doğru İlkokul ve Ortaokul Öğrenimi” (Ahmet Doğru), Görüşme Tarihi: 14.4.2025, Görüşme yeri: TBMM Kütüphanesi.

gittiğimiz bir günde çocukluk ya ırmağa bisikletle girdim. Bisiklet derin yere gelince ayaklarımın altından kayıp gitti. Bisikleti bulmak için bütün arkadaşlar o bölgeye dalmaya başladık. Ancak bir türlü bulamıyorduk. Bende bulamayınca akşam eve ne diyeceğim diye korkmaya başladım. Artık aramadan vazgeçtiğimiz son anlarda bir kez daha ırmağa gireyim şuraya bakayım diye aklımdan geçti. Irmağa girip, son bir dalış yaptım. Bir anda bisiklet ayağıma takılmasın mı? Dünyalar benim oldu. Bisikleti bulmama çok sevinmiştim. Her zaman derler ya Allah insanlara önce eşeğini kaybettirir, sonra buldurup sevindirir. Benimki de aynen böyle olmuştu. O zaman yaşadığım bu olayı ve sevinci hala unutamam. Çok tatlı unutulmaz bir hatıra ve çok önemli bir ders oldu.”²²

Doğru yaşamın bir mücadele olduğunu düşünmekte ve yapılmaması gereken bir şey konusunda ısrarcı olunmaması gerektiğini vurgularken, sonrasında da sıkıntıda kalınmamasını bu ve benzeri örneklerde bizzat tecrübe ettiğini yenilemiştir.

Doğru çocukluk dönemindeki yaşamının eğlenceli boyutunu ise her fırsatta anımsamaktadır: *“Çocukluğumuzda yazın arkadaşlarla gezerdik. Hasan ve Erdoğanlar, eski hastanenin arkasındaki Hasan gilin bahçeye çok giderdik. Orada oturur, taze dalından kopararak domates, salatalık ve biber toplar, ekmeğe katık yapar orada yerdik. O zamanki bahçeden toplayarak yediğimiz sebzelerin tadı hala damağımızda duruyor. Nerede o zamanki domatesler salatalıklar diye hayıflanıyoruz. Tabiatın nasıl bozulduğunun ve eski güzelliklerin kaybedilmesinin şahitleriyiz. Doğal olarak yetişen domates biber ve salatalıkların eski kokusunu hiç unutamıyoruz. Nerede o eski güzellikler diye hayıflanmamak mümkün değil.”²³*

Doğru ilkökul mezuniyeti sonrasındaki sürece ilişkin ayrıntılara hâkimdir. Doğru’nun Erbaa Ortaokuluna kaydı babası İbrahim Doğru tarafından yaptırılmıştır. Doğru yeni okulunda alışmakta zorlanmış, okulun ve sınıfların mevcudunun kalabalık olduğunu hatırlamaktadır. Ders öğretmenlerinin konularına hâkimiyetlerini ve disiplinli olmalarını anımsayan Doğru, o dönemde okulun kendine mahsus kıyafetini, kravatlı takım elbiseli ve kasketli, olduğunu doğrulamaktadır: *“Okul Müdürü Orhan İçellioğlu yardımcıları Hayri Doğan ve Abdurrahman Özkan hocalar çok dirayetli idareciler idi. Okul şapkası olmadan okul içerisine giremezdik. Her gün mutlaka okula giderdik,*

²² Reşat Doğru, “Türk Siyasetinde Bir Ömür: Reşat Doğru İlkokul ve Ortaokul Öğrenimi” (Ahmet Doğru), Görüşme Tarihi: 14.4.2025, Görüşme yeri: TBMM Kütüphanesi.

²³ Reşat Doğru, “Türk Siyasetinde Bir Ömür: Reşat Doğru İlkokul ve Ortaokul Öğrenimi” (Ahmet Doğru), Görüşme Tarihi: 14.4.2025, Görüşme yeri: TBMM Kütüphanesi.

devamsızlık hiçbir şekilde yapmazdık. Annem okula gelip gidişlerimizi mutlaka takip ederdi. Ayrıca, Okul dışında okul yönetimleri öğrencileri takip ederdi. Okulda sigara içmek yasak olduğu gibi, okul dışında da yasaktı. Akşam sinemaya gitmek sigara içmek sokaklarda gezmek bile kabul edilmezdi. Okul idaresi ve öğretmenler takip ederdi. Çocuklar, mahalledeki büyük insanlardan bile korkarlardı. Anne ve babamıza haber verirler diye çok korkar ve dikkatli olurduk. Büyüklerimize hürmetten geri durmazdık. Okuldan çıkıp akşamları dışarda dolaşmak sinemaya gitmek yasaktı. Okul idaresi öğrencileri takip ederdi. Okul başkanları vardı. Okul başkanları yasak olan yerlerde gördüğü öğrencileri okul idaresine bildirirdi. İdarede o öğrenciyi ertesi gün idareye çağırı sözlü ikaz yapardı. Uymayıp devam edenlere cezalar verilirdi. Öğrenci öğretmen ve okul idaresi tarafından sıkı kontrolde tutulur. Öğretmen ve okul tam bir eğitim yeri idi. Öğretmen toplum içerisinde çok müstesna bir yere sahipti. Bütün öğretmenlere aşırı saygı, sevgi ve hürmet gösterilirdi. Öğretmen gittiği her yerde hürmet görür, yer verilir başköşeye oturtulurdu. Öğretmenler de toplumun gösterdiği saygı ve sevgiye layık olmaya çalışırlardı. Öğretmenlerimizin hiçbir kötü hareketini görmedik. Çok güzel ve iyi insanlar olarak zihnimizde kaldılar. O dönemdeki gibi fedakâr öğretmenlere, bugün de çok ihtiyacımız çok var.”²⁴

Doğru, gerek ilkokul gerekse ortaokul yıllarında ailesinin yönlendirmesi sayesinde çok donanımlı bir eğitim-öğretim süreci geçirdiğini düşünmekte ve ders çalışma disiplinin erken yaşlarda şekillendiğini ifade etmektedir. Bu sayede o dönemde yapılan ortaokul bitirme sınavlarında zorlanmadığını şu şekilde özetlemiştir: “Okuldan eve gelince mutlaka ders çalışır, öğrendiklerimi tekrarladım. Matematik dersim de en iyiler içerisinde yer almıştır. Okula muntazam devam eder, hiçbir dersi, kaçırmazdım. Başarılı bir şekilde ortaokulu tamamlamıştım. Orta son sınıfta, çeşitli yatılı ve meslek okullarının sınavları olurdu. Kısa yoldan meslek sahibi olmak için o sınavlar çok önemli idi. Her öğrenci o sınavları kazanmak için yoğun bir şekilde hazırlanırdı. O zamanlar da, şimdi kalkmış olan Ortaokul bitirme sınavları yapılırdı. Bu sınavda başarılı olmayan öğrenci, ortaokuldan mezun olmuş sayılmazdı. Bu sınavda bütün dersleri kapsardı. Okullarda çok iyi eğitim öğretim yapıldığı için, yapılan bitirme sınavları da kolay bir

²⁴ Reşat Doğru, “Türk Siyasetinde Bir Ömür: Reşat Doğru” (Ahmet Doğru), Görüşme Tarihi: 14.4.2025, Görüşme yeri: TBMM Kütüphanesi.

şekilde geçilirdi. Bende bitirme sınavından yüksek bir puanla başarılı olup, ortaokul diplomasını hak etmiştim.”²⁵

1.1.3. Lise Öğrenimi

Bakan Doğru’nun ortaokul öğrenimi sonrasında hayali öğretmen okuluna gitmektir. Gerek halk gerekse öğrenciler arasında öğretmenlik mesleğinin tercih edilir olmasında dört yıllık eğitim sonrası kısa sürede prestijli bir meslek sahibi olmak, okulun yatılı olması, ailenin harcama yapmaması ve devlet tüm masrafları karşılaması gibi avantajları vardı. Bu nedenle eğitim temelleri sağlam olan öğrenciler öğretmen olmak isterler, o okulların sınavlarına girerlerdi. Ortaokul yılları Erbaa’da geçen Reşat Doğru, Erbaa’da lise olmaması sebebiyle burada ayrılmak zorunda kalmıştır. Bu dönemde tercih edilen Tokat merkezde de, yatılı eğitim veren bir öğretmen okulu vardır. Doğru, çok iyi hazırlanarak yatılı öğretmen okulu sınavlarına girmiştir. Yazılı ve sözlü sınavda başarılı olarak, Tokat Öğretmen Okulu, yatılı bölümünü kazanan Doğru, okula gidiş hazırlıkları yapmaya başladığı sırada İstanbul’da Cerrahpaşa Tıp Fakültesinde hem çalışıp hem de okuyan dayısı Mehmet Demir den acil bir telgraf gelmiştir. Dayısı, Doğru’nun İstanbul’da yanında liseyi tamamlamasını istemiştir. Kendisini çok sevdiğini bildiği dayısının bu çağrısına anne ve babası da Doğru’nun fikrini alarak olumlu yanıt vermişlerdir. Reşat Doğru, babasının öngörüsüyle hayat şartlarının zorluğuna rağmen İstanbul’a giderek doktor olmaya karar vermiştir. Doğru’nun zorlu bir o kadar duygusal yolculuğu bu sırada Erbaa’da terminal olmaması nedediyle Niksar’dan başlamıştır. Doğru bu günü tüm ayrıntıları ile hatırlamakta ve şu şekilde Niksar’dan İstanbul’a uzanan bu uzun yolculuğu şöyle naletmektedir:

“İstanbul a gidecek olan, otobüsü beklemeye başladık. Otobüs saat 15.00 civarında geldi. Babam beni otobüse bindirmek için bilet isteyince yer olmadığı, otobüsün dolu olduğu ifade edildi. Ancak benim o gün mutlaka gitmem gerekiyordu Okulların açılmasına çok az zaman kalmış, acilen okula kayıt yaptırmam gerekiyordu. Babam durumu şoförlere anlatınca onlar otobüs ortasına küçük bir tabure konmasını ve o şekilde gidebileceğimi söylediler. Bana görevliler sordular. Yol çok uzun, otobüsün ortasında bu şekilde oturarak gidebilir misin? diye. Bende ufak tefek bir çocuk olduğum için, gidebileceğimi söyledim. Kabul ettiler. Bana küçük bir oturak verdiler. Otobüste böylece hareket etti. 1968 yıllarda

²⁵ Reşat Doğru, “Türk Siyasetinde Bir Ömür: Reşat Doğru” (Ahmet Doğru), Görüşme Tarihi: 14.4.2025, Görüşme yeri: TBMM Kütüphanesi.

Erbaa- İstanbul arası yaklaşık 18-20 saat civarında idi. Bu uzun yolculuk esnasında uyuyamadan, arkaya öne başımız düşerek İstanbul Topkapı Otogarına geldik. O günleri dün gibi hatırlıyorum. Hiç kimse birazda sen otur diye yer vermemişti. İstanbul Topkapı otogarına gelince otobüsten indim. Ortaokul mezunu 14-15 yaşlarında küçük bir çocuktum. Babam, bana dayımgilin adresini bir kâğıda yazıp vermişti. Kâğıtta adres yazılı ama ben nasıl gideceğimi bilmeden, otobüsün yanında bekliyordum. O esnada bir kişi yanıma geldi. Babam otobüse binerken yanıma gelen bu şahsa, bu çocuğa sahip çıkıp yardımcı olabilir misin? demişti. Babamın, Ferenge köyünden tanıdığı ismi Şavkı olan bu şahıs, bana nereye gideceğimi, yolu bilip bilmediğimi sordu. Bende ilk defa İstanbul'a geldiğimi, nereye gideceğimi bilmediğimi söyledim. O şahısta elimden adres kâğıdını alıp okudu. Oda bana oğlum sen burayı çok zor bulursun dedi. Gel, ben seni oraya götürüyüm dedi. Çanta mı elime aldım, adresi de ona verdim. Oda, buraya nasıl gideriz diyerek sora sora minibüs duraklarını buldu.

Adres o zamanlar Sağmalcılar, sonra Bayrampaşa denilen yerde idi. Şavkı Ağa beni o adresin bulunduğu yere kadar götürdü. Adresi bulup kapıyı çaldı. Yengem Gülseren Demir kapıya çıktı. Ona, bu çocuğu siz tanıyor musunuz diye sordu. Oda bizim yeğenimiz onu bekliyorduk dedi. Bana dönüp oğlum sen bunları tanıyor musun diye sordu. Bende dayımın eşi olduğunu, tanıdığımı Gülseren Yengem olduğunu söyledim. Bunun üzerine, bana doğru dönerek iki tarafta birbirini tanıdığına göre, benim görevim burada bitti. Allaha ısmarladık diyerek çekip gitti.”²⁶

Doğru hayatı boyunca unutmayacağı bu insanlık ve hemşehrilik örneğini o tarihte kendisine vereceği bir sözle farklı bir boyuta taşımıştır. Hangi şart ve koşul altında olursa olsun, okuma azim ve gayretiyle ailesinden uzakta kalan Anadolu'nun evlatlarına sahip çıkacaktı.²⁷ Dayısı Dr. Mehmet Demir Kasımoğlu'nun talebi ve yengesi Gülseren

²⁶ Reşat Doğru, “Türk Siyasetinde Bir Ömür: Reşat Doğru Lise Öğrenimi” (Ahmet Doğru), Görüşme Tarihi: 14.4.2025, Görüşme yeri: TBMM Kütüphanesi.

²⁷ Reşat Doğru hayatı boyunca Şavkı Ağa'nın kendisine yaptığı iyiliği unutmamış, bu aile ile ilgilenmiştir: “Hayat şartlarının değiştiği, insanı değerlerin çok yıprandığı bırakın akrabalık bağlarını, arkadaşlıkların bile kalmadığı günümüzde, her halde çok zor diye düşünmeden edemiyoruz. Yıllar sonra, beni Sağmalcılara götürüp yengeme teslim eden o şahısla, tekrar karşılaştım. 2002 Ocak ayında Devlet Bakanlığı görevine atandıktan sonra zaman zaman Tokat'a gider halkın istek ve problemlerini dinlerdim. O çalışmaların birisinde Erbaa ilçesinde, Milliyetçi Hareket Partisi binasında, Ferenge köyünden bir şahsın benimle görüşmek istediğini söylediler. Bende gelsin görüşelim dedim. Şahıs karşıma gelince yüzüme bakarak kendisini tanıyıp tanımadığımı sordu. Bende çocukluk döneminde bir kez karşılaştığım, ondan sonrada hiç görmediğim bu şahsı hatırlamadığımı söyledim. O da bana, ismini söyleyerek babamın beni kendisine emanet ettiğini, dayımlara beraber giderek adresi bulduğumuzu ve beni onlara teslim ettiğini anlattı. O esnada, orada bulunan herkes şaşırmış, bana garip garip bakıyordu. Adamcağızın anlattıkları da tam olarak öyle olmuş ve doğrudur. O şahısla karşılaştığım için, Yüce Allah'a şükrederek hemen yanıma oturttum. Hal hatırdan sonra isteğinin olup olmadığını sordum. Oda oğlunun, devlet hastanesinde çalıştığını ve hak ettiği müdür yardımcısı kadrosunu almak istediğini söyledi. Hemen özel kaleme talimatlar vererek kazandığı müdür yardımcısı kadrosunun verilmesi için çalışmalarına başladık. Onlarda memnun olmuştu. Ben de yıllar sonrada olsa da “iyilik yap unut, bir gün karşına çıkar misali” fırsatını bulmuş oldum. Şavkı ağa ile ondan sonra zaman zaman görüşmelerimiz oldu. Her zaman

Demir'in de onaylaması ile İstanbul'da lise öğrenimini tamamlamak üzere Pertevniyal Lisesi'ne kayıt yaptıran Doğru, 70'li yıllarda İstanbul'un üç önemli lisesinden birisinde olmanın avantajını kullanmıştır. Kayıt yaptırmaya çok uğraştığı Aksaray semtindeki Valide Camisi yanındaki lisenin sınıfları altmış kişi mevcutlu ve çok kalabalıktır. Reşat Doğru başlangıçta okula alışamamış ve bir ara Erbaa'ya, geri dönmek de istemiştir. Fakat dayısı İstanbul'da kalmaya ikna etmiştir. Doğru, Galata köprüsünde balık tutmaya, Eminönü'nde kayık kirayarak Haliç'te güzel ve zevkli vakit geçmeye başlamıştır. Nihayet İstanbul'a, yeni çevresine ve okuluna alışmıştır. Bu sırada Yozgat'tan Mehmet Koçak, Adapazarı'ndan Mücahit Öztürk ile yakın arkadaşır. Dayı Dr. Mehmet Demir kendisinin dersleri ile de yakından ilgilenmiş, bu sırada maddi imkânlarının yeterli olmaması nedeniyle arkadaşları gibi dersaneye gidemeyen Doğru kendi imkânları sayesinde arkadaşlarıyla yarışır duruma gelmiştir.²⁸

Reşat Doğru, kendisinin ifadesi ile “*Ülkücü Hareket*” ile Pertevniyal Lisesi yıllarında tanışmıştır. Lisede faaliyetlerine de katıldığı Ülkü Ocaklarına Erbaa'ya gittiği dönemlerde de dâhil olmuştur: “*Ocak bir eğitim yuvası gibi çalışıyordu. Öğrencilere ders çalışmayı üniversiteye girmeyi ve kitap okumayı tavsiye ederlerdi. Milli ve manevi konularda seminerler olurdu. Ülkü Ocaklarında sigara içmek bile hoş karşılanmaz, içilmezdi. Ocak başkanı her öğrenciyi yakın takibe alır, yanlış bir şey yapmasını engellerdi. O zamanki ülkü ocakları, insan yetiştiren bir eğitim yuvası gibi çalışırdı.*”²⁹

Başarılı bir lise öğreniminin ardından Doğru, Haydarpaşa lisesinde girdiği üniversite giriş sınavında Matematik, kimya, biyoloji sorularının neredeyse tamamını, fizik sorularının da büyük bir kısmını doğru yaparak 1972 sonbaharında 405 fen puanı aldığı sınav neticesinde İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesine kayıt yaptırmıştır.³⁰

1.1.4. Yükseköğretime Girişi

kendisine ve ailesine çok saygı duydum. Her zaman iyilik yapmanın, insanlara yardım etmenin önemini ve toplumu birleştirici bir unsur olduğunu anlattım. Çeşitli yerlerde yaptığım konuşmalar da yaşadığım bu örneği anlatmışumdur.” Reşat Doğru, “Türk Siyasetinde Bir Ömür: Reşat Doğru Lise Öğrenimi” (Ahmet Doğru), Görüşme Tarihi: 14.4.2025, Görüşme yeri: TBMM Kütüphanesi.

²⁸ Reşat Doğru, “Türk Siyasetinde Bir Ömür: Reşat Doğru Lise Öğrenimi” (Ahmet Doğru), Görüşme Tarihi: 14.4.2025, Görüşme yeri: TBMM Kütüphanesi.

²⁹ Reşat Doğru, “Türk Siyasetinde Bir Ömür: Reşat Doğru Lise Öğrenimi” (Ahmet Doğru), Görüşme Tarihi: 14.4.2025, Görüşme yeri: TBMM Kütüphanesi.

³⁰ Reşat Doğru, “Türk Siyasetinde Bir Ömür: Reşat Doğru” (Ahmet Doğru), Görüşme Tarihi: 14.4.2025, Görüşme yeri: TBMM Kütüphanesi.

Tıp fakültesi öğrencisi olduğu yıl Doğru'nun dayısı da Tıp fakültesini bitirerek Ağrı iline mecburi hizmet dolayısıyla gitmiştir. Reşat Doğru'yu da Fındıkzade semtinde bir arkadaşının dairesine yerleştirmiştir. Fakat daha sonra Sağmalcılar'da kiraladığı bir eve taşınmıştır. Bu sırada uzun yıllar arkadaşlık kurduğu, dayısının da okuması için destek olduğu ilkokul öğretmeni Mustafa Yavuz ile de beraberdir. Tıp fakültesi üçüncü sınıfta arkadaş çevresi iyiden iyiye genişleyen Doğru, Erbaalı Muzaffer Akıncı, Faruk Cömert ve Eskişehirli Hüseyin Basım ile beraber Aksaray semtinde bir ev kiralamışlar ve oraya yerleşip birlikte mezun olmuşlardır.³¹

Lise öğrenimi sürecinde olduğu gibi üniversite yıllarında da Ülkücü Hareket içinde faaliyetlere katılan Doğru, hareketin Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Derneği yönetiminde bulunarak çok sayıda bilimsel ve kültürel çalışmaya destek vermiştir. Bu sırada derslerinin yoğunluğu ve ocak faaliyetleri sebebiyle ikinci sınıfta Fizyoloji dersinden ikmale kalmıştır. 1973 Şubat ayında yapılan sınavı geçerek bir üst sınıfa devam eden Doğru, anarşinin yoğun olması boykotlar işgaller sebebiyle eğitim ve öğretim sürecinin aksamasından zorlanmış fakat çevresindeki ülkücü öğrencilerle eğitim haklarından mahrum kalmamak adına mücadele vermişlerdir. Bu esnada artan öğrenci olayları eğitim öğretim sürecini aksatmakla birlikte Doğru ve arkadaşlarının can güvenliği de tehdit altındadır. Hatta Aksaray'daki evlerini boşaltmak durumunda kalmışlardır. Daha güvenilir Sultanahmet'teki Tokatlı bir hemşehrilerinin pansiyonuna taşınmışlar. Fakat burada da çok fazla kalamamışlar altıncı sınıfa Aydın yurdunda tamamlamışlardır. Özellikle 1978-1979 Eğitim Öğretim Yılı içinde son sınıfta okudukları dönemdeki zorlu günleri Doğru şu ifadeleri ile özetlemiştir:

“Zaman zaman Edirnekapı ve Topkapı'daki Atatürk öğrenci sitesi 1. Bloкта da kaldım. Yurtlarda kalırken emniyet ve can güvenliğini sağlamak için, gece ve gündüz nöbette tutardık. Nöbetler heyecanlı geçer, uyuyamazdık. Okulumun son yılları olan 1978-79 yıllarında, ülkemizin her tarafında anarşi vardı. Fabrikalarda grevler okullarda boykotlar ve işgaller, meydanlarda mitingler yapılıyordu. Suçsuz yere insanlara saldırılıyor, yaralanıyor öldürülüyordu. Anarşiden dolayı neredeyse her gün silahlı olaylar ve katliamlar vardı. İnsanlar okuluna, işine gidip gelmeye korkuyordu. Ülkemiz çok ağır bir anarşi ve kargaşa ortamına sürükleniyordu. Anadolu'dan okumak veya çalışmak için

³¹ Reşat Doğru, “Türk Siyasetinde Bir Ömür: Reşat Doğru Yükseköğretime Girişi” (Ahmet Doğru), Görüşme Tarihi: 14.4.2025, Görüşme yeri: TBMM Kütüphanesi.

şehirlere gelen genç insanların bir bir yok edilmesi yürekleri yakıyor büyük bir kaos ortamına doğru ülke sürükleniyordu. Anarşi kol geziyor tabiri, tam olarak her yerde oluyordu. Bazı mahalleler şehirler kurtarılmış bölge haline geliyordu. Neredeyse bazı yerlere, asker polis bile girmekte zorlanıyor, saldırıya uğruyordu. İnsanlar korku içerisinde kalıyor, evlerinden dışarı bile çıkamıyorlardı. Korku ve panik ülkenin her tarafını sarmıştı. Böyle karışık bir dönemde okula devam etmekte zorlanıyordum. Okullar devamlı kapanıyor eğitim aksıyordu. Okul az da olsa açık kalsın da, staj sınavlarına girip şuradan kurtulayım diye, dua ediyorduk. Okulu bitirirken İstanbul’ a bir daha hiç gelmeyeceğim diye kendi kendime konuşurdum. Okuldan sonra uzun bir dönemde, İstanbul’a gitmedim. Yani ağır ve zor bir öğrencilik, günleri yaşamıştım. Yüce Allah o ağır ve buhranlı günleri, gençliğimize de ülkemize de bir daha hiç yaşatmasın.”³²

Tıp Fakültesi öğrenimi sonunda Genel Cerrahi stajını da başarılı bir şekilde tamamlayan Doğru, doktor olduğuma dair önce bitirme belgesini sonrasında da Sağlık Bakanlığınca hazırlanan diplomasını daha sonra almıştır. Kendi ifadesi ile Ankara’nın yolunu tutan ve Sağlık Bakanlığına ulaşan Doğru tayin istediğinde bulunmuş, kendisine ‘Nereyi tercih edersiniz’ diye, personel daire başkanlığında sorulduğunda Tokat ili Almus ilçesi sağlık ocağına tayin talebinde bulunmuştur. Kısa sürede tayini talebi yönünde Tokat’a gerçekleştirilmiştir.³³

1.2. Memuriyete Atanması ve İlk yıllar

Tayin evrakını bakanlıktan elden alarak Tokat Sağlık İl Müdürlüğüne giden ve memuriyete ilk adımını atan Reşat Doğru, dönemin İl Sağlık Müdürü Dr. İsmet Bekçioğlu’nun da tensipleri ile Almus ilçesinde görevine başlamıştır. Bu sırada Almus’ta ikamet eden ve Almus Barajında bekçilik yapan dayısı Şemsettin Demir’in rehberliğinde kısa sürede yöre insan ile kaynaşan Doğru, 4500-5000 nüfuslu küçük bir ilçede yaşamının avantajlarını çok iyi değerlendirmiştir.³⁴

Doğru Almus’ta doktorluk görevinin ilk yılını tamamlamasının ardından eşi Mualla Doğru ile evlenmiştir. Mualla Doğru da öğretmen olduğu için onun tayini Almus’a yaptırılmıştır. Kısa süre sonra Almus Sağlık Ocağına Doğru’nun sınıf arkadaşları Hakkı Başarık ve Turan Dokumacıoğlu’da tayin olarak gelmişlerdir. Sağlık

³² Reşat Doğru, “Türk Siyasetinde Bir Ömür: Reşat Doğru Yükseköğretime Girişi” (Ahmet Doğru), Görüşme Tarihi: 14.4.2025, Görüşme yeri: TBMM Kütüphanesi.

³³ Reşat Doğru, “Türk Siyasetinde Bir Ömür: Reşat Doğru Yükseköğretime Girişi” (Ahmet Doğru), Görüşme Tarihi: 14.4.2025, Görüşme yeri: TBMM Kütüphanesi.

³⁴ Reşat Doğru, “Türk Siyasetinde Bir Ömür: Reşat Doğru Memuriyete Atanması” (Ahmet Doğru), Görüşme Tarihi: 14.4.2025, Görüşme yeri: TBMM Kütüphanesi.

merkezinde bu sırada Eczacı Can Bingöldağ isimli bir arkadaşları da görevlendirilmiştir. Askerlik vazifesi öncesinde Almus ilçesinden sonra birkaç ay da Erbaa sağlık ocağına çalışan doğru annesinin hastalığı sebebiyle devamlı ertelemek zorunda kaldığı vatani hizmetini de tamamlamak üzere karar almıştır. Askere gitme kararı aldığı sırada Kayseri Erciyes Üniversitesi Tıp Fakültesi Anestezi ve Reanimasyon Bölümünde bir asistan ilanı çıkmış ve Doğru sınava girmiştir. Sınavda başarılı olan Doğru, Cerrahpaşa Tıp Fakültesinden arkadaşları olan Hakkı Başarık ve Kemalettin Bektaş ile Erciyes Üniversitesi Tıp Fakültesinde başlamışlardır. Anestezi asistanlığından zaman içerisinde gerek annesinin sağlık sorunları gerekse mevcut cerrahlarla anlaşamadığını ifade eden Doğru, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesinde Ortopedi Bölümüne geçmek istemesine rağmen Kayseri Tıp Fakültesindeki görevine devam etmiştir. Sonrasında devlet ihtisas sınavının açılması üzerine Kayseri Tıp Fakültesi Anestezi ve Reanimasyon asistanlığı bölümünden ayrılışını yapmış ve genel cerrahi bölümünü kazanan Dr. Doğru, annesinin de Dializ tedavisini takip edebileceği tayininin çıktığı Dışkapı SSK Hastanesine geçiş yapmıştır. Ankara'ya geçiş yapan ve Dışkapı hastanesine yakın bir yerden bir ev kiralayan Dr. Doğru, asistan olarak göreve başlamıştır. Bu süreçte annesi ile de yakından ilgilenme imkânına sahip olmasına rağmen kısa süre sonra annesi 1982 yılında hayata gözlerini yummuştur. Annesinin vefatının sonrasında babası İbrahim Doğru'yu siroz hastalığından dolayı kaybetmiştir.

Ankara'da asistanlığının ilk yıllarında nöbet parasının verilmemesi, maaşların da yetersiz olması sebebiyle Ziraat Mahallesinde çalıştığı hastaneye yakın bir yerde ev kiralayan Dr. Doğru mesleğinde tecrübe kazanmak amacıyla yoğun bir mesai sürecine girmiştir. Bu sırada lise öğrenim sürecinde olan Selma Doğru ve ortaokula giden Ahmet Doğru'nun bakımlarını üstlenmiştir.³⁵

Gerek maddi gerekçeler gerekse kendilerini geliştirmek gayesiyle SSK Hastanesinde asistan arkadaşı Dr. Ziya Albayrak ile Ankara Doğumevinde asistan olan Dr. Mükremin Taşkın'a çevre semtlerde uygun bir yerde muayenehane yeri aramaya başlayan Dr. Doğru, çarşamba günlerinde ücretsiz tedavi yaptıkları Ulubey Teşhis ve Tedavi Polikliniği ismiyle bir yer açmışlardır. Dört yıl boyunca burada, maddi yönden kendilerini rahatlatan bu kurumu kendilerinin yerine gelen asistanlara devreden Dr.

³⁵ Reşat Doğru, "Türk Siyasetinde Bir Ömür: Reşat Doğru Memuriyete Atanması" (Ahmet Doğru), Görüşme Tarihi: 14.4.2025, Görüşme yeri: TBMM Kütüphanesi.

Doğru, SSK Dışkapı Hastanesi Genel Cerrahi servisi günlerindeki tecrübelerine ilişkin şu ifadelere yer vermektedir: “...her türlü ameliyatların çok iyi yapıldığı bir yerdi. Burada alışan hocalar ve uzmanlar, kendilerini çok iyi yetiştirmiş doktorlardı. Türkiye’nin her tarafından sevkle gelen çok sayıda her türlü hastamız olurdu. Bundan dolayı çok farklı vakalar görmüş her türlü ameliyatı da yapmıştık. 1981 yılı olan bu zamanda şefimiz Yalçın Aran yardımcıları Kemal Caneri ve zcan Evliyaoğlu, Baş asistan Teyfik Kkpınar’dı. Yalçın Aran çok iyi bir doktor ve cerrahtı, Teyfik Kkpınar ve Kemal Caneri de 1. Cerrahi servisini özel bir konuma getirmişti. Servisimizin kendine mahsus özellikleri ve n vardı. Cerrahi ile ilgili her türlü ameliyatlar çok rahat ve güzel şekilde yapılyordu. Asistanlara çok kısa bir zaman içerisinde vaka veriliyor, ameliyat yaptırılıyordu. Asistanların iyi bir eğitim alması için de, çok dikkatli çalışılırdı. Asistanlara çok vaka düşüyordu. Taviz verilmeyen belirli kuralları vardı. Her hasta çok dikkatle takip edilir ameliyatı yapılırdı.”³⁶

Dr. Doğru, dört yıllık asistanlık eğitimi sonrasında servis şefliği tarafından, “Duodenal lser Kanamalarında Tıbbi ve Cerrahi Tedavi Yöntemleri” uzmanlık bitirme tezi ile öğrenimini tamamlamıştır. İhtisasını bitiren her uzman doktor gib Dr. Doğru diplomasını alınca mecburi hizmet kurasını çekmiştir. Evraklarını Sağlık Bakanlığı Personel Genel Mdrlğne teslim eden Opr. Dr. Doğru kurada, Yozgat ili ayıralan ilçesi Devlet Hastanesi, genel cerrahi uzmanlığını çekmiştir. Ankara’ya ve Tokat’a yakın bir yer çıkması sebebiyle çok sevinmiştir. Zaman kaybetmeden Yozgat’ın ayıralan ilçesine hastaneyi görmeye ve ev bakmaya giden Uzm Dr. Doğru ilk görev yerine ilişkin şu ifadelere yer vermiştir:

“ayıralan ilçesi, Yozgat’ın en uzak ilçesi olup, merkeze yüz kilometreden daha uzak, 5 bin nüfuslu küçük bir kasaba idi. İnsanlarının birçoğu, Almanya ve Hollanda başta olmak üzere Avrupa’nın birçok yerine çalışmaya gitmişlerdi. İlçenin girişine gelince, hastanenin yerini tarif ettirmek için, bir şahsa nasıl giderim diye sordum. Vatandaş burada hastanemi var, ben görmedim bilmiyorum dedi. Birkaç kişiye daha sorunca, hepsinden aynı cevabı aldım. Bunun zerine eczane nerede diye sorarak, oraya gittim. Bu ilçede tek bir eczane varmış. Eczacının ismid e Osman Aknur imiş. Eczacı Osman, beni çok güzel karşıladı. Daha sonraki yıllarda da yakın dost, arkadaş olduk. O da, henüz burada hastane yok.

³⁶ Reşat Doğru, “Türk Siyasetinde Bir mr: Reşat Doğru Memuriyete Atanması” (Ahmet Doğru), Görüşme Tarihi: 14.4.2025, Görüşme yeri: TBMM Kütüphanesi.

Ancak sağlık merkezi hastaneye d6n6şecekmiş dedi. Bana da sağlık merkezinin yerini tarif ettiler. şehrin kenarında on yataklı bir sağlık merkezi varmış. Sağlık merkezi tabelası kaldırılıp, çekerek Devlet Hastanesi yazılmış. Yani sağlık merkezi, hiçbir değişiklik yapılmadan tabela değiştirilerek hastane yapılmış. Benim de Genel Cerrah olarak kura çektiğim yer burası imiş. Bina içerisine girip hemşire ve sağlık memurlarının yanına gittim. ‘Buraya uzman olarak tayinim çıktı’ deyince hepsi birden çok şaşıldılar. Yüzüme garip garip baktılar. Hemşirelerden bir tanesi burası yeni hastane oldu. Ancak hiçbir değişiklik yapılmadı, hiçbir malzemede alınmadı dedi.

Nasıl burası hastane oldu, kim karar verdi, diye sordum. Bunun üzerine birisi anlattı. Daha 6nce burada beraber çalıştığımız Fevzi Uyar isimli sağlık memuru belediye başkan adayı oldu. Seçim alışmaları esnasında da beni seçerseniz ayıralan’da, ilk 6nce yapacağım icraat, buraya bir hastane yapmak olacak demiş. Seçim s6z6 olarak bu konuyu her yerde dile getirmiş. ayıralan halkı da daha 6ncede çok işlerini g6ren, sevdikleri Fevzi Beyi belediye başkanı seçmişler. Fevzi beyde Belediye Başkanı olur olmaz hemen Ankara’ya gitmiş Başbakan Turgut 6zal’la g6r6şerek, Sağlık Bakanlığından hastane karar yazısını çıkarıp doktor kurasına konulmasını sağlamış. Ben de, bu kuranın kurbanı olarak, buraya tayin olmuşum. Bakanlık ayrıca ocuk, dâhiliye ve kadın doğum uzmanları kadrosu da oluşturmuş. Yani Fevzi Başkan, seçimde halka verdiği s6z6 tutarak çekerek İlçesine bir hastane kazandırmış oldu. Oluşturulan kadroların ilk kurasını da ben çekmiş oldum. Beni buraya tayin ettirmiş olan Fevzi Başkanla tanışmak için belediye binasına gittim. Başkan babacan bir insandı. Fevzi Başkan bana çok saygı ve ilgi g6sterdi. Tayinimin buraya çıkmasına çok sevindiğini hastane için her istediğimi yurtiçi ve yurtdışı olarak çok kısa bir zamanda karşılayabileceğini anlattı. O zamanki Başbakan Turgut 6zal ı çok yakın tanıdığını her malzemenin ve personelin derhal temin edilebileceğini anlattı. Yani benim burada kalarak cerrah olarak çalışabilecek ortamı oluşturabiliriz dedi. Kendisine bu işlerin çok zor olduğunu ameliyat yapabilmek için birçok fakt6r6n olması gerektiğini anlattım Buraya ocuk veya dâhiliye m6tehassısı getirmesinin daha uygun ve doğru olacağını anlatmaya çalıştım. Ancak ne anlatırsam anlatayım, başkan beni hiç bırakmak niyetinde değildi. Eski bir sağlık memuru bizi anlar demiştim. Ancak hiç de 6yle

olmamıştı. Ne anlatırsam anlatayım, başkan bizi değil halka verdiği sözü düşünüyordu.³⁷

Dönemin Yozgat Belediye Başkanı olan Cemil Çiçek ile bağlantıya geçen Opr. Dr. Doğru, Çayıralan'da aktif bir hastane olmadığını, oraya dâhiliye ve çocuk hastalıkları uzmanının verilmesinin daha doğru olacağını ifade etmiş ve Yozgat Valisi de bu yönde ikna edilmiştir. Öncelikle geçici sonrasında da kalıcı olmak üzere Yozgat Devlet Hastanesine tayin edilen Doğru, Yozgat devlet hastanesi yanındaki sağlık müdürlüğü lojmanlarına yerleşmiştir. Buraya tayininin ilk ayı sonrasında Başhekim yardımcılığı görevine getirilen Doğru, altı ay sonra da Yozgat Devlet Hastanesi Başhekimliğine tayin ettirilmiştir. Burada zaman zaman sağlık müdürlüğü görevini de geçici olarak Yozgat Valisi Muhittin Keskin'in talimatı ile yürütmüştür. Opr. Dr. Doğru dönemin Vali Muhittin Keskin gerek hayat gerekse idarecilik anlamında ciddi tecrübeler edinmiştir. 1985-1988 yılları arasında Yozgat Devlet Hastanesi'de Başhemşire Dudu Hanım ile Hastane Müdürü Halit Çapanoğlu gibi disiplinli ve çalışkan bir ekiple çalıştığını ifade eden Opr. Dr. Doğru, Ekim 1988'de askerlik görevi için buradan ayrılarak, Samsun Sıhhiye Okulu Komutanlığına gitmiş, burada iki ay eğitim yaptıktan sora kura ile Balıkesir Edremit Askeri Hastanesine asteğmen tabip olarak göreve başlamış, burada çok sayıda başarılı ameliyat yapmış takdir ve teşekkür almıştır.³⁸

Askerlik görevi sırasında tanıştığı hemşerisi olan Altınoluk eski belediye başkanının inşaat yapma yönünde talepte bulunması üzerine Opr. Dr. Doğru Yozgat'a dönmeyi tercih etmiştir. Yozgat'a bağlılık hissiyatı Dr. Doğru'nun karşılıksız kalmamış, yaklaşık 8-9 ay sonra Sağlık Bakanlığı Personel Genel Müdürlüğünden Tokat'a tayin teklifi olması üzerine Yozgat'ta büyük bir infial yaşanmıştır. Halk tayine karşı çıkmış, halktan temsilcilerin dönemin Devlet Bakanı Cemil Çiçek ile görüşmeleri üzerine bakanlıktan tayin durdurulmuştur. Dr. Doğru bu tayinin durdurulmasından ve halkın sahiplenmesinden dolayı çok memnun olmuştur. Yıllar sonra da bu kadirşinaslığa

³⁷ Reşat Doğru, "Türk Siyasetinde Bir Ömür: Reşat Doğru Memuriyete Atanması" (Ahmet Doğru), Görüşme Tarihi: 14.4.2025, Görüşme yeri: TBMM Kütüphanesi.

³⁸ Askerlik sahasının stratejik mahiyetini Tabip Opr. Dr. Doğru şu ifadeleri ile özetlemiştir: "Edremit Askeri Hastanesi, merkezde 19. Piyade Tugayının içerisinde, 100 yataklı şirin bir hastane idi. Her branşta olmasa da, çok önemli bir hizmette veriyordu. Yunanistan'ın tam karşısında bir yerde 19. Piyade Tugayının olması çok önemli idi. Devletimiz buraya çok önem veriyordu. Neredeyse bu bölgede her ay çok kapsamlı askeri tatbikatlar yapılırdı. Tatbikatlara bizim hastanede katılır, yaralanmalara acil müdahale edilirdi. Bu da askeri hastanenin işlerini çok artırıyordu." Reşat Doğru, "Türk Siyasetinde Bir Ömür: Reşat Doğru Memuriyete Atanması" (Ahmet Doğru), Görüşme Tarihi: 14.4.2025, Görüşme yeri: TBMM Kütüphanesi.

minnettar olduğunu her defasında ifade etmiştir: *“Sağolsunlar, Yozgat’ın her yerinden, ilçe ve köy ayrımı yapmadan çok büyük destek gördüm. Ondan dolayı da Tokat’tan sonra, ikinci memleketim Yozgat demişimdir. Yozgatlı kim yanıma gelirse, hemşerim ifadesini şu an bile kullanıyor, onlara her türlü yardımı da yapmaya çalışıyorum. Onların bana verdikleri destek ve sahiplenmelerini hiç unutmadım ve de unutamayacağım.”*³⁹ Fakat 1991 yılında Tokat Devlet Hastanesine tayin istemi olumlu neticelenmiş. Tokat Devlet Hastanesi Genel Cerrahi uzmanlığına çok kısa bir zaman sürecinde tayini çıkan Dr. Doğru, Tokat’ta bir muayenehane de açmış ve Erbaa’da ailesi ile de yakından ilgilenebilmiştir. Ayrıca Tokat’ta Ülkü Ocakları ve MHP İl Başkanlığı ile de ortak çalışmalar yürüten Dr. Doğru’ya Kamu Çalışanları Vakfı Başkanlığı teklif edilmiş ve başkanlığa seçilmiştir. Bu sırada vakfı kısa sürede teşkilatlandırarak güçlendirmeyi başaran Dr. Doğru, il özelinde her dairenin, memurundan müdürüne kadar her çalışanı vakfa üye yapmayı başarmış ve yaklaşık bin kişiye yakın üye sayısına ulaşmayı başarmıştır. Vakıfta düzenli aralıklarla toplantılar ve konferanslar yapılırken vakıf başkanı olması önemli bir tecrübe alanı olmuştur.

Bu esnada 1991 genel seçimlerinde bu tecrübe birikimi gören arkadaşları aday olmasını istemişler. Fakat çeşitli sebeplerden aday olamayan Dr. Doğru bu sırada emekli öğretmen olan dönemin MHP İl Başkanı Ahmet Özdemir’i desteklemiştir. MHP’nin de Refah ve IDP ile ittifak yapması neticesinde Ahmet Özdemir milletvekili olmuştur.

1995 yılında Diyanet İşleri Başkanlığı’nca organize edilen Hac doktorluğu için müracaatı kabul edilen Dr. Doğru 40 gün, Mekke ve Medine Diyanet İşleri Başkanlığı Hastanesinde genel cerrah olarak çalışmıştır. Bu esnada da hac görevini de yerine getirmiştir. Hac dönüşü sonrasında Tokat’ta olmayan ancak kurulması istenen Tabip Odası için çalışmalar başlatmış ve seçimi ekibi ile kazanmıştır. Dr. Doğru Tokat Tabip Odasının ilk başkanı olmuş, bu görevde iki dönem kalmıştır. Bu görevi sırasında da raporlar hazırlayarak Tokat’ta bir tıp fakültesi açılması için girişimlerde bulunmuştur.⁴⁰ Tabip Odası Başkanlığı esnasında ekip arkadaşları ile merkezde Avlunlar, Yeşilyurt ilçesi Merkez, Reşadiye Bereketli, Erbaa Üzümlü başta olmak üzere Tokat’ın çeşitli yerlerinde sağlık ve diş tedavisi yapmışlardır. Tedavisi orada mümkün olamayanları Tokat Devlet

³⁹ Reşat Doğru, “Türk Siyasetinde Bir Ömür: Reşat Doğru Memuriyete Atanması” (Ahmet Doğru), Görüşme Tarihi: 14.4.2025, Görüşme yeri: TBMM Kütüphanesi.

⁴⁰ Reşat Doğru, “Türk Siyasetinde Bir Ömür: Reşat Doğru Memuriyete Atanması” (Ahmet Doğru), Görüşme Tarihi: 14.4.2025, Görüşme yeri: TBMM Kütüphanesi.

Dastanesinde de yürütmüşler, muayeneye gitmeden önce sağlık müdürlüğü ile görüşüp evlerde daha önce alınıp kullanılmayan ilaçları ve ilaç fabrikaları propagandistlerince doktor muayenehanelerine ücretsiz bırakılanları da toplatıp değerlendirmişlerdir. Bu sayede muayene edilen ve ilaçları ücretsiz verilen halka çarşamba günleri de öğleden sonra ücretsiz muayene Tabip Odası Binasında sağlanmış ve Tokat'ta birçok ihtiyaç sahibine ulaşılmıştır.⁴¹

1.3. Devlet Adamlığı, Şahsiyeti ve Hatıralar

Reşat Doğru, devlet memuriyetinin devam ettiği dönemde siyasete hangi şartlar dâhilinde katıldığını şu ifadeleri ile özetlemiştir:

“1995 yılında genel seçimlerde yıllarımızı verdiğimiz ülkücü hareketin siyasi partisi olan MHP den aday olabilir miyim düşüncesinde oldum. O zaman Başbuğ Alparslan sağdı partinin başında idi. Ben de Ankara ya gittim. TBMM ne giderek o dönem partinin genel sekreteri olan, Yaşar Erbaz ile görüştim. Kendisine aday olmayı düşündüğümü, sıralamada yardımcı olma durumunu sordum. Yaşar ağabeyi Yozgat ta çalışırken çok yakından tanırdım. Çok sık görüşür, fikir alış verişinde bulunur, her türlü hastasına da yardımcı olmaya çalışırdım. Bana dönerek, Reşat aday olmanı çok isterim. Elimden bir şey gelirse her türlü yardımı sana yaparım. Ancak burada, sizin Tokat Zile’li olan, parti genel sekreter yardımcısı Abidin Dursun Kaleli var. Başbuğun danışmanı olarak biliniyor. Onu birinci sıraya koyabilirler. Haberin olsun dedi. Ancak, geri durma, aday olursan kendini ispatlamış olur ileride ki dönemlerde daha şanslı olursun diye söyledi.

Yaşar ağabeyin bu sözleri üzerine Tokat’a geldim. Hastaneye giderek milletvekili adaylığı için istifa ettim. MHP il binasına gidip il başkanı Ümit Sarıtaş’lı ile görüştim. İl, ilçeler ve köylerde çalışmalara başladım. Aday olanlar belli olduktan sonra seçimler için milletvekili sıralamaları heyecanı başladı. Herkes gibi bende üst sıralarda yer bulup seçimlere şanslı girmek istiyordum. Ancak Ankara’dan gelen haberlerde, birinci sıra için genel sekreter yardımcısı Abidin Dursun Kaleli ismi konuşuluyordu. Herkes onun ilk sıra olduğunu söyleyince parti içerisinde bir huzursuzluk oluştu. Herkes Ankara’ya genel merkeze gidelim, Başbuğla görüşelim. Tokatta oturmayan birisinin ilk sıra olması oy kaybettirecek diyordu. Sonuçta o zamanki MHP’ li bütün belediye başkanları Ankara ya gitmeye karar verdi. Benimde içerisinde bulunduğum heyet Genel Merkezde, Genel Başkan Alparslan Türkeş huzuruna çıktık. O zamanki Turhal Belediye Başkanımız Turan Evren sözcü olarak, düşünülenleri halkın isteğini anlattı. Başbuğ hiçbir şey demeden bir müddet bekledikten sonra bizlere dönerek, arkadaşlar derhal Tokat’a gidiyorsunuz.

⁴¹ Reşat Doğru, “Türk Siyasetinde Bir Ömür: Reşat Doğru Memuriyete Atanması” (Ahmet Doğru), Görüşme Tarihi: 14.4.2025, Görüşme yeri: TBMM Kütüphanesi.

Çalışmalara başlıyorsunuz. Sizin sıralamanız Abidin Dursun Kaleli birinci sıra, Reşat Doğru ikinci sıranız olacak diyerek, bize sert bir şekilde konuşma yaptı. Genel merkezden şaşkınlık içerisinde çıktık. Başbuğ' un kafasından sıralamayı yapmış olduğunu gördük. Yapacak başka da bir şey yoktu. Tokat'a gelip çalışmalara hızlı bir şekilde başladık. Tokat'ın her tarafına gitmeye seçim çalışması yapmaya başladık. Ancak birinci sıradaki arkadaş devamlı gelemiyordu. Zaman zaman geliyor, birkaç gün sonrada beni Başbuğ Ankara'ya çağırdı diyerek gidiyor bir müddet gelmiyordu. Bizde başbuğa bir şey sormadığımız için çalışmalara bu şekilde devam ettik. Seçim dönemi süresince çalışmadığım yer, gitmediğim köy kalmadı. Tokat ilinin her tarafına gidip MHP politikalarını halka anlattım.”⁴²

Doğru, işaret ettiği çalışmaları sırasında Tokat ilinin tarihi, kültürel coğrafik olarak güçlü bir potansiyele de sahip olduğunu müşahade ettiğini de ifade etmiştir:

“Biz Tokat ta yaşıyor ama güzellikleri göremiyormuşuz. Yeşilirmak'ın geçtiği her yer çok güzeldi. Almus'un tabiat güzellikleri yanında dağları cennet gibi idi. Reşadiye'nin her yeri harikaydı. Danişmentliler'in Başkenti Niksar ilçesinin her köşesinde ayrı bir tarih vardı. Erbaa ilçesi doğal güzellikleri ve ovası ile çok farklı güzeldi. Turhal ve Zile ilçemiz ise çok farklı görüntüsü olan tarihi dokusu çok güzel yerler olarak karşımızda duruyordu. Çamlıbel Artova, Yeşilyurt ve Sulusaray da bölgenin görülmeye değer nadide yerleri içerisinde idi. Başçiftlik İlçesi'nde kayak turizminin çok güzel yapılacağı bir yerdi. Tokat merkez de tarih çok güzel canlanmış ama ilçeleri ile beraber “Tokat'ı görmek gerek” sözü her yer için geçerli idi. Tokat önümüzdeki yıllarda kültürel ve coğrafi turizmin çok önemli yeri olan yerler içerisinde olacaktır.”⁴³

1995 yılında yapılan seçimler sırasında da çok önemli tecrübeler edindiklerini ifade etmiştir. Ankara adaylarından Emekli Savcı Nusret Demirağ'ın seçim zamanı sırasında halk tarafından büyük bir tepki çeken açıklama yaptığını belirtmiştir. İhlas haber ajansı muhabiri ezan Türkçe okunabilir mi diye bir soru sormuş. Demirağ'da “bir anda düşünmeden, tabi ki ezan Türkçe okunmalı, herkes anlamalı” demiştir. Bu beyanatı bütün siyasi parti sözcüleri ve adayları bunlar ezanı Türkçe okutacakmış diyerek MHP aleyhine menfi propaganda yapmışlardır. Tokat'ta Almus ilçesine miting için gidildiği sırada da daha önce ANAP'la ittifak yapmış olan Büyük Birlik partisi adayı Hanefi Çelik'in konuşmasında, “ben Reşat beyi çok yakın tanırım. İyi bir insan, iyi bir Müslümandır. Ancak ezanı Türkçe okutacağım diyen Nusret Demirağ da onların partisinden, milletvekili adayı” diye konuşma yapmıştır. Demirağ ise aday Doğru'nun konuşma

⁴² Reşat Doğru, “Türk Siyasetinde Bir Ömür: Reşat Doğru Devlet Adamlığı, Şahsiyeti ve Hatıralar” (Ahmet Doğru), Görüşme Tarihi: 17.4.2025, Görüşme yeri: TBMM Kütüphanesi.

⁴³ Reşat Doğru, “Türk Siyasetinde Bir Ömür: Reşat Doğru Devlet Adamlığı, Şahsiyeti ve Hatıralar” (Ahmet Doğru), Görüşme Tarihi: 17.4.2025, Görüşme yeri: TBMM Kütüphanesi.

yapmasını beklemeden konuşma alanından ayrılmıştır. Doğru çalışma arkadaşları ile gittikleri yerde karşılarına çıkan ezan konusunda tepkilerle karşılanmışlardır. Bu durum üzerinde de Nusret Demirağ adaylıktan çekilerek istifa etmiştir.⁴⁴

Bu sırada seçimler sırasında çalışmalarının Tokat'ta memnuniyetle ve takdirle karşılandığını ifade etmiştir: “Seçimler yapıldı. 1.5 milletvekili çıkaracak şekilde oy almıştık. Birinci sıradaki aday seçilmiş oluyordu. Ancak ülkede % 10 seçim barajı vardı. Bizim partinin aldığı oy oranı %8’ler civarında kalmıştı. Bundan dolayı da baraj altı kaldığı için hiçbir yerden milletvekili çıkaramamış oldu. Abidin Dursun Kaleli seçilmiş olmasına rağmen, baraj dolayısıyla milletvekili olamamıştı. Hani her zaman denir ya nasip değilse, ne yaparsan yap bir şey değişmez diye”⁴⁵

Seçim sonrasında Dr. Doğru tekrar eski görevi olan Tokat Devlet Hastanesi Genel Cerrahi Uzmanlığı görevine dönmüştür. Seçim sonrasında da seçim sahasında Doğru, başta ülkücü çevreler olmak üzere devamlı temasta olmuştur. Her konuda seçilmiş bir insan gibi yardımcı olmaya çalıştığı Tokat'ta 1999 seçimlerine kadar sahada olmuştur. 4 Nisan 1997 yılında Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı ve ülkücü hareketin lideri Başbuğ Alparslan Türkeş kalp krizi geçirerek aniden vefat etmiştir. Bugüne dair hissiyatını ise Doğru şu ifadeleri ile duygusal bir dille anlatmıştır:

“Cenazesi Ankara da çok büyük kalabalıkların katılımı ile TBMM’den Kocatepe Camisine oradan da anıt mezar olan yere omuzlarda taşınarak getirildi. Çok yoğun bir kar yağışı olmasına rağmen ülkücüler bu törene Türkiye’nin her tarafından gelerek katılmışlardı. Bizde karakış ortamında o dönem müftümüz olan İsa Saim ile beraber Tokat’tan gelip katıldık. İnsanlar çok büyük bir üzüntü içerisinde birbirlerine sarılarak ağlıyordu. Tarihi bir gün olarak dünya tarihine geçen bir olay yaşamıştık. Vefattan sonra Türk tarihinin her döneminde olduğu gibi, bizim partide de genel başkanlık yarışı başladı. Devlet Bahçeli, Tuğrul Türkeş, Muharrem Şemsek, Enis Öksüz ve Ramiz Ongun kıyasıya bir yarış içerisine girdiler. Daha sonra yapılan kongrelerde ülkücü hareket ikinci genel başkan olarak Devlet Bahçeli’yi seçti. Bütün ülkücüler yeni seçilen genel başkan etrafında toplanarak mücadelelerine devam ettiler. Biz de o zaman Devlet Bahçeli yanında yer almıştık.”⁴⁶

⁴⁴ Reşat Doğru, “Türk Siyasetinde Bir Ömür: Reşat Doğru Devlet Adamlığı, Şahsiyeti ve Hatıralar” (Ahmet Doğru), Görüşme Tarihi: 17.4.2025, Görüşme yeri: TBMM Kütüphanesi.

⁴⁵ Reşat Doğru, “Türk Siyasetinde Bir Ömür: Reşat Doğru Devlet Adamlığı, Şahsiyeti ve Hatıralar” (Ahmet Doğru), Görüşme Tarihi: 17.4.2025, Görüşme yeri: TBMM Kütüphanesi.

⁴⁶ Reşat Doğru, “Türk Siyasetinde Bir Ömür: Reşat Doğru Devlet Adamlığı, Şahsiyeti ve Hatıralar” (Ahmet Doğru), Görüşme Tarihi: 17.4.2025, Görüşme yeri: TBMM Kütüphanesi.

Reşat Doğru 1999 seçimlerine geçmiş dönemdeki tecrübesinden de hareketle daha hazırlıklıydı. Seçimlerin kanuni uygulamaları içerisinde tekrar hastanedeki görevinden istifa etmiş ve milletvekili aday adaylığı için müracaatta bulunmuştu. İl başkanlığı ile koordineli bir şekilde çalışmalarına başlamıştır. Seçim öncesindeki ilk göstergeler olumludur ve partinin halk arasındaki görüntüsü iyi durumdadır. Çok iyi bir sonuç alınacağı her ortamda ifade edilmiştir. Halk arasındaki bu ortak düşüncelerden dolayı milletvekili aday adayı sayısı yirmiyi aşmıştır. Benzer durum Türkiye'nin her tarafında da yaşanmıştır. Büyük oy patlaması yaşanacağı ve çok oy alınacağına dair ülkücü camiada büyük bir beklenti oluşmuştur. Bu durum üzerine MHP Genel Merkezi ülke genelinde ön seçim kararı alınmıştır. Ön seçime birkaç genel merkez kontenjanı dışında her ülkücü katılmış ve bütün aday adayları kendilerini camiaya tanıtmak ve destek almak için yoğun bir çalışma temposu içerisine girmiştir. Tokat'ta da aynı heyecan yaşanmış ve adaylar il başkanlığı koordinasyonu ile bütün ilçeleri ve beldeleri dolaşıp kendilerine destek istemişlerdir. Süreci ve sonrasında milletvekili olmalarını Doğru şu ifadeleri ile özetlemiştir: “Ben 1995 seçimlerinde aday olup çok iyi çalıştığım için ülkücü camia tarafından her gittiğim yerde çok büyük kabul gördüm. Ön seçim yapıldı. Bütün oy veren insanlardan oy aldım. Beni hepsi birinci tercih olarak yazmışlardı. Bunu da daha önceki adaylığıma borçlu olduğumu gördüm. Tokat'tan çıkan sonuç genel merkez tarafından kabul edilip ilan edildi. Seçimlere de birinci sıradan girdim. İkinci sıra H. Hüseyin Balak, üçüncü sıra da Lütfi Ceylan oldu. Çok büyük sayıda oy alarak üçümüzde milletvekili olduk. MHP 1999 seçimlerinde 129 milletvekili ve %18 oy alarak Türkiye'nin en yüksek oy alan ikinci partisi olmuştu. Hükümeti kurma görevi en yüksek oy alan partiye teamül gereği veriliyordu. En yüksek oyu da DSP almıştı. DSP genel başkanı Bülent Ecevit'e, Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel tarafından Başbakanlık ve hükümet kurma yetkisi verildi. Bülent Ecevit'te MHP ve ANAP genel başkanları ile görüşerek 60. Cumhuriyet Hükümetini kurdu. Bakanlıkları milletvekili sayısına göre dağıttı. Hükümet TBMM'den güvenoyu alarak görevine başladı.”⁴⁷

MHP'nin Meclis'e girmesi ve iktidar ortağı olması ülkücü camiada çok büyük bir sevince sebep olmuştur. Durum her yerde en iyi şekilde karşılanmıştır. Bu esnada da ülkücüler arasında büyük bir beklenti oluşmuştur. Her ülkücünün bu başarıda payı

⁴⁷ Reşat Doğru, “Türk Siyasetinde Bir Ömür: Reşat Doğru Devlet Adamlığı, Şahsiyeti ve Hatıraları” (Ahmet Doğru), Görüşme Tarihi: 17.4.2025, Görüşme yeri: TBMM Kütüphanesi.

olduğunu ifade de eden Doğru, bu büyük beklentinin de kolayca karşılanamadığını düşünmektedir. Bu beklentilerin karşılanamamasının arkasında öncelikle ülkede yaşanan depremin ve ardından da 2001 ekonomik krizinin olduğunu düşünmektedir. Halk nezdinde koalisyon hükümeti üzerinde özellikle depremin yarattığı olumsuz havaya ilişkin Doğru şu ifadelerle yer vermiştir:

“Depremde Adapazarı, Kocaeli, Bolu ve İstanbul’un bazı ilçeleri çok ağır etkilendi. Kocaeli ve Adapazarı neredeyse yerle bir olmuştu. Bayındırlık bakanlığı da MHP’nin elinde idi. Depremzedeler hükümetten çok şey beklediler. Yaralarını acil sarılması ve kalıcı konutların yapılması istendi. 57. Hükümet kolları sıvadı. Bütün imkânlar oralara aktararak çok kısa bir zamanda yaralar sarıldı. Evler yapılarak hak sahiplerine dağıtılmaya başlandı. Bu işler olurken ülkemiz ağır bir ekonomik krize girdi. Bir gecede faiz oranları binleri yükselmiş, ülke bankalarından bir günde on milyar dolar çıkmıştı. Ülke yangın yerine çevrilmeye çalışıyordu. Acil önlemler alınıp o zamana kadar çıkmamış olan kanunlar, TBMM den kanunlaştırıldı. Bankacılık düzenleme ve denetleme kanunu, Devlet ihale kanunları bunların başında sayılabilir. Çok sayıda kanunda da düzenleme yapılarak kriz önlenmeye çalışılmıştır. Krizin önlenmesinde ABD’den gelen Kemal Derviş inde çok büyük katkısı olmuştu. Ülkenin her yerinde Büyük bir tasarruf politikası uygulanmış, yapısal reformlar yapılmış sonuçta da kriz ateşi söndürölüp ülke normal ekonomik düzene tekrar sokulmuştu. Ekonomik kriz çok fazla derinleşip halkı vurmada sonuç alınmıştı.”⁴⁸

Bu yıllarda ise Doğru, Meclis’te Sağlık Komisyonu üyesi olarak çalışmalarına devam etmektedir. Gerek ülke genelinde gerekse Tokat ile ilgili her konuda Meclis çalışmalarını yakından takip etmiştir. Kalkınmakta Öncelikli İller Destek Kanunu, TBMM Genel Kurulunda görüşüldüğü sırada yoğun ve etkili bir çalışmanın sonrasında bölge illeri ve Tokat bu kanun içerisine aldırılmıştır. TBMM çalışmaları sırasında genel kurulda ANAP Yozgat Milletvekili Lütfullah Kayalar başta olmak üzere farklı parti milletvekilleri ile de ülke meselelerine ilişkin istişarelerde bulunan Doğru, Kayalar ile bir görüşmesine ilişkin şu ifadelerle yer vermiştir: “Reşat ben seni iyi tanırım, sen istersen bunu başarabilirsin, dedi, Bölgene çok çalışabilirsin, insanları işe yerleştirebilirsin, onlara her konuda yardımcı olabilirsin. Bunlar çok güzel işler, ancak senin isteklerinin ve beklentilerinin cevabı budur dedi.”⁴⁹

⁴⁸ Reşat Doğru, “Türk Siyasetinde Bir Ömür: Reşat Doğru Devlet Adamlığı, Şahsiyeti ve Hatıralar” (Ahmet Doğru), Görüşme Tarihi: 17.4.2025, Görüşme yeri: TBMM Kütüphanesi.

⁴⁹ Reşat Doğru, “Türk Siyasetinde Bir Ömür: Reşat Doğru Devlet Adamlığı, Şahsiyeti ve Hatıralar” (Ahmet Doğru), Görüşme Tarihi: 17.4.2025, Görüşme yeri: TBMM Kütüphanesi.

Doğru, öncelikle MHP genel merkezindeki görevinin sonrasında da Bakanlık görevinin hangi siyasal koşullarda gerçekleştiğini şu şekilde özetlemektedir:

“İnsanoğlu isterse, kararlı olursa başaramayacağı hiçbir iş yoktur. Dik durulur ve kararlı olunursa Yüce Allah yardım ediyor. Taşlar nasıl olduğunu anlayamadan bir şekilde üst üste geliyor. Bizde buna kaderin cilvesi demiyor muyuz? Zaman zaman Genel Başkanla görüşüp, yaptığım ve yapacağım çalışmaları anlatıp, kendisinden destek istiyor ve de görüyordum. Genel başkan genel kongreden sonra, önce beni MYK üyeliğine aldı. Sonra ilk MYK toplantısında, genel sekreter yardımcısı görevine getirmişti. Artık genel merkez yöneticisi olmuştum. Karanfil sokaktaki genel merkezde odam vardı. Bu durum benim için çok önemli bir başlangıç oldu. Genel merkezde yönetim kurulu toplantılarına katılıyor, partinin politikalarını yakın takip ediyordum. Benim odanın yanında Rahmetli Prof. Dr. Ercüment Konukman’ın odası vardı. Ercüment abi Eski Devlet Bakanı, ANAP iktidarında Grup Başkan Vekili olarak görev yapmış eski bir milletvekili idi. Bize geçmişte yaşadığı tecrübeleri ve hatıralarını anlatırdı.”

2002 yılı 7 ocak tarihinde hayatım için de çok büyük bir gelişme oldu. Türk Dünyası ile ilişkilerden sorumlu Devlet Bakanı Abdulhaluk Çay’ın görevden alınması ile boşalan, bakanlık kadrosuna ben bakan olarak atanmıştım. Genel Merkezde, Genel Muhasip yardımcısı Manisa milletvekilimiz Mustafa Enöz ile otururken, televizyon haberleri bölümünde, alt yazı olarak Tokat Milletvekili Dr. Reşat Doğru, Abdulhaluk Çay’ın ayrılması ile boşalan Devlet Bakanlığı görevine atandı diye bir haber okunmaya başlandı. Mustafa ile birbirimize bakarken Genel Sekreter Ümit Şafak’ta bağırarak yanımıza geliyordu. Bakan oldun diye genel merkezdeki arkadaşlar tebrik sırasına girmişlerdi. On dakika içerisinde bakanlık yetkilileri yanıma gelerek kendilerini tanıtıp, bakanlık arabasının dışarda beklediğini bildirdiler. Akşam bütün TV kanalları haberlerinde atamayı anlattılar. Türk Dünyası İle ilişkilerden Sorumlu Bakan olmuştu. Hemen ertesi gün çalışmalara başladım. Bakanlık ile ilgili kadroları gözden geçirdim. Özel kalem müdürlüğüne hemşerim Tarım Bakanlığı Baş Müfettişi Mustafa Baş’ı atadım. Mustafa, atamayı kabul etti. Bakanlıkta göreve başladı, yardımcısı da, meclisteki sekreterim Olcay Güven oldu. Çalışma arkadaşlarımızı oluşturmaya başladı. Genel başkandan hiçbir istek veya görevlendirme gelmedi. Atama ve seçimleri tamamen bana bıraktı.

Bakanlığa atandıktan sonra geçmişte neler yapılmış biz de neler yapabiliriz çalışması içerisine girdim. Daha önce atanmış olan bazı müşavirler yerine yeni atamalar yapıldı. TİKA kuruluşu bizim bakanlığa bağlı idi. TİKA Başkanı Öner Kabasakal diye bir arkadaştı. Kendisinden kurumun yaptığı işlerle ilgili brifing aldım. TİKA Başkanının değişmesi gerektiğini düşündüm. Yeni başkan arayışına girdik. Bu esnada İstanbul’da beraber aynı evde kaldığım Erbaalı hemşerim Faruk Cömert’e teklif yaptım. Faruk kabul etmeyerek başka arkadaşları önerdi. Bu esnada İstanbul’dan arkadaşımız olan Nihat Kayayı TİKA Başkan yardımcısı olarak atadım. Bakan olarak ilk ziyaretimi Azerbaycan’a yapma kararı aldım. Benden önceki bakan Azerbaycan’ın Eximbank kredisi olarak aldığı yüz milyon doları ödeyemediği için KEK (karma ekonomik komisyon toplantısı) toplantısını terk etmiş. Borcunuzu ödeyin. Toplantıları öyle yapalım dese de şart koşmuş. Bende kardeş ülkenin borcunun ödenmemesi önemli değil, paranız ne zaman

olursa ödersiniz dedim. Benim bu teklifim Azerbaycan hükümetinin çok hoşuna gitmiş. Çok memnun olmuşlar. Toplantıyı Bakü’de yaptık. Yeni antlaşmalar yaptık. Her konuda, onları destekleyeceğimi ifade ettim. Haydar Aliyev o zaman Cumhurbaşkanı idi. Bizim heyeti çok güzel ve sıcak bir şekilde kabul etti. Yaptığımız toplantılar için teşekkür etti. Bende, yapmak istediğimiz çalışmalar hakkında bilgiler verdim. Tarımla ilgili Ticaret le ilgili, milli Eğitim ve sağlıkla ilgili konuları anlattım. Hepsine de destek olacaklarını ifade ettiler. O zamanki Türkiye Büyükelçisi Ünal Çeviköz idi. Çalışkan vazifesine bağlı bir büyükelçi olarak tanıdım. Ona da konuları yakın takip etmesi için talimatlar verdik. İlişkilerimiz her geçen gün daha fazla gelişti. Tarım bakanı İrşad Aliyev ve Gümrük Bakanı Kemalettin Haydarov ile yakın arkadaş ve dost olduk.⁵⁰

⁵⁰ Reşat Doğru, “Türk Siyasetinde Bir Ömür: Reşat Doğru Devlet Adamlığı, Şahsiyeti ve Hatıralar” (Ahmet Doğru), Görüşme Tarihi: 17.4.2025, Görüşme yeri: TBMM Kütüphanesi.

BÖLÜM 2: MİLLETVEKİLLİĞİ DÖNEMİ'NDE REŞAT DOĞRU

2.1. 21. Dönem TBMM'de Aldığı Görevler ve Çalışmaları

Tezimizde temel aldığımız *TBMM Arşiv ve kütüphanesinde*⁵¹, genel kurulda yapılan toplantıların yer aldığı Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Cerideleri⁵² “Tutanak Dergisi” Gizli Celse Zabıtları’ndan⁵³ faydalanılacaktır. Tespitlerimize göre, Reşat Doğru, 21. Dönem TBMM (02.05.1999-01.10.2002) Genel Kurul Tutanaklarına göre 43 defa gerek iç gerek dış siyasete ilişkin kürsüde konuşma yapmıştır. Bunlardan yedisi yazılı soruya çevrilen sözlü soru önergesi, 31 tanesi bizzat kürsüde yapılan konuşmalardır. Ayrıca beş gündem dışı söz almıştır. Aşağıda bu kendisinin tespit edebildiğimiz çalışmalarına yer verilmeye çalışılmıştır.

2.1.1. Soru Önergeleri: Bakanlıklara Sorular-Cevaplar

Tokat Milletvekili Reşat Doğru 25 Ocak 2000 tarihinde Tokat’taki bazı sulama projelerine ilişkin soru önergelerini Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Mustafa Cumhur Ersümer’e sunmuştur. Sunulan soru önergesinde Doğru’nun “Tokat Yukarı Yeşilirmak Kazova 2. merhale projesi kapsamında bulunan Kazova Yeşilirmak ıslahı çalışmalarının durumu ve ne zaman bitirileceğine” ilişkin sorusuna Bakan Ersüme şu yanıtı vermiştir: “Yukarı Yeşilirmak Kazova 2. Merhale Projesi kapsamında bulunan Kazova Yeşilirmak Islahı işi devam etmekte olup, sağ ve sol Sahilde yapılması gereken toplam 95.450 m uzunluğundaki şedde yapımının şimdiye kadar

⁵¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı, 1 Ekim 1989 tarih ve 20299 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmış olan yönetmeliğiyle TBMM arşiv hizmetlerini açıklamıştır. TBMM Arşivi yasama arşivi olup bir kurum arşivi özelliğine sahiptir. TBMM’nin kuruluşundan günümüze kadar çıkarılan kanunları (yasama belgeleri) içerir. Kanunlar, TBMM’nin kuruluşundan günümüze kadar kurulan komisyonların evrakıdır. TBMM, anayasa ve iç tüzük esaslarına göre çalışır. Burada, TBMM’de üyelik yapmış kişilerin sicil dosyaları bulunmaktadır. Bu dosyaların sayısı beş bini geçmiştir.

⁵² *Zabıt Cerideleri Tutanak Dergileri*; Zabıt Cerideleri, meclislerde, mahkemelerde vb. yerlerde yapılan konuşmaların yazıya geçirildiği tutanak dergileridir. Bu yerlerde yapılan bütün işler Tutanak Dergileri’ne kaydedilir ve yayımlanır. Tutanak Dergileri ise; yoklama, başkanlık sunuşları, görüşülen konular, yazılı ve sözlü sorular, tekrarlanacak oylamalar, seçimler, kanun tasarıları ve teklifleri, meclis soruşturmaları ve Yüce Divana sevk ile ilgili konuları ihtiva eder. Kısaca yasama meclisi faaliyetlerine ilişkin olarak tutulan tutanakların yayımlandığı süreli yayınlardır.

⁵³ *TBMM Gizli Celse Zabıtları*; TBMM Gizli Celse Zabıt Cerideleri Türkiye’nin millî menfaatleri etrafında yapılan münakaşaları, lehte ve aleyhte yapılan konuşmaları ile bunların sonuçlara bağlanmasını ihtiva etmesi bakımından çok değerli ve ciddi kaynaklardır. Gizli Celse Zabıtları o günün şartlarında kamuoyuna açıklanması millî menfaatlere zararlı olabileceği düşünülen celseleri ve buradaki görüşmelerin tutanaklarını ve bu görüşmelere dayanak teşkil eden metinleri özellikle kanun teklif ve tasarılarını, komisyon raporlarını içerir. Dört cilt olarak yayımlanan Gizli Celse Zabıtları TBMM’nin kuruluşu olan 1920 yılından 1934 yılına kadar yapılan gizli görüşmelerin zabıtlarını ihtiva etmektedir.

toplam 47.550 m’lik kısmı tamamlanmıştır. Geriye kalan toplam 47.900 m uzunluğundaki şedde kısmının yapımına ise kısıtlı bütçe imkânları nispetinde devam edilecektir.” Doğru’nun, “Tokat Erbaa Karayaka Pompaj sulaması projesi ne zaman hizmete gireceğine ilişkin ise. “Toplam 2.747 ha alanı sulayacak Tokat Erbaa Karayaka 1 inci Kademe Pompaj Sulaması İnşaatı tamamlanmış olup, işletmeye açılmıştır. Erbaa Karayaka projesinin diğer ünitesi olan ve 1.737 ha alanı sulayacak Üzümlü 2. Kademe Pompaj Sulaması tesisleri ise kısıtlı bütçe imkânları nedeniyle henüz ihale edilememiştir.” Şeklinde yanıt verilmiştir. Ayrıca Tokat Erbaa DSİ sulama kanalının meskûn mahal içinde kalan kısmının kapatılması çalışmalarının ne zaman başlayacağı ve sonlandırılacağına ilişkin ise, Tokat Erbaa DSİ kanalının üstünün kapatılması hususunda, Erbaa Belediyesi ile işbirliği yapılarak, çözüme kavuşturulmasına çalışılacağı ifade edilmiştir. Tokat merkez Musullu Göleti’nin son durumuna dair göletin planlama raporunun hazırlandığı üzerinde durulmuştur.⁵⁴

Tokat Milletvekili Reşat Doğru Tokat İli özelinde İçişleri Bakanı Sadettin Tantan’a yöneltilen soruları ve cevabı şu şekilde sıralanabilir:

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Aşağıdaki yazılı sorularımın, aracılığınızla İçişleri Bakanlığınca yazılı olarak cevaplandırılmasını arz ederim. Op. Dr. Reşat Doğru Tokat ;

1. Son zamanlarda en yoğun terör olaylarının yaşandığı Tokat İlindeki boş ilçe Kaymakamlıklarına ne zaman atama yapılacaktır?
2. Terörle iç içe olan Tokat İline bağlı Emniyet Amirliklerimizin araçlarının yeterli olduğunu düşünüyor musunuz? Yoksa araç takviyesi yapacak mısınız?
3. Zile Emniyet Amirliğine yeni bir bina ve lojman yaptırma planınız var mı?
4. Bu yöredeki terörle mücadeleyi yeterli buluyor musunuz? Yeterli değilse sorumlular hakkındaki düşünceniz nedir?

T.C. İçişleri Bakanlığı 16.5.2000 Emniyet Genel Müdürlüğü Sayı: B.05.1.EGM.0.12.01.01/116506 Konu : Yazılı soru önergesi Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına İlgili : TBMM Başkanlığının 3.5.2000 gün ve A.01.GNS.0.10.00.02-(7/1939)-5295/12687 sayılı yazısı. Tokat Milletvekili Op. Dr. Reşat Doğru tarafından

⁵⁴ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 21,Cilt 24, Yasama Yılı 2,(25.1.2000), s.284.

TBMM Başkanlığına sunulan ve tarafımdan yazılı olarak cevaplandırılması istenilen soru önergesinin cevabı aşağıya çıkarılmıştır.

1. Tokat İlinde boş bulunan Başçiftlik, Pazar ve Almus İlçeleri beşinci sınıf ilçelerimiz olduğu, beşinci sınıf ilçelere, Kaymakamlık Kursu sonunda çekilecek kura ile atamaların yapıldığı, bu nedenle ilk kurada kaymakam atanmasının değerlendirileceği,
2. Tokat Emniyet Müdürlüğü kuvvetinde kayıtlı bulunan taşıtlar ile İlçe Emniyet Müdürlükleri ve Amirlikleri hizmetlerinde toplam (148) adet taşıtın bulunduğu, 2000 Malî Yılı Bütçesinden Emniyet Genel Müdürlüğüne ayrılan ödenek ile taşıt alımları gerçekleştiği takdirde ihtiyaçların karşılanması için gerekli tahsislerin yapılacağı,
3. Zile İlçesinin hizmet binası ve lojman ihtiyacının karşılanması için, Tokat Valiliğince Ertürk ve Şehali Polis Karakolları Hizmet Binaları ile 20 Daire Polis Lojmanlarının yaptırılması talep edildiği, bu talebe istinaden; 2000 Yılı Yatırım Programına alınması için Devlet Planlama Teşkilâtı Müsteşarlığına teklifte bulunulduğu, ancak yeni projeler için ödenek verilmediğinden teklifin⁵⁵ kabul edilmediği, söz konusu projelerin 2001 yılı Yatırım Programına alınması için teklifin yineleneyeceği,
4. Tokat Bölgesinde terör faaliyetleri belirli seviyeye indirilmiştir. Özellikle Tokat kırsalında devamlı ve kapsamlı operasyonların icra edildiği, son yıllarda alınan sonuçların ve örgütlere verdirilmiş olan ağır zayıat teröristlerin silâh, mühimmat ve erzak depolarının büyük bölümünün ele geçirildiği, bir bölüm terör örgütü mensuplarının bölgeyi terk ettiği, yörede bulunan teröristler üzerinde de ısrarlı operasyonların uygulanması ile imkân kabiliyetlerinin asgariye indirildiği, yapılan ve alınan istihbari faaliyetlerle de sonuç alıcı çalışmaların belli bir aşamada olduğu, il merkezi ve ilçe merkezlerinde alınan etkili önlemlerle herhangi bir terör olayının yaşanmadığı, gerek şehir merkezinde, gerekse kırsal alanda il Jandarma Komutanlığı ve İl Emniyet Müdürlüğüne üst seviyede oluşturulan koordineli çalışmalarla önemli sonuçların alındığı, yine aynı koordinasyon içerisinde önemli sonuçların beklendiği, bu kapsamda yapılan terörle mücadelede nicelik ve nitelik açısından yeterli olduğu ve halen kırsal alanda kapsamlı ve planlı bir şekilde operasyonların devam ettiği anlaşılmıştır. Bilgilerinize arz ederim.

Sadettin Tantan İçişleri Bakanı.⁵⁶

⁵⁵ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 21,Cilt 33, Yasama Yılı 2,(18.5.2000), s.75.

⁵⁶ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 21,Cilt 33, Yasama Yılı 2,(18.5.2000), s.76.

Tokat Milletvekili Reşat Doğru, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Yaşar Okuyan'a Tokat-Erbaa, Turhal, Niksar ilçelerindeki SSK hastanelerine ilişkin yönelttiği sorulara ilişkin ise şu yanıtları almıştır:

Tokat Milletvekili Reşat Doğru'nun, Tokat Huzurevine ve SHÇEK İl Müdürlüğünün çalışmalarına ilişkin sorusu ve Devlet Bakanı Hasan Gemici'nin cevabı (7/1942) Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına Aşağıdaki yazılı sorularımın, aracılığınızla (Sayın Hasan Gemici) Devlet Bakanlığınca yazılı olarak cevaplandırılmasını arz ederim.

Reşat Doğru Tokat -293 - T.B.M.M. B:9 8 24.5.200 0 0: 4

1. Tokat'ta yapımı yılan hikâyesine dönen huzurevi ne zaman Tokat halkına hizmet vermeye başlayacaktır? Son durum nedir?

2. Tokat Merkez ve ilçelerinde Bakanlığınıza bağlı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu İl Müdürlüğünün yatırım çalışmaları ne aşamada. Bu yatırımların hizmete dönüşünü hızlandırmak mümkün müdür?

T.C. Başbakanlık 23.5.2000 Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü Sayı: B.02.1.SÇE.0.65.00.01/YT-7/0609

Konu: Tokat Huzurevi Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

İlgi: Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı Genel Sekreterliği Kanunlar ve Kararlar Dairesi Başkanlığının 3.5.2000 tarih ve A.01.0.-GNS.0.10.00.02-7/1942-5298/12690 sayılı yazısı. Tokat Milletvekili Sayın Reşat Doğru'nun Bakanlığımıza tevcih ettiği ve yazılı olarak cevaplandırılması tensip edilen 7/5298 esas no.lu soru önergesi incelenmiştir. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü 2000 Yılı Yatırım Programında 19911001300 Proje kapsamında yer alan Tokat Huzurevi İnşaatı % 30 keşif artışı dâhilinde tamamlanamadığından tasfiye edilmiştir. Söz konusu huzurevinin yeniden ihale edilebilmesi için çalışmalar sürdürülmektedir. Ayrıca Tokat Huzurevinin 2000 Yılı Yatırım Programındaki ödeneği 180.000.000.000 TL. olup ek ödenek ihtiyacı karşılanabilir ise 2000 Mali yılında bitirilebilecektir. Bilgilerinize arz ederim.

Hasan Gemici Devlet Bakanı.⁵⁷

Tokat Milletvekili Reşat Doğru cezaevlerinde çalışan sivil personele ilişkin soru önergesine Adalet Bakanı Hikmet Sami Türk şu cevabı vermiştir (7/1941):

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

⁵⁷ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 21,Cilt 33, Yasama Yılı 2,(24.5.2000), s.294.

Aşağıdaki yazılı sorularımın, Adalet Bakanlığınca yazılı olarak cevaplandırılmasını arz ederim.

Reşat Doğru Tokat Milletvekili

1. Cezaevlerinde çalışan sivil personele silâh verilmesi konusunda bir çalışmanız var mı?
2. Her türlü suçlu ile yüz yüze ve iç içe olan sivil personelin can ve mal güvenliğinin garanti altında olduğunu düşünebiliyor musunuz?
3. Bu korumasız insanların özellikle organize suçlardan cezaevlerinde kalanların dışarıdaki yandaşları tarafından tehditle baskı altına alınabilecekleri mümkün müdür? Mümkünse tedbir nedir?
4. Çamlıbel ve Artova bölgesinde yapımı düşünülen kapalı cezaevinin son durumu nedir?

T.C. Adalet Bakanlığı 24.5.2000 Sayı: 680 Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

İlgi: Kanunlar ve Kararlar Dairesi Başkanlığı ifadeli, 3.5.2000 tarihli ve A.01.0.GNS.0.10.00. 02-7/1941-5297/12689 sayılı yazınız. İlgi yazı ekinde alınan, Tokat Milletvekili Op. Dr. Reşat Doğru tarafından Bakanlığımıza yöneltilen ve yazılı olarak cevaplandırılması istenilen 7/1941-5297 esas no.lu soru önergesine verilen cevap örneği iki nüsha halinde ilişikte sunulmuştur. Bilgilerinize arz ederim.

Prof. Dr. Hikmet Sami Türk Adalet Bakanı.

Sayın Op. Dr. Reşat Doğru, Tokat Milletvekili, TBMM Bakanlığımıza yönelttiğiniz ve yazılı olarak cevaplandırılmasını istediğiniz 7/1941-5297 esas no.lu soru önergesinin cevabı aşağıda sunulmuştur: Ceza infaz kurumları ile tutukevlerinde görevli personelin kurum içinde silâhlı olarak görev yapmaları mevzuat açısından mümkün bulunmamaktadır. Ancak, bu personelin kurum dışında can ve mal güvenliğinin korunması amacıyla silâh taşıyabilmeleri için Bakanlığımızda, ceza infaz kurumları ile tutukevlerinde görevli personele zor alım silâhlardan verilmesi, bunların silâh taşıma hakkından yararlandırılması ve emekli olduklarında da aynı haktan istifade ettirilmeleri konusu ile personelin can ve mal güvenliğinin sağlanabilmesi amacıyla, iç güvenlik personeline savunma teçhizatı verilmesi ve ayrıca tüm infaz personelinin kurumlara yakın yerlerde tesis olunacak lojmanlardan faydalanması konusunu içeren yasal düzenlemelere ilişkin çalışmalar sürdürülmektedir. Bu bağlamda, Bakanlığımızca ceza infaz kurumları personeli için inşaatları devam eden yüksek güvenlikli F Tipi kapalı cezaevlerinin bulunduğu mahallerden başlayarak yeterli miktarda lojman yapımına öncelik verilmektedir. Öte yandan, Tokat İlinde mevcut eski kapalı cezaevi yerine yapımı düşünülen yeni cezaevi için Çamlıbel ve Artova bölgelerinde belirlenen arsaların cezaevi

yapımına uygun olup olmadığı Bayındırlık ve İskân Bakanlığı tarafından incelenmektedir. Bu inceleme tamamlanıp uygun arsa bulunduğu Tokat İlının ihtiyaçlarını karşılayacak kapasite ve modelde yeni bir cezaevinin yapımı için yıllık yatırım programlarına ödenek konulacaktır. Bilgilerinize arz ederim.

Prof. Dr. Hikmet Sami Türk Adalet Bakanı.⁵⁸

Tokat Milletvekili Reşat Doğru, Kelkit'te doğalgaz boru hattı ve hidroelektrik santralı çalışmaları olup olmadığına ilişkin sorusu önergesine ise Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Mustafa Cumhur Ersümer cevabi (7/1943) yazısında şu hususlar üzerinde durmuştur:

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Aşağıdaki yazılı sorularımın aracılığınızla Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığınca yazılı olarak cevaplandırılmasını arz ederim. Reşat Doğru Tokat

1. Doğalgaz boru hattında, Kelkit vadisini de (Erzincan Suşehri, Reşadiye, Niksar, Erbaa, Taşova Amasya güzergâhını) kapsayacak şekilde bir çalışma var mıdır? Yoksa böyle bir çalışma yapılabilir mi?
2. Debisi yüksek olan Yeşilırmak'ın Kelkit kolu üzerinde hidroelektrik santralleri kurulması yönünde Bakanlığınızın bir çalışması var mı? Yoksa böyle bir çalışma niçin düşünülüyor?

T. C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Araştırma, Planlama ve Koordinasyon
29.5.2000 Kurulu Başkanlığı Sayı: B.15.0.APK.0.23-300-991-9363

Konu : Yazılı soru önergesi Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

İlgi : TBMM Başkanlığının 3.5.2000 tarih ve A.01.0.GNS.0.10.00.02-7/1943-5299/12691 sayılı yazısı.

Tokat Milletvekili Sayın Op. Dr. Reşat Doğru'nun tarafıma tevcih ettiği, 7/1943-5299 esas nolu yazılı soru önergesi TBMM İçtüzüğü'nün 99 uncu maddesi uyarınca hazırlanarak ekte gönderilmiştir. Bilgilerinize arz ederim. M. Cumhur Ersümer Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Tokat Milletvekili Sayın Reşat Doğru'nun Yazılı Soru Önergesi ve Cevabı (7/1943-5299)

⁵⁸ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 21, Cilt 33, Yasama Yılı 2, (26.5.2000), s.463.

Soru 1. Doğalgaz boru hattında, Kelkit vadisini de (Erzincan Suşehri, Reşadiye, Niksar, Erbaa, Taşova Amasya güzergâhını) kapsayacak şekilde bir çalışma var mıdır? Yoksa böyle bir çalışma yapılabilir mi?

Cevap 1. Tokat İli, Doğu Anadolu Doğal Gaz Ana İletim Hattı Projesi kapsamında gaz verilmesi öngörülen illerimiz arasında yer almakla birlikte, teknik açıdan bu ilimize gazın götürülmesi için iki alternatif bulunmaktadır. Bunlardan biri, Doğu Anadolu Doğal Gaz Ana İletim Hattından (Şarkışla'nın yaklaşık 30 km. doğusundan) bir branşman alınarak yaklaşık 110 km. 'lik bağlantı hattı ile diğer alternatif ise, Samsun-Ankara Doğal Gaz İletim Hattından bir branşman alınması, Amasya üzerinden ve Turhal ve Zile ilçeleri arasından geçerek, Tokat İline doğal gaz arzının sağlanmasıdır. Söz konusu iletim hatlarının tamamlanmasını müteakiben, en uygun olan hattın çekilecek bir branşman hattı ile Tokat Şehrine doğal gaz arzı mümkün olabilecektir.

Soru 2. Debisi yüksek olan Yeşilirmak'ın Kelkit kolu üzerinde hidroelektrik santralleri kurulması yönünde Bakanlığınızın bir çalışması var mı? Yoksa böyle bir çalışma niçin düşünülüyor?

Cevap 2. Yeşilirmak'ın kolu olan Kelkit Çayı üzerinde yer alan enerji projeleri:

1. Suşehri Projesi Gölova Barajı: 1990 yılında 10.808 ha sahayı sulamak üzere açılmış olan Gölova Barajının mansabında toplam 4 adet santralin planlama çalışmaları 1994 yılında bitirilmiştir. Toplam gücü 11,42 MW olan ve YİD kapsamında sözleşme görüşmelerine başlanarak DPT görüşü beklenen bu santrallerle yılda toplam 59,26 GWh elektrik enerjisi üretilmesi planlanmıştır. Söz konusu santrallerin kurulu güçleri sırasıyla 1,4,3,3 MW olup, Gölova HES ile yılda 3.28, Konak HES ile 19.25, Beypınar HES ile 18.39, Altıntepe HES ile de 18.34 GWh enerji üretilmektedir.

2. Kelkit - Karataş Projesi Kılıçkaya Barajı ve HES : 103 m yüksekliğinde bir baraj ve 124 MW kurulu güçte yılda 332 GWh elektrik enerjisi üreten bir santraldan oluşan bu proje 1990 yılında işletmeye açılmıştır.

3. Kelkit - Karataş Projesi Çamlığöze Barajı ve HES : 1988 yılında inşaatına başlanmış olan 32 m yüksekliğinde bir baraj ve 33 MW kurulu gücünde yılda 102 GWh elektrik enerjisi üretecek bir santraldan oluşan bu projenin elektromekanik teçhizatının montaj çalışmaları sürdürülmektedir.

4. Aşağı Kelkit Projesi : Master plan çalışmaları 1990 yılında bitirilen Aşağı Kelkit Projesi, kurulu güçleri sırasıyla 51,72,63,39,75 MW olan Koyulhisar, Reşadiye, Akıncı, Niksar ve Erbaa nehir santrallerinden oluşmaktadır. Yılda toplam 1845 GWh elektrik enerjisi

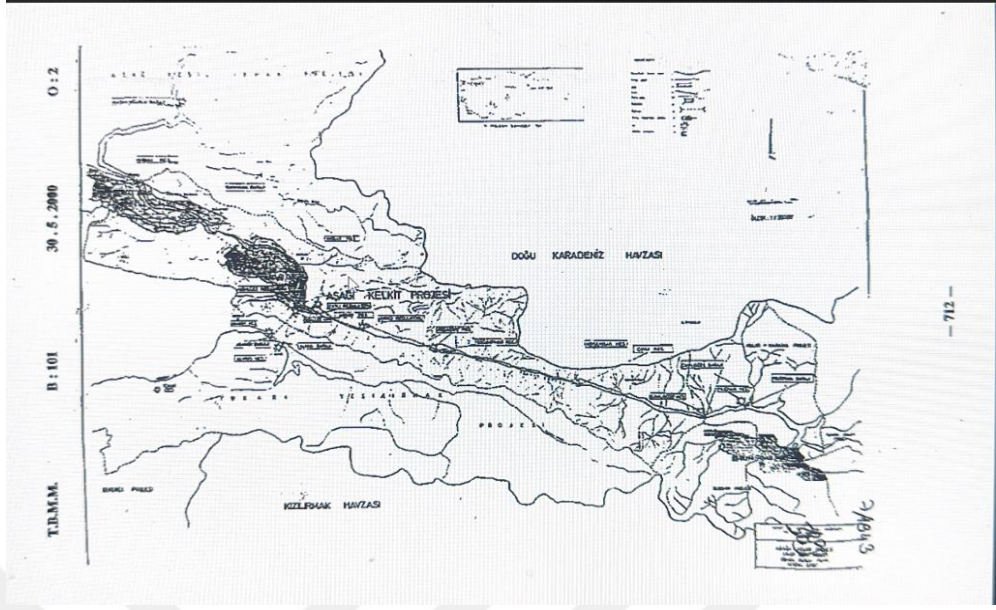
üretilen ve YİD kapsamında bulunan 5 adet HES'den Erbaa HES'in planlama çalışmaları Bakanlığım DSİ Genel Müdürlüğünce henüz bitirilmiştir. Koyulhisar HES ile yılda 311, Reşadiye HES ile 444, Alemci HES ile 391, Niksar HES'le 234, ve Ertka HES ile de 465 GWh elektrik enerjisi üretililebilecektir. Ayrıca Bakanlığım E.İ.E.İ. Genel Müdürlüğü ile Enerji İşleri Genel Müdürlüğünün Yeşilirmak Havzasında yer alan hidroelektrik santrallerin (işletme, inşaat ve proje aşamasında) listesi ekte sunulmuştur.⁵⁹

SIRA NO	HİDROELEKTRİK SANTRALİN ADI	PROJE YAPAN	KURULU GÜÇ (MW)	ÜRETİM		SANTRALİN BULUNDUĞU YERİN		DSİ BÖLGESİ	DU RU
				ORTALAMA (GWh)	GÜVENİLİR (GWh)	İL TRAFİK KODU VE ADI	İLCE ADI		
1	ALMUS	DSİ	27,0	68	38	60 TOKAT	ALMUS	07 SAMSUN	CAL
2	ORTAKOY	DSİ	5,5	8	8	60 TOKAT	NİKSAR	07 SAMSUN	CAL
3	DERBENT	DSİ	58,3	297	201	55 SAMSUN	BAFRA	07 SAMSUN	CAL
4	HASANLIĞURLU	DSİ	500,0	1.217	920	55 SAMSUN	ÇARŞAMBA	07 SAMSUN	CAL
5	KILCIYAYA	DSİ	124,0	332	277	58 SIVAS	SUSEHİ	18 SIVAS	CAL
6	KOÇLUCE	DSİ	90,0	285	277	60 TOKAT	NİKSAR	07 SAMSUN	CAL
7	LACIK	-	0,1	0	0	55 SAMSUN	-	07 SAMSUN	CAL
8	SUATUĞURLU	DSİ	46,0	273	208	55 SAMSUN	ÇARŞAMBA	07 SAMSUN	CAL
9	SEVİDİ DİRİN	-	0,2	0	0	19 ÇORLU	-	05 ANKARA	CAL
10	CAMLIÖZÜ	DSİ	32,0	102	77	58 SIVAS	SUSEHİ	18 SIVAS	INS
11	SUATUĞURLU-EK ÜNİTE	TEAŞ	30,0	78	0	55 SAMSUN	ÇARŞAMBA	07 SAMSUN	INS
12	SURETYABEY	DSİ	12,0	50	35	66 YOĞGAT	CEKEREK	07 SAMSUN	INS
13	ALTINTIPE	DSİ	3,7	19	10	58 SIVAS	AKOÇLAR	18 SIVAS	PLH
14	BİYYIKIR	DSİ	3,4	18	9	58 SIVAS	GÖLÖVA	18 SIVAS	PLH
15	GÖLÖVA	DSİ	1,0	3	2	58 SIVAS	GÖLÖVA	18 SIVAS	PLH
16	İNCESESU	DSİ	13,0	48	13	19 ÇORLU	ORTAKOY	07 SAMSUN	PLH
17	KONAK	DSİ	3,8	19	10	58 SIVAS	GÖLÖVA	18 SIVAS	PLH
18	KUMKÖY	DSİ	10,0	65	39	55 SAMSUN	ÇARŞAMBA	07 SAMSUN	PLH
19	ERBAA	DSİ	88,6	465	363	60 TOKAT	HELUT	07 SAMSUN	PLY
20	SAHINKAYA	DSİ	72,0	378	283	32 ORDU	AKHÜZ	07 SAMSUN	PLY
21	AKINCI	DSİ	45,9	391	277	60 TOKAT	REŞADİYE	07 SAMSUN	MPH
22	KOYULHISAR	DSİ	38,2	311	304	60 TOKAT	KOYULHISAR	07 SAMSUN	MPH
23	NİKSAR	DSİ	29,9	234	209	60 TOKAT	NİKSAR	07 SAMSUN	MPH
24	REŞADİYE	DSİ	92,7	444	427	60 TOKAT	REŞADİYE	07 SAMSUN	MPH
	TOPLAM		1.150,0	5.297	4.268				
	YÜZDE		5,63	4,31	5,39				

ACİS-AMA :
 CAL : Çalışan
 INS : İnşaat Halinde
 PLH : Planlaması Hazır
 PLY : Planlaması Yapılıyor
 MPH : Master Planı Hazır

SIRA NO	PROJE ADI	KURULU GÜÇ MW	YILLIK ENERJİ ÜRETİMİ GWh	PROJE AŞAMASI
1	AKINCI HES	46	391	Fizibilite Projesi Değerlendiriliyor.
2	NİKSAR HES	29,9	223	Fizibilite Projesi Değerlendiriliyor.
3	ERBAA HES	75	465	5 firma tarafından Başvuru verildi.
4	KOYULHISAR HES	51	311	2 firma tarafından Başvuru verildi.
5	REŞADİYE HES	72	444	3 firma tarafından Başvuru verildi.

⁵⁹ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 21, Cilt 33, Yasama Yılı 2, (30.5.2000), s.707-712.

Tokat Milletvekili Reşat Doğru'nun, öğretmen atamalarındaki bazı uygulamalara ilişkin soru önergesini dönemin Millî Eğitim Bakanı Metin Bostancıoğlu'na sunmuştur. (7/5605)⁶⁰

2.1.2. Gündem Dışı Konuşmaları

Tokat Milletvekili Reşat Doğru'nun, tütün üreticilerinin sorunları ile alınması gereken önlemlere ilişkin gündem dışı konuşmasına Devlet Bakanı Rüştü Kâzım Yücelen cevabında;

“Önümüzdeki günlerde açılacak ve aşağı yukarı 5 milyon insanımızı etkileyecek tütün piyasası ile üreticilerin sorunları ve beklentileri üzerinde söz almış bulunuyorum. Tütün, ülkemizin en önemli istihdam ve gelir kaynaklarından. Tütün ziraatı, Ege, Karadeniz, Marmara, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerine dağılmış biçimdedir. Tekelin ve özel sektörün ihracatından da, aşağı yukarı, 450-500 milyon dolar civarında döviz girdisi sağlanmaktadır. Bugüne kadar, tütün ekicileri, siyasî iktidarlar tarafından oy deposu gibi görülmüş, seçim sırasında verilen göstermelik fiyatlarla istismar edilmeye çalışılmıştır. Sorunlar ciddi olarak ele alınmamış; bazen, bazı partiler tarafından, bazı liderler tarafından verilen bir göstergeye, daha sonra ‘ben şu kadar daha fazla vereceğim’ denilerek zaman zaman dile getirilmiş ve bu üreticilerin umutları her zaman başka bir bahara kalmıştır. Tokat yöresinde 1 kilogram tütünün maliyeti yaklaşık 1 900 000 Türk Lirası olarak tespit edilmektedir. Bu, bir yıl önceki maliyete göre yüzde 65’lik bir artışı göstermektedir. Tokat

⁶⁰ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 21, Cilt 33, Yasama Yılı 2, (30.5.2000), s.707-712.; TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 21, Cilt 87, Yasama Yılı 2, (26.2.2002), s.77-78.

bölgesinde, geçen sene, başfiyatın 1 450 000 lira olarak uygulanmış olduğunu da söylemek istiyorum. Bunun yanında, bütün üreticiler, açılacak olan piyasaya gözlerini dikmişler, bütün umutlarını fiyatlara bağlamışlardır. Özellikle, Ziraat Bankası ve kooperatiflerden kredi kullanan üreticiler, yüksek faiz yükünün altından nasıl kalkacağını düşünmektedirler. Özellikle, Tokat İline şöyle bir bakmış olduğumuz zaman, Erbaa'nın dağ köylerindeki - işte, Tepekışla Köyünden tutun da diğer birtakım köylere kadar veyahut da Tokat'ın Avlunlar Köyündeki dağlarda bekleyen- insanlara şöyle bir bakılmış olduğu zaman görülecektir ki, 'acaba, bu tütün ekici piyasası açıldığı zaman ben borçlarımı ödeyebilecek miyim' diye derin bir düşünce içerisindeyler. Özellikle, devlet, ben tütün üreticisini destekliyorum diye çeşitli yönlerden söylemeye çalışmaktadır; ama esasında devlet tütün üreticisini değil de, sanki üretici devleti desteklemektedir. Örneğin, 500 000 Türk Lirası civarındaki bir sigaranın yüzde 40'ı masraflara gitmekte ve geriye kalan aşağı yukarı 300 000 lira da devlete kalmaktadır. Ülkemizde tütün üreticilerinin birçok sorunlarının belli başlılarını, size, bu kısa zaman içerisinde saymak istiyorum. Tütün üreticisinin, mahsulünü kaç satacağını bir sene önceden bilmesi gerekmektedir; diken üstünde durdurulmaktan kurtarılıp, tüccarın insafına terk edilmemelidir. Tütün üreticisine, maliyetinin üzerinde getirişini temin edecek şekilde fiyat verilmelidir. Özellikle, bu seneki birtakım ekonomik tedbirler de göz önüne alınabilir; ama piyasanın, 2 250 000 lira ile 2,5 milyon lira civarında olması gerekmektedir. Ancak hükümetimizin, özellikle, piyasayı açma tarihini hâlâ tespit etmemiş olduğunu da görmekteyiz. Tütün üreticilerinin geçen dönemlerden itibaren almış oldukları krediler vardır. Özellikle, faiz politikasının değiştirilmesine bağlı olarak bunun da düşürülmesi gerekmektedir. Ayrıca, tarım sigortası çiftçiye, ucuz şekilde sağlanmalıdır. Plansız taban arazilerde tütün üretimi ihtiyaç fazlası stoklar oluşturmaktadır. Bu da, ülkemizin dış piyasalardaki rekabet gücünü zayıflatmaktadır. Halen uygulanmakta olan kota sistemi, adaletten ve insaftan çok uzaktır. Adeta, kurunun yanında yaş yanmakta, kaliteli tütün ekenler cezalandırılmaya çalışılmaktadır. İhracatı yapılabilen tütünler ile ihraç şansı olmayan tütünler aynı potada değerlendirilmemelidir. Kota sistemi bir an önce değiştirilerek, tütün tarımına müsait olmayan ve ihraç şansı bulunmayan tütün yetiştirilmesi, ekiciler mağdur edilmeden, devlet desteğiyle, üretici korunarak önlenmelidir.

Bu bölgelere, alternatif başka ürünler tavsiye edilmelidir. Günümüzde tütün ziraatında ve sigara imalatında Tekel rol oynamaktadır. Tekel yeniden yapılandırılmalı ve hantal yapısından kurtarılmalıdır. Özellikle Sayın Bakanımızın ciddi yönden çalışmalarının olduğuna ben şahidim. Tütünle ilgili kanun tasarısı da şu anda çeşitli kurullarda beklemektedir. Bu da, süratli bir şekilde gündeme getirilmeli ve Meclisimizin yüce

desteğiyle, tedbirlerle ortaya konulmalıdır. Tekelin elindeki sigara fabrikalarının ve tütün işletmelerinin modernize olması gerekmektedir. Bunlar da, maliyeti düşürecek ve kaliteyi artıracaktır. Ülkemizde faaliyet gösteren yabancı sigara şirketleriyle görüşmeler yapıp - Batı ülkelerinde şu anda uygulanan- kârlarının bir kısmı üreticilere ve tüketimde çeşitli yönlerden mağdur olan insanların sağlığına kullanılmalıdır. Tütün politikası tekrar gözden geçirilip, aynı zamanda, tütün çalışanlarının milli gelirden hakları olan payı tam olarak almaları sağlanmalıdır.”⁶¹

Tokat Milletvekili Reşat Doğru, Tokat İlinin sağlık sorunlarına ilişkin gündem dışı konuşmasında şu önemli hususlara değinmiştir:

“Tokat İlinin sağlık sorunları hakkında söz almış bulunuyorum. Tokat’taki sağlık beklentilerinin birçoğunun, ülkemizin birçok yerinde de olduğu kanaatindeyim. Doğusuyla batısıyla, aşağı yukarı her tarafta bu problemlerle karşı karşıya bulunuyoruz. Tokat’taki sağlık hizmetleri, diğer bölgelerde olduğu gibi, Sağlık Bakanlığına bağlı hastaneler, sağlık ocakları, sağlık evleri ile Sosyal Sigortalar Kurumuna bağlı SSK hastaneleri ve sağlık istasyonları tarafından yürütülmektedir. Sağlık Müdürlüğüne bağlı kuruluşlarda, özellikle, büyük oranda, şu anda, ebe, hemşire ve sağlık memuru gibi yardımcı hizmet personeline ihtiyaç vardır. Köyleri bırakın, belediye bulunan beldelerde bile ebelerin, hemşirelerin, hatta müstahdem gibi birtakım kadroların bulunmamış olduğunu görüyoruz. Örneğin, Tokat’ımızda 268 tane köy sağlık evinden 224 tanesinde hiç ebe yoktur; ancak çok az bir kısmında ebe ve hemşire vardır. Ayrıca, sağlık ocaklarının çoğunda, yardımcı personel dediğimiz müstahdem ve şoför kadroları boştur. Hatta bazı yerlerde, bazı sağlık ocaklarını bırakın müstahdemlerin açmasını, doktorlar veyahut da ebelerimiz açmaktadır! Köy muhtarları, belediye başkanları, bizden, her gün ebe, hemşire istemektedirler. İnsanların bir enjeksiyon yaptırmaktan bile mahrum olduğunu düşünebiliyor musunuz? Hatta acil doğum durumlarıyla karşılaşınca insanlar büyük eziyet çekmekte, anne ve çocuk hayatı büyük oranlarda tehlikeye girmektedir. Bunların yanında, Tokat merkez ve Turhal İlçesinde SSK hastanesi, Erbaa, Niksar, Zile gibi ilçelerimizde de SSK sağlık istasyonları vardır; bu sağlık istasyonlarında da, büyük oranda, uzman hekim ve pratisyen hekim açığı vardır. İnsanlar, hastanede çok beklediklerinden ve muayene olmakta zorluk çektiklerinden şikâyet etmektedirler. Ayrıca, Sağlık Bakanlığı ile SSK arasında daha önce yapılması gereken bir anlaşma olmaması münasebetiyle, özellikle sigortalı hastalarımız büyük oranda sıkıntıyla karşı karşıya bulunmaktadırlar. Bu sıkıntıların başında, özellikle, bizim Erbaa gibi, eğer, il

⁶¹ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 21, Cilt 27, Yasama Yılı 2, (29.2.2000), s.288-289.

hastanesine 100 kilometreye yakın uzaklıkta bir bölgedeyseniz ve buradan, siz, hasta olarak sevk ediliyorsanız, sevk edildikten sonra da her türlü işlemlerin il hastanesinde yapılması gerekmektedir; ama düşünün bir kere, acil doğum gibi durumlar olduğu zaman, herhangi bir acil tabloyla karşılaştığınız zaman, etrafınızdaki veyahut da yakınınızdaki bir hastaneye gitmek dururken -özellikle, SSK tarafından- il hastanesine gitmeniz gerekmektedir. Şunu da belirtmek isterim ki, bir hasta, acil olarak gitti, doğum yaptı; bunun parasını da o fakir fukara işçinin ödemiş olduğunu zaman zaman görmekteyiz. SSK'lıların bu çilesinin yanında, özellikle, Bağ-Kurlu vatandaşlarımız da aynı durumla karşı karşıyadırlar. Bağ-Kurlular şu anda, eğer, devlet hastanesinde tedavi olmayıp da başka bir yerde tedavi olacaklarsa; yani, üniversite hastanelerine sevk edilmişlerse - özellikle, belli bir miktar para yatırmadan üniversite hastaneleri hasta kabul etmemektedir- bu da çok ağır bir malî tablo şeklinde ortaya çıkmaktadır. Değerli milletvekilleri, bunların yanında, Sağlık Bakanlığımız, hatırlanacağı şekliyle, personelin yurt sathına eşit şekilde dağıtılması noktasında bir çalışma başlatmıştı. Tokat gibi, ülkemizin başka birçok yerinde de acil olarak personele ihtiyaç vardır. Kadrolara şöyle bir bakıldığı zaman, aşağı yukarı 160 000 civarında kadroya ihtiyaç olduğu görülecektir. Şu anda, teklif Sağlık ve Sosyal İşler Komisyonunda geçmiş, Plan ve Bütçe Komisyonundan geçmiş ve 37.000 kadro Sağlık Bakanlığının hizmetine sunulma durumuna gelmiştir ve Genel Kurul gündemine girmiştir. İşte, bu kadrolara destek vermemiz gerekmektedir. Norm kadroların dışında, buradaki insanlara hizmet gitmesi yönünden, en azından, bir köyün bir hemşiresi, bir ebesi olması noktasında veyahut da bir müstahdem olması noktasında, bu kadro ihtiyacına süratli bir şekilde cevap verilmesi gerekir. Genel Kurulumuzdan da bu noktada anlayış beklemekte olduğumu söylemek istiyorum. Şu anda bu teklif, Genel Kurul gündeminde beklemektedir; ama bunun dışında da bu teklifle beraber, esasında, bu teklifin içerisine müstahdem gibi bazı kadroların girmemiş olduğunu da görüyorum; ama inşallah, Genel Kurulumuzda, müstahdem, hastabakıcı veyahut şoför gibi kadroları da bunun içerisine koyarsa, inanıyorum ki, daha güzel bir tablo meydana gelecektir; çünkü hakikaten sözümün bir yerinde de söylemiş olduğum gibi, doktora, şu 21 inci yüzyılda, sağlık ocağı kapısının açtırılması, hiç de hoş bir tablo değildir.⁶²

Tokat Milletvekili Reşat Doğru, Tarım ve Köyişleri Bakanı Hüsnü Yusuf Gökalp'in, Samsun, Tokat ve Amasya il ve ilçelerinde meydana gelen sel afeti konusunda gündem dışı açıklaması dolayısıyla da söz almıştır. Özetle şu ifadelere yer vermiştir:

⁶² TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 21, Cilt 31, Yasama Yılı 2, (20.4.2000), s. 452-453.

“Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; Yüce Heyetinizi, Milliyetçi Hareket Partisi Grubu ve şahsım adına saygıyla selamlıyorum. Değerli arkadaşlarım, hepinizin de bildiği gibi, ülkemizde, son yılların en büyük sel felaketine, 27 Mayıs 2000 tarihinde, Tokat, Samsun ve Amasya İllerimizde şahit olduk. Yağmurun, bölgede, üç gün boyunca normalin üzerinde yağması sonucu büyük bir felaket olmuştur. Tokat’ın Turhal İlçesinde yıllık yağış ortalaması metrekareye 413 milimetre olurken, 27 Mayıs 2000 tarihi itibarıyla -iki günde- metrekareye düşen yağış oranı 83 kilogram olmuştur. Bu aşırı yağışlara altyapının yetersizliği de eklenince, taşkınlar oluşmuş ve ağır bir tablo meydana gelmiştir. 27 Mayıs 2000 Cumartesi sabahı, Turhal ilçe merkezinde Kuru Çay, Çivril Çayı, Dazya Çayının Yeşilirmakla kesiştiği noktalarda kabarmalar meydana gelmiştir. Bu kabarmalar neticesinde, ilçe merkezi ve arazi sular altında kalmıştır, Öğle saatlerinde ise, Zile Çayının tasmasıyla, ilçenin güneyindeki mahalleler ve Kızılkayan Köyü sular altında kalmıştır. Kâzım Karabekir, Kenan Evren, Ray, Müftü, Dere, Boyacılar, Hamam, Borsa ve Gazi Osman Paşa Mahallelerinde en az 5 000 konut sular altında kalmıştır. Yaklaşık 10 000 kişi perişan olmuş; yaşlı insanlar, anneler, babalar, çocuklar ne yapacaklarını bilememişlerdir. Bu esnada, 2 adet köprü tamamen yıkılmıştır. İlçe merkezinin kanalizasyonu, içme suları şebekesi ve yolları tamamen harap olmuştur. Zile ilçemizde de, aynı saatlerde, şehrin içerisinden geçen dereler taşmıştır. Bu taşkınlar neticesinde içmesuyu şebekesi, kanalizasyon ve yollar harap olmuştur. Zile-Turhal yolu trafiğe kapanmıştır. Şehre su sağlayan 3 ana depo kullanılamaz hale gelmiştir. Turhal’ın 9 mahallesi insan boyunu aşan sular altında kalmıştır. Aynı tablo, Zile ve Artova İlçelerimizin köylerinde de görülmüştür. Turhal’da 6, Artova’da 10, Zile’de 50 köyün tarım arazileri tamamen sular altında kalmıştır. Artova’da 2 600, Turhal’da 9 000, Zile’de 25 000 dekar ekili alan büyük oranda zarar görmüştür. Zarar gören ekili alanlarda buğday, arpa, şekerpancarı ve sebze gibi ürünler yetişmekte idi. Bu alanlardaki zararın tahminen yüzde 70 ile yüzde 100 civarında olduğu görülmüştür. Aynı zaman diliminde, Samsun İlinin Çarşamba, Salıpazarı, Ayvacık, Tekkeköy İlçelerinde 5 belde ve 107 köyde de sel felaketi yaşanmıştır. Suat Uğurlu Barajının, yoğun yağışlar nedeniyle su seviyesinin yükselmesi sonucunda kapakları açılmak zorunda kalınmıştır. Bu da, Yeşilirmak su yatağının büyük su kütlesiyle karşı karşıya kalması sonucunu doğurmuştur. Büyük su kütlesini taşıyamayan su yatağı taşarak Kurt Ahmetli, Boyacılı Köyleri ile yakınlarındaki 290 000 dekara yakın ekili alanı sular altında bırakmıştır. Bu vesileyle, büyük oranda zarar meydana gelmiş, büyük ve küçükbaş hayvanlar da telef olmuşlardır. Yapılan ilk tespitlerde de, tahmini 16 000 hektar ekili alandaki fasulye, soya fasulyesi, tütün, şekerpancarı, buğday, mısır, fındık ve şeftali

bahçeleri yüzde 40 ilâ yüzde 100 oranında hasar görmüştür. Ayrıca, 2 de can kaybı meydana gelmiştir. Ölenlere Allah'tan rahmet, ailelerine başsağlığı ve sabırlar diliyorum. Samsun İlimizde 5 köy yolu köprüsü uçmuş, 11 köy okulu sular altında kalmıştır. Samsun Çarşamba Havaalanı uçuş pisti de bu felaketten nasibini almış, seferler iptal edilmek mecburiyetinde kalınmıştır. Havaalanı trafo merkezi, polis ve jandarma karakolları ile telefon şebekeleri de hasar görmüştür. Bu afet neticesinde, Samsun İlimizde 300 000 dekar yakın ekili alan zarar görürken, 112 köy, 130 000 çiftçi etkilenmiştir. Tokat İlinde de 36 680 dekar ekili alan sular altında kalmış, 66 köy ve 549 çiftçimiz zarar görmüştür. Amasya da bu sel felaketinden nasibini almış, Taşova, Göynücek bölgesi selden büyük oranda etkilenmiştir. Burada da 44 köy, 1 625 çiftçi ve 18 759 hektar ekili alan büyük oranda zararlar karşı karşıya kalmıştır. Sel felaketi neticesinde, Amasya-Ladik-Taşova arasındaki yol, Amasya-Turhal arasındaki devlet yolu, Turhal-Zile, Zile-Çekerek yolları, Ayvacık il yolu, Salı pazarı il yolu çeşitli yerlerinden bozulmuş; menfezler tıkanmış, yolların bazı yerleri sel sularıyla tamamen harap olmuştur. Değerli milletvekilleri, bu büyük felaketten sonra, devlet, bütün gücüyle bölgeye ulaşmıştır. Tokat İlinin Valisi, belediye başkanları, kaymakamlar geceyi gündüze katarak devletin bütün imkânlarını buraya getirmeye çalışmışlardır. Bu nedenle, büyük oranda mal kaybı olmasına rağmen can kaybı olmamıştır. Bu, en azından, sevindirici bir hadisedir. Köy Hizmetlerimiz, Devlet Su İşleri, Karayolları ve çevre belediyeler, ellerindeki araçları kurtarma çalışmalarına katmak için süratle bu bölgeye intikal ettirmişlerdir. Tokat milletvekilleri olarak biz de, Hüseyin Balak ve Lütfi Ceylan arkadaşımızla beraber cumartesi günü akşam saatlerinde bölgeye ulaştık. Yine, Samsun Milletvekilimiz Sayın Vedat Çınaroğlu da afet bölgesine intikal etmiştir. Tokat ve Samsun bölgesinde milletvekilleri olarak kurtarma çalışmalarını yakından izledik. Başta il valileri, kaymakamlar, belediye başkanları olmak üzere tüm daire amirlerine çok teşekkür ediyorum. Olayın ertesi günü değerli Devlet Bakanımız Sayın Hasan Gemici, Samsun ve Tokat bölgelerine helikopterle gelerek, çalışmaları yakından takip etmiştir. Bakanımıza ve yetkililere de çok teşekkür ediyorum. Ayrıca, biraz önce Sayın Tarım Bakanımız, biraz sonra kendisinin de bölgeye intikal edeceğini ifade etmiştir. Değerli Tarım Bakanımız, yine, geçen senelerde, Pazar bölgesinde oluşan büyük

dolu afetinde de bizleri yalnız bırakmamış ve bölgeye gelmişti. Değerli milletvekilleri, büyük bir felaket yaşadık. Olayın acil yönü yavaş yavaş ortadan kalkarken, yaraların sarılma zamanı gelmiştir. İnaniyorum ki, devletimiz, deprem bölgesinde olduğu gibi, bu bölgede de insanlarımızın mağduriyetini gidererek açılan yarayı saracaktır. Son yıllarda Turhal, Zile ve Artova bölgeleri devamlı göç veren bölgelerin başında gelmektedir. Bu göçü durdurmak ve yoksulluk zincirini kırmak için belediye başkanlarımız ve kaymakamlarımız yoğun bir çalışma içerisine girmişlerdi. Halkla bütünleşerek kalkınma hamlesini başlatan bu insanlarda ümit kırıklığı yaratmamalıyız. Devletimizin şefkatli eli ilk günde nasıl bu bölgeye ulaşmışsa, bundan sonra devam etmelidir. Afet kararnamesi çıkarılarak, yöre, afet bölgesi ilan edilmelidir. İnsanlar, devletin gücünün devamını beklemektedirler. Şu anda, öğrendiğimiz kadarıyla, Almus Barajında büyük su kütlesi birikmiştir. Burada da bir taşkın tehlikesi vardır. Başlanıp da bitirilmeyen Yeşilırmak ıslahı süratle yapılmalıdır. Allah korusun, biraz daha yağmur yağarsa, barajın kapakları açılacak ve benzeri sıkıntılar bölgede tekrar yaşanabilecektir. Bundan dolayı biz, zaman zaman değerli bakanlıklarımızı uyarmaya çalıştık. Bu bölgedeki insanlar özellikle Kazova bölgesi, Turhal'ın bu bölgeleri, bu sel felaketiyle de karşı karşıya kalabilirler. Şu anda Almus Barajının taşması, Allah korusun, eğer bu şekilde bir şey ortaya çıkarsa, bu bölgelerde de aynı tablonun oluşmaması için hiçbir sebep yoktur. Ayrıca, Reşadiye, Niksar, Erbaa, Taşova boyunca uzanan Kelkit Vadisindeki Yeşilırmak'ın kolunda da ıslah çalışmaları planlanmış olmasına rağmen, bir türlü yapılmamaktadır. Felaket gelmeden bu bölgelerin ıslahının da yapılması gerekir. Özellikle Erbaa, Taşova ve Niksar bölgesinde Yeşilırmak ıslah çalışmalarının yapılması şu yönden de gereklidir ki, bu bölgelerde ırmağın debisi çok fazladır. Buradaki yoğun yağmurlar neticesinde, bu bölgelerde de çok büyük şekilde tehlikelerle karşı karşıya kalınabilir. Çekerek bölgesindeki Süreyya Bey Barajı da, Zile-Amasya bölgesini bu tür felaketlerden koruyacak olan bir barajdır. Bu nedenlerle de, barajın, planlanan tarihte bitirilmesi gerekmektedir. Bu bölgelerdeki insanlarımız da, bütün umutlarını ve geçimlerini tarıma bağlamışlardır. İnsanların geleceklerinin karartılmaması için, bu barajın da çok süratli bir şekilde bitirilmesini beklemekteyiz. Milletçe, birlik ve beraberlik içinde hareket ettiğimiz

müddetçe, bu milletin, bu devletin üstesinden gelemeyeceği hiçbir problem yoktur. Bu tür felaketlerin milletimizin başına bir daha gelmemesi dileklerimizle, bu felakette mağdur olan insanlarımıza geçmiş olsun diyor; bu duygu ve düşüncelerle, grubum ve şahsım adına, Yüce Heyetinizi saygıyla selamlıyorum.⁶³

Tokat Milletvekili Reşat Doğru'nun, 12 - 18 Mayıs Hemşireler Haftasına ilişkin gündem dışı konuşmasında sağlık personelinin sorunlarına da işaret etmiştir:

“Sağlık, bireylerde, zorunlu, vazgeçilmez ve hayatın her döneminde aynı önemi koruyan temel ihtiyaçlardan biridir. Bu ihtiyaca cevap veren personel içinde en önemli meslek grubu ise hemşirelerdir. Hemşirelik, güç çalışma şartlarını gerektiren, özveri, sabır, hoşgörü kavramlarını içinde bulunduran zor bir meslektir. Hemşirelik, diğer mesleklerde olduğu gibi, toplumsal ihtiyaçlardan doğan, insan hayatıyla yakında ilgili bir meslektir; ekip çalışmasını bilen, el becerisi olan, hızlı çalışan hünerli eller ister; temelinde sevgi, saygı yatar. Hemşire, din, dil, ırk ayrımı gözetmeksizin, birey, aile ve topluma sağlığını kazandırmak için çalışır. Bu nedenle, sevgiden, şefkatten, disiplin ve ciddiyetten uzak bir kişinin bu mesleği icra etmesi mümkün değildir; çünkü hemşire, sağlığı yerinde olmayan, yardıma muhtaç insanlara hizmet vermektedir. Bu yönü düşünüldüğünde, hemşirelerin, hem eğitim açısından hem de psikolojik, sosyal ve ekonomik açıdan desteklenmesi gereken bir meslek grubu olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu meslekte, toplumun sağlığını koruyacağım derken kendi sağlığını kaybetmek de vardır. Çalıştığı yerde, o servisin hastalığına yakalanan birçok hemşiremiz de görülmüştür... Kendi hissettiklerini anlamasını, yalnız o anki problemiyle değil, tüm sağlık şikâyetleriyle ilgilenmesini beklerler; kendisine yapılan her türlü tetkik ve tedavilerin neden yapıldığını ve nasıl yapılacağını ayrıntısını öğrenmek isterler. Kısaca, hastalar, en ufak, ihtiyaçlarında dahi, hemşirenin, kendisine destek ve güven vermesini beklerler; çünkü hemşire, hastaya en yakın ve planlı bir bakım uygulayan sağlık elemanıdır. Hasta da bu yakınlıktan son derece memnundur. Bu türlü hasta beklentilerini karşılayabilmek için de, hemşirelerin, sürekli onların yanında ve onlarla beraber olmaları gerekir. Bunu yapabilecek hemşirenin, öncelikle, kendini iyi tanıması ve psikolojik yapısının sağlıklı olması gerekmektedir, çünkü ruhsal ve fiziksel yönden sağlığı iyi olan insanlar daha verimli hizmet etmektedirler. 21 inci Yüzyılda, her şeyin değiştiği ortamda, görevleri olmadığı haled, hâlâ, hemşirelerimize yaptırmakta olduğumuz birçok iş vardır. Örneğin, polikliniklerde ve servislerde sekreterlik yaptırılması, taburcu işlemleri, hasta evrak takibi ve

⁶³ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 21, Cilt 33, Yasama Yılı 2, (30.5.2000), s. 530-532.

sorumluluğu hasta bakımından daha çok zaman almaktadır. Bunların, hasta bakımıyla hiçbir ilgisi yoktur. Bu tür görevlerin hemşirelik hizmetlerini aksattığını ve hemşire-hasta ilişkisini olumsuz etkilediğini düşünmekteyiz. Kutsal, fakat çok zor ve sorumluluk isteyen görevlerinin gereğini yerine getirmelerine imkân tanınmalıdır. Onlar, onurlandırılmalı, rol ve işlevlerinin önemi her fırsatta anlatılmalıdır. Bu fedakâr sağlık ekibi üyelerinin görev, yetki ve sorumlulukları açığa kavuşturulmalı ve denetimleri de bu doğrultuda yapılmalıdır. Ayrıca, hemşirelere, artık, yardımcı sağlık personeli denilmekten vazgeçilmelidir; çünkü onlar, tedavi ekibinin vazgeçilmez elemanlarıdır; sağlık ekibi onlarsız olmaz. Değerli milletvekilleri, hemşirelerin özlük hakları, eğitim ve statülerine uygun olarak yeniden düzenlenmelidir. Hemşirelik kanunu hâlâ çıkmamıştır; 20. Dönem Meclis gündemine gelmiş; fakat, kadük olmuştur. Bu kanunu süratle çıkarmak mecburiyetindeyiz. Ülkemizde, 2001 yılında, yaklaşık 100 000'in üzerinde hemşire açığı vardır; fakat okulunu bitiren ve işsiz olan çok sayıda hemşiremiz de hâlâ görev beklemektedir. Anadolu'nun birçok yerinde, sağlık ocaklarında doktor var; fakat hemşireler yoktur; hatta Tokat İlimiz de bunlardan bir tanesidir. Anadolu'daki birçok vilayette de, özellikle ebe ve hemşire noktasında büyük açık olduğu görülmektedir. Yüce Meclisimiz, tekrar, ilgili bakanlıklara kadro vermelidir. Böylece, hemşirelere iş verirken, ayrıca, boş olan kadrolar da doldurulmuş olacaktır. Hemşirelerimizin, ayrıca, intibakla ilgili, kanunun çıkması noktasında da beklentileri vardır; bunu da süratle çıkarmak mecburiyetindeyiz. Birçok hemşiremiz bu konuda da mağdur durumdadır. Yine, son günlerde gündeme gelen tekrar hemşirelik meslek liselerinin açılmasını yakından takip ediyorlar.⁶⁴

2.1.3. MHP Grubu Adına Bütçe Görüşmeleri Sırasında Yaptığı Konuşmalar

MHP Grubu adına Tokat Milletvekili Reşat Doğru, Hazine Müsteşarlığı 1999 Malî Yılı Bütçesi ile 1997 Malî Yılı Kesin hesabı, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü 1999 Malî Yılı Bütçesi ile 1997 Malî Yılı Kesin hesabı, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü 1999 Malî Yılı Bütçesi ile 1997 Malî Yılı Kesin hesabı ve Danıştay Başkanlığı 1999 Malî Yılı Bütçesi ile 1997 Malî Yılı Kesin hesabı münasebetiyle tespitlerde bulunmuştur. Doğru, 25 Haziran 1999 tarihli konuşmasında Türkiye'de gençliği etkileyen temel problemleri eğitim ve işsizlik olmak üzere tespitlendirmiştir. Ayrıca Anayasanın 42. ve 49. maddelerinde, bu iki konunun, birer anayasal hak ve ödev olarak düzenlendiğine dikkat çekerken ülke gençlerinin, millî tarih,

⁶⁴ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 21, Cilt 63, Yasama Yılı 3, (15.5.2001), s.550.

kültür ve folklorun temel esasları ile şekillendirilmesine vurgu yapmıştır. Özetle açıklamasında;

“Batı, demokrasi eserini, benzerlikler üzerine değil, farklı yapıların temsil edildiği bir arenanın ortasına kurmuştur. Farklı toplumlar, benliklerini korumaya özen göstererek sosyal ve kültürel savaşımalarını devam ettirmişlerdir. Benliklerini yitiren toplumlar ise bu savaşta çoktan yenilmiş ve mücadelenin dışında kalmışlardır. Bir uydu devlet olmamak, gerçek anlamda dünya milletler arenasında var olabilmek ve yüksek şahsiyetli bir iç ve dış politika yürütebilmek, gençlerimizin bilinçli ve bilgili olarak yetişmesine bağlıdır. Sayın milletvekilleri, gençlik çağı, duygusal çalkantıların yoğun yaşandığı bir dönemdir. Bu dönem boyunca ailelere de büyük ödevler ve fedakârlıklar düşmektedir. Aile içinde yaşanan huzursuzluklar, maddî imkânsızlıkların getirdiği manevî açlıklar ve sıkıntılar, gençleri, iç çatışmaya, toplumla kavgaya ve hatta suçlu davranışlara itmektedir. Son yıllarda yapılan araştırmalar, genç yaş gruplarındaki suçlu sayısında bir artış göstermektedir. Özellikle liselerde uyuşturucu bağımlısı olan gençlerin artması, intihar olaylarının sıklaşması bir toplumsal yaranın açılmaya başladığına işaret ediyor. Okul yönetimleri, aileler ve uzmanların yapacağı işbirliği neticesinde, bu olayların kaynağındaki sorunlara eğilmek ve çözümlmek mümkün olacaktır. Sayın milletvekilleri, sıkıntı yaratan konulardan biri de güvensizlik ve karamsarlıktır. Gençliğe bir türlü güvenilmiyor, onlara yönelik karamsar ifadeler kullanılıyor, bunun karşılığında, gençlik de büyüğüne ve devletine karşı aynı bakış açısını geliştiriyor. Karşılıklı olarak, dolu olan yarım bardak suyu görmek yerine, bardağın yarısının boş olduğunda ısrar etmekteyiz. Sık sık değişen eğitim ve öğretim sistemi gençleri strese, hatta bunalıma götüren etkenlerden bir diğeridir. Değerli arkadaşlarım, gençliğin diğer bir özelliği de, önseziden yoksun olmalarıdır. Bu yönleriyle, gençlerimiz, her türlü kanunsuz eyleme ve birtakım siyasal amaçlar güden örgütlere alet olabiliyorlar. Gençlerimize, her türlü mücadeleye hazırlıklı olabilmeleri için, öncelikle, inandırıcı, saygın bir hedef gösterilmelidir. Bunu Türk tarihindeki tabiriyle ifade edersek, ‘kızıl elma’ gösterilmelidir. Bunu takiben, siyasal yapılanmada yerlerini bulmaları ve bilinçli hareket etmeleri için de bilgi donanımlarının tam olması gerekir. Siyasî arenada kanunlar dairesinde ifade kabiliyeti bulabilen genç beyinler daha özgün düşünebilecekler ve yanlış yönlendirmelere aranmayacaklardır. Özellikle üzerinde durmamız gereken bir diğer konu da, yurt dışındaki Türk gençlerinin durumudur. Bunlara devlet olarak ne yapıyoruz, ne yapabiliriz; kültür emperyalizminin yoğun şekilde kendini hissettirdiği, hatta bu gençlere “ben, Türk müyüm, Alman mı, Fransız mıyım” dedirtecek seviyeye ulaşmış olması, vahim bir konudur. Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğümüzden ayrıca, bu konuda da çalışmalar yapılmasını bekliyoruz. 1993

yılında yapılan çalışmalarda, Türklerin yoğun olduğu yabancı ülkelerde spor elçilikleri ve kültür merkezlerinin açılacağı gündeme getirilmişti. Bu durum, şu anda ne durumdadır ve ne aşamaya gelmiştir; bunu öğrenmek istiyoruz. Ayrıca, Türk gençlerinin Türkiye'ye çeşitli vesilelerle getirilmesi, onlara Türk dilinin öğretilmesi, ahlakın öğretilmesi ve din kültürünün bunlara ders olarak verilmesi gerekir diye düşünüyoruz. Ayrıca, Türk dünyasında da çeşitli şekillerde çalışmalar yapılmasını da istiyoruz. Türk dünyasındaki çok büyük bir şekilde genç insanlarımıza, Türk Milletinin fertlerine, birtakım çalışmaların da, ayrıca, Genel Müdürlüğümüz tarafından ulaştırılmasını bekliyoruz. Değerli arkadaşlarım, unutulmamalıdır ki, yaşam zincirinin temel halkaları olan bireylerini maddî ve manevî yönlerden doymuş olarak yetiştiren toplumlar ekonomik refah yönünden de başarıya ulaşabilirler.⁶⁵

MHP Grubu adına Tokat Milletvekili Reşat Doğru, Sosyal Sigortalar Kanunu, Tarım işçileri Sosyal Sigortalar Kanunu, TC Emekli Sandığı Kanunu, Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu, Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Çalışanlar Sosyal Sigortalar kanunu, Sosyal Güvenlik Kurumlarına Tabi Olarak Geçen Hizmetlerin Birleştirilmesi Hakkında Kanunun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Bu Kanunlara Ek. ve Geçici Maddeler Eklenmesi, İşsizlik Sigortası Kurulması ile 190 Sayılı Genel Kadro ve Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Eki Cetvellerle Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısı ve Sağlık, Aile Çalışma ve Sosyal İşler ve Plan ve Bütçe komisyonları raporu münasebetiyle yaptığı konuşmasında;

“Değerli milletvekilleri, büyük bir çalışma maratonundan sonra Sosyal Güvenlik Yasa Tasarısının tümü üzerindeki görüşmeleri aşağı yukarı tamamlamaktayız. Yoğun ve uzun bir çalışmanın sonunda bu kanun çıkmaktadır. Bu kanunun, ülke nüfusumuzun aşağı yukarı üçte 2'sinden fazlasını ilgilendirdiği gerçektir. Bu nedenle de, kanun tasarısının içeriğine yönelik yoğun eleştiriler yapılmıştır. Bu eleştiriler değerlendirildiği zaman, bazı grupların sadece yaş hususunda sınırlamalara takıldığını görmekteyiz. Bu eleştirilerin içinde kanun tasarısının getirdiği çok büyük olumlu özellikler olmasına rağmen, bu olumlu taraflar hiçbir zaman gündeme getirilmeye çalışılmamıştır. Bunun büyük bir haksızlık olduğu kanaatindeyim. Kanun, yayımı tarihinden önce emeklilik hakkını kazananların, değişiklikten önceki hükümlere göre yaşlılık aylığı bağlanmasına ilişkin hakların korumasıdır. Diğer sigortalı ve iştirakçilerin bu kanunla yaşlılık aylığı şartlarında

⁶⁵ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 21, Cilt 4, Yasama Yılı 1, (25.6.1999), s.129-130.

yapılan değişikliklerden de hemen etkilenmelerini önlemek için, kademeli geçiş sürecine geçilmiştir. Kazanılmış hakların hiçbirini geri alınmamıştır. Ayrıca, bu kanunla, yıllardan beri niçin çıkarılmadığının tartışılması gereken ve gelişmiş ülkelerin hepsinde uygulamada olan işsizlik sigortası da uygulamaya konulacaktır. Bu olumlu gelişmeyi, ne muhalefet ne de meydanları dolduran birtakım protestocular dile getirmemişlerdir. Hükümetimiz ise, oy kaybetme endişesine düşmeden, milletin tamamını kucaklayacak bir tavır içerisinde davranmış ve kuru gürültüye bakılmamıştır; çünkü işsizlik sigortasının gelmiş olması, Anayasamızın 2. maddesindeki ‘sosyal hukuk devleti’ kavramının yerine gelmesini, yine, 60. maddedeki ‘herkes, sosyal güvenlik hakkına sahiptir’ ilkesinin gerçekleştirilmesini sağlamıştır. Bu yasanın ana hedefi, ülke nüfusunun tümünü en kısa sürede sosyal güvenlik şemsiyesi altına almaktır. Aşağı yukarı 4,5 milyona yakın insan grubumuz, bu kanun tasarısıyla, sigortasız durumdan sigortalı hale getirilmeye çalışılmıştır. Bundan sonra da yapılacak çok şeyler olduğu kanaatindeyim.”⁶⁶

Tokat Milletvekili Reşat Doğru, 25 Kasım 1999 tarihli konuşmasında Genel Kurul Bütçe Görüşmeleri sırasında 17 Ağustos 1999 ve 12 Kasım 1999 tarihlerinde, merkez üssü Kocaeli, Düzce ve Kaynaşlı olan çevre il ve ilçeleri de kapsayan felaketi olarak tanımlanan depremlerde, önemli ölçüde can ve mal kaybına işaret etmiştir. Bu bağlamda felaketin yaralarının bir an önce sarılması ve hasarların telafisi için tespit edilmiş olan eksikliklerin giderilebilmesi için konsolide bütçeye dâhil daire ve idarelerin ödenek ihtiyaçlarının karşılanması gerektiği üzerinde durulmuştur. Bu nedenle, 4393 sayılı 1999 Malî Yılı Bütçe Kanunu ile Bağlı (A) işaretli Cetvelde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısının desteklenmesinin gereğini işaret ederek, 1999 Malî Yılı Bütçe Kanununa ekli (T) işaretli cetvelin Sağlık Bakanlığı bölümünde yer alan yakıt tasarruflarının sağlanması amacıyla alınacak önlemler üzerinde durulmuştur.⁶⁷

Milliyetçi Hareket Partisi Grubu adına Reşat Doğru 2000 Malî Yılı Bütçesi ile 1998 Malî Yılı Kesin hesabı münasebetiyle grubu adına aldığı sözde; birçok kuruluşun bünyesinde bulunan denizcilikle ilgili faaliyetlerde karar mercii olamama nedeniyle, gerçek bir idare niteliği kazanamamış olduğuna işaret etmiştir. Türk ekonomisi için büyük önem arz eden Türk Gemi Sicil Kanununun çıkarılmış olmasının önemli bir gelişme olduğunu ifade ederken teftiş kurulunun kurulmasına yönelik olarak hazırlanan kanun

⁶⁶ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 21, Cilt 11, Yasama Yılı 1, (25.8.1999), s. 558-559.

⁶⁷ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 21, Cilt 19, Yasama Yılı 2, (25.11.1999), s.712-714.

tasarısının Plan ve Bütçe Komisyonuna getirildiğinden dolayı duyulan memnuniyet vurgulanmıştır.⁶⁸

Tokat Milletvekili Reşat Doğru, 2000 Malî Yılı Bütçesi ile Maliye Bakanlığı bütçesinin görüşüldüğü 27 Aralık 1999 tarihinde hükümetlerin programları özelinde ülkenin geri kalmış yörelerinin ve doğu ve güneydoğu bölgelerinin kalkındırılmasına yönelik çabaların vurgulanarak dile getirildiği ifade edilmiştir. Kalkınmada Öncelikli Yörelere 22 il dâhilinde belirlenlendiği Kalkınmada Öncelikli Yörelere Bölgesel Kalkınma Müdürlüğünün de kurulduğu belirtilmiştir. Kalkınmada öncelikli yörelerin tespiti Bakanlar Kurulu kararıyla olmaktadır. Sosyoekonomik gösterge hazırlanıp, 53 değişken tespit edilerek bu yöreler belirlenmektedir. Bu 53 değişken gösterge, yüksek sanayileşme, tarımsal gelişme, sağlık, eğitim, haberleşme, ulaşım vesairenden oluşmaktadır. 17 Ekim 1999 tarihli Resmî Gazeteye göre 50 ilimiz, birinci derecede kalkınmada öncelikli yöreler arasına alınmıştır; ancak, 23 Ocak 1998 tarihli Resmî Gazetede yayımlanan 4325 sayılı Olağanüstü Hal Bölgesinde ve Kalkınmada Öncelikli Yörelerde İstihdam ve Yatırımların Teşvik Edilmesi ile 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun hükümleriyle, anılan bölgelerdeki mükelleflere çok önemli vergisel kolaylıklar ve ayrıcalıklar getirilmiştir. Yalnız, olağanüstü hal bölgesi mücavir alanına dâhil iller, Adıyaman'dan başlayıp, Ordu, Yozgat, Erzurum gibi iller olmak üzere 22 tane ildir. 4325 sayılı Kanun kapsamına giren iller, olağanüstü hal bölgesi ve mücavir alanına giren iller ve Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığınca belirlenen fert başına düşen millî gelir 1 500 dolar ve daha az, DPT Müsteşarlığınca belirlenen sosyoekonomik millî gelir düzeyi eksi 0,5 ve daha düşük iller arasından Bakanlar Kurulunca tespit edilmiştir.⁶⁹

Milliyetçi Hareket Partisi Grubu adına Reşat Doğru 29 Şubat 2000 tarihinde bütün üreticilerinin sorunları ile alınması gereken önlemlere ilişkin gündem dışı konuşmasında

⁶⁸ “Gemi imalat kapasitesinin 10 milyon dwt'den 20 milyon dwt'ye yükseltilmesi için gerekli tedbirlerin alınması; deniz ticaret filosunun genişlemesi için gerekli tedbirlerin alınması; ülke kıyılarıyla ilgili, İskenderun'dan Hopa'ya kadar ekolojik yapının envanterinin çıkarılması için gerekli çalışmaların başlatılması; fizibitел deniz taşımacılığı yapılabilecek hatların belirlenmesi, yük ve yolcu hatları gibi, geliştirilebilecek pek çok önemli alanlar olabileceği. Modern deniz kurtarma gemileri ve deniz ambulansları, bütün gelişmiş ülkelerde bulunmaktadır. Üç tarafı denizlerle çevrili ülkemizde de, zaman kaybedilmeden bu modern deniz kurtarma gemileri ve deniz ambulanslarının temin edilmesinin, yaygınlaştırılmasının ülkemize faydası olacağı kanaatindeyim. Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; ülkemiz, yapıcı katılımlarınız, etkin çalışmalarınız sayesinde, yıllardır ihmal ettiği denizleri etkili ve verimli olarak kullanabilecek ve çağı yakalayabilecektir. 2000 yılı bütçesinin ülkemize, milletimize hayırlı olması dilekleriyle Yüce Meclise saygılar sunarak sözlerime son vermek istiyorum.” TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 21, Cilt 21, Yasama Yılı 2, (24.12.1999), s.215-217.

⁶⁹ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 21, Cilt 22, Yasama Yılı 2, (27.12.1999), s.433-434.

yaklaşık 5 milyon insanımızı etkileyecek tütün piyasası ile üreticilerin sorunları ve beklentileri üzerine söz almıştır.⁷⁰ Türkiye’de önemli yeri olan tütünün esas ‘çilesini ve cefasını çekenlerin tütün ekicileri’ olduğunu ifade eden Doğru, 11 Nisan 2000 tarihli Meclis oturumunda Tokat ili özeli başta olmak üzere Tütün ekicilerinin ekicilerinin problemlerinin çözümüne değinirken ekicilerin mağdur edilmeden, devlet desteğiyle, üreticinin korunarak önlenmesine vurgu yapmıştır.⁷¹

Milliyetçi Hareket Partisi Grubu adına Reşat Doğru 367 sıra sayılı, Organize Sanayi Bölgeleri Kanun Tasarısı’nın 14. Maddesine ilişkin söz alarak, Tokat, Sivas, Amasya, Giresun ve Trabzon’un bulunduğu bölgelerde yaşanan işsizlik ve göç problemine değinmiştir. Türkiye’nin de temel problemi olan bu iki meseleye dair çözümün kanunun 14. maddesinden hareketle, gayri safi yurtiçi hâsıla miktarı 3500 doların altında olan bölgelerin, 4325 sayılı Kanundan faydalanması yönünde organize sanayi bölgelerine imkânların getirilmesini teklif etmiştir: *“Bu önergeyle bir şahıs, eğer organize sanayi bölgesine yatırım yapacaksa, bu kanundan faydalansın diye bir önerge vermiş oluyoruz. Organize sanayi bölgelerini bu şekilde güçlendirdiğimiz zaman, göç sorununu ortadan kaldırmış olacağız, işsizlik sorununu tamamen ortadan kaldıracğız.”*⁷²

Milliyetçi Hareket Partisi adına Reşat Doğru, Erzurum Milletvekili Zeki Ertugay’ın, Doğu Anadolu Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Teşkilatının Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Teklifinin (2/173) doğrudan gündeme alınmasına ilişkin önergesi münasebetiyle söz almış ve DAP kanun teklifine MHP’nin verdiği desteği ifade etmiştir. Bu kanunun Tokat başta olmak üzere çevresinin de bu kanun teklifinin içerisine alınmasını teklif etmiştir.⁷³

Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununa Bir Ek Madde ile Bir Geçici Madde Eklenmesine İlişkin Kanun Tasarısı ve Millî Savunma ve Plan ve Bütçe Komisyonları Raporları münasebetiyle 8.6.1949 tarih ve 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununa Bir Ek Madde ile Bir Geçici Madde Eklenmesine İlişkin 375

⁷⁰ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 21,Cilt 27, Yasama Yılı 2,(29.2.2000), s.244.

⁷¹ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 21,Cilt 30, Yasama Yılı 2,(11.4.2000), s. 450-451.

⁷² TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 21,Cilt 30, Yasama Yılı 2,(11.4.2000), s.453.

⁷³ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 21,Cilt 32, Yasama Yılı 2,(9.5.2000), s.228.

sıra sayılı Kanun tasarısı üzerinde Milliyetçi Hareket Partisi Grubu adına 11 Mayıs 2000 tarihinde söz alan Reşat Doğru, harp ve vazife şehitlerimizin malul ve gazilerimizin kendilerinin ve çocuklarının millî emanetler olarak kabul edilmesi, devletimizin kanatları altında kendilerini huzur, emniyet, güven içinde görmek istemelerinin en temel hakları olduğunu ifade etmiştir:

“Bu bir lütuf değil, anayasal bir haktır; çünkü Anayasamızın 61 inci maddesi “Devlet, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleriyle, malul ve gazileri korur ve toplumda kendilerine yaraşır bir hayat seviyesi sağlar” hükmüyle, devletimizi bu konuda görevlendirmiştir. Bu yasal dayanaktan öte, yukarıda belirttiğimiz gibi, millet vicdanında bir namus borcu olarak algılanmaktadır. Emekli silahlı kuvvetler mensupları, harp malulü gaziler, şehit dul ve yetimleri ile muharip gazilere, değişik yasalarla sosyal ve ekonomik haklar sağlanmıştır, sağlanmaya da devam edilmektedir. 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu, harp ve vazife malullüğünü gerektiren nedenlerden dolayı hayatını kaybedenlerin dul ve yetimleri ile sakatlanarak işgücünü kaybeden malullere aylık bağlamaktadır. Ayrıca, mağduriyetlerini önlemek için de, bu kanuna ek bir madde eklenmesi, Millî Savunma Bakanlığınca zarurî görülmüştür. Bu zaruriyetin içeriği şöyledir: Harp ve vazife malullerinden, hizmeti 30 yılın altında olanlar 30 yıl hizmet yapmış kabul edilmektedir. Bağlanan aylıklara malullük zamları ilave edilmektedir. Ayrıca, harp malullerine, bir üst rütbe üzerinden aylık bağlanmaktadır. Emekli Sandığı Kanununda sağlanan bu imkânlarla rağmen, aylık bağlanmasında esas alınan rütbe ve derece değişmemektedir. Bu nedenle, genç rütbelerde iken şehit olan personelin dul ve yetimleri ile malul olanların maaşları yeterince artmamaktadır. Hazırlanan taslakta, bu mağduriyetlerin giderilmesi için kapsam ve malî yük de dikkate alınmalı, ilk aşamada hayatını kaybedenlerin dul ve yetimlerine, yaşamak için başkasının yardım ve desteğine muhtaç olacak derecede malul olanlara bağlanan aylıkların rütbe, kıdem ve unvanlarında bir değişiklik yapılmamak ve geçmişe yönelik hak doğurmamak kaydıyla, görevde bulunan emsalleri gibi, her yıl kademe ilerlemesi, her üç yılda bir derece yükselmesi yapacak şekilde artırılmasına imkân sağlanmaktadır. Bu kanuna eklenen ek maddeyle, bu maddede belirtilen kanunlar kapsamındaki görevler ile ayrıca barışta ve olağanüstü hallerde yapılan eğitim, tatbikat ve manevralar ile birlik halinde intikaller sırasında bu hareket ve hizmetlerin sebep ve etkileri ile hayatlarını kaybedenlerin dul ve yetimleriyle yaşamak için gereken hareketleri yapmaktan aciz olan ve başkasının yardım ve desteğine muhtaç olacak şekilde malul olanlara bağlanan aylıkların yükseltilmesi sağlanmakta ve yükselmede uygulanacak esaslar belirlenmektedir. Tasarının, sadece Türk Silahlı Kuvvetleri mensuplarına yönelik olarak hazırlanmadığı, Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununa tabi tüm sivil iştirakçileri de kapsadığı ifade edilmektedir. Ayrıca, bu tasanda dikkatimizi çeken bir başka nokta da, 5434 sayılı Emekli Sandığı Kanununun 77 nci maddesinde değişiklik yapan tasarının 1 inci maddesinin (b) bendinde, askerî personel için rütbe tavanı, subaylarda kıdemli albay, astsubaydan subay olanlar, subaylar ve uzman jandarmalarda yükselebilecekleri azamî derece ve kademe olarak belirlenmektedir. Buna göre, şehit olan bir teğmenin aylığı, zamanla albay rütbesi ve derecesiyle

ödenebilecektir. Askerler açısından böyle bir düzenlemenin temel amacı, aylıkları artıran rütbeden kaynaklanan gelecek haklarının kazanılmasıdır.’’⁷⁴

Bu tasarının kanunlaşması ile yaklaşık 70.000 dosyayı kapsayacak olan ve Emekli Sandığının yapmış olduğu ön incelemelerde vazife malulü, harp malulü ve nakdî tazminat olarak 1. derece ile 6. derece arasında toplam 49.763 kişi ve 35.612 dosyaya ulaşılmıştır.⁷⁵

Reşat Doğru; Samsun, Tokat ve Amasya il ve ilçelerinde meydana gelen sel afeti konusunda gündem dışı açıklaması dolayısıyla; Milliyetçi Hareket Partisi Grubu adına söz almıştır. 27 Mayıs 2000 tarihinde, Tokat, Samsun ve Amasya illerinde yağmurun, üç gün boyunca normalin üzerinde yağması sonucu büyük bir felaket olmuştur. Felaket neticesinde iki vatandaşımız hayatını kaybederken en az 5.000 konut sular altında kalırken yaklaşık 10 000 kişi perişan olmuş, Turhal’da 6, Artova’da 10, Zile’de 50 köyün tarım arazileri tamamen sular altında kalmıştır. Artova’da 2.600, Turhal’da 9.000, Zile’de 25.000 dekar ekili alan büyük oranda zarar görmüştür. Bu felaketlerin önlenmesi için Çekerek bölgesindeki Süreyya Bey Barajı da, Zile-Amasya bölgesini bu tür felaketlerden koruyacak olan barajın tamamlanmasının zorunluluğu ifade edilmiştir.⁷⁶

Milliyetçi Hareket Partisi Grubu adına 13 Aralık 2000 tarihinde Reşat Doğru Vakıflar Genel Müdürlüğü 2001 Malî Yılı Bütçesi münasebetiyle söz alarak toplumsal dayanışma kurumu olan vakıfların, toplumda sevginin, saygının ve kardeşliğin yayılmasında ve pekişmesinde önemli bir mihenk taşı olduğunu ifade etmiştir. Bu bağlamda Vakıflar Genel Müdürlüğünün müstakil bir bütçe, geniş tabanlı istişarî heyet, başkanı ve benzerleriyle teçhiz edilmesi halinde çözüm bekleyen problemlerinin üstesinden gelinebileceğini söylemiştir.⁷⁷

Reşat Doğru’nun 2 Şubat 2001 tarihli Meclis Genel Kurulunda aldığı söz Tokat ili özelinde son derece mühimdir. Zira *Yükseköğretim Kurumları Teşkilâtı Hakkında 41 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulüne Dair 28.3.1983 Tarih ve 2809 Sayılı Kanun ile 78 ve 190 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamelere Ek ve Geçici Maddeler Eklenmesine Dair Kanun Teklifinin (2/499) doğrudan gündeme alınmasına ilişkin önergesi münasebetiyle*, Gaziosmanpaşa Üniversitesine bağlı, mühendislik,

⁷⁴ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 21, Cilt 32, Yasama Yılı 2, (11.5.2000), s. 411.

⁷⁵ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 21, Cilt 32, Yasama Yılı 2, (11.5.2000), s. 413.

⁷⁶ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 21, Cilt 33, Yasama Yılı 2, (30.5.2000), s. 530-532.

⁷⁷ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 21, Cilt 49, Yasama Yılı 3, (13.12.2000), s. 199-200.

mimarlık ve güzel sanatlar fakültelerinin kurulmasıyla ilgili kanun teklifinde Gaziosmanpaşa Üniversitesi özelinde değerlendirmelere yer vermiştir. Konuşmasında, 1992 yılında kurulan, hızla altyapı ihtiyaçları karşılanan üniversitenin Ziraat ve Fen-Edebiyat fakültelerine ilaveten; Zile, Erbaa, Niksar, Reşadiye, Almus ve Turhal meslek yüksekokullarıyla hazır hale geldiğini ifade etmiştir. Sonrasında, Eğitim Fakültesi, İktisadî Bilimler Fakültesinin kurulduğunu ve Tıp Fakültesinin de kurulma aşamasında olduğunu belirtmiştir. Bu sayede yaklaşık 6800 öğrencinin öğrenim gördüğünü de ifade eden Reşat Doğru, 1200 dönümlük arazi üzerinde kurulmuş kampüsün şehrin ekonomik, kültürel ve sosyal gelişmesine de katkı sağlayacağını ifade etmiştir.⁷⁸

Milliyetçi Hareket Partisi Grubu adına Reşat Doğru, 10 Ocak 2001 tarihli konuşmasında ise modern sağlık hizmeti anlayışından hareketle koruyucu sağlık hizmetlerinin devletin aslî görevlerinden olduğunu belirtmiştir. Bu bağlamda bebeklerin aşılama ve takibi, gebe takibi, aile planlaması hizmetleri, ağız ve diş sağlığı hizmetleri, sağlık alanındaki önceliklerinin bu kapsamda değerlendirildiğini ve Sağlık Bakanlığı başta olmak üzere, yerel yönetimler, Yeşilay ve benzeri gönüllü kuruluşların da, sağlık konusunda beraber hareket etmeleri gerektiğine işaret etmiştir. Türkiye’de, 2000’li yılların başında Sağlık Bakanlığının yapmaya çalıştığı “sosyal güvencesi olmayan tek vatandaş kalmayacaktır” sloganının, TBMM tarafından süratle sağlanmasını hedeflediklerini işaret etmiştir:

“2000 yılında yeşil kartlı hasta sayısı 10 milyon civarındadır. Bu, ülke nüfusumuzun aşağı yukarı yüzde 14,9’unu göstermektedir; fakat yeşil kartla, Fakir Fukara Fonlarıyla sağlık problemlerinin çözülmediği de herkes tarafından görülmüştür. Şu anda sağlık ocağı, dispanser, devlet hastanesi içinde 210 000 civarında personel hizmet vermektedir. Yüzde 77’si personel maaşlarına giden bütçemizin, aşağı yukarı 2001 yılındaki miktarı 1 katrilyon 280 trilyon civarındadır. Bu rakamlar, genel bütçenin 2,66’sını göstermektedir. Bu pay, çok az olmasına rağmen, Bakanlığımızca en iyi şekilde kullanılacağına da kanaatimiz tamdır.

Şu anda, hizmet alanın da hizmet verenin de farklı düşündüğü bir tabloyla karşı karşıyayız; ancak, son zamanlarda, devlet hastanelerimiz ve sağlık ocaklarımızda büyük bir kabuk değişimi olduğunu da görmek mümkündür. İnsanlarımıza yakışır fizikî mekânları olan hastane ortamları yapılmaya çalışılmaktadır. Hasta yatağından polikliniğine kadar, bundan iki sene öncesine göre, ülkemizin her yerinde, farklı bir değişim ve iyileştirme vardır. Aşağı yukarı, bu tabloyu, hastanelerimizin hepsinde görmemiz de mümkündür. Hatta bu görünen tablo, bazı yerlerde, özel hastanelerden daha farklı bir görünüm arz etmekte; özellikle, ilçelerimizde ve doğu ve güneydoğudaki bazı

⁷⁸ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 21, Cilt 51, Yasama Yılı 3, (2.1.2001), s. 439-440.

illerimizde farklı bir görünüm arz etmektedir. Ancak, sağlık personelinin içerisinde bulunduğu yaşam ve çalışma şartlarını da iyi değerlendirmemiz gerekmektedir. Ambulans geç geldiği zaman bile sorumlunun doktor olarak değerlendirildiği bu ortamda, acaba, sağlığımızı emanet ettiğimiz bu insanlara ne kadar değer veriyoruz? Hiçbir doktor, hastasına kötülük etmez; teşhisinde zorlansa bile, ona zarar vermek istemez. Bu insanlara, acaba, ne kadar maaş veriyor, insanca yaşamalarını sağlıyoruz. Uzman hekimlere, sağlığımızın tüm sorumluluklarını yüklüyoruz. Bu adaletsizliğin giderilmesi gerekmektedir. Bu insanların toplumdaki sosyal konumları icabı, gereken ilginin gösterilmesi gerekir. Ayrıca, gece gündüz demeden, hizmette beraber çalışan, hastabakıcılardan ebesine, teknisyenine, hemşiresine kadar, tüm sağlık personelinin durumunu iyileştirmeliyiz. Sağlık hizmetleri arzının etkinliği, sağlıklı insan gücünün önemiyle ilgilidir. Nitelikli insan gücünün yaratılabilmesi için, sağlık personelinin eğitimi, denetimi, bunların fonksiyonel ve coğrafi açıdan optimum dağılımı, teknolojik gelişmeleri izleyebilmeleri ve uygun bir ücret sisteminin sağlanması önem taşır. Ayrıca, yetiştirilmiş sağlıklı insan gücünün, beyin göçü sebebiyle, başka ülkelere transferinin önlenmesi için, gereken önlemler de alınmalıdır. Son yıllardaki, ekonomi alanında atılan adımlar, yüksek enflasyon durumu, sağlığa ayrılan bütçenin az oluşu, sağlık personelinin ek iş yapma durumuna sevk etmiştir. Kamu sağlık kurumlarında çalışan kişilerin reel ücretlerinin geriletilmesi, çalıştığı ortamdan memnun olmayan vasıfsız kitle ortaya çıkarmıştır. Sayın milletvekilleri, bir konunun üzerinde durulması gerekir. Çoğunun altyapısının kötü olduğu tıp fakültesi sayısı, ülkemizde, ne yazık ki 47'yi bulmuştur. Bir yandan öğretim elemanı sıkıntısı çekilirken, bir yandan da, yılda birkaç ders dışında eğitim vermeyen öğretim elemanı olan birçok tıp fakültesi hastanemiz vardır. Birçok tıp fakültemizde, bu tablonun artık geriye döndürülmesi gerekir. Bu, üniversitelerimiz için kanayan büyük bir yaradır. Özellikle tıp fakültelerimizin büyük illerde olanlarında, büyük oranda, doçent olsun, profesör olsun, büyük sayıda elemanları vardır; ama özellikle, doğudaki veya İç Anadolu Bölgesindeki birtakım tıp fakültelerinde de bu öğretim üyelerini bulamıyoruz. Öyle bir sistem getirilmelidir ki, özellikle, öğretim üyelerimizin doçent veya profesör olma durumlarında, bu insanlarımızın, belirli bir sene, iki sene veya üç sene gibi, o bölgelerde, yani kalkınmaya çalışan o tıp fakültesi hastanelerimizde görev almalarının sağlanması gerekir diye düşünüyorum. Bu hizmeti, diğer bölümler için de yapabiliriz; ama özellikle, bizim, tıpla ilgili insan yetiştiren ve insan sağlığına değer vermiş olduğumuz bu ortamda, bunun da önemli bir konu olarak altını çizmek istiyorum. Türkiye'deki bir hekimin maaşı, İngiltere'deki meslektaşlarının maaşının ancak on beşte biridir. Uzman ve pratisyen hekimlerin maaşlarında, yıllara göre önemli bir yıpranma söz konusudur. Aynı tabloyu, ebe, hemşire ve sağlık memurlarında da görmekteyiz. Sağlık personeli, yıldan yıla fakirleşmeye doğru gitmektedir. 2000 yılı verilerine göre, pratisyen hekimler 260 dolar, 300 dolar civarında maaş alırken, ebe ve hemşirelerimiz de 150 dolar civarında ücret almaktadırlar. Sayın milletvekilleri, bunların yanında, önemli bir konu da şudur: Sağlık çalışanı, çalıştığı ortamlardan dolayı, birçok risk faktörüyle karşı karşıyadır.

Ameliyathanede çalışan personelinden hemşiresine, doktoruna kadar, tüm personel, kan yoluyla bulaşan hastalıklara yakalanma riski çok yüksek olan bir gruptur. Özellikle, eline iğne batmayan veya bistiyle kesilmeyen sağlık personeli yok gibidir. Sağlık personelinin hepatit hastalığı geçirmiş olma oranı, toplumun diğer kesimlerinden çok

yüksektir. Bu oran yüzde 17,9 ile yüzde 52,9 arasındadır. Hepatit sonucu, bilindiği gibi, siroz veya karaciğer kanseri, arkadan gelebilir. Bunun yanında, son zamanlarda, sağlık çalışanında, ilaç tedavisine dirençli olan, verem gibi birtakım hastalıkların da yoğun bir şekilde görülmekte olduğunu görüyoruz ve bu sıklık oranının da artmakta olduğunu görüyoruz. Ayrıca, sağlık çalışanları, anestezi ilaçlarla beraber birçok kimyasal risk faktörüne de maruz kalmaktadır. Bu durum, karaciğer hastalığının yanı sıra erken doğum, düşük doğum ağırlıklı bebek gibi yan etkiler de yaratmaktadır. Her yerde kullanılmaya başlanılan radyasyon yayan aletler de, sağlık çalışanlarının karşısında çok büyük bir risk faktörü olarak durmaktadır. Özellikle de bu konunun üzerinde durulması gerekir; çünkü, tomografi veyahut da konvansiyonel röntgen cihazlarında çalışan personel de, bu yönde birtakım sıkıntıyla karşı karşıyadır. Çalışma süresi uzunluğu, sürekli hastalıklı ortamda bulunma, fizikî ortamın bozukluğu, güvenlik sorunları ve ekonomik yetersizlik, önemli sorunlar arasında görülmektedir. Son günlerde, bir de, devamlı gündeme gelen, hasta yakınlarının sağlık personeline sözlü ve fizikî sataşmaları da, üzerinde durulması gereken konuların başında gelmektedir. Bu da, devletimizin, özellikle sağlık personeli olarak, bu konuda ciddi ve gerekli önlemleri alması gerektiğini göstermektedir. Değerli milletvekilleri, bilindiği gibi, sağlık sistemimiz ve sağlık hizmetlerimiz, yıllardır belirli sıkıntılar içinde bulunmaktaydı. Sağlık hizmetlerinde, yasal düzenlemelere ihtiyaç duyulduğu gibi, fiilî düzenlemelere ve bu hizmeti veren personelle ilgili iyileştirmelere de ihtiyaç duyulmaktadır. Sağlık Bakanlığımızın da, yukarıda arz ettiğim çerçevede kapsamlı çalışmalar yapması, gerçekten mutluluk vericidir. Fiilî düzenleme kapsamında, Bakanlığımız, hizmet alanını genişletmekte, hizmetin ulaşılabilirliğini artırmakta ve hizmetten yararlanmayan kesimlere de hizmet vermeye çalışmaktadır. Bunun en güzel örneklerinden biri de hastanelerimizde uygulanan vardiya sistemiyle sergilenmiştir. Hastanelerimizde atıl durumda bulunan malzeme, altyapı ve işgücü faal hale getirilmiş ve vatandaşlarımızın hastanelerde yaşadıkları yığılmaların önüne geçilmiştir. Ayrıca, gündüz çalışan vatandaşın akşam hastaneye gelmesi sağlanmakla, İşgücü kaybı önlenerek, genel ekonomimize de katkı sağlanmıştır. Bu sistemin uygulanması, aynı zamanda, hastanelerimizin sağladığı gelirleri de önemli bir biçimde artırmıştır; bu da, hastanelerimizin genel gelişimlerine büyük katkı sağlamıştır. Ülkemizde bulunan kamu hastanelerinin genel sağlık politikalarının geliştirilmesi doğrultusunda, hastanelerimizin kendi kendine yetebilirliğinin sağlanması da büyük bir gelişme olmuştur. Hastanelerimizin büyük kısmı, artık, kendi ayakları üstünde durmakta, finansal girdilerini artırmakta ve tüm harcamalarını karşılar duruma gelmektedir; bu durum, gerçekten, sistemimiz açısından fevkalade önemlidir; ancak, bu gelişmelere paralel olarak, sağlık personelinin özlük haklarının geliştirilmesi sistemin kalıcılığı açısından da büyük yarar sağlamaktadır.

Bilindiği gibi, 4.1.1961 tarih ve 209 sayılı, Sağlık Bakanlığına Bağlı Sağlık Kurumları ile Rehabilitasyon Tesislerine Verilecek Döner Sermaye Hakkında Kanunun 5 inci maddesinin 27.6.1989 ve 375 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameyle eklenen üçüncü fıkrası gereği personele verilen eködeme neticesinde döner sermaye gelirlerinde büyük artışlar sağlanmıştır. Bugün, Bakanlığımıza bağlı, yataklı tedavi kurumlarının 1998 yılı toplam döner sermaye gelirleri 185,8 trilyon, toplam gideri ise 168,9 trilyon olarak gerçekleşmiştir. Yıllara göre gelir artışları ise, 1997-1998 arasında yüzde 125,8 olarak gerçekleşirken, 1998-1999 Temmuz itibarıyla artışın yüzde 114, 1999 sonu itibarıyla da

artışın yüzde 135 civarında olduğu görülmektedir; 2000 yılında ise, bu oranın, yeni düzenlemelerle, yeşil kartın artan yüküne karşılık, yüzde 170'ler civarında olması beklenmektedir. Yukarıda ortaya konulan verilerin ortaya koyduğu döner sermaye gelirlerindeki artış eğilimi, kaydedilen olumlu gelişmelerin yanında, tıp ilminde ve tıp teknolojisindeki gelişmelere paralel olarak, hastanelerimizde uygulamaya konulan ileri tetkik, tanı ve tedavi yöntemlerinin yanı sıra, personele verilmekte olan eködemelerle doğru orantılı olarak hastane kaçaklarının önlenmesi ve bunun da döner sermaye gelirlerine olumlu yönde yansımından olmaktadır. Ayrıca, bağlı yataklı tedavi kurumlarında çalışmaların 24 saat ve zor şartlar altında sürdürüldüğü düşünülürse, yapılacak personel düzenlemelerinin önemi daha iyi görülecektir. Bunun yanında, normal mesai dışındaki hizmetlerle, acil vakaların muayene ve tedavisi, acil ameliyat ve müdahalelerin yapılması ile yatmakta olan hastaların bakımlarının devamı sağlanmaktadır. Uygulamaya konulan vardiya sistemiyle, mesai saatleri dışında etkin olarak verilemeyen hizmetlerde etkinlik ve süreklilik sağlanacaktır. Poliklinik, laboratuvar, röntgen ve görüntüleme merkezleri gibi, muayene ve teşhis ünitelerinde görülen aşırı birikim ve yığılmaların önüne geçilecektir. Hekimlerin, hastalarına daha fazla zaman ayırabilmesi ve bunun da, hizmetin kalitesini olumlu yönde etkilemesi sağlanacaktır. Dışarıya şevklerin asgarîye indirilmesi sağlanacaktır. Yüksek maliyetli yatırımlar olan röntgen, MR, tomografi gibi cihazlar atıl durumdan kurtarılacak ve bunların da rantabl şekilde çalışması sağlanacaktır. Uzman ve nitelikli insan gücünden optimum düzeyde yararlanılması sağlanarak, hastanelerimizin döner sermaye gelirleri iki, üç kat gibi daha fazla artırılmış olacaktır. Ancak, bu uygulamanın başarıya ulaşmasında, sağlık hizmetlerinin özelliği nedeniyle, gece ve gündüz büyük özveri, üstün çaba ve gayret gösteren sağlık personelinin motivasyonu büyük önem arz etmektedir. Bu nedenle, yüzde 50 ve yüzde 100 olan döner sermayeden ek ödeme oranlarının artırılması ve ikinci vardiyada fiilen çalıştığı günler için fazla ödeme yapılması, personeli daha fazla teşvik etmiş olacaktır. Diğer taraftan, işletmeden birinci derecede sorumlu olan başhekimlerin, mesailerinin tamamını kurumda geçirmelerini, organizasyonu tam yapmalarını, hatta mesai dışı çalışmalarını teminen muayenehanesi olmayan başhekimlere daha fazla eködeme verilmesi, sistemin idamesi açısından vazgeçilmez bir durumdur. Hükümetlerin veyahut da Sağlık Bakanlarımızın aşağı yukarı hepsinin gündeminde olmuştur: “Genel sağlık sigortası getirilecek, sağlık güvencesi olmayan insanlar sağlık güvencesine kavuşturulacaktır” denilmiştir; ama aşağı yukarı, bu hükümet zamanında getirilen sağlık sandığı kanun tasarısıyla bu konunun üzerinde ciddi şekilde durulmaktadır. Sağlık sandığı kanun tasarısı şu anda kamuoyunun gündemine sunulmuştur; ama inanıyorum ki, önümüzdeki günlerde yüzde 15-20 civarında sosyal güvencesi olmayan insanlarımıza da hizmet verecek olan bu sistem Türkiye Büyük Millet Meclisimizin gündemine gelecektir. Artık, bunun da belli bir sisteme oturtulmasının zamanı gelmiştir. Çeşitli yönlerden, yeşil kartlarla olsun veyahut da fakir fukara fonlarıyla olsun, bunların yapılmasının durumu artık geçmektedir; çünkü bunların da artık bu konuyu çözmediği görülmüştür; ama yeniden bir sistem getirecek olan geçici tedbirlerin ortadan kaldırıldığı bu sağlık sandığı kanun tasarısının da Türkiye Büyük Millet Meclisi gündemine süratle getirilmesi gerekmektedir diye düşünüyorum. Bu kanunun özellikle ülkemize, daha sonra sağlık çalışanlarına hayırlı olmasını temenni ediyorum, Yüce Meclisi saygıyla selamlıyorum.⁷⁹

⁷⁹ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 21, Cilt 52, Yasama Yılı 3, (10.1.2001), s. 236- 241.

Reşat Doğru, 20 Şubat 2001 tarihinde *Kuzey Anadolu Fay Zonu Üzerinde Bulunan Yerleşim Alanlarında Depreme Karşı Alınması Gereken Tedbirler Hakkında Kanun Teklifi* (2/580) doğrudan gündeme alınmasına ilişkin önergesi münasebetiyle söz almıştır. Farklı yer ve zamanlarda, Türkiye’de büyük ölçekte deprem felaketleri sırasında ağır kayıplar yaşandığını ifade eden Doğru şu önlemlerin alınmasına işaret etmiştir:

Yerleşim birimlerinin sert zeminlere çekilmesiyle sağlanacak fayda, ekime açık, verimli arazilerin betonlaşmasının önüne geçilmesidir. Nüfusun büyüdüğü bir ortamda, tarım alanlarının korunması bir zarurettir. Amacımız, Kuzey Anadolu fay zonu üzerinde bulunan yerleşim alanlarında afete karşı alınması gereken tedbirlerin tespit edilerek, uygulama ilkelerinin belirlenmesidir. Sorumluluk, şahısların yanı sıra, kamu kurum ve kuruluşları ile yerel yönetimlerindir. Devletin, Maden Tetkik Arama Genel Müdürlüğü, Afet İşleri Genel Müdürlüğü ve Deprem Araştırma Dairesi Başkanlığı ile Kandilli Rasathanesi gibi kurumlarının resmî açıklamaları ve raporları ortadadır. Bu raporlarda, Kuzey Anadolu fay zonu üzerindeki yerleşim alanlarında deprem riskinin çok yüksek olduğu bildirilmektedir. Bu yasa teklifiyle, özellikle deprem riskine maruz olduğu bilinen bölgelerde önlemlerin en üst seviyede tespiti ve bir an önce uygulamaya konulması amaçlanmaktadır. Amaç, yeni toplu konut alanlarının oluşturulması, harita ve imar yapı planlarının hazırlanmasında göz önünde bulundurulacak esasları belirlemek; kullanılmayan, üzerinde orman emvali olmayan ve orman yetiştirme imkânı da kalmayan sağlam zeminli yerlerin yerleşime açılmasıdır. Bu yerleşim yerlerinin açılmasının zarureti de ortadadır. Özellikle, Amasya gibi, Tokat gibi, Erbaa gibi, Niksar gibi, Reşadiye gibi bölgelerde şu anda yerleşim yerlerinin bulunması çok zordur. Buraların, özellikle sıkışmış bölgelerin arasında kalması dolayısıyla, yeni, sağlam zeminli yerlere büyük oranda ihtiyaç vardır. Bu kanun teklifimizle, kullanılmayan, üzerinde orman emvali olmayan yerlerin yerleşime açılma imkânı sağlanmaya çalışılmaktadır. Belediyelerimize bu imkân verilmesi temin edilerek buralarda sağlam zeminli yerler açılacak ve dolayısıyla da, insanlarımızın daha farklı yerlere yerleşmesi sağlanmış olacaktır. Bu kanun teklifimizi destekleyeceğinizi umut ediyorum ve Yüce Heyetinizi saygıyla selamlıyorum.⁸⁰

Milliyetçi Hareket Partisi Grubu adına Reşat Doğru, *Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu Tasarısı ve Plan ve Bütçe ve Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonları Raporları* münasebetiyle 22 Şubat 2001 tarihinde söz alarak emeklilerin temel sorunları üzerinde ayrıntılı bir biçimde durmuştur.⁸¹

21. Dönem TBMM’de Milliyetçi Hareket Partisi Grubu adına Reşat Doğru yukarıda ayrıntıları ile ifade etmeye çalıştığımız Meclis konuşmalarının yanında tarih sırasına göre sıraladığımız konu başlıkları özelinde değerlendirmelerde bulunmuştur:

⁸⁰ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 21, Cilt 55, Yasama Yılı 3, (20.2.2001), s.326-327.

⁸¹ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 21, Cilt 56, Yasama Yılı 3, (22.2.2001), s.20-22.

- 1) Manisa Milletvekili Rıza Akçalı'nın, 2001 yılı tütün piyasası ve tütün üreticilerinin sorunlarına ilişkin gündem dışı konuşması ve Devlet Bakanı Yüksel Yalova'nın cevabı münasebetiyle⁸²,
- 2) Tokat İlinde Hasanşeyh Adıyla Bir İlçe Kurulması Hakkında Kanun Teklifinin (2/593) doğrudan gündeme alınmasına ilişkin önergesi münasebetiyle⁸³,
- 3) Kamu Görevlileri Sendikaları Kanunu Tasarısı ile İstanbul Milletvekili Tansu Çiller ve 3 Arkadaşının, Kamu Görevlileri Sendikaları Kanun Teklifi ve Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler ve Plan ve Bütçe Komisyonları Raporları münasebetiyle⁸⁴,
- 4) Ankara Milletvekili Aydın Tümen'in; 4.6.1985 Tarih ve 3213 Sayılı Maden Kanununun 2.Maddesinin III Numaralı Bendinin Değiştirilmesi ve Bu Kanuna Bir Madde Eklenmesi Hakkında Kanun Teklifi ile Milliyetçi Hareket Partisi Grup Başkanvekili Erzurum Milletvekili İsmail Köse'nin; 4.6.1985 Tarih ve 3213 Sayılı Maden Kanununun Bir Maddesinin Değiştirilmesi ve Bir Geçici Madde Eklenmesi ile 11.12.1936 Tarihli ve 3078 Sayılı Tuz Kanununun Yürürlükten Kaldırılması Hakkında Kanun Teklifi ve Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu Raporu münasebetiyle⁸⁵,
- 5) Tütün, Tütün Mamulleri, Tuz ve Alkol İşletmeleri Genel Müdürlüğünün Yeniden Yapılandırılması ile Tütün ve Tütün Mamullerinin Üretimine, İç ve Dış Alım ve Satımına, 4046 Sayılı Kanunda ve 233 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı ve Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji ve Plan ve Bütçe Komisyonları Raporları münasebetiyle⁸⁶,
- 6) Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı ve İçişleri ve Adalet Komisyonları Raporları münasebetiyle⁸⁷

⁸² TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 21,Cilt 56, Yasama Yılı 3,(28.2.2001), s.297.

⁸³ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 21,Cilt 65, Yasama Yılı 3,(5.6.2001), s. 292-293.

⁸⁴ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 21,Cilt 65, Yasama Yılı 3,(7.6.2001), s.737.

⁸⁵ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 21,Cilt 67, Yasama Yılı 3,(19.4.2001), s.280.

⁸⁶ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 21,Cilt 67, Yasama Yılı 3,(19.4.2001), s.281.

⁸⁷ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 21,Cilt 79, Yasama Yılı 3,(8.12.2001), s.571.

7) İçişleri Bakanlığı 2002 Malî Yılı Bütçesi ile İçişleri Bakanlığı 2000 Malî Yılı Kesin hesabı, Emniyet Genel Müdürlüğü 2002 Malî Yılı Bütçesi ile Emniyet Genel Müdürlüğü 2000 Malî Yılı Kesin hesabı, Jandarma Genel Komutanlığı 2002 Malî Yılı Bütçesi ile Jandarma Genel Komutanlığı 2000 Malî Yılı Kesin hesabı, Sahil Güvenlik Komutanlığı 2002 Malî Yılı Bütçesi ile Sahil Güvenlik Komutanlığı 2000 Malî Yılı Kesin hesabı ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı 2002 Malî Yılı Bütçesi ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı 2000 Malî Yılı Kesin hesabı münasebetiyle⁸⁸,

8) 17.8.1999 ve 12.11.1999 Tarihlerinde Meydana Gelen Depremlerden Zarar Görenlerin Vergi Borçları ve Vergi Cezalarının Terkini ile Vergi Usul Kanunu, Katma Değer Vergisi Kanunu ve Harçlar Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısı ve Plan ve Bütçe Komisyonu Raporu münasebetiyle⁸⁹,

9) Tütün, Tütün Mamulleri, Tuz ve Alkol İşletmeleri Genel Müdürlüğünün Yeniden Yapılandırılması ile Tütün ve Tütün Mamullerinin Üretimine, İç ve Dış Alım ve Satımına, 4046 Sayılı Kanunda ve 233 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair 20.6.2001 Tarihli ve 4685 Sayılı Kanun ve Anayasanın 89. Maddesi Gereğince Cumhurbaşkanınca Bir Daha Görüşülmek Üzere Geri Gönderme Tezkeresi ve Plan ve Bütçe Komisyonu Raporu münasebetiyle,⁹⁰

10) Tarım ve Köyişleri Bakanlığı 2002 Malî Yılı Bütçesi ile Tarım ve Köyişleri Bakanlığı 2000 Malî Yılı Kesin hesabı, Tarım Reformu Genel Müdürlüğü 2002 Malî Yılı Bütçesi ile Tarım Reformu Genel Müdürlüğü 2000 Malî Yılı Kesin hesabı, Sağlık Bakanlığı 2002 Malî Yılı Bütçesi ile Sağlık Bakanlığı 2000 Malî Yılı Kesin hesabı ve Hudut ve Sahiller Sağlık Genel Müdürlüğü 2002 Malî Yılı Bütçesi ile Hudut ve Sahiller Sağlık Genel Müdürlüğü 2000 Malî Yılı Kesin hesabı münasebetiyle⁹¹

21. Dönem sonrasında Dr. Doğru bu dönem sonrasındaki süreci şu şekilde izah etmiştir: “Seçim kaybetmek çok zor bir olaydır. İnsanın aklına, kaybetmek seçim

⁸⁸ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 21,Cilt 79, Yasama Yılı 3,(8.12.2001), s.572.

⁸⁹ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 21,Cilt 81, Yasama Yılı 3,(28.12.2001), s.174.

⁹⁰ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 21,Cilt 81, Yasama Yılı 4,(28.12.2001), s.516.

⁹¹ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 21,Cilt 79, Yasama Yılı 3,(8.12.2001), s.95-98.

çalışmaları esnasında hiç gelmiyor. Çalışmalar için gittiğiniz her yerde vatandaş ilgi ile sizleri karşılıyor. Sizde bu insanlar bize oy verecek sanıyorsunuz. Ancak durum görüldüğü gibi olmuyor. Her gelen siyasi partinin milletvekili veya belediye başkan adayına çok büyük ilgi, saygı ve hürmet gösteriliyor. Aday olan şahıs da, burası tamam herkes bizimle diyerek, büyük bir memnuniyet içerisinde oradan ayrılıyor. Vatandaştan oy almak çok zor. Parasını veriyor ama oyunu maalesef vermiyor. Bizde ağır şartlar içerisinde girdiğimiz seçimi kaybetmiş olduk. Seçim kaybedildikten sonra Tokat'a hastaneye geri dönmedim. Ankara'da kalıp genel merkeze yakın kalalım diye bir düşünce içerisinde olduk. Nevşehir milletvekili Dr. Mükremin Taşkın, Karaman Milletvekili Dr. Hasan Çalış ve Dr. Süha Şen ile beraber, Kızılay Mithat Paşa Caddesi üzerinde bir daire kiraladık. Burayı tam teşekküllü bir muayenehane haline getirip çalışmalara başladık. Muayenehanemiz çok iyi çalışmasa da Ankara'da kalmış olduk. Zaman zaman genel merkeze gidiyor arkadaşlarla görüşüyorduk. Sık sıkta Tokat'a gidip parti yönetimleri ile diyaloglarımızı devam ettirmiştik."

2.2. 23. Dönem TBMM'de Aldığı Görevler ve Çalışmaları

23. Dönem TBMM (23.07.2007-12.06.2011) Genel Kurul Tutanaklarına göre 100 defa gerek iç gerek dış siyasete ilişkin kürsüde konuşma yapmıştır. Bunlardan 17 yazılı soruya çevrilen sözlü soru önergesi, bir adet sözlü soru önergesine verilen cevap olup, 80 tanesi bizzat kürsüde yapılan konuşmalardır. Ayrıca üç gündem dışı söz almıştır. Aşağıda bu kendisinin tespit edebildiğimiz çalışmalarına yer vermeye gayret gösterilmiştir.

2.2.1. Soru Önergeleri

1.Tokat Milletvekili Reşat Doğru ve 20 milletvekilinin, taşınalı eğitim sistemindeki sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla Meclis araştırması açılmasına ilişkin 11 Haziran 2009 tarihli önergelerde ülkede yaşanmakta olan ağır ekonomik kriz üzerinde de durmuşlardır⁹². Ayrıca Tokat özelinde Ekonomik krizin yarattığı tahribata ilişkin yine Tokat'taki işyerlerinin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla Meclis araştırması

⁹² "Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına Millî Eğitimde taşıma yöntemi ile okullarda eğitim ve öğretim yapılan öğrencilerin ve okudukları okulların sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla Anayasanın 98. İçtüzüğü'nün 104 ve 105. maddeleri uyarınca bir Meclis Araştırması açılması için gereğini arz ve talep ederiz." TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23,Cilt 53, Yasama Yılı 4,(11.6.2009), s.123.

açılmasına ilişkin (10/463) önergesinde, “...ilçelerinde hemen hemen tüm sektörlerde üretim durmuş, sürekli artan girdi maliyetleri, işvereni iş yapamaz hale getirmiştir. Yeni yatırımlar yapılmamaktadır. Teşvik Bölgeleri Kanunundan Tokat hiç faydalanamamıştır. Organize Sanayi Bölgelerinde, yatırım yapılacak olan yerler boş kalmış, her yerde ot bitmiştir. İşsizlik çığ gibi büyümektedir. İnsanlar Tokat’ı terk edip büyük şehirlere taşınmaktadır. Bu da nüfusu büyük oranda düşürmektedir. Üretim ve yatırım olmadığından, doğal olarak üretim maliyetleri de arttırmıştır. İşveren çok zor durumdadır. Bu sorunların tespit edilip giderilmesi ve İşverenlerin üretir ve yatırım yapar hale gelmesi için Meclis araştırması yapılması uygun olacaktır.”⁹³ şeklinde değerlendirmelere de yer vermiştir.

2.8 Tokat Milletvekili Reşat Doğru ve 20 milletvekilinin, *Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü’nün çalışmalarının araştırılması amacıyla Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesinde*(10/498) TBMM Başkanlığına, Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü tarafından desteklenen kırsal alanda sosyal destek projesi, gelir getirici projeler, istihdam eğitimi projeleri, sosyal hizmet projeleri, geçerli istihdam projeleri, toplum kalkınma projelerinin kimlere, hangi şartlarda, nasıl verildiğine dair Anayasanın 98. İçtüzüğü’nün 104 ve 105. maddeleri gereğince Meclis araştırması yapılmasını teklif etmişlerdir.⁹⁴

3. Tokat Milletvekili Reşat Doğru ve 20 milletvekili TBMM Başkanlığına ülke genelindeki belediyelerin içinde bulunduğu mali sıkıntıların araştırılması ve alınması gereken tedbirler konusunda Meclis araştırması yapılmasını teklif etmişlerdir. Belediyelerin mali durumlarının iyileştirilmesi halinde halka daha iyi ve kaliteli hizmet verebilecekleri üzerinde durmuşlardır.⁹⁵

4. Tokat Milletvekili Reşat Doğru ve 20 milletvekilin imzasıyla 17 Aralık 2009’da güvenlik güçlerinin Tekel işçileri ve milletvekillerine yönelik uygulamalarının araştırılması amacıyla Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/550) TBMM Başkanlığına Meclis araştırması yapılması teklif edilmiştir.⁹⁶

⁹³ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23, Cilt 53, Yasama Yılı 4, (17.11.2009), s.124.

⁹⁴ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23, Cilt 58, Yasama Yılı 4, (6.1.2010), s.481-482.

⁹⁵ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23, Cilt 58, Yasama Yılı 4, (6.1.2010), s.483-484.

⁹⁶ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23, Cilt 60, Yasama Yılı 4, (4.2.2010), s.127.

5.Tokat Milletvekili Reşat Doğru Doğu Karadeniz Bölgesinde yaşanan kanser vakalarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/551) teklif edilmiştir.⁹⁷

6.Tokat Milletvekili Reşat Doğru ve 19 milletvekili, TOKİ projelerinde yaşanan sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesinde(10/579); *“TOKİ tarafından yapılan konutlarla ilgili olarak, inşaatların kalitesi, zamanında bitirilemediği, teslim edilen konutlarda hala büyük oranda eksiklikler bulunduğu tespit edilmektedir. Giriş aidatlarının ve taksit ödemelerinin yüksek olması zaten ekonomik olarak zor durumda olan halkımızın bütçesini çok zorlamaktadır. Hak edişlerini alamadıkları gerekçesiyle müteahhitlik yapan firmaların bazılarının battığı veya çok zor durumda oldukları kamuoyunda anlatılmaktadır. Müteahhitlik firmalarının bazılarının batması ile beraber, iş yaptıkları firmalar da batmış, konut sektörüne malzeme sağlayan birçok esnaf mağdur olmuştur. Ortaya çıkan bu durumun Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından araştırılması, bu durumdaki esnaf ve müteahhitler ile hak sahiplerinin ekonomik sıkıntılarının bertaraf edilmesi, aynı zamanda TOKİ’nin daha özenli çalışması yönünde katkı sağlaması düşünülmektedir. Araştırma önergemiz bu amaçla hazırlanmıştır.”*⁹⁸

7.Tokat Milletvekili Reşat Doğru ve 21 milletvekili ile Tokat esnafının sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesini (10/580) sunmuştur. Önergede özetle şu hususlar üzerinde durulmuştur: Tarım ve hayvancılığın yapıldığı Tokat ilinde, işsizliği büyük ölçüde engelleyen ve ülkemize ekonomik girdi sağlayan fabrikaları ya kapatılmış ya da özelleştirme adı altında satışa çıkarılarak büyük bir gelir kaybı yaşanmıştır. Aynı şekilde diğer ilçelerimizde faaliyet gösteren işletmeler de ekonomik kriz nedeniyle ya kapanmak ya da işçi çıkarmak zorunda kalmışlardır. Bu durum çalışanları ve aileleri sıkıntıya soktuğu gibi ekonomik hayatın temel taşlarından biri olan esnafları da zarara sokmuştur. Uygulamaların böyle devam etmesi durumunda esnafın kepenk indireceğini ifade etmiştir.⁹⁹

⁹⁷ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23,Cilt 60, Yasama Yılı 4,(9.2.2010), s.246-248.

⁹⁸ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23,Cilt 61, Yasama Yılı 4,(18.2.2010), s.136-137.

⁹⁹ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23,Cilt 61, Yasama Yılı 4,(18.2.2010), s.137-138.

23. Dönem TBMM’de Milliyetçi Hareket Partisi Grubu adına Reşat Doğru yukarıda ayrıntıları ile ifade etmeye çalıştığımız Meclis konuşmalarının yanında tarih sırasına göre sıraladığımız konu başlıkları özelinde değerlendirmelerde bulunmuştur:

- 1) Tokat Milletvekili Reşat Doğru ve 21 milletvekili tarafından, sulama birliklerinin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/590) teklif edilmiştir.¹⁰⁰
- 2) Tokat Milletvekili Reşat Doğru ve 22 milletvekili tarafından GDO’lu ürünlerin sağlığa etkilerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/591) teklif edilmiştir.¹⁰¹
- 3) Tokat Milletvekili Reşat Doğru ve 20 milletvekili tarafından Tokat’taki çiftçilerin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/610) teklif edilmiştir.¹⁰²
- 4) Tokat Milletvekili Reşat Doğru ve 20 milletvekili tarafından işsizlik sorununun araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/634) teklif edilmiştir.¹⁰³
- 5) Tokat Milletvekili Reşat Doğru ve 20 milletvekili tarafından üniversite öğrencilerinin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/635) teklif edilmiştir.¹⁰⁴
- 6) Tokat Milletvekili Reşat Doğru ve 20 milletvekili tarafından Bulgaristan Türklerinin ülkemizde ve Bulgaristan ‘da yaşadıkları sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/657) teklif edilmiştir.¹⁰⁵

¹⁰⁰ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23,Cilt 62, Yasama Yılı 4,(24.2.2010), s.23-25.

¹⁰¹ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23,Cilt 62, Yasama Yılı 4,(25.2.2010), s.164-165.

¹⁰² TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23,Cilt 63, Yasama Yılı 4,(9.3.2010), s.233-234.

¹⁰³ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23,Cilt 64, Yasama Yılı 4,(23.3.2010),s.381-383.

¹⁰⁴ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23,Cilt 64, Yasama Yılı 4,(24.3.2010),s.533-536.

¹⁰⁵ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23,Cilt 65, Yasama Yılı 4,(6.4.2010),s.530-531.

- 7) Tokat Milletvekili Reşat Doğru'nun 447 esas numaralı Tokat İlinde Gökal İsimli Bir İlçe Kurulması ile İlgili Kanun teklifi.¹⁰⁶
- 8) Tokat Milletvekili Reşat Doğru 20 milletvekilinin, Kuzey Anadolu fay hattındaki illerin deprem riskinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla Meclis araştırması açılmasına ilişkin (10/698) önergesinde Tokat'ın içinde bulunduğu sahada başta resmî binalar olmak üzere bütün binaların deprem yönünden incelenmesi ve gerekli tedbirlerin alınması gerektiği konusu üzerinde durmuştur. Özellikle bazı yerleşim bölgelerinde itfaiye ve kurtarma araçları çok katlı binaların altında görev yapmaktadır. Olası bir depremde bina yıkılırsa bütün araçlar enkaz altında kalabilir. Bu gibi durumlar tespit edilerek araçların kullanılabilmesi için gerekli yollar aranmalıdır. Araştırma önergemiz bu amaçla hazırlanmıştır.¹⁰⁷
- 9) Tokat Milletvekili Reşat Doğru'nun, (2/460) esas numaralı Kanun Teklifi'nin doğrudan gündeme alınmasına ilişkin önergesi (4/205) TBMM Başkanlığına 2/460 Esas sayılı, "2022 Sayılı 65 Yaşını Doldurmuş, Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkındaki Kanun Teklifine" dair vermiş olduğu yazı¹⁰⁸
- 10) Tokat Milletvekili Reşat Doğru ve 22 milletvekilinin, Kırım Kongo Kanamalı Ateşi hastalığı konusunun araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla Meclis araştırması açılmasına ilişkin önerge (10/813) teklifi¹⁰⁹
- 11) Tokat Milletvekili Reşat Doğru ve 20 milletvekilinin, afete uğrayan çiftçilerin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla Meclis araştırması açılmasına ilişkin önerge (10/881) teklifi.¹¹⁰
- 12) Tokat Milletvekili Reşat Doğru ve 20 milletvekilinin, Turhal ilçesinin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla Meclis araştırması açılmasına ilişkin önerge (10/882) teklifi¹¹¹

¹⁰⁶ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23,Cilt 66, Yasama Yılı 4,(13.4.2010),s.212-214.

¹⁰⁷ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23,Cilt 68, Yasama Yılı 4,(27.4.2010),s.496-497.

¹⁰⁸ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23,Cilt 68, Yasama Yılı 4,(27.4.2010),s.529-530.

¹⁰⁹ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23,Cilt 74, Yasama Yılı 4,(7.7.2010),s.683-685.

¹¹⁰ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23,Cilt 79, Yasama Yılı 5,(20.9.2010),s.394-396.

¹¹¹ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23,Cilt 79, Yasama Yılı 5,(20.9.2010),s.396-397.

- 13) Tokat Milletvekili Reşat Doğru ve 19 milletvekilinin, mahkûmların uyuşturucu kullanımı ve bunun yarattığı sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla Meclis araştırması açılmasına ilişkin önerge (10/892) teklifi¹¹²
- 14) Tokat Milletvekili Reşat Doğru ve 19 milletvekilinin, Kelkit Irmağı üzerinde kurulacak HES'lerin çevreye olası etkilerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla Meclis araştırması açılmasına ilişkin önerge (10/893) teklifi¹¹³
- 15) Tokat Milletvekili Reşat Doğru ve 19 milletvekilinin, meslek hastalıkları konusunun araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla Meclis araştırması açılmasına ilişkin önerge (10/908) teklifi.¹¹⁴
- 16) Tokat Milletvekili Reşat Doğru ve 19 milletvekilinin, organ nakli ve organ bağışısı konusunun araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla Meclis araştırması açılmasına ilişkin önerge (10/907) teklifi¹¹⁵
- 17) Tokat Milletvekili Reşat Doğru ve 19 milletvekilinin, çiftçilerin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla Meclis araştırması açılmasına ilişkin önerge (10/909) teklifi¹¹⁶
- 18) Tokat Milletvekili Reşat Doğru ve 20 milletvekilinin, Tokat'taki çiftçilerin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla Meclis araştırması açılmasına ilişkin önerge (10/936) teklifi¹¹⁷
- 19) Tokat Milletvekili Reşat Doğru ve 20 milletvekilinin, üniversite öğrencilerinin barınma sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla Meclis araştırması açılmasına ilişkin önerge (10/937) teklifleri.¹¹⁸
- 20) Tokat Milletvekili Reşat Doğru ve 22 milletvekilinin, intihar olaylarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla Meclis araştırması açılmasına ilişkin önerge (10/944) teklifleri.¹¹⁹

¹¹² *TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,Cilt 80, Yasama Yılı 5,(26.9.2010),s.51-52.

¹¹³ *TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,Cilt 80, Yasama Yılı 5,(27.9.2010),s.298-299.

¹¹⁴ *TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,Cilt 81, Yasama Yılı 5,(4.11.2010),s.213-215.

¹¹⁵ *TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,Cilt 81, Yasama Yılı 5,(4.11.2010),s.211-213.

¹¹⁶ *TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,Cilt 81, Yasama Yılı 5,(9.11.2010),s.290-291.

¹¹⁷ *TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,Cilt 83, Yasama Yılı 5,(1.12.2010),s.242-243.

¹¹⁸ *TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,Cilt 83, Yasama Yılı 5,(2.12.2010),s.431-433.

¹¹⁹ *TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,Cilt 83, Yasama Yılı 5,(3.12.2010),s.647-648.

- 21) Tokat Milletvekili Reşat Doğru ve 21 milletvekilinin, kamu avukatlarının sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla Meclis araştırması açılmasına ilişkin önerge (10/973) teklifleri.¹²⁰
- 22) Tokat Milletvekili Reşat Doğru ve 20 milletvekilinin, yardımcı doçentlerin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla Meclis araştırması açılmasına ilişkin önerge (10/1067) teklifleri.¹²¹
- 23) Tokat Milletvekili Reşat Doğru ve 23 milletvekilinin, iptal edilen kamu personeli seçme sınavı nedeniyle mağdur olanların sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla Meclis araştırması açılmasına ilişkin önerge (10/1085) teklifleri¹²²
- 24) Tokat Milletvekili Reşat Doğru ve 23 milletvekilinin, tütün sektöründeki sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergeleri¹²³
- 25) Tokat Milletvekili Reşat Doğru ve 21 milletvekilinin, ülkemizde yaşayan Ahıska Türklerinin sorunları ile ana vatana dönmek isteyenlerin karşılaştıkları problemlerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla Meclis araştırması açılmasına ilişkin (10/182) önergelerinde özetle şu hususlar esas alınarak gerekçelendirilmiştir: *“Ahıska Türkleri 1500’lü yıllarda Anadolu’dan Gürcistan’ın Mesket Bölgesine yerleşmiş Türk kardeşlerimizdir. 17 Kasım 1944 yılında Rusya yönetimi tarafından yurtlarından edilerek Rusya, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan gibi ülkelere tren vagonlarında insan onuruna yakışmayacak bir şekilde ve çok kötü şartlarda sürgün edilmişlerdir. Ahıska Türkleri sadece bu sürgün esnasında 17 bin vatandaşını kaybetmiştir. Bunun yanında yaşadıkları ülkelerdeki Fergana olayları benzeri olaylarda ise yine kayıpları devam etmiştir. Ahıska Türkleri bulundukları ülkelerde çok zor şartlarda hayatlarını devam ettirmektedirler. Bazı ülkeler bu kardeşlerimize birtakım haklar vermiş olmakla birlikte özellikle Rusya’da kendilerine hiçbir hak tanınmamaktadır. Türkiye Cumhuriyeti olarak bu kardeşlerimize imkânlar ölçüsünde yetersiz de olsa birtakım haklar verilmiş olmasının yanında*

¹²⁰ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23,Cilt 89, Yasama Yılı 5,(5.1.2011),s.13-15.

¹²¹ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23,Cilt 96, Yasama Yılı 5,(10.3,2011),s.27-28.

¹²² TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23,Cilt 97, Yasama Yılı 5,(27.3,2011),s. 41.

¹²³ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23,Cilt 15, Yasama Yılı 2,(20.2.2008), s.13.

karşılaştıkları bazı problemleri halen mevcuttur. Bunun yanında Türkiye Cumhuriyetinin Milletvekilleri olarak katılmış olduğumuz uluslararası toplantılarda yapılan girişimlerin de etkisiyle bu kardeşlerimizin Gürcistan'a dönüşüyle ilgili yasal düzenlemeler Gürcistan Hükümetince yapılmıştır. Ancak bu konuda ciddi sıkıntılar vardır. Gerek ülkemizde yaşayan kardeşlerimizin sorunlarının giderilmesi gerekse anavatanlarına dönmek isteyenlerin karşılaştıkları sorunların araştırılarak ulusal ve uluslararası alanda yapılacak çalışmaların tespiti amacıyla Meclis Araştırması açılmasını yararlı görmekteyiz.”¹²⁴

26) Tokat Milletvekili Reşat Doğru ve 21 milletvekilinin, yerel basın ve yayın kuruluşlarının sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla Meclis araştırması açılmasına ilişkin önerge (10/321); teklifleri.¹²⁵

27) Tokat Milletvekili Reşat Doğru ve 21 milletvekilinin, eczacıların ve eczanelerin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla Meclis araştırması açılmasına ilişkin önerge (10/325) teklifleri.¹²⁶

28) Tokat Milletvekili Reşat Doğru ve 22 milletvekilinin, okullardaki uyuşturucu kullanma ve madde bağımlılığı sorununun araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergelerin, (10/338) gerekçesinde, önemli hususlara işaret etmişlerdir:

“Uyuşturucu ve madde kullanımı dünyada her geçen gün artmaktadır. Madde bağımlılığı sorunu sadece ülkelerin kendi sorunları değildir. Bütün dünyadaki toplumların ortak sorunu olmuş ve acil müdahale durumuna da geçilmeye başlamıştır. Genellikle çocuk, ergen ve geç erişkinlerde görülen madde bağımlılığı dünyada olduğu gibi ülkemizde de yeni karşılaştığımız bir sorun değildir. Uyuşturucu başta olmak üzere madde bağımlılığı sorunu ülkemizde gün geçtikçe büyümekte, yaşlı, genç, fakir, zengin, erkek, kadın, toplumun bütün fertlerini etkisi altına almaktadır. Dünyada olduğu ülkemizde de önümüzdeki yıllarda en önemli sorunların başında madde kullanımı ve bağımlılığı olacaktır. Madde kullanımı ve bağımlılığı yalnızca bireyi değil onun ailesini, yakın çevresini ve toplumu da psikolojik, sosyolojik, ekonomik ve sağlık sorunlarına yol açarak ağır bir biçimde etkileyen bir olgudur. Toplumun, yapısını zedeleyen, insanların amaçlarını ve umutlarını yok eden bu maddeleri, en çok, gençler

¹²⁴ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23,Cilt 20, Yasama Yılı 2,(9.4.2008), s.543.

¹²⁵ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23,Cilt 39, Yasama Yılı 3,(11.2.2008), s.485-486.

¹²⁶ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23,Cilt 39, Yasama Yılı 3,(19.2.2009), s.990-992.

kullanıyor. Bunu incelediğimizde, yoğunluğun, 15-25 yaş arasında olduğunu, görülmektedir. Uyuşturucu kullanma ve madde bağımlılığı yaşının sürekli olarak aşağıya doğru düşmesi, genç bir nüfusa sahip olan ülkemiz açısından önemlidir. Yapılan araştırmalarda, Ülkemizde, uyuşturucu kullanımının on bir yaşa yani ilköğretim çocuklarına kadar yaygınlaşmıştır.

Araştırmalar göstermiştir ki, gençlerin uyuşturucu kullanmaya başlamaları ile bu durumdan, ailelerinin haberdar olmaları arasında belli, bir süre söz konusudur. 2002 yılında, Türk Psikoloji Derneği tarafından, ülkemizde yapılan madde kullanımı ve profili araştırmasında, 15-24 yaş grubunda 7.681 kişide yapılan incelemede; %27.4 ü, ilk defa 14 yaşında başlamak üzere düzenli sigara kullandığını, %9.2 si, ilk defa 17 yaşında olmak üzere alkol kullandığını, %2.9' u da, arkadaşlarından, en az birinin, madde kullandığını ifade etmişlerdir. Ayrıca Ankara'da yedi farklı lisede yapılan araştırmada ise lise öğrencileri arasında yüzde 13,2 sigara, yüzde 23,5 alkol, yüzde 2,3 hayatta en az bir kere madde kullandığını ifade etmişlerdir. Bu büyük tehdide rağmen, okullarımızda yaklaşık 7 yıldır, uyuşturucu ve madde kullanımı konusunda araştırma yapılmamaktadır. Avrupa da uygulanan ve ülkemizde uygulanması istenilen ESPAD (Avrupa Gençlerde Madde Kullanımı Değerlendirme Projesi) 2003 yılından itibaren Milli Eğitim Bakanlığı izin vermediğinden dolayı yapılamamıştır. Yani okullarımızda gençler arasında istatistiki genel bilgiler 2003 yılına dayanmaktadır. Bu nedenle; okul çağındaki gençlerimizde, Uyuşturucu kullanma ve madde bağımlılığına ilişkin verilerin elde edilmesi ve alınabilecek önlemlerin tespiti amacıyla Türkiye Büyük Millet Meclisince, Meclis Araştırması açılması yerinde olacaktır.”¹²⁷

29) Tokat Milletvekili Reşat Doğru ve 20 milletvekilinin, Tokat Organize Sanayi Bölgesindeki sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/398)¹²⁸

30) Tokat Milletvekili Reşat Doğru ve 20 milletvekilinin, Türk dünyası ile ilişkilerin araştırılarak geliştirilmesi için alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergelerinde özetle şu hususlara değinmişlerdir: *“Türk Dünyası Ekonomik kaynaklan, yer altı ve yerüstü zenginlikleri ile dünyanın her zaman cazip bölgesi olmuş ve diğer ülkeler tarafından topraklarına müdahalelerle karşılaşmıştır. Yaşadığımız Hocalı Katliamı, Karabağ sorunu bunların en belirgin örnekleridir. Maalesef ülkemiz ve diğer dünya devletleri buradaki mağdur Türk halkının yanında olamamış ve onların mağduriyetini halen giderememiştir. Ülkemizin batıya vermiş olduğu*

¹²⁷ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23,Cilt 43, Yasama Yılı 3,(4.4.2009), s.447.

¹²⁸ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23,Cilt 46, Yasama Yılı 3,(11.6.2009), s.737.

önem, son yıllarda Türk Dünyasına verilmemiştir. En son yaşanan Ermenistan Kapısının açılmak istenmesi dost ve kardeş devlet Azerbaycan'da büyük bir üzüntüye neden olmuştur. Türk Dünyası ile gerek ekonomik gerek kültürel gelişmeler giderek zayıflamış, hatta bazı Türk Cumhuriyetleri ile bitme noktasına gelmiştir. Bu nedenle Türk Dünyası ilişkileri ile sorunlarımızın tespit edilip, daha iyi noktalara getirilmesi için Meclis Araştırması açılmasını yararlı görmekteyiz."¹²⁹

2.2.2. Gündem Dışı Konuşmalar

1.Tokat Milletvekili Reşat Doğru TBMM'de gündem dışı konuşmalarında daha çok Türk Dünyası özelinde konular üzerinde durmuştur. 27 Mart 2011 tarihinde Ahıska Türklerinin Ahıska bölgesine yerleştirilmesinde karşılaştıkları sorunlara ilişkin konuya ilişkin ayrıntılı bir değerlendirme yapmıştır. Konuşmasında özetle;

Ahıska Türkleri, bilindiği gibi, 1500'lü yıllarda bugünkü Gürcistan'ın Mesket bölgesine Anadolu'dan göç etmiş kardeşlerimizdir. 1917 yılında Rusya'da yaşanan ihtilal sonrası oluşan zihniyet, Rusya'daki Türk kardeşlerimizin üzerinde olumsuz baskılar oluşturmıştır. Bu baskı süreci İkinci Dünya Savaşı sırasında doruğa ulaşmıştır. Ancak 14 Kasım 1944 yılında, Mesket'te yaşayan Ahıskalı kardeşlerimiz, bir sabah uyandıklarında, Rus askerlerinin süngü tehditleri altında, insan onuruna yakışmayacak şekilde ve şartlarda tren vagonlarına zorla bindirilerek memleketlerinden uzaklaştırılmışlardır. Bu sürgün sırasında, soykırımı aratmayacak şekilde, sadece yolculuk esnasında 17 bin civarında Ahıskalı Türk kardeşimizin öldüğü bilinmektedir. Ahıskalı kardeşlerimiz altmış dört yıldır Rusya'da, Ukrayna'da, Kazakistan'da, Özbekistan'da, Kırgızistan'da, Türkiye'de ve son olarak da Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşamaktadırlar. Ancak Ahıskalı Türklerin, Kazakistan'da, Azerbaycan'da ve Türkiye'de olduğu gibi bazı bölgeler birtakım haklar tanıdığı hâlde, özellikle Rusya'nın Krasnodar bölgesinde çok büyük sıkıntılarla karşılaşmış olduğu da görülmektedir. Hatta Krasnodar bölgesindeki Ahıskalı kardeşlerimize çok büyük baskılar neticesinde oradan göç etme mecburiyeti getirilmiş, onların da yaklaşık olarak 5 binin üzerindeki Ahıskalı kardeşimiz Amerika Birleşik Devletleri'ne kabul edilmiştir. Amerika Birleşik Devletleri'ne kabul edilmiş, ama onları belirli bir bölgeye yerleştirmemişler ve dağınık bir şekilde de bunların yerleşmiş olduğunu görmekteyiz.

Türkiye Cumhuriyeti devleti olarak, hükümetleri olarak, bu geriye dönüşle ilgili cazip bir ortamı bizim hazırlamamız gerekiyor. Bakınız, daha önceki dönemlerde

¹²⁹ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23,Cilt 46, Yasama Yılı 3,(11.6.2009), s.736.

Kırım'a Türkler dönerken Ukrayna Hükümeti bazı noktalarda destek olmuş ve beraberinde de Türkiye Cumhuriyeti devleti olarak, TİKA marifetiyle yaklaşık olarak beş binin üzerinde ev alınarak o Kırım Türklerine verilmiştir. Aynı uygulamayı biz Ahıska bölgesinde de yapabiliriz. Yani orada ev alınması, arazi alınması, iş edinilmesi noktasında Ahıska Türkü'ne o yardımlar yapıldığı zaman geriye dönüşü o zaman teşvik etmiş olursunuz. Yoksa şu an itibarıyla o bölgeye geri dönüşte çok büyük sıkıntılarla karşı karşıya kalırız. Bakınız, Gürcistan'a da tabii bazı noktalarda görevler düşmektedir. Gürcistan'a daha önceki dönemlerde Türkiye Cumhuriyeti devleti ve Türk milleti yardımcı olmuştur. Özellikle Rus katliamından kaçan Gürcüler Türk milletinin açmış olduğu kucak neticesinde de çeşitli yerlere yerleştirilmiş ve onlara sahip çıkılmıştır. Bu mealde, Gürcistan'dan da Ahıska Türklerinin geriye dönüşünde birtakım şeyler istenebilir. Ayrıca, beraberinde, tabii, Sovyet Rusya rejiminden de bu noktada beklentilerimiz olabilir.”¹³⁰ ifadelerine yer verilmiştir.

2.27 Mayıs 2008 tarihli gündem dışı Meclis konuşmasında ise Azerbaycan Cumhuriyeti'nin kuruluş yıl dönümüne ilişkin konuşmasında Azerbaycan Devleti'nin 'yıllar boyunca parlayan yıldız' gibi devam edeceğini inancını ifade etmiştir.¹³¹

3.Tokat Milletvekili Reşat Doğru'nun, Tokat ilinin sorunlarına ilişkin gündem dışı konuşmasında Tokat'ın, altı bin yıllık mazisinde birçok medeniyete ev sahipliği yaptığını tarihî, kültürel, turizm ve tarımsal potansiyeli yüksek olan bir il olduğunu ifade etmiştir. Tarımda son yıllarda büyük atılımlar yapmış olan Tokat'tan insanların başta işsizlik olmak üzere, çeşitli sebeplerden dolayı ayrılmak durumunda kaldıklarını, bazı köylerin tamamen boşalmış olduğunu ifade etmiştir:

‘İşsizliğin yüksek olduğu ilimizde, son günlerde tekstil fabrikaları da kapanmaktadır. Tokat merkez başta olmak üzere, Erbaa, Turhal gibi tekstil sektöründe çalışan insanlar işsiz kalmıştır. Son günlerde sigara fabrikasının özelleştirilerek satılmış olmasının ilimiz ekonomisine önemli oranda olumsuz etkileri olacaktır. Yaklaşık olarak yıllık 60-70 milyon YTL civarında bir miktar, Tokat ekonomi piyasasına giremeyecektir. Bu konuda “Fabrika kapatılmayacak, 250 kişi ile üretime devam edecek.” dense bile, bunun sadece tepkileri azaltma adına yapılmış bir hamle olduğu herkes tarafından iyi bilinmektedir. Tokat Sigara Fabrikasının özelleştirilmiş olması, ülke ekonomisiyle beraber ilimiz için de çok büyük kayıptır. Önümüzdeki günlerde gelmesi beklenen Turhal Şeker Fabrikasının bari özelleştirilmeden çıkarılması gerekmektedir.

Tokat merkez başta olmak üzere, Turhal, Zile, Niksar, Erbaa Organize Sanayi Bölgelerinin eksiklikleri tamamlanarak yatırımcılara açılmalıdır. Organize sanayi bölgelerindeki boş parseller için yatırımcıların teşvik edilmesi gerekmektedir.

¹³⁰ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23,Cilt 97, Yasama Yılı 5,(27.3,2011),s.41-42.

¹³¹ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23,Cilt 21, Yasama Yılı 2,(27.5.2008),s.599.

Daha önceleri kanunlaşmış olan teşvik yasaları, yatırımları özendirecek şekilde sektörel temelde değiştirilmelidir. Bu kanundan faydalanmış olarak kayda değer bir yatırım şu ana kadar yapılmamıştır. İş adamları ve esnaflar çok zor durumdadır. Bu insanlarımıza sahip çıkmak mecburiyetindeyiz.

İlimiz, Niksar ilçesi başta olmak üzere tarihî güzellikleri olan turizm bölgesidir. Tokat ilinin her tarafında turizm teşvik edilmeli, özellikle yayla turizmine destek sağlanmalıdır. Tokat çevre yolunun bitirilmesi ertelenmektedir. Bu yol çok geç kalmış bir yatırımdır. Çevre yolu şehir içi trafiğin rahatlaması için acilen bitirilmelidir. Ankara'ya ulaşımında kolaylık sağlayacak olan Zile-Alaca yolu Karadeniz Bölgesi'ni İç Anadolu'ya bağlayacak olan Ünye-Niksar-Akkuş yolları kısa zamanda bitirilmelidir. Karadeniz'i İç Anadolu'ya kısa yoldan bağlayacak olan Ordu ili ile bağlantılara destek verilmelidir. Bunun yanında, Tokat-Turhal Demir Yolu Projesi de hayata geçirilmelidir. Tokat ilinin her tarafındaki köy yollarında ciddi bozulmalar olup, asfalt yapılması gereken yollar bulunmaktadır. Bu yönlü olarak da KÖYDEŞ'e destek olunarak il özel idaresi desteklenmelidir. Küresel iklim değişiklikleri nedeniyle yükselen sıcaklıklar karşısında sulama yatırımlarının önemi artmış iken AKP İktidarıyla birlikte sulama amaçlı olarak yapılan Alpu Barajı'nın yapımı durdurulmuş, diğer sulama projeleri ise istenen hızda devam etmemektedir. Sulama amaçlı projeler desteklenmelidir. Avlunlar ve Çevreli göletleri mutlaka yapılmalıdır. Ekonomisi ağırlıklı olarak tarıma dayalı olan ilimizde, çiftçilerimizin elektrik borcu nedeniyle sulama kanallarından su akmamaktadır. Erbaa ilçesinde sağ ve sol sahil sulama kanallarına su veren pompalar çalışmamaktadır. Yapıldığından bu yana, kırk beş yıldır ilk defa, sol sahil sulama kanallarından haziran ayında su akmamıştır. Entansif tarımın yapıldığı Erbaa ilçesinde çiftçilerimizi zor günler beklemektedir. "Kelkit akar, çaresiz çiftçi bakar, mahsul yanar." duruma gelinmek üzeredir. Çiftçilerimiz adına Başbakana sesleniyoruz, su olmasına rağmen elektrik borcundan dolayı kapatılan kanalların borçlar ertelenerek açılması için talimat verilmesini istiyor. Bu konu çok acilen çözülmelidir; çözülmezse, çok geç kalınmış olunur. Erbaa ve Niksar ovalarına su sağlayan Kelkit üzerinde yapılması düşünülen Erbaa HES Projesi ile ilgili olarak halkımızın endişeleri giderilmeli, doğal ortam korunmalı, su kaynağı kurutulmamalıdır. Çiftçilerimizin geçmiş yıldan alacağı olan doğrudan gelir desteği ödemelerinin zaman kaybedilmeden yapılması çiftçilerimize nefes aldıracaktır."¹³²

4. Tokat Milletvekili Reşat Doğru emeklilerin problemleri ve beklentilerine ilişkin gündem dışı söz almış ve emeklilerin çok zor durumda olduklarını ifade etmiştir. Emeklilerin evlerine ekmek götüremez, kiralarnı ödeyemez konuma gelmiş durumda olduklarını ifade etmiştir.¹³³

5. Tokat Milletvekili Reşat Doğru elektrik borcundan dolayı suyu kesilen çiftçilerin içinde bulunduğu mağduriyete ilişkin; gündem söz almış ve ekonomik krizin yol açtığı sürecin çiftçileri de çok ağır bir şekilde etkilediğinden ve tarımsal üretimin

¹³² TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23, Cilt 23, Yasama Yılı 2, (18.6.2008), s. 156-157.

¹³³ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23, Cilt 38, Yasama Yılı 3, (3.2.2008), s. 1021.

gerçekleştirecek girdileri karşılayamaz hâle geldiğinden bahsetmiştir. Devletin üretenin yanında olmak zorunda olduğunu, çok ciddi, ağır şartlarda üretim yapmaya çalışan çiftçinin bulunduğu koşulların rahatlatılması gerektiğini ifade etmiştir.¹³⁴

6.Tokat Milletvekili Reşat Doğru'nun, Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün ölümünün 71. yıl dönümü münasebetiyle gündem dışı konuşmasında özetle şu ifadelere yer vermiştir:

“Yaşamını milletine adayan, yepyeni ve güçlü bir devlet yaratan büyük bir lider, mümtaz bir devlet adamı, güçlü bir komutan olan Atatürk, yaşamları boyunca yaptıkları eserler ve insanlığa yapmış oldukları hizmetlerle yaşamlarından sonra da varlıklarını sürdüren ender insanlardan biri, belki de en büyüğüdür. Sayın milletvekilleri, Kurtuluş Savaşı döneminde ülke dört bir yandan düşman istilası altındayken ve halkımızın tüm umutları tükenmişken, herkesi birlik ve beraberlik şemsiyesi altında toplamayı başaran Atatürk, bu birlik ve beraberlik ruhuyla düşmanı yurdumuzdan çıkarmış ve Türkiye Cumhuriyeti'nin temellerini bu ruhla atarak, ülkeyi işgalci devletlerden kurtarmıştır. Atatürk'ün Türk milletini büyük bir atılıma hazırladığı ve yönlendirdiği yüzyılda Avrupa ve Asya'nın pek çok ülkesinde totaliter rejimler veya diktatörlükler bulunuyordu. Böyle bir dünyada O, yabancı bir gazetecinin sorusuna “Ben, kalpleri kırarak değil, kazanarak hükmetmek isterim.” diye cevap vermiştir. Aynı çağda yaşayan, gerek kendi milletleri gerekse dünya için endişe ve korku kaynağı olan bazı liderler bugün ya unutulmuş ya da kötü miraslarıyla anılır olmuştur; Atatürk ise, sevgi ve saygı uyandırarak, Türk milletini çağ ile tanıştırmaya gayret edip, varlığını teminat altına almaya yöneltmiştir. Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; yeni neslin geçmişini çok iyi bilmesi gereklidir. Yalnızca 10 Kasımlarda değil, düşünce ufukumuzda, Atatürk'ün mücadele azmi, bizlere yüklediği sorumlulukları ve gösterdiği hedefler asla unutulmamalıdır. Atatürk'ün istediği ülkemizin uygar ve saygın bir ulus olma bilincini yeni nesillere mutlaka aktarmalıyız, çünkü O, uygarlık olarak 21'inci yüzyıl ve daha ileriye görebilen, daha ileriye gitmeyi amaçlayan bir liderdi. O, kişisel kazanç ve ün peşinde koşan bir insan değil, gelecek kuşaklar için sağlam temeller atmaya uğraşan bir komutan, bir devlet adamıdır. Ülkemizi, en zor anında bile düşünüp ortaya koyduğu millî hedef ve stratejilerin hatırlanması, bu tür çabaların anlam ve değerinin çok iyi bilinmesi gerekmektedir. Ancak bu şekilde Ulu Önder'in kutsal emanetini gelecek çağlara ve nesillere ulaştırabiliriz. Ünlü bir devlet adamının dediği gibi, Atatürk gibi insanlar bir nesil için doğmadıkları gibi, belli bir devre için de doğmazlar; onlar önderlikleriyle yüzyıllarca milletlerin tarihlerinde hüküm sürecek insanlardır. Sayın milletvekilleri, ülkemizde bugün yaşananlar, Atatürk'ün yıllar önce bizlere nasihat niteliğinde söylediği sözlerde ne kadar haklı olduğunu, vatanımıza, bayrağımıza ne denli sahip çıkmamız gerektiğini de göstermektedir. Son günlerde Cumhuriyete ve kumcu liderine yönelik maksatlı, organize saldırılar yapılmaktadır. Cumhuriyetimize, millî değerlerimize, Atatürkçülüğümüze ve onun söylemlerine her vatansever sahip çıkmalı, bunu ülkenin en önemli meselesi olarak görmelidir. Vatanımızı parçalamaya, yok etmeye yönelik güçlere karşı ona

¹³⁴ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23,Cilt 47, Yasama Yılı 3,(25.6.2008),s.876-878.

sahip çıkmalıyız. Yedi düvele karşı Türk tarihine yakışır mücadele veren bu büyük devlet adamına çok şeyler borçlu olduğumuz unutulmamalıdır. Milletimiz en zor günlerde kendisini boyunduruk altına almak isteyenlere hak ettikleri cevabı dün vermişti. Maalesef bugün de ebediyete gidişinin 71 ‘inci yıl dönümünde maksatlı çaba ve faaliyetlerin sonucunda büyük eser olan Türkiye Cumhuriyeti’ni bölmek, parçalamak ve ortadan kaldırma çalışmaları görülmektedir ancak bütün dünya bilmelidir ki bu aziz millet var oldukça bu ülkeyi kimse bölemeyecektir. Tarihin gerçeklerle alay edercesine çarpıtılıp yeniden yazılmak istendiği ve kahramanlar ile hainlerin yer değiştirdiği bir dönemdeyiz ama biliyoruz ki daha Kurtuluş Savaşı’mız sürerken atalarımız da bir taraftan düşman güçleriyle vatani kurtarmak için savaşıırken bir taraftan da Avrupa’nın soğuk savaş iş birlikçileriyle mücadele ediyordu. Bugün biz ne kadar kendimizi millî mücadeleçilerin torunları olarak görüyorsak karşı taraftakilerin torunlarının da olduğunu unutmamalıyız. Bu yüzden çocuklarımıza ulusal destanlarımızı doğru anlatmanın ve 21’inci yüzyılda Atatürk’ü yeniden anlamanın yollarını bulmalıyız. Türkiye’nin yükselişi, cumhuriyeti kuran, milleti yapan irade ve değerlerde Atatürk’ün koyduğu hedeflerde saklıdır. Atatürk’ün koyduğu ilkelere sahip çıkarak ülkemizi, sağlam bir istikbal yolunda sulhun, adaletin ve yeni bir hayatın olduğu, özlenen “lider ülke Türkiye” hedefine götürmeliyiz. Ne Mutlu Türk’üm Diyene!”¹³⁵

7.Tokat Milletvekili Reşat Doğru’nun, Tokat ilinin sorunlarına ilişkin gündem dışı konuşmasında son ekonomik krizle Tokat Organize Sanayi Bölgesinde çok sayıda iş yerinin kapandığını ve işsiz sayısının arttığını ifade etmiştir. İşsiz kalan, gelir kaynakları biten vatandaşların da çareyi büyük kentlere göç etmekte bulduğuna değinmiştir. Yüksek teşvik ve çok yüksek teşvik uygulaması kapsamında da bulunmayan ile yatırımcıların da gereken ilgiyi göstermeyeceklerini söylemiştir. Teşvik sisteminin de Tokat için değiştirilmesi gerektiğini eklemiştir:

Türkiye genelinde olduğu gibi, Erbaa ve merkezde bulunan Yaprak Tütün İşletme Müdürlüğü kapatılmak üzeredir. İşçiler 4/C kapsamına alınmaktadır. Bu durum çok yanlış ve haksızlıktır. İşçiler isyanlardadır. Acilen bu insanların sesi duyulmalı, memur kadrosuna alınmalı, hakları da kaybedilmemelidir. Aynı durumu Turhal Şeker Fabrikasında yaşamak üzereyiz. Burası da özelleştirme kapsamında satılmak üzeredir, bu da yanlıştır. Pancar üreticisi, işçisi, esnafıyla bütün Turhallılar, Tokatlılar fabrikalarının satılmamasını ve üretime devam etmesini istiyorlar. Bunun için de bütün Tokatlıların katıldığı, Şeker-İş Sendikası önderliğinde çok büyük bir miting yapılmıştır. Halkın sesini duyalım, fabrikayı Turhallılara verelim, pancar üretimi devam etsin; bütün Turhallılar bunu ayakta bekliyorlar. İlimiz kültür ve turizm yönünden de zengin bir bölgedir. Bu konuda Danışmentliler’in başkenti Niksar, Sulusaray Sebastapolis, Pazar Balıca mağaraları, Zile Kalesi, Tokat evlerine sahip çıkılmalıdır. Bunlar bizim tarih ve kültür hazinelerimizdir. Tokat’ın çevre yolu uzun zamandır bitirilememiştir. Merkezde trafik çok yoğun ve karmaşık durumdadır. Acilen Tokat-Niksar, Çamlıbel-Turhal arasındaki yollar bitirilmelidir. Niksar-Akkuş, Zile-Alaca-

¹³⁵ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23,Cilt 52, Yasama Yılı 4,(10.11.2008),s. 449-451.

Sungurlu yolları da acilen bitirilmesi gereken konudur. Tokat Havaalanı kapatılmıştır. Ulaşımında en büyük engeli ortadan kaldıracak olan havaalanımız yıllardır atıl bir vaziyette, neredeyse çürümeye terk edilmiş durumdadır. Bu da ilimize yapılan çok büyük haksızlıktır.

Havaalanı mutlaka ve ne pahasına olursa olsun açılmalıdır. Gazi Osman Paşa Üniversitesi son yıllarda ödenek konusunda sıkıntılar yaşamaktadır. Üniversiteye sahip çıkılmalı, hastanesi açılmalı, üniversite yıpratılmamalıdır. Tokat ili ve ilçelerinde büyük oranda pratisyen ve uzman doktor açığı vardır, hemşiresi, ebesi olmayan sağlık ocakları bulunmaktadır. Yaz aylarında yaşanan kene vakaları da göz önüne alındığında durumun aciliyeti daha bir önem arz etmektedir. Yeni Tokat Hastanesi açılmalıdır. Eski hastane çevresindeki iş yerlerini kaybetmek istemiyor esnaflar, o esnafların da sesi duyulmalıdır. Köy yollarımız çok kötü durumdadır. Erbaa-Gökal yolu gibi çok kötü durumda olan, kasislerden geçilemeyen yollar vardır. Beş altı yıldır yapılamayan grup yolları vardır. Özel idare kaynakları mutlak suretle artırılmalı, yeni ödenekler konmalıdır. İlimizin birçok yerinde yeni dersliklere ihtiyaç vardır. Milli Eğitim Bakanlığı bina, teçhizat ve eğitimci açısından ilimizi desteklemeli ve yeni yatırımlar yapılmalıdır. Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; ilimizde en önemli sorunların başında işsizlik gelmektedir. Vatandaşlarımız iş ve aş bulabilmek için büyük mücadele veriyorlar. İşsizlikten dolayı da 2002 yılından itibaren nüfus devamlı azalmakta olup milletvekili sayımız 5'e düşmüştür. Eğitim, sağlık ve benzeri gibi olumsuz koşulların baş gösterdiği ilimiz, sosyal ve ekonomik yönden tam bir çıkmaza girmek üzeredir. Bu durum Tokat'lıya sahip çıkılmasının zamanının geçmekte olduğunu göstermektedir. Sözlerimin dikkate alınacağını umuyor, Yüce Meclisi saygıyla selamlıyorum.¹³⁶

8.Tokat Milletvekili Reşat Doğru, madde bağımlılığı ve uyuşturucunun öğrenciler üzerindeki etkilerine ilişkin gündem dışı konuşmasında Uyuşturucu kullanımı ve madde bağımlılığı konusunun ülke geleceği açısından çok önemli olduğunu ve toplumdaki suç oranlarının sebeplerinin arkasında uyuşturucu kullanımı ve madde bağımlılığı olduğu düşünülmektedir. Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü 4/2/2010 tarihli açıklaması bilgi notunda hükümlü ve tutuklu mahkûmların uyuşturucu suçundan dolayı sayısı son on ayda 13 binden 23 bine çıkmıştır. Bu da konunun önemini bir kez daha ortaya koymaktadır. Ülkede sigara, alkol ve çeşitli uyuşturucu kullanımının günden güne artmakta olduğunu durumun en büyük risk grubu içinde gençler ve çocuklar olduğuna değinmiştir.¹³⁷

9.Tokat Milletvekili Reşat Doğru; Yağmur, dolu ve sel afetine uğrayan çiftçilerin sorunlarına ilişkin söz almıştır.¹³⁸

¹³⁶ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23,Cilt 53, Yasama Yılı 4,(18.11.2008),s.349.

¹³⁷ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23,Cilt 60, Yasama Yılı 4,(9.2.2010),s. 239-243.

¹³⁸ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23,Cilt 72, Yasama Yılı 4,(18.6.2010),s.530-531.

10.Tokat Milletvekili Reşat Doğru'nun, İstanbul Halkalı'da ve Şemdinli'de meydana gelen saldırılara ve hidroelektrik santrallerinin çevreye etkilerine ilişkin gündem dışı söz almıştır.¹³⁹

11.Tokat Milletvekili Reşat Doğru'nun, organize sanayi bölgelerinde üretim yapan firmaların sorunlarına ilişkin gündem dışı konuşmasında organize sanayi bölgelerinin sorunlarının acil olarak çözüme kavuşturulması konuşmasında önemli açıklamalara yer vermiştir.¹⁴⁰

12.Reşat Doğru Ahıska Türklerinin Ahıska bölgesine yerleştirilmesinde karşılaştıkları sorunlara ilişkin gündem dışı konuşmasında Ahıskalı Türklerin sorunları hakkında özetle şu ifadelerle yer vermiştir:

Ahıska Türkleri, bilindiği gibi, 1500'lü yıllarda bugünkü Gürcistan'ın Mesket bölgesine Anadolu'dan göç etmiş kardeşlerimizdir. 1917 yılında Rusya'da yaşanan ihtilal sonrası oluşan zihniyet, Rusya'daki Türk kardeşlerimizin üzerinde olumsuz baskılar oluşturmuştur. Bu baskı süreci İkinci Dünya Savaşı sırasında doruğa ulaşmıştır. Ancak 14 Kasım 1944 yılında, Mesket'te yaşayan Ahıskalı kardeşlerimiz, bir sabah uyandıklarında, Rus askerlerinin süngü tehditleri altında, insan onuruna yakışmayacak şekilde ve şartlarda tren vagonlarına zorla bindirilerek memleketlerinden uzaklaştırılmışlardır. Bu sürgün sırasında, soykırımı aratmayacak şekilde, sadece yolculuk esnasında 17 bin civarında Ahıskalı Türk kardeşimizin öldüğü bilinmektedir. Ahıskalı kardeşlerimiz altmış dört yıldır Rusya'da, Ukrayna'da, Kazakistan'da, Özbekistan'da, Kırgızistan'da, Türkiye'de ve son olarak da Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşamaktadırlar. Ancak Ahıskalı Türklerin, Kazakistan'da, Azerbaycan'da ve Türkiye'de olduğu gibi bazı bölgeler birtakım haklar tanıdığı hâlde, özellikle Rusya'nın Krasnodar bölgesinde çok büyük sıkıntılarla karşılaşmış olduğu da görülmektedir. Hatta Krasnodar bölgesindeki Ahıskalı kardeşlerimize çok büyük baskılar neticesinde oradan göç etme mecburiyeti getirilmiş, onların da yaklaşık olarak 5 binin üzerindeki Ahıskalı kardeşimiz Amerika Birleşik Devletleri'ne kabul edilmiştir. Amerika Birleşik Devletleri'ne kabul edilmiş, ama onları belirli bir bölgeye yerleştirmemişler ve dağınık bir şekilde de bunların yerleşmiş olduğunu görmekteyiz. Ahıskalı kardeşlerimizin, tabii, ülkemize de gelmeleri noktasında da çeşitli çalışmalar yapılmış, bu hususla ilgili olarak da 3835 sayılı Kanun Türkiye Büyük Millet Meclisinden çıkartılmıştır. Bu Kanun'la beraber başta Iğdır olmak üzere İstanbul, Bursa ve çeşitli yerlere bu kardeşlerimizin yerleşmiş olduğunu görüyoruz. Ancak, tabii, bu kardeşlerimizin yerleşmesiyle beraber de bazı sorunlar beraberinde gelmiş, onların akrabaları olan kardeşlerimiz de bunların arkasından bu bölgelere gelmiş olmaktadır. Bunların gelmesiyle beraber - Vatandaşlık Kanunu gibi çok ciddi bir sıkıntı meydana gelmiş ve bunların büyük bir kısmı şu anda Vatandaşlık Kanunu'nu beklemektedirler ve de beraberinde de Türkiye Cumhuriyeti nüfus cüzdanını bekliyorlar. Bunlara bu konuda destek olmak mecburiyetindeyiz. Ayrıca, son zamanlarda daha önceki aşamalarda hiçbir

¹³⁹ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23,Cilt 72, Yasama Yılı 4,(22.6.2010),s.735-736.

¹⁴⁰ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23,Cilt 74, Yasama Yılı 4,(2.7.2010),s.196.

zaman gündeme gelmemiş ama yaklaşık olarak bir yıldan beri Yabancılar Dairesi bu insanların her birisinden 600 YTL harç ve ceza parası alıyor. Bakınız, şu anda Ahıska Türkler özellikle geçinme zorluğu içerisindeyken ve geçinme noktasında da büyük problemleri varken bir de siz 600 YTL civarında parayı harç olarak bunlara koyarsanız, bunlara zulüm yapmış oluruz değerli milletvekilleri. O mealde, Sayın Bakandan -tabii burada cevap verecektir- bu konuda da bir girişimde bulunmasını özellikle beklemekte olduğumuzu ifade etmek istiyorum. Tabii, Ahıska Türkler dünyanın her tarafında yerleşirken özellikle kendi bölgelerine geçme noktasında da yani Ahıska'ya yerleşme noktasında da çok önemli çalışmalar içerisinde olmuşlar, vatan cemiyetleri kurmuşlar, çeşitli dernekler kurmuşlar ve hep vatan özlemiyle “Acaba, biz Ahıska'ya ne zaman döneceğiz?” şeklinde düşünceler içerisinde olmuşlardır. Tabii, özellikle Gürcistan, Avrupa Konseyine üyelik aşamasında Avrupa Konseyi yetkililerine, Ahıska Türklerinin geriye dönüşüyle ilgili bir çalışma yapacağını ve bu konuda da onlara destek olacağını ifade etmişti. Yıllarca beklendi ama o beklentiye cevap, en sonunda 2007 yılında gelmiş oldu. Yani 1/1/2008’le 1/1/2009 tarihleri arasında -o Avrupa Konseyine verilen söz doğrultusunda kanun çıkarıldı- Gürcistan devleti, şu anda, Ahıska Türklerinin tekrar Ahıska bölgesine dönmeleri noktasında, Gürcistan’a dönmeleri noktasında izin vermiş durumdadır. İşte, değerli milletvekilleri, çıkartılan bu kanunun iyi takip edilmesi gerekiyor. Yani Ahıska Türklerinin dönüşüyle ilgili, Türkiye Cumhuriyeti devleti olarak, biz, çok ciddi çalışmalar yapmak mecburiyetindeyiz. Yani oraya dönüşü bir noktada teşvik etmek, basın yoluyla, yayın yoluyla destek olmak mecburiyetimiz vardır. Yoksa şu an itibarıyla oraya geriye dönüşte de çok büyük sıkıntılarla karşılaşılacağı bir gerçektir. Diyorlar ki -şu andaki kanun, çıkartılan kanunla- Gürcistanlılar: “Oraya dönmesi gereken insanlar müracaat ettikleri zaman onlardan biz geçmişe dönük olarak çeşitli belgeleri isteriz.” Değerli milletvekilleri, yaklaşık olarak iki dönem geçmiş. Siz, iki dönem geçmiş bir ortamda nereden bulacaksınız evrakları da oraya geriye dönüşle ilgili o evrakları vermiş olacaksınız. Bu noktalarda da çok ciddi sıkıntılar vardır. İşte, Türkiye Cumhuriyeti devleti olarak, hükümetleri olarak, bu geriye dönüşle ilgili cazip bir ortamı bizim hazırlamamız gerekiyor. Bakınız, daha önceki dönemlerde Kırım’a Türkler dönerken Ukrayna Hükümeti bazı noktalarda destek olmuş ve beraberinde de Türkiye Cumhuriyeti devleti olarak, TİKA marifetiyle yaklaşık olarak beş binin üzerinde ev alınarak o Kırım Türklerine verilmiştir. Aynı uygulamayı biz Ahıska bölgesinde de yapabiliriz. Yani orada ev alınması, arazi alınması, iş edinilmesi noktasında Ahıska Türkü’ne o yardımlar yapıldığı zaman geriye dönüşü o zaman teşvik etmiş olursunuz. Yoksa şu an itibarıyla o bölgeye geri dönüşte çok büyük sıkıntılarla karşı karşıya kalırız. Bakınız, Gürcistan’a da tabii bazı noktalarda görevler düşmektedir. Gürcistan’a daha önceki dönemlerde Türkiye Cumhuriyeti devleti ve Türk milleti yardımcı olmuştur. Özellikle Rus katliamından kaçan Gürcüler Türk milletinin açmış olduğu kucak neticesinde de çeşitli yerlere yerleştirilmiş ve onlara sahip çıkmıştır. Bu mealde, Gürcistan’dan da Ahıska Türklerinin geriye dönüşünde birtakım şeyler istenebilir. Ayrıca, beraberinde, tabii, Sovyet Rusya rejiminden de bu noktada beklentilerimiz olabilir.¹⁴¹

¹⁴¹ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23,Cilt 20, Yasama Yılı 2,(7.5.2008), s. 218-220.

13.Reşat Doğru, Azerbaycan Cumhuriyeti'nin kuruluş yıl dönümüne ilişkin gündem dışı konuşmasında Azerbaycan Cumhuriyeti'nin bağımsızlık yıl dönümünü kutlayarak başladığı konuşmasına, Azerbaycan devletnin yıllar boyunca parlayan yıldız gibi yoluna devam edeceğini ve Azerbaycan'ın topraklarının üçte birinin bu dönemde Ermeniler tarafından işgal altında tutulduğunu belirtmiştir. Bu topraklardan giden yaklaşık olarak 1 milyon üzerindeki insanın Azerbaycan'ın çeşitli reyonlarında perişan bir şekilde durmak olduklarını da eklemiştir. Dünya kamuoyunu dikkatlerini de bu konuya çekmiştir.¹⁴²

14.Tokat Milletvekili Reşat Doğru'nun, Tokat ilinin sorunlarına ilişkin gündem dışı konuşmasında özetle şu hususlar üzerinde durmuştur:

Tokat ilinin sorunları hakkında gündem dışı söz almış bulunmaktayım. Tokat, altı bin yıllık mazisi boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmış olup tarihî, kültürel, turizm ve tarımsal potansiyeli yüksek olan bir ilimizdir. Tarımda son yıllarda büyük atılımlar yapmıştır. Tokat ili son yıllarda önemli oranda da göç vermiş durumdadır. İnsanlar, başta işsizlik olmak üzere, çeşitli sebeplerden buradan ayrılmaktadır. Bazı köyler neredeyse tamamen boşalmış, kırk altı tane belediye olan kasaba, nüfuslarındaki düşüşten dolayı hükümet tarafından kapatılmıştır. Belediyelerin kapatılma kararı nüfus kaybeden ilimizi daha da zor duruma getirecektir. Kapatma kararı iptal edilmelidir. İşsizliğin yüksek olduğu ilimizde, son günlerde tekstil fabrikaları da kapanmaktadır. Tokat merkez başta olmak üzere, Erbaa, Turhal gibi tekstil sektöründe çalışan insanlar işsiz kalmıştır. Son günlerde sigara fabrikasının özelleştirilerek satılmış olmasının ilimiz ekonomisine önemli oranda olumsuz etkileri olacaktır. Yaklaşık olarak yıllık 60-70 milyon YTL civarında bir miktar, Tokat ekonomi piyasasına giremeyecektir. Bu konuda "Fabrika kapatılmayacak, 250 kişi ile üretime devam edecek." dense bile, bunun sadece tepkileri azaltma adına yapılmış bir hamle olduğu herkes tarafından iyi bilinmektedir. Tokat Sigara Fabrikasının özelleştirilmiş olması, ülke ekonomisiyle beraber ilimiz için de çok büyük kayıptır. Önümüzdeki günlerde gelmesi beklenen Turhal Şeker Fabrikasının bari özelleştirilmeden çıkarılması gerekmektedir. Tokat merkez başta olmak üzere, Turhal, Zile, Niksar, Erbaa Organize Sanayi Bölgelerinin eksiklikleri tamamlanarak yatırımcılara açılmalıdır. Organize sanayi bölgelerindeki boş parseller için yatırımcıların teşvik edilmesi gerekmektedir. Daha önceleri kanunlaşmış olan teşvik yasaları, yatırımları özendirecek şekilde sektörel temelde değiştirilmelidir. Bu kanundan faydalanmış olarak kayda değer bir yatırım şu ana kadar yapılmamıştır. İş adamları ve esnaflar çok zor durumdadır. Bu insanlarımıza sahip çıkmak mecburiyetindeyiz. İlimiz, Niksar ilçesi başta olmak üzere tarihî güzellikleri olan turizm bölgesidir. Tokat ilinin her tarafında turizm teşvik edilmeli, özellikle yayla turizmine destek sağlanmalıdır. Sulusaray'daki Sebastapolis antik kenti ile Ballica

¹⁴² TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23,Cilt 21, Yasama Yılı 2,(27.5.2008), s.599.

Mağarası'nın daha iyi tanıtımı yapılarak turizm potansiyeli artırılabilir. Ballica Mağaraları eşi benzeri olmayan dünya harikası yerlerdir. Tokat, ayrıca, şifalı özellikleri çok yüksek olan bir kaplıca kentidir. Özellikle Reşadiye ve Sulusaray Kaplıcaları eşi benzeri bulunmaz kaynaklardır. Geçit bölgesi olması münasebetiyle ilimizde ulaşım altyapısında ciddi sıkıntılar vardır. Tokat çevre yolunun bitirilmesi ertelenmektedir. Bu yol çok geç kalmış bir yatırımdır. Çevre yolu şehir içi trafiğin rahatlaması için acilen bitirilmelidir. Ankara'ya ulaşımında kolaylık sağlayacak olan Zile-Alaca yolu Karadeniz Bölgesi'ni İç Anadolu'ya bağlayacak olan Ünye-Niksar-Akkuş yolları kısa zamanda bitirilmelidir. Karadeniz'i İç Anadolu'ya kısa yoldan bağlayacak olan Ordu ili ile bağlantılara destek verilmelidir. Bunun yanında, Tokat-Turhal Demir Yolu Projesi de hayata geçirilmelidir. Tokat ilinin her tarafındaki köy yollarında ciddi bozulmalar olup, asfalt yapılması gereken yollar bulunmaktadır. Bu yönlü olarak da KÖYDES'e destek olunarak il özel idaresi desteklenmelidir. Küresel iklim değişiklikleri nedeniyle yükselen sıcaklıklar karşısında sulama yatırımlarının önemi artmış iken AKP İktidarıyla birlikte sulama amaçlı olarak yapılan Alpu Barajı'nın yapımı durdurulmuş, diğer sulama projeleri ise istenen hızda devam etmemektedir. Sulama amaçlı projeler desteklenmelidir. Avlunlar ve Çevreli göletleri mutlaka yapılmalıdır. Ekonomisi ağırlıklı olarak tarıma dayalı olan ilimizde, çiftçilerimizin elektrik borcu nedeniyle sulama kanallarından su akmamaktadır. Erbaa ilçesinde sağ ve sol sahil sulama kanallarına su veren pompalar çalışmamaktadır. Yapıldığından bu yana, kırk beş yıldır ilk defa, sol sahil sulama kanallarından haziran ayında su akmamıştır. Entansif tarımın yapıldığı Erbaa ilçesinde çiftçilerimizi zor günler beklemektedir. "Kelkit akar, çaresiz çiftçi bakar, mahsul yanar." duruma gelmek üzeredir. Çiftçilerimiz adına Başbakana sesleniyoruz, su olmasına rağmen elektrik borcundan dolayı kapatılan kanalların borçlar ertelenerek açılması için talimat verilmesini... Bu konu çok acilen çözülmelidir; çözülmezse, çok geç kalınmış olunur. Erbaa ve Niksar Ovalarına su sağlayan Kelkit üzerinde yapılması düşünülen Erbaa HES Projesi ile ilgili olarak halkımızın endişeleri giderilmeli, doğal ortam korunmalı, su kaynağı kurutulmamalıdır. Çiftçilerimizin geçmiş yıldan alacağı olan doğrudan gelir desteği ödemelerinin zaman kaybedilmeden yapılması çiftçilerimize nefes aldıracaktır.

Çiftçiler, ürünlerinin para etmemesi ve geçmiş borçlarından dolayı Ziraat Bankası ve tarım krediye borçlarını ödeyememektedir. Borçlardan dolayı evlere icra gelmekte, insanlar hapse girmektedir. Borçların faizleri çiftçiye destek amaçlı silinmeli, anapara yeniden taksitlendirilmelidir.

İlimizdeki GOP Üniversitesinin önemli problemleri vardır. Kadro problemleri yanında üniversite hastanesinin yapılmasında aksamalar mevcuttur. Güzel sanatlar fakültesi, Millî Eğitim Bakanını TBMM kürsüsünden söz vermiş olmasına rağmen, hâlen açılmamıştır. Kanun teklifimiz olan, Mühendislik ve Mimarlık Fakültesinin de altyapısı mevcuttur. Bu okul, bölgemizin kalkınmasına çok büyük katkı sağlayacaktır. Tokat'ta sağlıkla ilgili yatırımlar da desteklenmelidir.

Yapımı devam eden Tokat Devlet Hastanesi zamanında bitirilmeli, ayrıca Erbaa ve Niksar'daki ek binalara destek olunmalı ve yapımı sağlanmalıdır. MR ve tomografi cihazları gibi tıbbi aletler hastanelerimize kazandırılmalıdır. Birçok ilçe

hastanemizde, başta uzman doktorlar olmak üzere çok miktarda doktor ve diğer sağlık personeli eksikliği vardır; bunlar acilen tamamlanmalıdır.¹⁴³

2.2.3.MHP Grubu Adına Bütçe Görüşmeleri Sırasında Yaptığı Konuşmalar

1.Tokat Milletvekili Reşat Doğru, Toprak Mahsulleri Ofisi Genel Müdürlüğü en son ne zaman ihracat ihalesi yaptığını ve bu ihalede oluşan fiyatların ne olduğunu sormuştur. Ayrıca ihracat ihalesinden kaç ay sonra ithalat ihalesi yapıldığını bu ihalede oluşan fiyatların ne olduğunu ve ne oranda kayıp yaşandığını da ilave etmiştir. Özetle alınan yanıtta ise şu hususlar üzerinde durulmuştur: *“Toprak Mahsulleri Ofisi en son 02.11.2006 tarihinde 150.000 ton yemlik beyaz arpa ve 15.000 ton yemlik siyah ve çakar arpa ihracat ihalesi gerçekleştirmiştir. Bu ihalede 188,7 USD/MT ortalama fiyat üzerinden 110.000 ton yemlik beyaz arpa ile 187,1 USD/MT fiyat üzerinden 15.000 ton yemlik siyah ve çakar arpa ihracat bağlantıları yapılmıştır. İhracat ihalesinden yaklaşık 4 (dört) ay sonra 28.02.2007 tarihinde 200.000 ton ekmeklik buğday ve 300.000 ton tohumluk olmayan mısır ithalat ihalesine çıkılmıştır. Bu ihale sonucunda toplam 80.000 ton ekmeklik buğdayın 223,7 USD/MT ortalama fiyat üzerinden ithalat bağlantısı gerçekleştirilmiştir. İhracat ihalesi ile ithalat ihalesi aynı ürün gruplarını kapsadığından fiyat farkı konusunda bir değerlendirme yapılamamaktadır.”*¹⁴⁴

2.Tokat Milletvekili Reşat Doğru, “Sınırlar Arasında” programının yayından kaldırılmasına ilişkin soru yöneltmiştir.¹⁴⁵

3.Tokat Milletvekili Reşat Doğru, 27.05.2008 20.05.2008 tarihinde Cumhuriyet Gazetesi’nde yayınlanan “TRT’de çete kuralları mı uygulanıyor?” başlık haber ile ilgili olarak TRT Genel Müdürü İbrahim ŞAHİN adına Avukat Salih Çelen imzalı bir tezkir metni yayınlanmıştır.¹⁴⁶

4.Tokat Milletvekili Reşat Doğru’nun, Erbaa HES projesine ilişkin sorusu ve Çevre ve Orman Bakanı Veysel Eroğlu cevabında (7/3917) özetle şu şekilde yanıt vermiştir: “Kelkit Çayının Köklüce Regülatörü vasıtasıyla iletim kanalına alınması neticesinde, suyun doğal akımlarında bir azalma meydana gelmesi kaçınılmazdır. Bununla birlikte; doğal akımlardaki bu azalmanın, bölgenin iklimsel özelliğinden

¹⁴³ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23,Cilt 23, Yasama Yılı 2,(18.6.2008), s. 156-158.

¹⁴⁴ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23,Cilt 21, Yasama Yılı 2,(20.5.2008),s.203.

¹⁴⁵ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23,Cilt 24, Yasama Yılı 2,(8.7.2008),s.381.

¹⁴⁶ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23,Cilt 24, Yasama Yılı 2,(8.7.2008),s.381-382.

dolayı, karasal ekosistem ve karasal fauna üzerinde kayda değer bir etkisi olmayacaktır. Ancak, sucul yaşam üzerinde inşaat aşamasında olduğu gibi işletme aşamasında da olası olumsuz etkilerin minimize edilmesi maksadıyla, iletim kanalı güzergâhım kesen ve Kelkit Çayına bağlanan irili ufaklı yan kollar ve regülatörden yılın belli dönemlerinde akarsu yatağına su bırakılması suretiyle, su akışındaki devamlılığın sağlanması ve sucul yaşam üzerinde oluşacak etkinin en aza indirilmesi için ÇED Raporu kapsamında, bırakılacak su miktarının tespit çalışmalarına devam edilmektedir. Kelkit Çayı güzergâhında mevcut tarım arazileri önceki yıllarda etüt edilmiş ve ovanın sulama alanı potansiyelinin değerlendirilmesi amacıyla Niksar ve Erbaa ovaları sulama projeleri tamamlanarak işletmeye alınmıştır. Her iki ovanın en büyük avantajı membada yer alan Kılıçkaya ve Çamlığöze Barajlarından oluşan depolama tesisleridir. Bu tesisler sayesinde önceki yıllarda Kelkit Çayının doğal akımlarıyla, özellikle kurak periyotlarda sıklıkla yetersiz sulama yapmak zorunda kalan çiftçiler bu tesislerden dolayı regüle akımlarla kısıntı yaşamaksızın sulama yapabilmektedirler. Kelkit Vadisinde yer alan projeleri vasıtasıyla enerji üretimi yapacak firmalarla, su kullanım hakkı anlaşmaları imza altına alınırken; sulama suyu ihtiyaçları titizlikle belirlenmiş ve enerji üretiminden öncelikli olarak sulama suyunun temin edilmesi şartı getirilmiştir.”¹⁴⁷

5.Tokat Milletvekili Reşat Doğru’nun, Erbaa Ovası sulama şebekelerinin elektriklerinin kesilmesine ilişkin Başbakan’dan sorusu ve Maliye Bakanı Kemal Unakıtan verdiği cevapta (7/4311); hükümet tarafından yürütülen çalışmalarda, kamunun mukelleflerinden olan alacaklarının (prim, vergi borcu ve gecikme zamlarının) uzlaşma yoluyla tahsil edilmediği, büyük bir kısmının affedildiği bilinmektedir. Entansif tarımın yapıldığı Erbaa ovasına su sağlayan Erbaa sağ ve sol sahil sulama şebekelerinin, elektrik borcu nedeniyle, elektriklerinin kesilmesi sonucu pompa istasyonları çalışmamakta ve kanallara su verilemediği ifade edilmiştir.¹⁴⁸

6.Tokat Milletvekili Reşat Doğru’nun, Tokat ili Erbaa İlçesi Akça Kasabasında bulunan Silahtar Ömer Paşa cami restorasyonu ile ilgili çalışmalara ilişkin sorusu da sorulmuştur.¹⁴⁹

¹⁴⁷ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23,Cilt 25, Yasama Yılı 2,(16.7.2008),s.310-311.

¹⁴⁸ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23,Cilt 27, Yasama Yılı 3,(1.9.2008),s.589-590.

¹⁴⁹ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23,Cilt 27, Yasama Yılı 3,(1.9.2008),s. 591.

8.Tokat Milletvekili Reşat Doğru'nun İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Hakkında Kanun Tasarısı münasebetiyle ilgili bakanlığa sorusunda İstanbul'un 2010 yılında kültür başkenti olması sürecinde özellikle bundan terör unsurlarının rahatsız olduklarını belirtmiştir.¹⁵⁰

9.Tokat'ta Güzel Sanatlar Fakültesi kurulup kurulmayacağına ilişkin Millî Eğitim Bakanı Hüseyin Çelik'e Tokat Milletvekili Reşat Doğru'nun sözlü soru önergesinde şu hususlar üzerinde durmuştur: Tokat'ta 1992 yılında kurulmuştur, kurulduğu günden itibaren de çok önemli gelişmeleri olan bir okuldur ve gelişmeler içerisinde de eğitiminde, sosyal ve kültürel dokusunda Tokat'ımıza çok büyük faydalar ortaya koymuştur. Ancak, Güzel Sanatlar Fakültesi ve Mimarlık ve Mühendislik Fakültesiyle ilgili olarak altyapısı tamamen yerindedir, yani resim bölümleri, müzik bölümleri ve meslek yüksekokullarıyla altyapı tam olarak yerleşmiş durumdadır. Ancak Sayın Bakan, kadro yetersizliğinden ve ödenekler olmadığından dolayı bunun kanunlaşmadığını ifade ettiler. İnanıyorum ki, istenirse onların hepsi yerine getirilebilir. O noktada da Sayın Bakanımızdan bu konuda destek beklediğimizi, daha doğrusu Tokat'ın destek beklemiş olduğunu ve bunları da tahmin ediyorum rektörlüğümüzün tekrar sunacağını ifade etmek istiyorum. Teşekkür ediyorum.¹⁵¹

10.Tokat Milletvekili Reşat Doğru'nun Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Azerbaycan Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Haritacılık Alanında Eğitim, Teknik ve Bilimsel İşbirliğine Dair Anlaşmanın Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı münasebetiyle değerlendirmesinde; bağımsızlığının ilanı ile birlikte “bir millet, iki devlet” parolasıyla dünya milletleri arenasında yerini alan dost, kardeş Azerbaycan devletinin merhum cumhurbaşkanları Ebulfeyz Elçibey ve Haydar Aliyev'e rahmet dileyerek başlamıştır. “Bir millet, iki devlet” felsefesiyle iki devlet arasında ilişkilerin artarak sürdürülmesinde katkısı olan yöneticilere de teşekkür eden Doğru, kanun tasarısıyla ilgili anlaşmanın 20 Temmuz 2005 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti adına Harita Genel Komutanlığı ve Azerbaycan Cumhuriyeti Hükümeti adına Devlet Toprak ve Harita Çekme Komitesi Başkanı arasında imzalandığını ifade etmiştir. Kanunun amacı 1992 tarihinde imzalanan Türkiye Cumhuriyeti ile Azerbaycan Cumhuriyeti Eğitim, Öğretim, Uzmanlık Alanında Teknik ve Bilimsel

¹⁵⁰ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23,Cilt 3, Yasama Yılı 5,(31.9.2007), s.441.

¹⁵¹ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23,Cilt 4, Yasama Yılı 2,(6.11.2007), s.46.

İşbirliği Anlaşması'nın hükümlerinin dikkate alınarak taraflar arasında karşılıklı menfaat ve mütekabiliyet esaslarına göre haritacılık alanında eğitim, teknik ve bilimsel işbirliğini tesis ve icra etmektir: *"Bu Kanun çerçevesi içerisinde haritacılık alanında ortak projeler gerçekleştirilecek, bilgi ve deneyim değişimi yapılacak ve haritacılık alanında eğitim ve kurslar düzenlenerek amaç matuf şekilde gerçekleştirilmiş olacaktır. Azerbaycan devleti 657 metre deniz yüksekliği, 3.600 kilometre sınır uzunluğu olan bir ülkedir. Türkiye'mizle sınır uzunluğu, Nahçıvan bölgesinde olup Dilucu-Hasret sınır kapısının olduğu 11 kilometrelik bir bölgeyi kapsamaktadır. Petrol zengini olan Azerbaycan, 1828'de Türkmençay Anlaşması'yla Rusya ile İran arasında paylaşılmış ve kuzey ve güney Azerbaycan olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Kuzey Azerbaycan 1991'li yıllarda Sovyetler Birliğinin dağılmasıyla beraber bağımsızlığını kazanmıştır."*¹⁵²

11.Tokat Milletvekili Reşat Doğru'nun Tokat ilindeki KÖYDES uygulamalarına ilişkin Başbakanlık makamına sözlü soru önergesi (6/87) vermiştir. Tokat iliyle ilgili olarak, yaklaşık olarak 50 milyonun üzerinde para harcadığını ifade eden Doğru, Tokat'ın bazı köy yollarının iyi durumda olmadığını, Erbaa ilçesi Kale köyü ile Gökal arasındaki yolların buna örnek teşkil ettiğini ifade etmiştir. Bunun dışında, Reşadiye ilçesinde bilhassa Almus ilçesinin Gümeleönü ile Çamköy ve Sazak bölgesi üzerindeki yolda da çok büyük oranda bozulmaların olduğundan bahsetmiştir. KÖYDES veya İl Özel İdaresi çerçevesinde bahsi geçen köylerin ulaşım sorunlarının çözülmesi konusunda destek sağlamasını ifade etmiştir:¹⁵³ Bu soru önergesine ise İçişleri Bakanı Beşir Atalay şu yanıtı yazılı beyan etmiştir:

Tokat il, ilçe ve köylerinde 2006 ve 2007 yıllarında KÖYDES projesi kapsamında uygulanan projeler ve yatırım tutarlarıyla, gerçekleşme durumuna ilişkin bilgileri size sunuyorum: Biz, Tokat ilimize 2006 yılında 25 milyon 573 bin 462 YTL ödenek tahsis etmişiz. Bu ödenekle merkez ve ilçelere bağlı köylerimizde toplam olarak 174 içme suyu projesi, 146 yol projesi, 6 kanalizasyon projesi olmak üzere toplam 326 adet proje planlanmış ve bunların 321 adedi tamamlanmıştır. 5 projede ise gerçekleşme oranı yüzde 70 civarındadır. Toplam 326 adet proje planlanmış, 321 adedi tamamlanmıştır. Biraz önce ifade ettiğim gibi, sadece 5 proje de henüz devam etmektedir. Tamamlanan bu 321 proje kapsamında 148 kilometre stabilize yol, 267 kilometre asfalt yol, 74 adet menfez yapımı gerçekleştirilmiştir. İçme suyu sektöründe ise, susuz 12 köy ve bağlısına şebekeli içme suyu tesisi yapılmış, 161 köy ve bağlısının mevcut içme suyu tesisi geliştirilmiş ve yenilenmiştir. 2006 yılında yeni tesis, tesis geliştirme ve bakım onarım şeklindeki içme suyu yatırımlarının yapıldığı

¹⁵² TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23,Cilt 4, Yasama Yılı 2,(6.11.2007), s.72.

¹⁵³ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23,Cilt 2, Yasama Yılı 2,(7.11.2007), s.173.

toplam 173 köy ve bağlantısında yaşayan yaklaşık 69.107 vatandaşımıza sağlıklı ve yeterli içme suyu hizmeti götürülmüştür. 2007 yılı ile ilgili olarak da kısaca şu rakamları veriyorum: Tokat ilimizde 2007 yılında 23 milyon 800 bin YTL ödenek tahsis ettik. Bu ödenekle, merkez ve ilçelere bağlı köylerimizde 140 içme suyu projesi, 46 yol projesi planlanmıştır. İkisinin toplamı, toplam olarak 186 adet proje planlanmış; bunların, yine 01/10/2007 tarihi itibarıyla 158 adedi tamamlanmış, 1 proje yüzde 70 oranında gerçekleştirme durumunda, 19 proje daha düşük gerçekleştirmelerle devam etmekte, 8 projeye ise henüz başlanamamış durumdadır. Tamamlanan 158 proje ile 246 kilometre stabilize yol, 456 kilometre asfalt yol, 1 adet köprü, 105 adet menfez yapımı gerçekleştirilmiştir. İçme suyu sektöründe ise susuz 33 köy ve bağlisına şebekeli içme suyu tesisi yaptırılmıştır. 52 köy ve bağlisının mevcut içme suyu tesisi geliştirilmiş ve yenilenmiştir. 2007 yılında, yeni tesis, tesis geliştirme ve bakım onarım şeklindeki içme suyu yatırımlarının yapıldığı toplam 85 köy ve bağlisında yaşayan 42.032 vatandaşımıza sağlıklı ve yeterli içme suyu hizmeti götürülmüştür. 2006 ve 2007 yılları birlikte değerlendirildiğinde, KÖYDEŞ projesi kapsamında Tokat ilimize toplam tahsis yaklaşık 50 milyon YTL'dir. 512 adet proje planlanmış, bunların 479'u tamamlanmıştır, 6'sı yüzde 70'in üzerinde gerçekleştirmiştir, 19 proje devam etmektedir, 8 projeye ise henüz başlanmamıştır. Başlanmayan bu projeler, ihale tenzilatlarından kalan ödeneklerle programa ilave olarak yeni alınan işlerdir ve tamamlanan toplam bu 479 projeye de 394 kilometre stabilize yol Tokat ilimizin köylerinde, 723 kilometre asfalt yol, 1 adet köprü, 179 adet menfez tamamlanmıştır. İçme suyu sektöründe ise 45 köy ve bağlisına şebekeli içme suyu tesisi yapılmış, 213 köy ve bağlisının mevcut içme suyu tesisi geliştirilmiş ve yenilenmiştir. Yine aynı dönemde, yeni tesis, tesis geliştirme ve bakım onarım şeklindeki içme suyu yatırımlarının yapıldığı toplam 258 köyümüz mevcuttur. Genel olarak, Tokat ilimizle ilgili, KÖYDES'le 2006-2007 yılında gerçekleştirilen projeler bunlar, ayırdığımız kaynak bu. Tabii, 2007 yılı henüz tamamlanmadı. KÖYDES'le bizim esas hedefimiz bütün illerimiz için bunu söylüyorum, esas hedefimiz, önemli oranda yolsuz köy, susuz köy kalmamasıdır. Hedefimiz buydu ve buraya ayırdığımız ödeneklerde hiç kısıntı yapmadık. Şu anda 2007'nin son ödemeleri de yapıyor, burada bir aksama olmayacak ve biz bu hedefimizi inşallah tutturacağız ve önümüzdeki yıllarda da bu somut çerçeveli projelendirme çerçevesinde KÖYDEŞ projemiz devam edecek.¹⁵⁴

12.Tokat Milletvekili Reşat Doğru'nun 8.5.2007 Tarihli ve 5654 Sayılı Nükleer Güç Santrallerinin Kurulması ve İşletilmesi ile Enerji Satışına İlişkin Kanun ve Cumhurbaşkanınca Bir Daha Görüşölmek Üzere Geri Gönderme Tezkeresi ile Komisyon Raporu münasebetiyle soru önergesi vermiştir. İlgili Bakanlığa bu kanun kapsamında üretilen elektrik enerjisinin satışında neden daha önceki iktidarlar döneminde yapılmış olan yap-işlet ve yap-işlet-devret modellerindeki gibi esnek alım garantisi uygulanmadığına işaret eden Doğru, üretilen enerjinin yüzde 85'i oranındaki

¹⁵⁴ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23,Cilt 2, Yasama Yılı 2,(7.11.2007), s.174.

miktarın alım garantisi kapsamına alınması, kalan üretimin ise kamunun ihtiyacına göre alınmasının neden düşünülmeyeceğine de değinmiştir.¹⁵⁵

13.Tokat Milletvekili Reşat Doğru bir diğer soru önergesinde de Kat Mülkiyeti Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Tasarısı münasebetiyle depremlerden dolayı can ve mal kaybı sebebiyle kaç tane müteahhitin yargılamaya tabi tutulduğu yönünde soru önergesi vermiştir.¹⁵⁶

14.Tokat Milletvekili Reşat Doğru, Ceza İnfaz Kurumları ve Tutukevleri İzleme Kurulları Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Tasarısı münasebetiyle cezaevlerinde o dönemde yaşanan yoğunluğu işaret ederek, bu doğrultuda Meclis'te bir düzenleme olup olmadığına ilişkin soru önergesi de vermiştir.¹⁵⁷

15.Tokat Milletvekili Reşat Doğru, Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukukî Veçhelerine (Yön ve Kapsamına) Dair Kanun Tasarısı münasebetiyle; kanun tasarısının birinci bölüm maddeleri hakkında Milliyetçi Hareket Partisi Grubu adına söz alarak Türkiye Cumhuriyeti'nde Türk toplumunun temeli olan ailenin bir bireyi olan çocuklar için gerekli tedbirlerini başta Anayasası olmak üzere hukuk sistemine yerleştirmiş olduğundan bahseden Doğru, çocuklar için Anayasa'mızın 41, 61 ve 62. maddelerinde, onların korunmasından eğitimine, kültürel ihtiyaçlarından sosyal güvenliklerinin sağlanmasına kadar gerekli tedbirleri aldığına işaret etmiştir. Bu kanunun amacının, velayet hakkı ihlal edilerek, sözleşmeye taraf bir ülkeden diğer bir taraf ülkeye götürülen veya alıkonulan çocuğun, mutlak meskeninin bulunduğu ülkeye iadesine veya şahsi ilişki kurma hakkının kullanılmasına dair 25/10/1980 tarihli Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukukî Veçhelerine Dair Sözleşme'nin uygulanmasını sağlamaya yönelik usul ve esasları düzenlemektir:

Türkiye adına 21/01/1998 tarihinde imzalanan Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukukî Veçhelerine Dair Sözleşme, gerekli hukukî prosedürlerin tamamlanmasından sonra ülkemiz açısından 01/08/2000 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Sözleşme, çocukların, velayet hakkına sahip olmayan kişilerce bir ülkeden diğerine haksız olarak götürülmesi olaylarının artması ve bu olayların yol açtığı sorunlara etkili çözümler getirilebilmesi için uluslararası düzeyde hukukî iş birliğine duyulan ihtiyaç sonucunda hazırlanmıştır. Değerli milletvekilleri, bizim kanunlarımıza göre on sekiz yaş ve altı, reşit olmayan bireyler olarak tanımlanmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları ancak on sekiz yaşında kendi gelecekleriyle ilgili kararları verebilme yetkisine sahiptir. O zaman kamu haklarını tek başına kullanabilmektedirler. Ancak,

¹⁵⁵ *TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,Cilt 4, Yasama Yılı 2,(18.11.2007), s.305.

¹⁵⁶ *TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,Cilt 4, Yasama Yılı 2,(13.11.2007), s.502.

¹⁵⁷ *TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,Cilt 5, Yasama Yılı 2,(15.11.2007), s.51.

görüşmekte olduğumuz kanun tasarısının 3'üncü maddesindeki tanıma göre on altı yaşını tamamlamamış kişiler "çocuk" olarak tanımlanmıştır. Dolayısıyla, bu iki yıl farkı, bizim kanunlarımız ile bu uluslararası sözleşmelere uyum amacıyla çıkardığımız bu tasarının çelişki arz ettiğini düşünüyoruz. Bu konuda yeni düzenlemelere de ihtiyaç olabilir. Ayrıca, bu kanunun 12, 13, 14 ve 15'inci maddeleri beraber incelendiğinde, Türk insanları hakkında aleyhte sonuç doğurabilecek konular olduğu görülecektir. Türkiye'ye gelen çocuk hakkında getirilen ülkede mahkeme kararı varsa bu geçerli olmaktadır, Türk mahkemeleri bu konuda karar veremeyecektir. Hatta bu konuyla ilgili davacı Türk vatandaşı olsa bile, çocuk, gelmiş olduğu ülkeye iade edilecektir. Türk mahkemesinin vatandaşı hakkında karar verme hakkını sınırlayan düzenlemeye karşıyız. Bu konu tekrar değerlendirilebilir mi? Bu durumun hükümlerlik hakkına müdahale olacağını düşünüyoruz. Görüştüğümüz bu konuyla ortaya çıkan bir hukuki durumun sonuçlandırılmasına yönelik mevzuat düzenlemesini gerçekleştiriyoruz. Türkiye Büyük Millet Meclisi, elbette bu tür kanunlar görüşecektir. Ancak, inanıyorum ki bu çatı altında bulunan herkes, çocuk kaçırma eyleminin yüz kızartıcı bir insanlık suçu olduğunu düşünmektedir. İnşallah, böylesine acı bir durumu hiçbir anne-baba, yani hiçbir aile yaşamaz. UNICEF verilerine göre 1 milyonun üzerinde çocuk kaçırma eylemi dünyada gerçekleşmektedir. Kaçırılan çocuk sayısının da ne kadar olduğu bilinmiyor. Çocuk kaçırma eylemlerinin sebep ve müsebbipleri dünya genelinde incelendiğinde karşımıza çok farklı, çok yönlü tablolar çıkmaktadır. Bunun nedenleri kısaca baktığımızda şunlar sıralanabilir: Misyoner teşkilatları, organ mafyası, fidye amacıyla çocuk kaçırma, kapkaç, fuhuş (özellikle Güneydoğu Asya ülkelerinde), evlatlık edinme ve benzeri amaçlı olarak kullanma için özellikle çeteler tarafından yapılan kaçırmalar, terör örgütlerince eleman kazanmak için yapılan kaçırmalar, çocukların çalıştırılması amacıyla, yani çocuk işçiliği konulu kaçırmalar, aile içi şiddet, geçimsizlik ve parçalanmış aileler sonucu boşluğa düşen çocukların durumundan yararlanmak suretiyle kaçırmalar görülmektedir. Burada saydığımız hususların tamamını, görüşülmekte olan kanunla doğrudan ilgisi olmamakla birlikte önemli olduğu düşüncesiyle hatırlatmakta yarar görüyorum. Sayın milletvekilleri, misyoner teşkilatları için kaçırılan çocukların yurt içinde ya da yurt dışında tutuldukları bilinmektedir. Son günlerde Darfurlu çocukların Çad üzerinden Fransa'ya kaçırılmak istenmesi hafızalarımızdadır. Modern, uygar diye bilinen Avrupalıların yaptıkları hafızalarımızda. Basında yer alan haberlere göre, Çad polisi, çocukların tedavi ettirilmesi bahanesi ile Fransa'ya götürülmek istendiğini söylemesine rağmen, ancak, tutuklanan kişilerin asıl amacının bu 103 çocuğu para karşılığında Fransız ailelere satmak olduğu belirtilmiştir. Ülkemizde de bu amaçla kullanılan çocuk kaçırma eylemleri mevcut olabilir, çünkü ülkemizde de artık misyonerlik faaliyetleri kontrol edilemez hâle gelmiş, hiç Hristiyan vatandaşımız olmayan yerlerde, âdeta yerden ot biter gibi, kiliselerin açılmakta olduğu görülmektedir. Bunların sayısı bilinmemekle birlikte, bunlara ruhsat verilmiyor diye, Türkiye, son açıklanan Avrupa Birliği ilerleme raporlarında da şiddetli şekilde eleştirilmektedir. Ayrıca, organ mafyasının da yine çocuk kaçırma eylemlerinde bulunduğu bilinmektedir. Son zamanlarda, özellikle böbrek nakli ameliyatlarında, yurt dışından gelen bazı haberler insanlarımızı dehşete düşürmektedir. Çocukların organ mafyası çeteler tarafından kullanıldığı, çeşitli basın organlarında da bildirilmektedir. Ayrıca, fidye amacıyla çocuk kaçırma, aile içi şiddet ve geçimsizlik sonucu boşluğa düşen çocukların durumundan yararlanma suretiyle kaçırmalar ve kapkaç ve benzeri amaçlarda kullanmak için

çeteler tarafından yapılan çocuk kaçırma eylemleri ise genel olarak yurt içinde de önümüze çıkan, karşılaşılan problemler arasındadır. Fakat en önemli bir konu da terör örgütlerince eleman kazanmak için yapılan kaçırmalar ise ülkemizi yakından ilgilendirmektedir. PKK terör örgütü tarafından kaçırılıp Kandil Dağı'na götürülen - bu konu, İsveç gazetesinde röportaj veren, basında da çıkmıştır. Buna göre yaşları on beş ile on sekiz arasında değişen çocuklar olduğu dikkate alındığında görüşülmekte olan kanun on altı yaş altı çocukları ilgilendiriyor, ancak konunun vahameti ortaya çıkmaktadır. Terör örgütlerinin elinde on sekiz yaşından küçük çocuklar olduğu bildirilmektedir. Acaba, bu çocuklar, ailelerinin bilgisi dâhilinde mi terör yuvalarına götürülmüşlerdir? Bir basın organında yer alan habere göre, Diyarbakır'daki çocuk kaçırma iddialarına ilişkin olarak İl Valisinin "Çocuk kaçırma olayları yok, ancak on dört ila on yedi yaş arasındaki çocukların evlerini terk etme gibi olayları var, ama bunların nerede olduğu, bizler ve aileleri tarafından biliniyor." şeklindeki beyanının anlamı da hep beraber, herkesi düşündürmelidir. Bu konuda bir olumsuzluk varsa konunun detaylı bir şekilde araştırılması gerekir. Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; bunları açıklamak ihtiyacı hissetmemin bir nedeni de kanunun uygulama aşamasına gelmesini gerektiren olaylar karşısında, ülkemizdeki durumun da ortaya konması noktasındadır.¹⁵⁸

16.Tokat Milletvekili Reşat Doğru, Talazan Köprüsü'nün tamir ihtiyacına (6/150) ve Zile-Alaca karayolu projesine (6/153) ilişkin sözlü soru önergesinde özetle Tokat'ın Talazan Köprüsünün Selçuklular dönemine ait Erbaa ve Niksar arasındaki yolu bağlayan bir köprü olduğuna değinmiştir. Tarihi köprünün taşlarının neredeyse tümünün Kelkit Irmağı'na düştüğünü, kopan parçaların ırmaktan çıkarılıp kendi tarihî dokusuna göre yapılması gerektiğini ve bakanlığın 2008 yılı içinde tamamlanacağını ifade edildiğini söylemiştir. İkinci sorusunda ise Zile-Alaca yolunun uzun bir dönem Tokatlıların göz önünde bulundurduğunu 2000 yılı içerisinde bu yol üzerinde ciddi çalışmalar yapılmış olduğunu ve 2002 ve 2004 yılı içerisinde bitirilmesi yönünde 57. hükümet döneminde ifade edildiğini belirtmiştir. Bakan'ın 2010 yılı içerisinde bu yolun bitirileceğini ifade ettiğini ve bu taahhüdün de kendileri tarafından takip edileceğini ifade etmiştir.¹⁵⁹

16.Tokat Milletvekili Reşat Doğru, Türkiye Futbol Federasyonu Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı münasebetiyle söz almıştır.¹⁶⁰

17.Tokat Milletvekili Reşat Doğru, Başbakanlık; Millî İstihbarat Teşkilatı Müsteşarlığı; Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği; Türk İşbirliği ve Kalkınma

¹⁵⁸ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23,Cilt 5, Yasama Yılı 2,(22.11.2007), s.469-471.

¹⁵⁹ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23,Cilt 5, Yasama Yılı 2,(27.11.2007), s.602.

¹⁶⁰ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23,Cilt 6, Yasama Yılı 2,(28.11.2007), s.72.

İdaresi Başkanlığı; Diyanet İşleri Başkanlığı 2008 Yılı Merkezi Yönetim Bütçesi ile 2006 Yılı Merkezi Yönetim Kesin Hesabı münasebetiyle partisi adına aldığı sözde TİKA'nın, kuruluş kanununun amacındaki konular aksine, kalkınmakta olan tüm ülke ve topluluklara yardım şeklinde bir misyona bürünmüş olması sebebiyle bu yönde faaliyet yapar konuma geldiğini belirtmiştir: Bu sebeple TİKA koordinasyon ofisleri, Sudan'dan Senegal'e, Etiyopya'ya, Afganistan'a kadar çeşitli yerlerde açılmıştır. TİKA, Filistin'de olmalı, ancak Irak'ta, Kerkük'te, Musul'da, Telafer'de, Suriye'de Halep'te, Lübnan'da Beyrut'ta, Doğu Türkistan'da Sincan bölgesinde de bulunmalı, o bölgelere yardım yapmalı, ofis de açmalıdır. TİKA tarafından yürütülen proje çalışmalarına bakıldığında, Kafkasya ve Orta Asya'daki artışın 2006 yılında yüzde 129; Balkanlar ve Doğu Avrupa'da yüzde 179 artış görülürken, Orta Doğu ve Afrika'ya açılım planı çerçevesinde proje sayısında yüzde 233 artış görülmektedir. Bu da alenen gösteriyor ki, TİKA, faaliyetlerini yavaş yavaş Türk dünyasından Afrika ülkelerine kaydırmaktadır. Ancak, bütün dünya ülkeleri Orta Asya'da üstünlük ve enerji kaynaklarına erişim mücadelesi verirken biz neden böyle yapıyor, politika değiştiriyoruz, anlamak da çok zordur. Ayrıca, TİKA faaliyetlerinin bazılarının sivil toplum örgütleriyle birlikte yürütüldüğü raporlarında yazılmaktadır. Acaba bu sivil toplum örgütleri hangileridir? Geçmişte, yakın zamanlarda sivil toplum örgütleri adıyla Soros gibi bazı kuruluşların Orta Asya'da san, turuncu devrimler yaptıkları unutulmamalıdır. TİKA'nın faaliyetlerinde kastedilenlerin bunlar olmadığını ümit etmekle birlikte Sayın Bakandan da duymak istiyoruz.

TİKA faaliyetleri içerisinde kalkınma yardımlarından da bahsedilmektedir. 2003 yılında yapılan kalkınma yardımları, 200, 2001, 2002 tarihlerindekiinden daha düşüktür. 2004 yılından itibaren bazı sivil toplum örgütleri ve Türk Silahlı Kuvvetlerinin Afganistan, Bosna Hersek, Kosova, Lübnan'da barışı yapılandırma operasyonlarından dolayı büyüme görülmektedir. En büyük, yardım da Afganistan'da görülüyor. 2006 yılındaki raporda görülen 1 milyar 700 milyon dolar kalkınma yardımının 994 milyon dolarının özel sektör tarafından yapılan doğrudan yatırımlar olduğu da görülmektedir. Ancak, 1990'lı yıllarda Eximbank kredilerinin bu ülkelere açılmış miktarının AKP İktidarı döneminde yapılanlara göre ne kadar fazla olduğu, buna bile ulaşamadığı da görülmektedir. Ancak, bu dönemde Ermenistan'a 790 bin dolar yardım yapıldığı faaliyet raporlarında yer almıştır. Bu yardımın neden

yapıldığını da anlayamıyoruz, çünkü Azerbaycan'ın, Karabağ dâhil, topraklarının; 1/3'ü Ermenistan, tarafından işgal altındadır. İşgal altında kalan topraklardan atılan Azerbaycan Türkleri çok zor şartlar altında Bakü veya çevresinde yaşamaktadır. Ermenistan'a yardım yapılırken acaba Azerbaycan Türklerine ne kadar yardım yapılmıştır? Geçmişte bu konuda çok büyük yardımlar vardır. Irak'ta Türkmenler, Azerbaycan'da Azeri Türkleri, Doğu Türkistan'daki Uygur Türkleri bizim kardeşlerimizdir. Buralara da şefkat elimiz uzanmalı ve yardım yapılmalıdır. Özellikle, yurtlarından Stalin tarafından atılan, şimdi de Gürcistan devleti tarafından geri dönüşleri kabul edilen Ahıska Türklerine yardım yapılmalıdır. Ahıska Türklerine de konut edinme projesi yapılmalı ve de uygulanmalıdır.

Sayın milletvekilleri, Türk dünyası söz konusu olunca karşımıza Türkçe gerçeği çıkmaktadır. Balkanlardan Çin'e kadar uzanan coğrafyada yaşayan Türkler farklı lehçelerle konuşmaktadır. Bu konuda da, TİKA marifetiyle, dilde, işte, fikirde birlik şiarıyla ortak dil ve alfabe oluşturmaliyiz. TİKA, ortak edebiyat, ortak tarih ve ortak dil ve alfabe projelerini başlatmalı ve kültür araştırmalarına da devam etmelidir. Bu amaçla da, Türk dünyası kültürel miras envanteri çıkarılarak, ortak kültür mirasları tespit edilmelidir. Türkiye'nin, Türk dünyasına yönelik geçmişte yaptığı, şu anda da başarılı olan bir projesi de, Büyük Öğrenci Projesi'dir; Türk dünyasından binlerce çocuk ülkemize gelmekte ve okumaktadır. Bu çocuklara yönelik de TİKA projeleri geliştirilmelidir. Geçmiş hükümetler zamanında yapılan Türk dünyası gençlik kurultayların, o zamanki gibi değişik illerde yapılmalı, Türkiye Türkleri öğrencileriyle kaynaşmaları sağlanmalıdır. Sayın milletvekilleri, Türk dünyasıyla ilişkiler, bilimsel görüşlere ve gerçeklere dayalı saygı duyularak bütünlük içerisinde olmalıdır. Türkiye'de birçok kurum ve kuruluşun bu ülkelerle ilişkisi vardır. Bu ilişkilerden kimsenin haberi olmamakta ve büyük bir koordinasyonsuzluk yaşanmaktadır, bundan dolayı da Türk dünyasında istenilen etkinlik sağlanamamaktadır. Bu amaçla, bütün dünyada benzerlerinin olduğu icracı bir bakanlık kurulmalıdır. Ancak, 58'inci Hükümetle beraber, Devlet Bakanlığı bünyesinde bulunan Türk dünyası bakanlığı kapatılmıştır, bu da unutulmamalıdır. Kurulacak olan bakanlığın adı, Türk dünyası bakanlığı ya da Orta Asya devletleri ile ilişkiler bakanlığı, adıyla da olabilir. Bu durum, keyfî politikaları kaldırırken, kurumsallaşmış bir kimliği beraberinde getirir. Sayın milletvekilleri, son zamanlarda baktığımızda, AKP İktidarında çok önemli, ciddi,

büyük projeler bu bölgeler için görülmemektedir. Manas Üniversitesi, Ahmet Yesevi Üniversitesi gibi büyük projeler bu coğrafya için yapılabilir. Çünkü Türkiye Cumhuriyeti'nin geleceği buralarda aranmalı, Kazakistan Devlet Başkanının dünyaya duyurduğu Türk birliğinin kurulması için aktivite gösterilmelidir. Türk dünyasının geleceği olan çocuklara ait projeler de mutlaka yapılmalıdır. Bugün Doğu Türkistan'da insanlar, nükleer denemelerin o bölgede yapılmasından dolayı sakat çocuk doğumlarıyla karşı karşıyadır. Bunlar da göz ardı edilmemelidir. Türk cumhuriyetleri ile ilişkiler, egemenlik, eşitlik, ortak çıkar ve karşılıklı yarar temelinde her alanda geliştirilmeli ve stratejik derinlik kazanmalıdır. O bölgelere başkalarının projeleri ile değil, kendi projelerimizle gittiğimiz zaman daha iyi olur diyor, hepimizi en derin saygılarımla selamlıyorum.¹⁶¹

1) Tokat Milletvekili Reşat Doğru, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü; Devlet Personel Başkanlığı; Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu; Tütün, Tütün Mamûlleri ve Alkollü İçkiler Piyasası Düzenleme Kurumu; Türkiye ve Orta-Doğu Amme İdaresi Enstitüsü 2008 Yılı Merkezi Yönetim Bütçesi ile 2006 Yılı Merkezi Yönetim Kesin Hesabı münasebetiyle şu sorular yöneltmiştir: *“Devletin çeşitli kademelerinde 4/B statüsüyle çalışan insanlar, eş durumu ve askerlik görevi dönüşü gibi mecburi sosyal durumlar için iyileştirme bekliyorlar. Bu konuda bir çalışma var mıdır? Üniversite mezunu adayların kamu kurumlarına başvurularında, askerlikte geçirdikleri süreyi yaş sınırlarına ilave edecek bir kanunu çıkarma yönünde çalışma var mıdır? Türkiye’den Körfez ülkelerine ihraç edilen tütünün Kuzey Irak’ta işlendikten sonra tekrar ülkemize sigara olarak sokulduğuna dair ihbar veya bilgi alınmış mıdır? Bununla ilgili öğrenmek istiyorum.”*¹⁶²

18.Tokat Milletvekili Reşat Doğru, 2008 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu Tasarısı; 2006 Yılı Merkezi Yönetim Kesin Hesap Kanunu Tasarısı ile Merkezi Yönetim Bütçesi Kapsamındaki İdare ve Kurumların 2006 Bütçe Yılı Kesin Hesap Tasarısına Ait Genel Uygunluk Bildirimi ve Eki Raporlarının Sunulduğuna Dair Sayıştay Başkanlığı Tezkeresi münasebetiyle devlet ve üniversite hastanelerinin maliyeden büyük oranda alacaklarının olduğundan bahsetmiş, bunun yanında eczacıların da çok büyük oranda alacaklarına değinmiştir.¹⁶³

¹⁶¹ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23,Cilt 8, Yasama Yılı 2,(5.12.2007), s. 83-85.

¹⁶² TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23,Cilt 8, Yasama Yılı 2,(7.12.2007), s.368.

¹⁶³ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23,Cilt 9, Yasama Yılı 2,(13.12.2007), s.741.

19.Tokat Milletvekili Reşat Doğru, Tütün Mamullerinin Zararlarının Önlenmesine Dair Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi münasebetiyle; sigara fabrikalarında üretim esnasında, çok büyük oranda, tozdan ve sigaranın yapmış olduğu zararlardan dolayı, çalışan insanlarda da büyük sıkıntıların yaşandığına değinmiştir. Özellikle Tokat Sigara Fabrikasında kronik obstrüktif akciğer hastalığına yakalanmış, 1500'ün üzerindeki çalışanın içerisinde yaklaşık olarak bine yakın insanın da olduğunu belirtmiş ve bu konuyla ilgili bir çalışmanın yapılmadığını dile getirmiştir. Bu yönde bir tedbirin alınıp alınmayacağını sormuştur.¹⁶⁴

20.Tokat Milletvekili Reşat Doğru, süpermarket ve hipermarketlere (6/142) ve esnaf ve sanatkârların kredi kullanımında yaşadığı bir soruna (6/166) ilişkin sözlü soru önermeleri münasebetiyle özetle şu hususlara değinmiştir: Özellikle süpermarket ve hipermarketler konusunda, açılmasıyla ilgili bilgiler verirken, bakkalların da daha fazla sayıda açılmış olduğunu ifade ettiler. Bir bölgede süpermarketler açılırken, yaklaşık olarak yüzde altmış beş ya da yetmiş civarında da o bölgenin esnafı dükkânını kapatıyor. Tokat ilinde, neredeyse her mahalleye, her caddeye bir tane süpermarket açılıyor. Onun açılmasıyla beraber, süpermarketin içerisine, ayakkabı tamircisinden, manavına hatta kuru temizlemecisine kadar her türlü dükkân açılıyor. Onların açılmasıyla beraber, Tokat ilinde çok büyük oranda esnafın iş yerini kapatmış olduğunu ben, kendim, gezilerimde ve çalışmalarımda gördüm. İkinci olarak; esnafın durumlarının gayet iyi olduğunu ifade etmeye çalıştılar ve sicil affının sadece 2001 krizinden sonra, 2003'te çıkarıldığını ve şimdi çıkarılmadığını ifade etmeye çalıştılar. Sayın Bakanım, şu anda “Kriz çıkmayacak.” diyorsunuz ama cari açıklar, bütçe açıkları, ödemeler dengesindeki durumlar ortadadır. Bu durumlar ortadayken, bazı esnafın dükkânlarını siftah bile yapmadan kapattıklarını görüyoruz, Tokat'tan örnek vermek istiyorum, bir Sanayi Çarşısı'na gittiğiniz zaman veyahut da diğer esnafın arasında dolaştığınız zaman bunu açık bir şekilde görüyorsunuz. Ama sizin anlattıklarınız da tam tersi. “Sicil affı çıkmayacak derken, tahmin ediyorum ki, bunu izleyen tüm izleyicilerimiz ve esnafımız da üzölmüşlerdir diye düşünüyorum ve teşekkürlerimi sunmak istiyorum.”¹⁶⁵

¹⁶⁴ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23,Cilt 11, Yasama Yılı 2,(2.1.2008), s.221.

¹⁶⁵ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23,Cilt 11, Yasama Yılı 2,(8.1.2008), s.463.

21. Tokat Milletvekili Reşat Doğru, Temel Ceza Kanunlarına Uyum Amacıyla Çeşitli Kanunlarda ve Diğer Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı (Temel Ceza Kanunlarına Uyum Amacıyla Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı) münasebetiyle verilen önergede bu kanunun birinci bölümünün sahte doktorlar ve sahte diş hekimleriyle ilgili hükümler içerdiğini ifade etmiştir. Türkiye’de son yıllarda sahte doktorların tespit edildiğini ve sahte diş hekimlerinin tespit edildiğini belirtmiştir. Ayrıca şu önemli soruyu da yöneltmiştir: *“Yurt dışında bazı üniversitelerden, mesela Azerbaycan’dan veya Türk dünyasındaki bazı üniversitelerden mezun olmuş, tıp fakültesinden mezun olmuş doktorların bir kısmı Türkiye’de çalışmaya çalışıyorlar bildiğimiz kadarıyla. Bunlar sahte doktor olarak mı değerlendiriliyor?”*¹⁶⁶

22. Tokat Milletvekili Reşat Doğru, Tokat’ın bazı ilçelerinde TOKİ’nin konut yapıp yapmayacağına (6/180) ilişkin Başbakan’dan sözlü soru önergesinde Tokat ilinde Yeşilyurt, Pazar, Zile, Erbaa ve Reşadiye bölgelerinde toplu konutla ilgili bir çalışma olmadığını belirtmiştir. Erbaa Belediye Başkanı Ahmet Yenihan, Zile Belediye Başkanımız Murat Ayvalıoğlu, Reşadiye Belediye Başkanı Rafet Erdem Beylerin toplu konutla ilgili talepleri olduğunu buradaki insanların, fakir bölge olduğu için, ev sahibi olmak istediklerini belirtmiştir.¹⁶⁷

23. Tokat Milletvekili Reşat Doğru, Karadeniz Ekonomik İşbirliği Parlamenter Asamblesinin Ayrıcalık ve Bağışıklıklarına Dair Protokolün Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı münasebetiyle; Milliyetçi Hareket Partisi Grubu adına söz almıştır. 31 Ekim 2003 tarihinde Azerbaycan’da yapılan KEİ Dışişleri Bakanları Konseyi 9. toplantısında on bir üye ülke tarafından imzalanarak üye ülkelerin parlamentolarının onayına sunulan protokol kısa sürede altı ülke tarafından imzalanmıştır. KEİPA 26 Şubat 1993 tarihinde, Türkiye, Arnavutluk, Azerbaycan, Ermenistan, Gürcistan, Moldova, Romanya, Rusya Federasyonu, Ukrayna Parlamento Başkanlarının ülkemizde yaptıkları toplantı sonucu yayınladıkları ortak deklarasyondan sonra kurulmuştur. Dokuz ülke tarafından da imzalandığında yürürlüğe girecektir. Daha sonra örgüte, Yunanistan, Bulgaristan, Sırbistan Karadağ da katılmıştır. KEİ’ye üye ülkeler, siyasi, ekonomik, ticari, sosyal ve kültürel

¹⁶⁶ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23, Cilt 11, Yasama Yılı 2, (8.1.2008), s.493, 521.

¹⁶⁷ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23, Cilt 12, Yasama Yılı 2, (22.1.2008), s.646.

alanlarda iş birliği ve dayanışma ortamı yaratarak, karşılıklı güven ve iyi komşuluk ilişkilerinin geliştirilmesini amaçlanmıştır. Toplam üyesi KEİPA’da, 76 parlamenter olarak bulunmaktadır. Parlamentoda ülkemiz de 9 üyeyle temsil edilmektedir. KEİPA kuruluş amacına uygun olarak, ekonomik, ticaret, teknoloji ve çevre komisyonu, hukuki ve siyasi işler komisyonu; kültür, eğitim ve sosyal işler komisyonu kurmuş ve de çalışmaktadır. KEİPA kuruluşunun çalışmasını düzenleyen bu protokol, görevlilerin ve çalışma şartlarının ülkeler nezdindeki güven ve emniyetini sağlayacaktır. Çeşitli ülkeler, komşularının veya menfaatlerinin doğrultusunda kuruluşlar kurmaktadır, KEİ de bunlardan birisidir. Türkiye Cumhuriyeti devleti de bu kuruluşu kurarken komşu ülkelerle ilişkilerin geliştirilmesini amaçlamaktadır. Ancak, Yunanistan bu bölgeye coğrafi olarak uzak olmasına rağmen, iyi komşuluk ilişkilerinden dolayı bu kuruluşa alınmış ve teşkilatın Merkez Bankası da Yunanistan’da kurulmuştur. Bu uygulamanın neden böyle yapıldığı da tartışma gerektirmektedir. Karadeniz bölgesi, devletler arasında ve kendi aralarında birçok sorun yumağının olduğu dünyanın en önemli yerlerinin başında gelmektedir. Bu bölgede çevre sağlığından tutun da enerji ve turizm alanına kadar iş birliği yapabileceğimiz birçok konu vardır. Bugün bölge, dünden daha fazla dünya ülkeleri için önemli hâle gelmiştir. Bölgede, doğal gaz, petrol gibi çok zengin enerji kaynakları bulunmaktadır. Bu kaynakların olması bölge ülkelerini dünya gözünde daha fazla önemli hâle getirmiştir. Doğru’ya göre, bu durum, dikkatleri buraya çekerken bölge ülkelerinin birçok sorunla karşılaşmasını da beraberinde getirmiştir.¹⁶⁸

Bu sürece ilişkin Dr. Doğru, “Bu dönem de dış meclis komisyonu olan KEİPA (Karadeniz Ekonomik İşbirliği Parlamenterler Asemblesi)’da partiyi temsilen bulundum. Bu komisyon Türkiye tarafından Cumhurbaşkanı Turgut Özal’ın girişimleri ile kurulan ilk ve tek uluslararası kuruluştur. Karadeniz Ekonomik İşbirliği (KEİ) örgütü ismi verilmişti. KEİ ye üye ülkelerin meclislerinin üye olduğu KEİPA (Karadeniz Ekonomik İşbirliği Asemblesi) , KEİ’nin siyasi uzantısıdır. KEİPA ya Türkiye, Azerbaycan, Rusya, Ermenistan, Yunanistan, Ukrayna, Romanya, Bulgaristan, Moldova, Sırbistan, Gürcistan, Arnavutluk ulusal delegasyonları katılmaktadır. KEİPA Başkanı altı aylık süreler için üye ülkelerin meclis

¹⁶⁸ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23,Cilt 12, Yasama Yılı 2,(23.1.2008), s.843.

başkanlarıdır. Yıllık toplantılarda başkanın olduğu ülke, parlamentosunda yapılır. KEİPA'nın merkezi de İstanbul'da bulunmaktadır. 2007-2015 yılları arasında KEİPA, TBMM MHP grubu adına üye olarak çalıştım. Birçok üye ülke milletvekilleri ile tanışma imkânım oldu. Verimli bir dönem geçirmiştik. KEİPA çalışmaları esnasında birçok hatıramız oldu. Ermenistan'ın başkenti Erivan'a iki kez toplantı maksadıyla gittim. Bir tanesi de Tiflis'ten Karabağ'dan kara yolu ile geçerek olmuştu. Taksilere binerek korumalar eşliğinde karayolu ile bizi götürmüşlerdi. O zaman Karabağ Ermenistan işgali altında idi. Geçtiğimiz köy ve kasabalarda tam bir yıkım ve yoksulluk görülüyordu. Ancak doğa hiç bozulmamış, harika bir tabiat güzelliği hâkimdi. İşgal altındaki Azerbaycan topraklarından geçmek heyet üyeleri olarak bizleri çok üzmüştü. İşgal bir gün mutlaka bitecek diye de umutlanmıştık.” İfadelerine yer vermiştir.¹⁶⁹

¹⁶⁹ “Ermenistan'ın başkenti Erivan, tam bir Türk şehridir. Ancak Ermenistan'ın elinde olunca her şeyini değiştirip kendilerine göre yapılar yapmışlar. Erivan'ın içerisinde Ağrı Dağına bakan büyük bir tepe vardı. Tepe büyük bir park haline getirilmiş. Ortasına da Ağrı Dağına bakan bir yerine, elli metre yüksekliğinde elinde büyük bir kılıç bulunan ana heykeli yerleştirmişler. Heykel heybetli duruşu ile bizim Ağrı dağına bakıyor. Ermenistan'a gelen misafirlerine de buraları gezdiriyorlar. Kendilerine göre bir tarih oluşturmuşlar. Türkiye topraklarına sözde sahip çıkmaya çalışıyorlar. Doğu Anadolu bölgemizi kendi toprakları içerisinde görüp, yeni nesillerine anlatıyorlar. Türk Milletinin Ermenistan'ın bu düşüncesini bilmesi ve hiçbir zamanda unutmaması gerekiyor. Her zaman söylenen “Su uyur ama düşman uyumaz” atasözü, başta devlet yöneticileri olmak üzere, her insanımız tarafından unutulmamalıdır. Yunanistan Devletinin nasıl Megalo- ideası varsa Ermenistan'ın da, Ağrı Dağı ve Doğu Anadolu hesaplarının olduğu hiçbir zaman unutulmamalıdır. Tarih ten her zaman ders alınmalı atasözlerimizde hiç unutulmamalı, kulağımızda daima bir küpe olarak kalmalıdır. KEİPA toplantılarından biriside Sırbistan da yapılmıştı. Sırbistan'ın başkenti Belgrat şehridir. Belgrat çok uzun yıllar Türklerin idaresinde kalan bir şehirdir. Tuna ve Sava nehirlerinin birleştiği yerde kurulmuştur. Balkanların her tarafında olduğu gibi burada da Türklerin çok sayıda, sahip çıkılması gereken eserleri vardır. Belgrat'a 1.5 saat mesafede, Voyvodina denilen yer de ' Karlofça ' diye bir yerleşim yeri vardır. Türk delegasyonu olarak oraları görmek için bölgeye gittik. Tarihi ve coğrafik özellikleri olan çok güzel bir yerd. Bu antlaşma ile çok büyük toprak kaybedilmiş, Osmanlı Devletinin gerileme devrinin başlangıcı olan ilk imzanın atıldığı yer olarak tarihe geçmiştir. Sırbistan tarafından, Karlofça antlaşması yapılan yer korunmuş ve turizme açılmıştır. Biz Türkler için çok önemi olan bir yerdir. Burada antlaşma yapılan yerle ilgili çok önemli bir ayrıntı vardır. İmza atılan binada, anlaşmaya katılan her ülke delegasyonunun, içeri girdiği kapılar ayrı ayrı yapılmış. Antlaşmaya taraf olan dört ülkede binaya aynı kapıdan değil, ayrı kapılardan içeri giriyor. Yani o dönemdeki ülkeler, Osmanlı Devleti ile kendilerini eşit göstermek için aynı kapıdan değil, hepsi de, ayrı kapılardan antlaşma yapılacak yere girmişler. Karlofça Antlaşması Osmanlı Devleti, Avusturya, Venedik ve Lehistan arasında imzalanan, sözde bir barış antlaşmasıdır. 26 Ocak 1699 tarihinde yapılan bu antlaşma ile bütün Macaristan, Erdel Ukrayna ve Podolya bölgesi, Mora yarımadası ve Dalmaçya kıyıları diğer devletlere verilmiş, kaybedilmişti. İhtişamlı imparatorluk da yavaş yavaş kaybedilmeye başlanmıştı. Karlofça antlaşmasının imzasının atıldığı yeri gören her Türk insanının yüreğinin yanmaması mümkün değildir. Türk insanının geçmişi unutmaması için, buraları görmesi ve tarihteki yaşanan olayları bilmesi gerekir. Türk tarihinde bu olaylar gibi alınması gereken çok ders vardır.” Reşat Doğru, “Türk Siyasetinde Bir Ömür: Reşat Doğru” (Ahmet Doğru), Görüşme Tarihi: 14.4.2025, Görüşme yeri: TBMM Kütüphanesi.

24.Tokat Milletvekili Reşat Doğru, bir köy ilköğretim okulunun yapım ihalesine (6/193) ve Niksar Belediyesinin arsa ihalelerine yönelik iddialara (6/355) ilişkin söz almıştır.¹⁷⁰

25.Tokat Milletvekili Reşat Doğru, 9.11.2006 Tarihli ve 5555 Sayılı Vakıflar Kanunu ve Cumhurbaşkanınca Bir Daha Görüşölmek Üzere Geri Gönderme Tezkeresi ile Komisyon Raporu münasebetiyle şü ifadelerle yer vermiştir: 24.1.2004 tarihinde İçişleri Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığından gelen, Yunanistan Dışişleri Bakanlığına ait bir yazıyı bütün belediyelere gönderdi. Bu yazı da, bölgesinde bulunan Yunan ve Rumlara ait eski, tamir edilmesi gereken eserler varsa, bunlar kendimiz tarafından parasız tamir edilecektir diye bir yazıydı. Bu yazıya izafeten ne kadar vakıf eseri bulunmaktadır veyahut da Yunanistan'a ait eser sayısı olduğuna dair bildirildiğini sormuştur.¹⁷¹

26.Tokat Milletvekili Reşat Doğru Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Kanununda Değışiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı münasebetiyle (Sıra Sayısı: 97) verdiği önergede halkın Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesinde Güzel Sanatlar Faköltesi ve Mimarlık-Mühendislik Faköltesinin yanında, teknik eğitim faköltesinin de üniversite bünyesinde kurulmasını istediğıinden bahsetmiştir. Takip eden diğeri bir soruda da son yıllarda, her ilde bir üniversitenin açılmış olduğunu, ancak birçok yerde öğretim üyesi ve elemanlarına da ihtiyaç olduğunu ifade etmiştir: *“Bu mealde, acaba üniversitelerimiz bünyesinde master ve doktora programlarına yaklaşık olarak 3 kişi veya 5 kişi almıyor her bölüm için. Bunun artırılması noktasında, yani hocaların bulunduğu yerlerde, mesela, farzımuhal 10 tane hocası bulunan bir yerde 15 kişi veya 20 kişi civarında alınmasıyla ilgili bir çalışma YÖK tarafından yapılamaz mı? Bu yapıldığı takdirde, birçok yerdeki öğretim elemanı açığına da bir vesileyle gidermiş oluruz diye düşünüyorum. Bu sorularıma cevap verilmesini bekliyorum.”*¹⁷²

27.Tokat Milletvekili Reşat Doğru, Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu Kanununda Değışiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi ile söz almıştır. Doğru kanun ile ilgili yapmış olduğu çalışmalar esnasında, 31.12.2006 tarihi itibarıyla, kredi borcunu ödeyemeyenlerin yani öğrenim kredisinden faydalanan yaklaşık olarak sayısının 544.548 kişi olduğu, yani 99,8 milyon civarında paranın ödenmediğini;

¹⁷⁰ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23,Cilt 13, Yasama Yılı 2,(29.1.2008), s.193.

¹⁷¹ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23,Cilt 13, Yasama Yılı 2,(30.1.2008), s.350.

¹⁷² TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23,Cilt 13, Yasama Yılı 2,(30.1.2008), s.328.

ayrıca 419.417 kişinin de katkı kredisini ödeyememiş olduğunu ifade etmiştir. Devletin 750 bin civarında öğrencisine öğrenci kredisi, 520 bin civarında öğrencisine katkı kredisi verdiğini de belirtmiştir. 21. yüzyıl, lider ülke Türkiye idealinin gençlerin ufku açısından da önem arz ettiğini ifade etmiştir. Üniversitelerimizin “Bologna Süreci”nin dünya üniversiteleri standardına geçmiş olduğu bir dönem olduğunu belirterek, Türkiye üniversitelerinin dünya üniversitelerinin birçoğundan da iyi ve kaliteli bir eğitim verdiğini belirtmiştir. Bahsi geçen kanun teklifine gerekli desteğin sağlanmasının gençlere ciddi mahiyette madden ve manen olumlu tesir sağlayacağını ifade etmiştir.¹⁷³

28.Reşat Doğru, Zile Anadolu Öğretmen Lisesine ayrılan ödeneğe ve bina yapımına (6/237) ilişkin sözlü soru önergesinde Tokat’ta, özellikle Zile, Turhal, Erbaa, Niksar ve Reşadiye ilçelerinde hem okul açığı hem de bazı branşlarda öğretmen açığının olduğuna değinmiştir.¹⁷⁴

29.Reşat Doğru, Karşılıksız Çek ve Protestolu Senetler ile Kredi ve Kredi Kartları Borçlarına İlişkin Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Kayıtlarının Dikkate Alınmaması Hakkında Kanun Teklifi’nin (2/59) İç Tüzük ‘ün 37’nci maddesine göre doğrudan gündeme alınmasına ilişkin önergesi (4/26) münasebetiyle söz almıştır.¹⁷⁵

29.Reşat Doğru, 19 Şubat 2008 tarihinde Kosova’nın bağımsızlık ilanı münasebetiyle açıklama yapmıştır.¹⁷⁶

30.Reşat Doğru, Tokat İline Bağlı Hasanşeyh Adlı İlçe Kurulması Hakkında Kanun Teklifi’nin (2/100) İç Tüzük’ün 37’nci maddesine göre doğrudan gündeme alınmasına ilişkin önergesi münasebetiyle yaptığı açıklamada öncelikle Hasanşeyh beldesinin tarihi sürecinden bahsetmiştir: Son çıkan Belediye Kanunu gereği, 2007 yılı sayım sonuçlarına göre Tokat ilimizde kırk beş, kanuna gerekçe olan Hasanşeyh beldemizin bağlı olduğu Reşadiye ilçemizde ise dokuz belediye kapatılacaktır. İlimiz, kalkınmada öncelikli illere yapılan teşviklerden yeterince faydalanmamış olması dolayısıyla da çok büyük oranda kan kaybetmiştir. Nüfusu yaklaşık olarak 200 bin civarında düşmüştür. Tokat ilimizin Reşadiye ilçesinin Hasanşeyh beldesi de bu bölgelerden bir tanesidir. Bu bölge, Reşadiye’nin en büyük beldelerinden de birisidir.

¹⁷³ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23,Cilt 13, Yasama Yılı 2,(5.2.2008), s. 548-550.

¹⁷⁴ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23,Cilt 13, Yasama Yılı 2,(5.2.2008), s.581.

¹⁷⁵ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23,Cilt 14, Yasama Yılı 2,(19.2.2008), s. 666-668.

¹⁷⁶ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23,Cilt 14, Yasama Yılı 2,(19.2.2008), s.647.

Hasanşeyh’imiz çok eski tarihlerde, Selçuklular zamanında kurulan beldelerden birisidir. Son zamanlarda da büyük atılımlar içindedir. Bu bölgemiz Reşadiye ilçemize yaklaşık olarak 23 kilometre mesafede, 1.335 rakımlı, çok yüksek bir bölgededir. Tokat şehir merkezine uzaklığı ise 123 kilometre civarındadır. Bu kasabamız 6 Haziran 1972 tarihinde de belediye olmuştur. Hasanşeyh’in, etrafındaki köy ve beldelere eşit mesafede olması, burayı belli bir noktada merkez durumuna getirmiştir. Bütün altyapı çalışmaları, yol, elektrik, su gibi ihtiyaçları tamamen yapılmıştır. Son zamanlarda atılımlarıyla beraber de Hasanşeyh, aşağı yukarı, fiziki konumunu tamamen tamamlamış olan bölgelerin başında gelmektedir. Bu bölgede her yıl büyük şenlikler yapılmaktadır. Bu kasabamızın, birçok şehirlerimizde - Ankara, İstanbul, İzmir gibi kurmuş oldukları dernekleri vardır. Bu dernekler yapmış oldukları festivallerde Hasanşeyh’le ilgili ciddi çalışmalar olmasını, buranın da ilçe olmasını beklediklerini ifade etmektedirler. Yöre milletvekili olarak, bu isteklerini ve dileklerini her platformda anlatmaları dolayısıyla, ben de bu bölgenin konularını Türkiye Büyük Millet Meclisine taşıma ihtiyacı hissettim ve bu yönde de kanun teklifi hazırladım. Değerli milletvekilleri, özellikle bu bölgemizde kışın da birçok problemler yaşanmaktadır. Yüksek bir bölge olması münasebetiyle, kış bu bölgelerde çok ağır geçmekte ve özellikle de merkezlere çok uzak olması ve ormanlık bir arazide bulunması dolayısıyla kışın ulaşım tamamen zorlaşmakta, hatta bazı zamanlarda hastanelere bile ulaşmakta çok büyük zorluklarla karşılaşılmaktadır. Hatta bazı zamanlarda, bu bölgedeki insanlarımızın ciddi sağlık problemlerinin ölümle bile neticelendiği de görülmüştür.¹⁷⁷

31.Reşat Doğru 375 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı münasebetiyle; verdiği soru önergesinde Tokat Sigara Fabrikası başta olmak üzere sigara fabrikalarının hepsi özelleştirme durumuyla karşı karşıya kaldığına, halkın istememesine ve işçilerin de istememesine rağmen, sigara fabrikası satıldığını ifade etmiştir. Sigara fabrikası işçilerinin 4/C durumuyla karşı karşıya bulunduklarını ifade etmiştir. Bu kadrolarda çalışanların durumu konusunda hükümetin bir çalışması olup olmadığını sormuştur.¹⁷⁸

¹⁷⁷ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23,Cilt 15, Yasama Yılı 2,(26.2.2008), s.235.

¹⁷⁸ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23,Cilt 15, Yasama Yılı 2,(27.2.2008), s.426.

31.Reşat Doğru, Büyükşehir Belediyesi Sınırları İçerisinde İlçe Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısı münasebetiyle de şu önemli açıklamalara yer vermiş, Tokat ilinin bu kanunun çıkmasından çok büyük rahatsızlık içinde olduğunu belirtmiştir. Nüfusunun azalmış olması sebebiyle 70 tane belediyesinden 46 tanesinin kapandığını ifade etmiştir. Diğer önemli bir hususun da bazı belediyelerde geçici işçilerin durumunu sormuştur. Geçici işçilerin de asil işçiler gibi, yani kadrolu işçiler gibi haklardan faydalanmak istediklerinden bahsetmiştir.¹⁷⁹

32.Reşat Doğru Tokat Havaalanının uçuşlara engel bir risk taşıyıp taşımadığına (6/354) ilişkin soru önergesi vermiştir. Tokat Havaalanının Isparta uçağının düşmesinden sonra kapatıldığını belirtmiştir. Açılmasında Tokat Valisi ve Tokat halkının çok büyük bir gayret sarf ettiklerini belirtmiştir. Apronun kısa olduğu ve uzatılması gerektiği konusunu da dile getirmiş, İstanbul dışında, özellikle Ankara ve dış hatlara da uçağın uçuşlara açılması talep edilmiştir.¹⁸⁰

33.Sağlık Hizmetleri Temel Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi münasebetiyle söz alan Reşat Doğru, Ankara Yüksek İhtisas Hastanesinin sorunları özelinde bilgi aktarmıştır: Doğru ifadelerine, Ülkemizin göz bebeği hastanelerinden bir tanesidir. Burası geleneklerine göre yönetilen çok önemli bir hastanedir. Ancak hastanenin fiziki yeterliliği noktasında yani kalabalıklığı noktasında sıkıntılar vardır. Acaba bu hastanenin yerine, geleneklerini bozmadan aynı yere veyahut da başka bir yere bir hastane yapılamaz mı? İkinci olarak: Bizim Türkiye'mizin birçok yerlerinde, hastanelerinde, sağlık kuruluşlarında 4/B maddesi ile çalışan birçok personel vardır. 4/B maddesiyle çalışan personelin birçoğu askerlik sonucu işe başlama, eş durumu gibi birçok sorunla karşı karşıya bulunmaktadır. Türk Sağlık-Sen bununla ilgili yoğun bir kampanya başlatmıştır. Bununla ilgili olarak yani döner sermayeden tutun da diğer konularına kadar, 4/B maddesinde çalışanlara bir müjde verilebilir mi? Yani bir çalışma yapılmakta mıdır? Ayrıca, buradan tüm Türk hekimlerinin, fedakâr şekilde çalışan insanların hepsinin 14 Mart Tıp Bayramı'm candan kutluyor, teşekkür ediyorum.” şeklinde yer vermiştir.¹⁸¹

¹⁷⁹ *TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,Cilt 16, Yasama Yılı 2,(6.3.2008), s.116.

¹⁸⁰ *TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,Cilt 16, Yasama Yılı 2,(11.3.2008), s.211.

¹⁸¹ *TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,Cilt 16, Yasama Yılı 2,(12.3.2008), s.383.

34.Reşat Doğru Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı münasebetiyle söz alarak yurt dışında yaşayanlarla ilgili olarak çıkartılmış olan bu kanunun önem arz ettiğini fakat o insanların seçmenin yanında seçilmeyle ilgili de istekleri olduğuna işaret etmiştir. Bununla ilgili bir çalışmanın yapılıp yapılmadığını ve yurt dışında yaşayan insanlarımızın özellikle üçüncü kuşak nesil olduğu düşünülürse çok büyük problemleri olduğunu ifade etmiştir. Bu problemlerin başında millî ve manevi değerlerden yoksun bir şekilde yetişmeleri geldiğini Almanya’da 2008 yılı itibariyle 35 binin üzerinde üniversite gencinin üniversitelerde öğrenim gördüğünü, 25 binin üzerindeki gençnin de hapisanede bulunduğunu işaret etmiştir. Gençlere sahip çıkılması noktasında, Türkçe öğretimi ile ilgili Almanların kısıtlamalarıyla karşı karşıya bulunulduğunu Türkçe öğretmenlerinin oraya gitmelerini engellemeye çalıştıklarını özellikle vurgulamıştır.¹⁸²

35. Reşat Doğru, Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ve Diğer Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi münasebetiyle verdiği soru önergesinde; Genetiğine müdahale edilerek bozulan mısır gibi çeşitli ürünlerden elde edilen tatlandırıcılarla ilgili olarak son zamanlarda dünyanın çeşitli üniversite ve ARGE merkezlerinde araştırmalar yapıldığını belirterek, bu ürünlerin kullanılmasının kanser, alerjik cilt hastalıkları gibi çeşitli hastalıkların tetikleyicisi ve uyarıcısı olduğuna dair iddialar ortaya konduğunu işaret etmiştir. Bu hususta ilgili bakanlığın tüketiciler için bir çalışması, araştırması olup olmadığını yöneltmiştir.¹⁸³

36. Reşat Doğru, Tütün, Tütün Mamulleri, Tuz ve Alkol İşletmeleri Genel Müdürlüğünün Yeniden Yapılandırılması ile Tütün ve Tütün Mamullerinin Üretimine, İç ve Dış Alım ve Satımına, 4046 Sayılı Kanunda ve 233 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarı ve Teklifleri münasebetiyle Milliyetçi Hareket Partisi Grubu adına aldığı sözde şu hususlara değinmiştir: İşaret edilen geçici 6. madde, 2007 ürün yılı için sözleşme imzalayan üreticilerle ilgili bir maddeydi, yani 2007 yılında üreticiler bir sözleşme yaptılar ve 2008 yılında satacaklar, bu maddeyle

¹⁸² TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23,Cilt 16, Yasama Yılı 2,(12.3.2008), s.367-368.

¹⁸³ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23,Cilt 16, Yasama Yılı 2,(20.3.2008), s.874.

de 2008 yılında tekrar sözleşme yapılacak ve 2009 yılında satılacak, yani bir yıl süreyle üreticilerle ilgili bir madde getirmiş bulunuyoruz. Ancak tabii insan düşünmeden edemiyor, neden bir yıl? Bakınız, değerli milletvekilleri, tütün ziraatı çok zor olan bir ziraattır ve kıraç toprakta yapılan bir ziraattır, bu ürünün yetişmiş olduğu, üretiminin yapılmış olduğu topraklarda başka bir üretim de yapılmaz. Acaba, neden biz bir yıl süreyle, özellikle 2009 yılıyla ilgili olarak bunu getirmiş bulunuyoruz? Acaba, 2009 yılında yerel yönetim seçimleri var da onunla mı ilgili? İnsan tabii düşünmeden edemiyor. Bu bir yıllık süreyi neden biz beş yıl veya on yıl yapmayalım? Yani bunu geçici madde olarak getireceğimiz yerde kalıcı madde olarak getirsek ve bu da devamlı bir şekilde, yani o bölgedeki insanların gelirlerini temin etmesi noktasında, tütünden başka ekimin yapılmadığı bu bölgelerde bunu sağlamış olsak ne kaybederiz? Burada, esasında kaybeden ülkemiz olmaktadır, Türk çiftçisi olmaktadır, Türk insanları olmaktadır. Değerli milletvekilleri, ülkemizde, tütün, sosyal, ekonomik ve politik olarak en fazla tartışılan ürünlerin başında gelmektedir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla birlikte Reji İdaresi satın alınarak devlet tekeli oluşturulmuş ve tütün politikaları belirlenmiştir. Tekel, her zaman ülke ekonomisine çok büyük katkılarda bulunan kuruluşlarımızın da başında gelmektedir. Bu kuruluş kârlı bir kuruluş olmuştur. Türkiye'nin ekolojik koşullarına uygun nitelikte bir ürün olan tütün, dört yüz yıldır Anadolu topraklarında yetiştirilmektedir. Türk tütünü, genelde kıraç, fakir topraklarda yetiştirilmekte, bu topraklardan yüksek gelir getiren ürün çeşitlerinin de başında gelmektedir. Ülkemizde aile tarımı şeklinde yetiştirilmekte olan tütün, ihracat, istihdam ve devlet gelirleri açısından da önemli bir üründür. Şark tipi tütün olarak bilinen Türk tütünleri, nefaseti ve kokusu ile dünya piyasalarında marka olmuş ve sigara harmanlarında da aranan çeşitler arasına girmiştir. Tütünün Türkiye'nin tarımsal ürünler dış ticaretinde önemli bir yeri de bulunmaktadır, Türk tütününün. Her yıl önemli miktarlarda tütün ihraç edilmekte ve Türkiye'nin genel ihracat gelirlerine de önemli katkılar sağlamaktadır. Türkiye'nin son yıllarda izlenen tütün politikalarındaki yanlışlıklar tütün üretimini önemli ölçüde de geriletmiştir. 2007 yılı itibarıyla, 2002 yılındaki 381 bin olan üretici sayısı 222 bine, 151.853 ton üretim de 62.771 tona düşürülmüştür. Bölgeler itibarıyla incelendiğinde; Ege Bölgesi'nde 2003 yılında 193 bin olan tütün üreticisi sayısı bugün 70 bine gerilemiş, 104 bin ton olan üretim ise 53 bin tona; Karadeniz

Bölgesi'nde 2003 yılında 74 bin olan üretici sayısı bugün 32 bin, 24 bin ton olan üretim de 15 bin ton olarak gerçekleşmiştir. Ülkemizde tütün üretimi ile bağlantılı olan girdi fiyatlarında yıldan yıla önemli oranda artışlar varken, son yıllarda özellikle düşük döviz kuruna bağlı olarak tütün satış fiyatları neredeyse sabit kalmıştır. Bu durum üreticilerin tütün tarımından çekilmesine de neden olmaktadır. Üreticilerimizin aile işletmeciliğine dayanan tütün üretiminden çekilmesiyle birlikte işsizlik artmakta ve büyük kentlerimize de göçler başlamaktadır. Çünkü aynı topraklardan, tütünden elde edilen gelire yakın başka ürünlerin aynı miktarda gelir elde etme imkânı yoktur. Bugün, büyük kentlerimizde baş gösteren asayişsizliğin temelinde yatan olguların bir tanesinin de göç olayları olduğu dikkate alındığında, tütün üretiminin ülkemiz için ne kadar önemli olduğunu da anlatmak mecburiyetindeyiz. Tütün üretiminin kaybolmuş olduğu yerlerde, maalesef, son zamanlarda büyük oranda da işsizlikler almış başını gitmektedir. Tabii, bunların yanında, sigara fabrikalarına da gelinmesi gerekiyor. Özellikle son zamanlarda, sigara fabrikalarının satılmasıyla ilgili çok yoğun mücadeleler verilmiş. Özellikle sigara fabrikası işçileri, bulundukları illerde, beş tane sigara fabrikası satılmıştır. Her türlü mücadeleyi halkla beraber vermişlerdir.

Halk, sigara fabrikalarının satılmasını istememekteydi. Özellikle niye istemiyorlardı? Değerli milletvekilleri, bakınız, Tokat Sigara Fabrikası, yaklaşık olarak 1965 yılında kurulmuş ve de o bölgeye çok büyük oranda ekonomik katkı sağlayan fabrikaların başında gelmektedir. Tokat Sigara Fabrikasına işçiler sahip çıkmak istemişlerdir, Tokat Sigara Fabrikasına esnaflar sahip çıkmak istemişlerdir. Tokat Sigara Fabrikası gibi diğer sigara fabrikalarına o bölgelerin tüm insanları sahip çıkmaya çalışmışlardır. Bakınız, Tokat Sigara Fabrikası, yaklaşık olarak eski paraya göre ayda 6-7 trilyon civarında o bölgeye paranın girmesini sağlamaktaydı. Bu, yaklaşık olarak 70-80 trilyon civarında para yapmaktadır. Yani, o bölgede çalışan, o fabrikada çalışan 1.200 tane işçi yaklaşık olarak 60-70 trilyon civarındaki parayı orada kendileri maaş olarak alırken, o bölgenin esnafına veyahut da Cumhuriyet Meydanı'ndaki simitçisine bile götürüyorlardı. Şimdi, Rekabet Kurulu sigara fabrikalarının özelleştirilmesi noktasında karar verdi ve British Tobacco Anonim Şirketine de bu sigara fabrikalarını sattılar. Tabii, satılmasıyla beraber işçilerin hepsinde büyük telaş başladı, ama esas telaşın olduğu yer neresi biliyor musunuz? İnsanların gönülleri. Şu anda o

fabrikaların bulunduğu şehirlerdeki insanların hepsi “Acaba biz nasıl geçineceğiz?” veyahut da “Bizim durumumuz ne olacak?” şeklinde büyük bir sıkıntı içerisinde, üzüntü içerisinde kalmışlardır. Bakınız, sigara fabrikasının olduğu yerlerin birçoğunda, Tokat da aynı şekildedir, devletimizin başka bir yatırımı yoktur. Oralarda sadece sigara fabrikaları büyük bir yatırım olarak değerlendirilmiş ve yıllardan beri de bu hep bu şekilde değerlendirilmiştir.

Siz Tokat Sigara Fabrikasını kapatıyorsunuz. Yakın bir zamanda işte Turhal Şeker Fabrikası da satılacak ve kapatılacak diye düşünüyorum. Değerli milletvekilleri, kapatılmayı şunun için kullanıyorum: Gerçi, belki, Tekelin buradaki yetkilileri “Kapatılmayacak, oralar devam edecek.” diyor ama bakınız, 1.200 işçiyle çalışan Tokat Sigara Fabrikası, acaba Özelleştirmeye teslim edildikten sonra kaç işçiyle çalışacak? Yaklaşık olarak... Bunların büyük bir çoğunluğu buralardan başka bir yere aktarılacak. Aktarılmasıyla beraber ne olacak? Yaklaşık olarak diyorum, çünkü o fabrikayı alan firmanın, ben 200-250 işçiden veyahut da belki de Türk sigara sanayisinin, Türk tütününün ortadan kaldırılması noktasında da kapatılma durumuyla karşı karşıya kalınacak. O zaman ne yapacağız? Tokat’ımız için söylüyorum: Şu anda işsizlik almış başını gidiyor. Gidin esnafın yanına, esnafımız, sanayi esnafımız olsun veyahut da diğer esnaflar olsun, o bölgeleri geziyoruz siftah yapamadan, yani günlük nafakasını bile temin edemedi dükkanlarını kapatıyorlar. Yani, siz, siftah yapamayan bir esnafla karşı karşıyasınız. Çiftçilerin yanına gidiyorsunuz, çiftçiler şu anda... İşte “taban gübresi” dediğimiz DAP gübresinin fiyatı 80 bin liranın üzerine çıkmış. Çiftçi gübreyi alamıyor, yani gübreyi alıp da tarlasına atamayacak durumdadır. Yani, çiftçisi perişan, esnafı perişan, işçisi perişan, emeklisi perişan ve kart borcuna gark olmuş veyahut da kart ve senetler içerisinde kalmış bir insanlar topluluğuyla karşı karşıyayız. Bu, nereye kadar böyle, bu şekilde gidecek? Yani şunu ifade etmek istiyorum ki: İnşallah, bu sigara fabrikalarının satışları bir yerden geri döner. Gerçi Özelleştirme İdaresi şu an itibarıyla bunu kabul etti, ama inşallah bir yerden döner diye düşünüyorum. Çünkü sigara fabrikalarının olduğu yerdeki tüm insanlar bunu istiyor. Ayrıca, bakınız tütün üretimiyle ilgili konuşuyoruz, bir yıl daha uzatılması, yani sözleşmeli çiftçiliğin bir yıl daha uzatılması noktasında bir kanun teklifiyle karşı karşıyayız. Biz diyoruz ki: Neden bir yıl, niye bir yıl? Beş yıl olsun, on yıl olsun veya devamlı olsun. Çünkü buralardaki, bu topraklardaki, yani kıraç

arazilerdeki başka bir üründen bunu alamıyorsunuz. Siz ürün desenlerini ortaya koyun. Bakın, şu an itibarıyla çiftçilerimize ödenmekte olan destek primlerinde çok büyük oranda düşüş vardır. Şu anda, yani 2008 yılı için ödenecek olan destek primlerinin ciddi oranda düşük olduğu bir ortamda, siz ayrıca, işte çiftçilerin perişanlığının yanında tütün ekmeyin diyorsunuz, sigara fabrikaları kapatılsın diyorsunuz ve değerli milletvekilleri, beraberinde de tütün üreticisini tamamen ortadan kaldırılıyorsunuz. Yaprak tütün işletme müdürlükleri vardır. Yaprak tütün işletme müdürlüklerinin de, değerli milletvekilleri, bu sigara fabrikalarının kapatılmasıyla beraber, kapatılması durumuyla nele karşı karşıya kalacağız, bilmiyoruz. Ben şuradan şunu söylemek istiyorum: Eğer siz, Türk tütününe hizmet etmek istiyorsanız, kıyılmış tütün için ÖTV miktarını düşürün. Bakınız, bu, kilogram başına 75 YTL'dir, bunu düşürün. Bunu düşürdüğünüz zaman, Güneydoğu halkı aile işletmesi şeklinde kıyılmış tütünün ticaretini yapsın, yerinde istihdam sağlansın. Bakınız, şu anda Tütün Fonu alınıyor. Tütün Fonu'nu, gelin, çiftçilere dağıtalım. Yani yaklaşık olarak 500 milyon doların üstündeki ihracatımızı sağlayan bu türünden almış olduğumuz fonları, biz, gelin, üreticiye dağıtalım, üretici birliklerini güçlendirelim. Üretici birliklerini güçlendirdiğimiz zaman, tütün üreticisi daha fazla güçlendirilmiş olacak ve de 500 milyon doların üzerindeki ihracatımızı daha fazla artırmış olacağız. Tamamlıyorum Sayın Başkanım. Boş Tekel depolarını üretici birliklerine verilirken, gerçi, sigara fabrikalarını özelleştirdik ama inşallah özelleştirmenin bir yerinden geçip en azından kendi bölgesindeki insanlara sigara fabrikalarının verilmesini düşünüyorum. Değerli milletvekilleri, söylenecek çok söz var ama sözlerimi burada tamamlıyor, yüce Meclisi en derin saygılarımla selamlıyorum.¹⁸⁴

37. Reşat Doğru, Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarı ve Teklifleri münasebetiyle aldığı sözde, 2022 sayılı Kanun'a göre, altmış beş yaşın üzerindeki insanlarımıza yani kimsesiz, mağdur, fakir olan insanlarımıza maaş verildiğini bu maaşın miktarı yaşlı aylığı olarak 83,14 YTL olduğunu belirtmiştir. Özürlü yakınlarına da aynı şekilde 166,27 YTL miktarında maaş verildiğine değinmiştir. Devamında, "Bu kanunla beraber 4/B ve 4/C'yle ilgili bir çalışma

¹⁸⁴ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23, Cilt 17, Yasama Yılı 2, (3.4.2008), s. 946-947.

yapılamaz mı? Yani devlet memurlarının şu an itibarıyla bir kısmı 4/B’li çalışıyor, bir kısmı 4/C’li çalışıyor. Bu da ilerideki dönemlerde bir karışıklığa sebep olabilir diye düşünüyoruz.” şeklinde sorularını yöneltmiştir.¹⁸⁵

38.Reşat Doğru, Turizmi Teşvik Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı münasebetiyle söz alarak tarihî eser kalıntıları üzerine yerleştirilmiş bulunan Tokat ili Sulusaray ilçesi özelinde şu hususa değinmiştir. Tarihî eserlerden dolayı sit alanı olarak da geçen bu sahada buradaki insanların evlerine tamir yapamadıklarından bahsetmiştir. Ayrıca, Erbaa-Horoztepe mevkinde de aynı şekilde bir durumun yaşandığını ve buralarla ilgili bir çalışmanın yapılıp yapılmadığı sorusunu yöneltmiştir.¹⁸⁶

39.Reşat Doğru, Bazı Yatırım ve Hizmetlerin Yap-İşlet-Devret Modeli Çerçevesinde Yapıtılması Hakkında Kanun ile Devlet Su İşleri Umum Müdürlüğü Teşkilat ve Vazifeleri Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı münasebetiyle aldığı sözde ise Tokat’ın Zile-Alaca yolunun inşasının uzun yıllardan beri bitirilemediğini, aynı şekilde Tokat-Niksar arasındaki yolda da benzer sıkıntıların yaşandığını ifade etmiştir: “Yap -işlet-devret modeli ile yapılacak Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğüne müracaat eden ne miktarda, kaç proje vardır? İkinci soru: Tokat ili Erbaa ilçesi Karayaka ikinci ve üçüncü kademe pompaj sulama projesi ne zaman bitirilecektir? Tokat’ın Zile ilçe merkezi, Saraç ve Dereboğazı Deresi ıslahı ile ilgili çalışmalar ne zaman tamamlanacaktır? Tokat Niksar Çanakçı Deresi ıslahı ne zaman tamamlanacaktır? Teşekkür ederim... Orası da yıllardan beri her türlü programa giriyor ama bir türlü bitirilemiyor. Bunlarla ilgili neler söylemek istersiniz? Teşekkür ederim.”¹⁸⁷

40.Reşat Doğru, İş Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarı ve teklifleri münasebetiyle aldığı sözde 224 sıra sayılı Tasarının 4’üncü maddesinin 3’üncü fıkrası ile ilgili vermiş olduğumuz önerge üzerinde söz almıştır: Hekimler şu anda hastanelerden ayrılıp özel sağlık kuruluşlarında çalışma mücadelesi vermeye çalışıp yani bir nebze olsun geçinme mücadelesi veriyorlar. Bakınız, Tokat ilinde bugün, Zile’sinde, Erbaa’sında, Reşadiye’sinde, Niksar’ında, devlet hastanelerinde hekimin kalmadığını, hatta bazı branşlarda tamamen boş olduğunu

¹⁸⁵ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23,Cilt 17, Yasama Yılı 2,(27.3.2008), s.383.

¹⁸⁶ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23,Cilt 20, Yasama Yılı 2,(7.5.2008), s.257.

¹⁸⁷ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23,Cilt 20, Yasama Yılı 2,(8.5.2008), s.424, 442-443.

görüyoruz. Bu, insanlara hizmetin noktasında yani sağlık noktasında çok büyük, ciddi sıkıntıları da beraberinde getirmektedir. Tabii, işçi sağlığı, iş güvenliği görüşülürken bununla beraber sağlık personelinin sorunlarını da herhalde en yakın bir zamanda gündeme getirir ve yüce Meclisimizde de tartışırız diye düşünüyorum. Sayın milletvekilleri, işçi sağlığı ve iş güvenliği konularını çok yönlü değerlendirmeliyiz. İş yeri sağlık ve güvenlik birimlerinde görevlendirilecek iş yeri hekimleri, iş güvenliği uzmanları ve diğer personelin çalışma şartları ve haklarının tespitinde kamu çalışanları sendikalarının da görüşleri alınmalıdır diye düşünülüyor. Bu maddede, Sağlık Bakanlığı, Türk Tabipler Birliği ve Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliğinin görüşlerinin alınacağı yazılmıştır. Ancak, sağlık çalışanlarının da bir sendikası vardır ve haklarını savunan bir sendikaları vardır. Ayrıca, hekim dışında, diğer çalışan insanların haklarının da reel bir şekilde korunması düşünüldüğü zaman, yani bu noktada da özellikle sendikaların da bu karar verici ortamda veyahut da bu madde içerisinde yer almasını uygun görüyoruz. İşçi hakları olarak ayrıca, 50 ve üzeri işçi çalıştıran iş yerlerine hekim istihdamı mecburiyeti konması çok gerekli olan bir durumdur. Çünkü iş hekimleri bu noktada daha önce kazanmış oldukları haklarını kaybederken aynı zamanda da bu insanlara ve işçilerimize verilen bir değer de sonucu olmalıdır. Yani, biz 50 ve üzerinde işçi çalıştıran iş yerlerinin hepsine daha önceki ortamlarda iş yeri hekimi istihdam ettiriyorduk. İş yeri hekimleri, bir noktada, biraz da farklı ücret almaları noktasında, geçim standartlarının yükseltilmesi noktasında da bu görevi almış durumdaydılar. Biz, işte bu noktada hizmet alımlarını beraberinde getirirken ayrıca tabii buralardaki istihdamı da beraberinde kesmiş oluyoruz. Değerli milletvekilleri, son yıllarda dünyanın her tarafında insan sağlığına önem verildiği ortamda bu düzenlemenin yapılmış olmasının uygun olmadığı kanaatindeyiz. Biz bunu kaldırıyor ve hizmet alanında bir noktada küçültüyoruz. İşçi sağlığının korunmasında herkese görev düşmektedir.

Beslenme düzeninin iyileştirilmesi, fiziki koşulların iyileştirilmesi ve riskli bölgelerin iyice denetlenmesi, rutin muayene yapılması artık dünyanın her tarafında uygulanmaktadır. Bugün birçok sektörde, özellikle tekstil sektörü gibi birçok sektörde akciğer hastalıkları başta olmak üzere meslek hastalıklarıyla karşı karşıyayız ve bazı noktalarda meslek hastalıklarının kanser riskini beraberinde getirmiş olduğu da unutulmamalıdır. Bu durum küçümsenmeyecek şekilde birçok iş kolunda

görülmektedir. Bu manada bu durumu da göz ardı etmemek durumundayız. Bundan dolayı iş yeri hekim ve personeline de çok önemli görevler düşmektedir. Bu önergemizin amacı da işçi sağlığı ve çalışanların haklarının daha iyi korunmasıdır ve bu noktada daha iyi hizmet yapılmalıdır. Bu önergeme desteğinizi bekliyor, yüce Meclisi en derin saygılarımla selamlıyorum.¹⁸⁸

41.Reşat Doğru, Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Kanununda ve Yükseköğretim Kurumları Öğretim Elemanlarının Kadroları Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Genel Kadro ve Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararnameye Ekli Cetvellerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarı ve teklifleri münasebetiyle söz alarak, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesinin Mimarlık Mühendislik Fakültesi ve Güzel Sanatlar Fakültesinin kurulmasıyla ilgili halkın beklenti içerisinde olduğunu, ikinci soru olarak, üniversitelerimizin Bologna süreci içerisinde 2007'yle ilgili son durumunun nasıl şekillendiği sorularını yöneltmiştir.¹⁸⁹

42.Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanunda ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısı münasebetiyle söz alan Reşat Doğru, Türkiye’de, o yıllarda, uyuşturucu başta olmak üzere madde bağımlılığı günden güne artmakta olduğunu ve bu durumun büyük bir toplumsal sorun olarak dikkat çektiğini ifade etmiştir. Bu meseleye çözüm olmak üzere futbol, voleybol, basketbol başta olmak üzere, profesyonel kulüplerin bütçelerinin ve sporcuların transfer paralarının bir kısmının bu sorunla ilgili mücadelede kullanılmasını önermiştir.¹⁹⁰

43.Reşat Doğru, Türkiye Radyo ve Televizyon Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı münasebetiyle aldığı sözde TRT’de sabah haberleri programlarında gazete başlıklarında her zaman aynı gazetelerle başlanıp devam edildiğini ifade etmiştir. Ortadoğu gazetesi gibi büyük kitleler tarafından okunan gazetelere hiç yer verilmediğini söylerken gazete haberleri okunurken hangi kıstaslara göre seçildiğini sormuştur. İkinci sorusunda ise Anayasa’nın 133. maddesi ile TRT’nin özerkliği ve yayınların tarafsızlığı hükme bağlanmışken bazı yayınlarda

¹⁸⁸ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23,Cilt 20, Yasama Yılı 2,(14.5.2008), s.927.

¹⁸⁹ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23,Cilt 21, Yasama Yılı 2,(21.5.2008), s.290.

¹⁹⁰ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23,Cilt 22, Yasama Yılı 2,(4.6.2008), s.311.

iktidar yönünden taraflılık görülmekte olduğunu belirtmiş ve geçmişte taraf yayından dolayı açılmış soruşturmaların olup olmadığı sorusunu yöneltmiştir.¹⁹¹

44. Amasya İline Bağlı Ezinepazar Adlı İlçe Kurulması Hakkında Kanun Teklifi'nin (2/169) doğrudan gündeme alınmasına ilişkin önergesi (4/62) münasebetiyle söz almıştır.¹⁹²

45. Tekstil sektörünün sorunlarına (6/731) ve Niksar Organize Sanayi Bölgesine (6/745) ilişkin sözlü soru önergeleri münasebetiyle Reşat Doğru'nun sözlü soru önergesine Sanayi ve Ticaret Bakanı Mehmet Zafer Çağlayan'ın cevabı özetle şu şekildedir: Sayın Milletvekilim, tekstil, konfeksiyon ve deri sektörü, beraber, bir bütün olarak, yaklaşık iki aydır sektörle beraber çok ciddi, yoğun bir çalışma içindeyiz. Yapmış olduğumuz çalışmayı enine boyuna yaptık, sektörden gelen görüşleri dikkate aldık. Ekonomi Koordinasyon Kurulunda bir kez görüşüldü ve o görüşmeden sonra bizden istenen revizyonları şu anda hazırladık, önümüzdeki hafta bununla ilgili çalışmayı Ekonomi Koordinasyon Kurulunda tekrar gündeme getirerek finallemiş olacağız. Yani, önümüzdeki bir hafta, on gün içinde bu konuyla ilgili çalışma bitirilmiş olacaktır. Evet, organize sanayi bölgeleri konularına gelince; Gerek Aksaray gerek diğer organize sanayi bölgeleri olsun... Tabii, eldeki mevcut imkânlarla, Türkiye'de şu anda biliyorsunuz 251 organize sanayi bölgesi var, bunun 107 adedi bitirilmiş ve diğerlerinin inşaatı devam ettirilmektedir. Eldeki mevcut ödeneği hepsine etkin bir şekilde ve organize sanayi bölgelerinin fiziki alanlarının gerçekleşmesine paralel olarak en etkin şekilde kullanmaya çalışıyoruz. Ama bunun yanı sıra, özellikle Aksaray'la ilgili sormuş olduğunuz soruyu ben geneliyle ilgili cevaplayarak söylemek istiyorum. Birkaç ay öncesinde DPT nezdinde girişimde bulunduk, mevcut ödeneğimizin yetmeyeceğini ve yeni ilave ödenek talep ettiğimizi ifade ettik. İlave ödenek almış olduğumuz her bir rakamı, yine, titizlikle, geçmiş dönemlerde yapıldığı gibi, organize sanayi bölgelerimize hak ettiği oranda, eşit oranda dağıtıp ve bu tür desteğimizi yapmaya devam edeceğiz.¹⁹³

46. İl Özel İdarelerine ve Belediyelere Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi Hakkında Kanun Teklifi münasebetiyle söz alan Reşat Doğru, İçişleri Bakanlığına

¹⁹¹ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23, Cilt 22, Yasama Yılı 2, (5.6.2008), s.460.

¹⁹² TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23, Cilt 23, Yasama Yılı 2, (17.6.2008), s.58.

¹⁹³ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23, Cilt 23, Yasama Yılı 2, (17.6.2008), s.84.

sorulmak üzere iki soru önergesi vermiştir. Özellikle İç Anadolu Bölgesi'ndeki kaymakam ve valilerin önlerine gelen sorunlarla ilgilidir. İlki, yaz ayları olmasına rağmen, ülkemizin birçok yerinde olduğu gibi Tokat ilinde Erbaa, Niksar, Zile, Reşadiye olmak üzere köy ve belde yollarındaki büyük kasisler ve çukurlara ilişkindir. Buralarda tamir yapılması için il özel idarelerine herhangi bir kaynak aktarımı olup olmadığı sorulmuştur. İkinci soru ise, özellikle “ülkemizin çeşitli yerlerinde olduğu gibi Tokat ilinin Erbaa ilçesinde sulama birliklerine elektrik borcundan dolayı su verilememektedir. Su verilemediği için de topraklar susuz kalmış ve toprak yanma durumuyla karşı karşıya kalmıştır. Valilerimize özellikle iletilen bu sorunlarla ilgili Hükümet olarak herhangi bir şey yapmayı düşünüyor musunuz?” şeklindedir.¹⁹⁴

47. Avrupa Yatırım Bankasının Türkiye’de Temsilcilikler Açmasına Dair Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Avrupa Yatırım Bankası Arasındaki Anlaşmanın Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı münasebetiyle sözlü soru önergesinde memur, emekliler ve çiftçilerin durumlarına yönelik yüzde 2 artışın yetersizliği üzerinde durmuştur: “Yaşlı insanlara verilen paralar 165 milyon lira civarındadır. 165 YTL ile bu insanlar nasıl geçineceklerdir? Bu noktalarda da herhangi bir iyileştirme yapılacak mıdır? Bir diğer konu: Çiftçilerimiz şu anda, hele özellikle elektrik borçlarını ödeyemiyorlar, mazot fiyatlarından dolayı mazot alamıyorlar, beraberinde özellikle tarlalarına gübre ve ilaç dâhil herhangi bir şey atmakta zorlanıyorlar. Çiftçilerimize herhangi bir iyileştirme düşünüyor musunuz?”¹⁹⁵

48. Reşat Doğru, Tapu Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı münasebetiyle de sözlü soru önergesi vermiştir.¹⁹⁶

49. Reşat Doğru, Ağaçlandırma ve Erozyonla Mücadele Kurumu Kanun Teklifi'nin (2/154) İç Tüzük'ün 37'nci maddesine göre doğrudan gündeme alınmasına ilişkin önergesi (4/74) münasebetiyle sözlü önergesinde ülkemizin temel sorunlarından olan ağaçlandırma meselesi üzerinde durmuştur: Beşikten mezara kadar hayatımızda önemli bir yeri olan ormanlarımız, bizlerin yanında, yaban ve doğal hayatın barınağı olması, biyolojik çeşitliliğin korunması ve sürdürülmesi açısından da ülkelerin

¹⁹⁴ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23, Cilt 23, Yasama Yılı 2, (25.6.2008), s.720.

¹⁹⁵ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23, Cilt 24, Yasama Yılı 2, (2.7.2008), s.90.

¹⁹⁶ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23, Cilt 24, Yasama Yılı 2, (3.7.2008), s.203.

vazgeçilmez hazineleridir. Ülkemiz ormanları çeşitli tıbbi, aromatik, endüstriyel ve süs bitkileri ile çok sayıda hayvan türlerine sahiptir. Ülkemiz ormanları küresel öneme sahip değerli biyoçeşitlilik kaynakları içermektedir. Bunlardan köknar, ladin, sedir, ardıç ve sığlanın gen merkezi ülkemizdir. Bir başka deyişle bu ağaç türleri yeryüzüne ülkemizden yayılmışlardır. Tarihte savaşlarda filleri içerisinde saklayacak kadar, yüzde 72'si ormanlarla kaplı olduğu anlatılan Anadolu, maalesef bugün yeşile hasret durumdadır. Ortak değerlerimiz olan ormanlarımız, bizim geçmişten devraldığımız ve gelecek nesillere genişleterek devretmek zorunda olduğumuz mirastır. Günümüzde kendisini şiddetle hissettiren küresel iklim değişiklikleri ve buna bağlı olarak oluşan sıcaklık artışlarının sebepleri arasında orman alanlarının azalmasının önemli bir ağırlığı vardır. Bu nedenle, yaşanabilir çevre için büyük karbon deposu olan ormanların korunması ve geliştirilmesi büyük önem taşımaktadır.¹⁹⁷

50. Elektrik Piyasası Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı münasebetiyle sözlü önergesinde Reşat Doğru, iki soru üzerinde durmuştur: Birincisi: Elektrik enerjisi üretmek amacıyla TKİ Genel Müdürlüğünün önemli kömür rezervi içeren sahaları özel sektöre devredilmiştir. Devredilen bu sahalardan, aradan geçen iki yıl içerisinde elektrik üretimine başlayan var mıdır? Başlamamışsa sebepler nelerdir? İkincisi: Tarımda kullanılan elektrik enerjisiyle ilgili olarak sulama birliklerinin çok büyük oranda borçları vardır. Sulama birlikleri senet vererek su pompalarının elektriğini açmışlardır. Sulama birliklerinin ve vatandaşların, bilhassa köylü vatandaşların elektrik borçlarıyla ilgili bir iyileştirme yapılacak mıdır veyahut da borçları silinecek midir?¹⁹⁸

51.Reşat Doğru, 26 Şubat 1992 Tarihinde Ermeniler Tarafından Azerbaycan'ın Hocalı Kentinde Gerçekleştirilen Katliamın “Soykırım” Olarak Tanınması, 26 Şubatın “Hocalı Soykırımını Anma Günü” Olarak Kabul Edilmesine İlişkin Kanun Teklifi'nin (2/148) doğrudan gündeme alınmasına ilişkin önergesi (4/84) münasebetiyle söz almış ve önem arz eden tarihi gerçekliklere işaret etmiştir:26 Şubat 1992 tarihinde Ermeniler tarafından Azerbaycan'ın Hocalı kentinde gerçekleştirilen katliamın, facianın tanınması, 26 Şubatın “Hocalı Katliamını Anma Günü” olarak kabul edilmesine ilişkin kanun teklifimizin gündeme alınması için söz almış

¹⁹⁷ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23,Cilt 24, Yasama Yılı 2,(8.7.2008), s.312.

¹⁹⁸ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23,Cilt 24, Yasama Yılı 2,(8.7.2008), s.338.

bulunuyorum. Sayın milletvekilleri, günümüzde özgürlük, insan hakları, demokrasi insanlığın ihtiyaç duyduğu temel özlemlerdir. Bu özlemlerin karşıtı olan terör, işkence, katliam, soykırım ve benzeri faaliyetler ise yüz kızartıcı insanlık suçlarıdır. İşte bu manada, 27 Temmuz günü hunharca İstanbul Güngören’de terör örgütlerince yapılan katliamı şiddetle kınıyorum. Ölen insanlarımıza Allah’tan rahmet, ailelerine ve milletimize başsağlığı diliyorum. Ayrıca, yaralanan tüm vatandaşlarımıza da acil şifalar diliyorum. İnsanlık tarihinde ne yazık ki yüz kızartıcı bu suçların sayfası az da değildir. İşte, bunlardan bir tanesi de 26 Şubat 1992 günüdür. Bu gün, Türk dünyası ve Azerbaycan için çok acılı bir gündür. 26 Şubat 1992 tarihinde, Ermenilerin, Rusların desteğiyle beraber Azerbaycan’ın Hocalı kentine büyük bir saldırı gerçekleştirmiş olduğu ve sivil halka da büyük bir noktada katliam yapmış olduğu görülür. Bu katliamda, öyle enteresandır ki, o gün, çocuklar, kadınlar, yaşlı insanlar yani soyuyla ilgili tüm insanların katledilmiş olduğunu, öldürülmüş olduğunu görürsünüz. Yaklaşık olarak 613 tane Azeri Türkü orada katledilmiştir. Bu katledilen insanların 83 tanesi çocuk, 106 tanesi de kadındır ve bu insanlar, ne yazık ki işkence yapılarak öldürülmüştür. Değerli milletvekilleri, bugün Azerbaycan’ın topraklarının üçte biri maalesef işgal altındadır. Bu topraklar içerisinde, Karabağ, Susa, Hankendi gibi kentler neredeyse tamamen Türklerden arındırılmış durumdadır. Bu, esas, öz toprakların sahipleri olan Azerbaycan Türkleri ise maalesef bu topraklardan sürülmüş ve Azerbaycan’ın çeşitli yerlerinde çok zor şartlar altında yaşamaktadırlar. Yaklaşık olarak 1 milyon Azerbaycan Türkü için onlara “kaçkın” deniyor. Bu kaçkın, garip insanlar, maalesef çok zor şartlar altında, Bakü’nün reyonlarında veyahut da Azerbaycan’ın diğer topraklarında, çok ama çok ağır şartlar içerisinde yaşamaktadır. Bir Türk olarak o insanlara sahip çıkmak mecburiyetindeyiz. Onların dertlerini kendimizde dert edinmek, onlara, Kızılây dâhil, ne yapılması gerekiyorsa, dün nasıl yardım etmişsek bugün de yardım etmek durumundayız. Çünkü onların şu andaki ıstırapları ve çileleri dün olduğu gibi bugün de devam etmektedir. Bundan dolayı da özellikle Azerbaycan ve Ermenistan arasındaki ilişkilerde bu konu çok ciddi manada gündem içerisinde olmalıdır. Yani, Ermenilerin, işgal etmiş oldukları Karabağ’dan, Azerbaycan’ın topraklarından çekilmesi gerekir. Çekilmediği zaman da siz, Ermenistan’la ilişkileri geliştiremezsiniz. Dolayısıyla da özellikle Hükümet yetkililerine ve tüm insanlığa bu konuda seslenmek istiyorum: “İnsan haklarına değer

veriyoruz.” diyoruz. İnsan haklarına dünyanın her tarafında değer veriliyor ama konu Türk milleti olduğu zaman, Türk insanı olduğu zaman acaba nasıl değer verilmiş olduğunun da bir göstergesidir. Özellikle Güngören’de, işte, masum insanlar öldürülmüştür. Güngören’deki insanlara yapılan saldırıyı şiddetle kınarken dünyanın çok çeşitli noktada da çok farklı bir şekilde tepki göstermesini bekliyoruz. Ama ne yazık ki cılız bir tepkiyle de karşı karşıya olduğumuzu da unutmamamız gerekir. Birinci Dünya Harbi’nden sonra Anadolu Türklerine karşı yapılan saldırılar, katliamlar konu Türkler olunca unutulmaktadır. Ama soykırım masalıyla da dünya yanıltılmaya da çalışılmıştır. İşte artık Türk insanının uyanmasının veyahut da uyandırılmasının zamanı gelmiş değil midir? Bakınız, Türk Tarih Kurumu Başkanı Profesör Doktor Yusuf Halaçoğlu, geçenlerde görevinden alınmıştır. Yusuf Halaçoğlu’nun ben neden görevden alınmış olduğunu veyahut da onun görevden alınma sebebinin ne olduğunu anlamış değilim. Ermenilerle ilgili, işte “Arşivler açılsın.” deniyor, “Arşivler açılsın.” denmiştir. Hakikaten “Türkiye’deki arşivler açılsın, Ermenistan’daki açılsın veya beraberinde, işte, Rusya’da, Almanya’da, o zamanda müdahil olan kimler varsa o devletlerin hepsinin arşivlerinin açılmasıyla gerçek bulunsun.” denmiştir. Ama ne yazık ki Yusuf Halaçoğlu Hocamız, küstürülerek, tatildeyken, hiçbir haberi olmadan görevinden alınmıştır. Kamuoyunun da bu görevden alınmayı da yakinen takip etmekte olduğunu ve beraberinde de bu soruya cevap verilmesi gerektiğini düşündüğünü de ifade etmek istiyorum. Konu mesela ABD’deki İkiz Kuleler olunca, ABD dünyanın her tarafını yakıyor yıkıyor. Afganistan’ı, Irak’ı yakıp yıkıyor ve beraberinde de, bakınız, şu anda Irak’ta 1 milyonun üzerinde insan öldürülmüştür. Öldürülenler içerisinde Türkmen kardeşlerimiz vardır ve ancak, değerli kardeşlerim, onlara gösterilen tepki, işte, beraberinde de her tarafta insanlığa gösterilmesi gerekir. Biz de bu kanun teklifimizle bunu ifade etmeye çalıştık. Hocalı’da bir insanlık suçu işlenmiştir. Hocaali de insanlar, kadınlar, çocuklar hiçbir suçları olmamasına rağmen katledilmiştir. O katledilen günün dünya tarafından anlatılması, anlaşılması ve ezilen insanların, bu noktada, o gün dolayısıyla da haklı olduklarını dünyanın her tarafına anlatması gerekir. Ben bu noktada yüce Meclisten destek bekliyorum. Bu kanun teklifimizin esas verilme amacı da zaten bu katliamın göz önüne getirilmesi ve Azerbaycanlı kardeşlerimizin yanında olduğumuzun gösterilmesidir. Azerbaycan Türk’üne sahip

çıkma mecburiyetindeyiz. Dünya Türklüğü Azerbaycan Türkü'ne sahip çıkılmayı bekliyor. Yani siz Kıbrıs Türkü'ne, Azerbaycan Türkü'ne, Özbek Türkü'ne, Kazak Türkü'ne sahip çıkmazsanız o zaman milletinizin hiçbir değerine sahip çıkmamış olursunuz diyor, yüce Meclisi saygılarımla selamlıyorum.¹⁹⁹

52.Reşat Doğru, Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi münasebetiyle söz almış olduğu sözde, trafik kazalarının önlenmesi konusunda "...sürücülerin alkol muayenesi yanında, son zamanlarda ülkemizde madde kullanımıyla ilgili çok ciddi birtakım gelişmeler olduğu da düşünülürse, acaba kontroller esnasında madde bağımlılığıyla ilgili bir kontrol yapılabilir mi? İkincisi: Verilen ehliyetlerde, yani yeni ehliyetlerde psikolojik muayene yanında, kan ve idrar olmak üzere, madde bağımlılığıyla ilgili testler yapılabilir mi? Diğer bir sorum: Trafikte devamlı suç işleyen insanların tekrar hastaneye alınması konusunda birçok ülkede bunlar yapılmaktadır, ülkemizde de böyle bir uygulamaya geçilebilir mi?" sorularını yöneltmiştir.²⁰⁰

53.Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu Kurulması Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı münasebetiyle sözlü önergesinde Reşat Doğru, bilimsel ve teknolojik araştırma ve gelişmenin etkin bir şekilde yürütülmesi ve koordinasyonu için bilim, teknoloji ve iletişim bakanlığı kurulması yönünde bir çalışma yapılabilir mi? şeklinde soru yöneltmiştir.²⁰¹

54. 2009 Yılında İstanbul Şehrinde Yapılacak Beşinci Dünya Su Forumunun Organizasyonu ile Katma Değer Vergisi Kanununa Bir Geçici Madde Eklenmesine Dair Kanun Teklifi münasebetiyle verdiği soru önergesinde ülkemiz su kaynaklarının değerlendirilmesiyle ilgili yapılan bu kanun forumunun teklifinin olumlu olduğu düşüncesini belirtmiş ve Tokat ili özelinde şu önemli su meselesine de dikkat çekmiştir: "Tokat ili Niksar-Erbaa bölgesinde Erbaa HES Projesi adı altında Kelkit Irmağı üzerinde hidroelektrik santrali kurulmasına karar verilmiştir. Ancak bu HES Projesi kanalları Erbaa ve Niksar ilçe sınırları içerisinde geçerken çok büyük miktarda verimli araziye ortadan kaldırmaktadır. Çiftçilerimiz son yıllarda ürettikleri ürünleri satamıyor ve çok zor durumda bulunuyorlar. Çiftçi perişandır. Çiftçi, üretimini yapamaz, ürettiğini satamazken bir de toprakları elinden alınmaktadır. Bu

¹⁹⁹ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23,Cilt 26, Yasama Yılı 2,(29.7.2008), s. 169-171.

²⁰⁰ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23,Cilt 26, Yasama Yılı 2,(30.7.2008), s.336.

²⁰¹ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23,Cilt 26, Yasama Yılı 2,(31.7.2008), s.457.

projenin bu bölgeye faydasından çok zararı olacağı görülmektedir. Bu konuda bu projeyi halkın menfaatleri doğrultusunda tekrar değerlendirip kaldırmayı düşünüyor musunuz?”²⁰²

55.Reşat Doğru, Coğrafi İşaretlerin Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı münasebetiyle verdiği önergede de Tokat Kazova, Kelkit, Artova ovalarında domates, soğan gibi ürünlerin tarlada kaldığına ve para etmediğine değinmiştir: “Gübre, ilaç, mazot fiyatları çok yükselmiş ve şu anda çiftçi üretimle ilgili borç batağına batmıştır. Bu kanunla, ülkemizde üretilen ürünlere coğrafi işaretler konulacaktır ancak üretim yapacak çiftçi kalmamıştır. Bu kanunla beraber çiftçiyi rahatlatacak, borçlarını ödetecek kanunlar yapamaz mıyız? Su anda çiftçiye üretim için gübre, ilaç, tohumluk veren esnaf, çiftçinin kendine ödeme yapamamasından dolayı çok zor durumdadır. Esnafı ilgili bir iyileştirme düşünüyor musunuz?”²⁰³

2.3. 24. Dönem TBMM’nde Aldığı Görevler ve Çalışmaları

24. Dönem TBMM (28.06.2011-23.04.2015) Genel Kurul Tutanaklarına göre 249 defa gerek iç gerek dış siyasete ilişkin kürsüde konuşma yapmıştır. Bu sürece dair değerlendirmesinde Doğru, “Bu çalışmalarımız 2015 seçimlerine kadar devam etti. 2015 genel seçimlerine Tokat Milletvekili adayı olarak girdim. Seçimi kazandık. TBMM’ye tekrar geri dönmüştüm. Bu sefer gelişimiz de iktidar değil, muhalefet olmuştuk. Muhalefet milletvekili olmak çok zor oluyor. Çalışmalarınız ve yaptırımlarınız çok kısıtlı kalıyor. Ben de geçmişten aldığım tecrübelerle yoğun bir çalışma içerisinde oldum. Muhalefet olunca TBMM kürsüsüne çıkmak konuşmak daha kolay oluyor. Tokat ilinin ve ülkemizin bütün meselelerini soru ve araştırma önergeleri ile gündeme taşıdım. Hemen hemen her hafta meclis kürsüsüne çıkmayı ve konuşmayı yaptım. Mecliste o dönem, en çok soru önergesi veren milletvekilleri arasındaydım. Birçok sayıda kanun teklifi de hazırlayıp meclis gündemine taşımıştım.” demiştir. Bunlardan 3’ü yazılı soruya çevrilen sözlü soru önergesi, bir adet sözlü soru önergesine verilen cevap olup, 38 tanesi bizzat kürsüde yapılan konuşmalardır. Ayrıca 208 defa da gündem dışı söz almıştır. Aşağıda bu kendisinin tespit edebildiğimiz çalışmalarına yer vermeye çalışılmıştır.

²⁰² TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23,Cilt 26, Yasama Yılı 2,(31.7.2008), s.498.

²⁰³ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 23,Cilt 29, Yasama Yılı 3,(15.9.2008), s.407.

2.3.1. Soru Önergesi

1) Reşat Doğru, Kelkit'te doğalgaz boru hattı ve hidroelektrik santral çalışmaları olup olmadığına ilişkin sorularına doğalgaz boru hattında, Kelkit vadisini de (Erzincan Suşehri, Reşadiye, Niksar, Erbaa, Taşova Amasya güzergâhını) kapsayacak şekilde bir çalışmanın ve debisi yüksek olan Yeşilirmak'ın Kelkit kolu üzerinde hidroelektrik santralleri kurulması yönünde Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığını çalışması olup olmadığı sorulmuştur. Bu sorulara ise Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Mustafa Cumhur Ersümer özetle şu yanıtları vermiştir: İlk soruya bakanlık yanıtında Tokat İli, Doğu Anadolu Doğal Gaz Ana İletim Hattı Projesi kapsamında gaz verilmesi öngörülen illerimiz arasında yer almakla birlikte, teknik açıdan bu ilimize gazın götürülmesi için iki alternatif bulunmaktadır şeklinde yanıt vermiştir. Bunlardan biri, Doğu Anadolu Doğal Gaz Ana İletim Hattından (Şarkışla'nın yaklaşık 30 km. doğusundan) bir branşman alınarak yaklaşık 110 km.'lik bağlantı hattı ile diğer alternatif ise, Samsun-Ankara Doğal Gaz İletim Hattından bir branşman alınması, Amasya üzerinden ve Turhal ve Zile ilçeleri arasından geçerek, Tokat İline doğal gaz arzının sağlanmasıdır. Söz konusu iletim hatlarının tamamlanmasını müteakiben, en uygun olan hattın çekilecek bir branşman hattı ile Tokat Şehrine doğal gaz arzı mümkün olabilecektir. İkinci soruya ise özetle şu yanıt verilmiştir: Yeşilirmak'ın kolu olan Kelkit Çayı üzerinde yer alan enerji projeleri:

1. Suşehri Projesi Gölova Barajı: 1990 yılında 10 808 ha sahayı sulamak üzere açılmış olan Gölova Barajının müteakibinde 1 tanesi etek santral olmak üzere toplam 4 adet santralin planlama çalışmaları 1994 yılında bitirilmiştir. Toplam gücü 11,42 MW olan ve YİD kapsamında sözleşme görüşmelerine başlanarak DPT görüşü beklenen bu santrallerle yılda toplam 59,26 GWh elektrik enerjisi üretilmesi planlanmıştır. Söz konusu santrallerin kurulu güçleri sırasıyla 1,4,3,3 MW olup, Gölova HES ile yılda 3.28, Konak HES ile 19.25, Beypınar HES ile 18.39, Altıntepe HES ile de 18.34 GWh enerji üretilecektir.

2. Kelkit - Karataş Projesi Kılıçkaya Barajı ve HES : 103 m yüksekliğinde bir baraj ve 124 MW kurulu güçte yılda 332 GWh elektrik enerjisi üreten bir santraldan oluşan bu proje 1990 yılında işletmeye açılmıştır. 3. Kelkit - Karataş Projesi Çamlığöze Barajı ve HES : 1988 yılında inşaatına başlanmış olan 32 m yüksekliğinde bir baraj ve 33 MW kurulu gücünde yılda 102 GWh elektrik enerjisi

üretecek bir santralden oluşan bu projenin elektromekanik teçhizatının montaj çalışmaları sürdürülmektedir.

4. Aşağı Kelkit Projesi: Master plan çalışmaları 1990 yılında bitirilen Aşağı Kelkit Projesi, kurulu güçleri sırasıyla 51,72,63,39,75 MW olan Koyulhisar, Reşadiye, Akıncı, Niksar ve Erbaa nehir santrallerinden oluşmaktadır. Yılda toplam 1845 GWh elektrik enerjisi üretecek olan ve YİD kapsamında bulunan 5 adet HES'den Erbaa HES'in planlama çalışmaları Bakanlığım DSİ Genel Müdürlüğüne henüz bitirilmiştir. Koyulhisar HES ile yılda 311, Reşadiye HES ile 444, Alemci HES ile 391, Niksar HES'le 234, ve Ertka HES ile de 465 GWh elektrik enerjisi üretilebilecektir. Ayrıca Bakanlığım E.İ.E.İ. Genel Müdürlüğü ile Enerji İşleri Genel Müdürlüğü'nün Yeşilirmak Havzasında yer alan hidroelektrik santrallerin (işletme, inşa ve proje aşamasında) listesi ekte sunulmuştur.²⁰⁴

2) Tokat Milletvekili Reşat Doğru, öğretmen atamalarındaki bazı uygulamalara ilişkin sorusu ve Millî Eğitim Bakanı Metin Bostancıoğlu cevabında (7/560); sözlü olarak öğretmen atama yönetmeliğinin 17. maddesi hükmü uyarınca; “Birinci grup hizmetindeki görevi tamamlayanlardan bu grup hizmetindeki son iki yılını, üçüncü sınıf il ve ilçelerde geçirenler, ikinci grup hizmetinin ikinci ve üçüncü sınıf il ve ilçesine atanabilirler.” demiştir.²⁰⁵

3) Tokat Milletvekili Reşat Doğru'nun, ülke genelindeki tutuklu ve hükümlü sayısına ilişkin sorusuna Adalet Bakanı Bekir Bozdağ (7/48308) bakanlığın kayıtlarının incelenmesinden 1 Eylül 2014 tarihi itibarıyla ceza infaz kurumunda; 21.114 tutuklu, 130.392 hükümlü olmak üzere toplam 151.506 kişinin bulunduğu bilgisini vermiştir.²⁰⁶

4) Tokat Milletvekili Reşat Doğru ve 20 milletvekilinin, okullarda uyuşturucu kullanma ve madde bağımlılığı konusunun araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesinde (10/1210) Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına hitaben, “Uyuşturucu kullanma yaşının 11 yaşına yani ilköğretim çocuklarına kadar yaygınlaştığı araştırmalarda ortaya konmuştur. Buna rağmen 2003 yılından itibaren okullarımızda bu konuda çalışma yapılmamaktadır. Okullarımızda uyuşturucu

²⁰⁴ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 24, Yasama Yılı 2,(30. 5. 2000), s. 707-708.

²⁰⁵ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 24, Yasama Yılı 4,(26.2. 2012), s. 77.

²⁰⁶ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 24, Yasama Yılı 4,(29 .3. 2012), s. 1084.

kullanma ve madde bağımlılığı durumunun tespit, varsa alınması gereken tedbirlerin belirlenmesi amacıyla Anayasa'nın 98'inci, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 104 ve 105'inci maddeleri gereğince Meclis araştırması açılmasını arz ve teklif ederiz.” ifadelerine yer vermiştir. Bu teklife ilişkin gerekçede ise gerekçesinde özetle şu önemli ayrıntılara yer vermiştir:

Dünyada olduğu, ülkemizde de önümüzdeki yıllarda en önemli sorunların başında madde kullanımı ve bağımlılığı olacaktır. Madde kullanımı ve bağımlılığı yalnızca bireyi değil onun ailesini, yakın çevresini ve toplumu da psikolojik, sosyolojik, ekonomik ve sağlık sorunlarına yol açarak ağır bir biçimde etkileyen bir olgudur. Toplumun, yapısını zedeleyen, insanların amaçlarını ve umutlarını yok eden bu maddeleri, en çok, gençler kullanıyor. Bunu incelediğimizde, yoğunluğun, 15-25 yaş arasında olduğunu görmekteyiz.

Uyuşturucu kullanma ve madde bağımlılığı yaşının sürekli olarak aşağıya doğru düşmesi, genç bir nüfusa sahip olan ülkemiz açısından önemlidir. Yapılan araştırmalar, ülkemizde, uyuşturucu kullanımının 11 yaşa yani ilköğretim çocuklarına kadar yaygınlaşmış olduğunu göstermektedir. Yine, araştırmalar göstermiştir ki, gençlerin uyuşturucu kullanmaya başlamaları ile bu durumdan, ailelerinin haberdar olmaları arasında belli bir süre söz konusudur. 2008 yılında, Türk Psikoloji Derneği tarafından, ülkemizde yapılan madde kullanımı ve profili araştırmasında, 15-24 yaş grubunda 7.681 kişide yapılan incelemede; yüzde 27,4'ü ilk defa 14 yaşında başlamak üzere düzenli sigara kullandığını, yüzde 9,2'si ilk defa 17 yaşında olmak üzere alkol kullandığını, yüzde 2,9'u da arkadaşlarından en az birinin madde kullandığını ifade etmişlerdir. Ayrıca Ankara'da 7 farklı lisede yapılan araştırmada ise lise öğrencileri arasında yüzde 13,2 sigara, yüzde 23,5 alkol, yüzde 2,3 hayatta en az 1 kere madde kullandığını ifade etmişlerdir. Bu büyük tehlide rağmen, okullarımızda yaklaşık dokuz yıldır uyuşturucu ve madde kullanımı konusunda araştırma yapılmamaktadır. Avrupa da uygulanan ve ülkemizde uygulanması istenen ESPAD (Avrupa Gençlerde Madde Kullanımı Değerlendirme Projesi) 2003 yılından itibaren Millî Eğitim Bakanlığı izin vermediğinden dolayı yapılamamıştır. Yani okullarımızda gençler arasında istatistiki genel bilgiler 2003 yılına dayanmaktadır. Bu nedenle; okul çağındaki gençlerimizde, uyuşturucu kullanma ve madde bağımlılığına ilişkin verilerin elde edilmesi ve alınabilecek önlemlerin tespiti amacıyla Türkiye Büyük Millet Meclisince Meclis araştırması açılması yerinde olacaktır.²⁰⁷

5) Tokat Milletvekili Reşat Doğru, Millî Savunma Bakanlığına yönelik verdiği askeri okullardan atılan veya kendi isteğiyle ayrılanların ödedikleri tazminatlara ilişkin sözlü soru önergesinde istenilen tazminatları gelir durumu düşük olan

²⁰⁷ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 24, Cilt 103, Yasama Yılı 5, (18.2.2015), s.792-793.

ailelerin ödeyememekte olduklarını ya da zorlandıklarını ifade etmiştir. Ayrıca tarlasını, evini satmak durumuyla karşı karşıya kaldıklarını ifade etmiştir.²⁰⁸

6) Tokat Milletvekili Reşat Doğru, Tokat'ta kayıtlı kadın çiftçi sayısına ve kadın çiftçilere verilen desteklere ilişkin Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığına yönelik soru önergesi vermiştir.²⁰⁹

7) Reşat Doğru ve 19 milletvekilinin, TOKİ'nin ülkemizde yapmış olduğu konut projeleri ile sosyal donatıların yapım ve teslimatı aşamasında yaşanan sıkıntıların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla Meclis araştırması açılmasına ilişkin (10/745) soru önergesinde özetle şu gerekçeler üzerinde durulmuştur: Başlangıçta konut üretimi ile ilgili olarak çalışmalarını başarılı olarak sürdüren TOKİ'nin ilerleyen dönemlerde kuruluş amaçlarının dışına çıkarak konut dışında sosyal tesisler de inşa etmeye başlaması ve tüm ülke sathına açılması nedeniyle denetim ve yönetim işlevlerinde zafiyetler baş göstermiştir. Kuruluş hazine arazileri üzerinde arsa üretimi gerçekleştirdiği için, çok cüzi miktarda arsa maliyeti yapmakta, bunun karşılığında yüksek maliyetle satışlar yapmaktadır. TOKİ tarafından yapılan konutlarla ilgili olarak, inşaatların kalitesi, zamanında bitirilemediği, teslim edilen konutlarda hâlâ büyük oranda eksiklikler bulunduğu tespit edilmektedir. Giriş aidatlarının ve taksit ödemelerinin yüksek olması zaten ekonomik olarak zor durumda olan halkımızın bütçesini çok zorlamaktadır. Hak edişlerini alamadıkları gerekçesiyle müteahhitlik yapan firmaların bazılarının battığı veya çok zor durumda oldukları kamuoyunda anlatılmaktadır. Müteahhitlik firmalarının bazılarının batması ile beraber iş yaptıkları firmalar da batmış, konut sektörüne malzeme sağlayan birçok esnaf mağdur olmuştur. Ortaya çıkan bu durumun Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından araştırılması, bu durumdaki esnaf ve müteahhitler ile hak sahiplerinin ekonomik sıkıntılarının bertaraf edilmesi, aynı zamanda TOKİ'nin daha özenli çalışması yönünde katkı sağlaması düşünülmektedir. Araştırma önergemiz bu amaçla hazırlanmıştır.²¹⁰

8) Reşat Doğru ve 20 milletvekilinin, sağlık sisteminin ve sağlık personelinin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla

²⁰⁸ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 24,Cilt 92, Yasama Yılı 5,(18.11.2014), s.93-105.

²⁰⁹ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 24,Cilt 93, Yasama Yılı 5,(26.11.2014), s.221-223.

²¹⁰ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 24,Cilt 60, Yasama Yılı 4,(24.9.2013), s.771.

Meclis araştırması açılmasına ilişkin açıklaması (10/113) yönünde soru önergesinde Tokat ilinde son yıllarda “Kırım Kongo kanamalı hastalığı” denilen, kene ısırmasından bulaşan bir hastalıktan dolayı tehlikeye değinmiştir. 2014 yılı itibariyle yaklaşık 50 kişinin vefat ettiğine değinen Doğru, yüzlerce insanın da hastanede yatarak tedavi gördüğüne değinmiştir: “Keneyle mücadele ederken koruyucu hekimlik yanında halkın bilinçlendirilmesi de çok önemlidir. Yaklaşık 500 civarında insan bu hastalıktan ülkemizde hayatını kaybetmiştir. Bundan dolayı da keneyle ilgili, insanlar bilgilendirilmeli, sağlık personeli eğitim almalıdır. Keneyle mücadelede haşere ilaçları kullanılmaktadır. Kullanılan kimyasal ilaçlar ortalama 1 milyar lirayı geçmektedir. Ayrıca, çevre de bu ilaçlarla kirlenmektedir. Keneyle mücadelede Sağlık Bakanlığı, Tarım Bakanlığı ve Çevre Bakanlığı ortak çalışmalıdır. Küresel sermayenin bir rant politikası da olabilir mi diye düşünülmelidir. Konunun TBMM tarafından da araştırılması ve Kırım-Kongo kanamalı ateşi hastalığından halkın korunması için gereken tedbirlerin alınması amacıyla, önergemiz hazırlanmıştır.”²¹¹

9) Tokat Milletvekili Reşat Doğru ve 20 milletvekilinin, sağlık sisteminin ve sağlık personelinin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla Meclis araştırması açılmasına ilişkin (10/113).²¹²

10) Tokat Milletvekili Reşat Doğru ve noter ücretlerinin düzenlenmesine ilişkin Adalet Bakanına sözlü soru önergesi verilmiştir.²¹³

11) Tokat Milletvekili Reşat Doğru, Tokat ve Diyarbakır’daki ailelere yönelik sosyal destek projelerine ilişkin sözlü soru önergesine (6/3610) Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı Ayşenur İslam cevabında özetle şu ifadelerle yer vermiştir: “Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu kaynaklarıyla 2007-2014 yılları arasında Batman ilinde 36 adet gelir getirici proje desteklenmiş ve 84 aile için toplam 860.600 Türk lirası kaynak aktarılmıştır. Diyarbakır ilinde 506 adet gelir getirici proje desteklenmiş ve 1.106 aile için toplam 10 milyon 672 bin 212 Türk lirası kaynak aktarılmıştır. Tokat ilinde 353 adet gelir getirici proje desteklenmiş ve 680 aile için toplam 6 milyon 187 bin 351 Türk lirası kaynak

²¹¹ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 24, Cilt 75, Yasama Yılı 4, (22.4.2014), s.1064.

²¹² TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 24, Cilt 78, Yasama Yılı 4, (4.6.2014), s.392-393.

²¹³ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 24, Cilt 78, Yasama Yılı 4, (4.6.2014), s.393

aktarılmıştır. Yozgat ilinde 182 adet gelir getirici proje desteklenmiş ve 334 aile için toplam 3 milyon 094 bin 861 Türk lirası kaynak aktarılmıştır.”²¹⁴

2.3.2. Gündem Dışı Konuşmalar

1) 26 Şubat 1992 yılında Azerbaycan’ın öz toprağı Karabağ’da Tokat Milletvekili Reşat Doğru’nun, 26 Şubat 1992 tarihinde yaşanan Hocalı katliamının yıl dönümüne ilişkin gündem dışı konuşmasında sürecin tarihi arka planına dair ayrıntılı bilgiye yer verirken, bölgede yaşana soykırım suçuna dair dikkatleri şu ifadeleri ile çekmeye çalışmıştır:

25-26 Şubat tarihlerinde Azerbaycan Türklerine dünyada benzeri görülmeyen soykırım yapılmıştır. Hocalı kasabasına Rus destekli Ermeni çeteleri saldırıp masum insanları hunharca katletmişlerdir. Yapılan soykırım modern dünyanın gözünün önünde yapılmıştır. 63’ü çocuk, 106’sı kadın 613 kardeşimiz şehit olmuş, 495 soydaşımız ağır yaralanmış, 2.250’si de rehin alınmıştır. Ayrıca, akıbeti belli olmayan yüzlerce Azerbaycanlı kardeşimiz vardır. Hocalı’da oluk oluk kan akmış, toprağa dökülen kanlar kurumamış, yürekler yanmaya devam etmektedir. Şu anda da Karabağ ve etrafındaki 7 Azerbaycan şehri Ermeniler tarafından işgal altındadır. Bu bölgelerden zorla göç ettirilen 1 milyonun üzerindeki insanımız Azerbaycan’ın çeşitli rayonlarında maalesef çok zor şartlar altında yaşamaktadırlar.

Bir ay önce Azerbaycan’a yaptığımız ziyarette Karabağ göçmenlerini de ziyaret ettik. O insanların vatan özlemiyle yürekleri yanıyor, kanıyor, şehit olan insanların hesabının sorulması bekleniyor. Ne zaman öz toprağıımıza döneceğiz diye yanıp tutuşuyorlar; ağıtlarını şiir, roman, hikâye yaparak ölümsüzleştiriyorlar. Gözleri doluyor, kan ağlıyorlar. Bütün bu olup bitenler de maalesef “İnsan haklarını savunuyoruz.” diyerek aldatan sözde modern dünyanın gözü önünde oluyor. Katiller, soykırımcılar ellerini kollarını sallayarak Ermenistan’da bakan, devlet başkanı oluyor, dünya da maalesef duyarsız şekilde seyrediyor. Soykırıma uğrayan insanların ve zorla göç ettirilen 1 milyonun üzerindeki Azerbaycan Türkü’nün ise maalesef sesi duyulmuyor, onların çektikleri maalesef görülüyor. Pekâlâ, biz ne yapıyoruz? Milliyetçi Hareket Partisi olarak Azerbaycanlı kardeşlerimizin her zaman yanındayız, onların her türlü sorununu dün de, bugün de, yarın da dile getiriyor, unutturmamaya çalışıyoruz ancak mevcut iktidar Azerbaycan Türkü’nün hakkını ve hukukunu korumada bizce biraz zayıf kalıyor, aciz kalıyor. Dünyanın çeşitli yerlerindeki STK kuruluşlarına konunun yeterli şekilde taşınmadığı kanaatindeyiz, işgalin bitmesi için yeterli destek maalesef verilmiyor. Ancak Türkiye Hükûmeti ve bütün insanlarına da çok büyük sorumluluk düştüğünü de söylemek mecburiyetindeyiz. Azerbaycan topraklarının işgali bitmeden, vatanlarına geri dönüş sağlanmadan, soykırımın hesabı sorulmadan hiç kimse Ermeni devletiyle ilişki kurmamalıdır ve kuramaz. “Barış yapıyoruz.” diye vatan toprağından, şehitlerin hesabının sorulmasından vazgeçilirse tarih de bunların hiçbirini unutmaz ve bir gün de mutlaka bunun hesabını sorar. Saygıdeğer milletvekilleri, 26 Şubat tarihi, tabii, Ermenilerin yapmış olduğu soykırımla ilgili

²¹⁴ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 24, Cilt 76, Yasama Yılı 4, (29.4.2014), s.216-217.

önemli bir gündür. Biz 26 Şubat tarihinin özellikle hem Türk dünyasında hem de ülkemizde bir soykırım günü olarak ilan edilmesini istiyoruz. Bununla ilgili de kanun tekliflerimizi hem geçmiş dönemlerde hem de bu dönemde Türkiye Büyük Millet Meclisine sunduk. Geçen dönemlerde gündemde olmuş olmasına rağmen maalesef bu kanun teklifimiz kanunlaşmadı ama bu dönem enteresandır ve gündeme bile alamadık çünkü kendim burada kanun teklifimizi 37’ci maddeye göre sunmuştum. Kanun teklifimize gündeme girmesiyle ilgili “hayır” oyu verilmiştir. Ancak şunu söylemek mecburiyetindeyiz ki bu tür kanun teklifleri mutlaka kanunlaşmalıdır. Türk dünyasının her tarafında şu anda Türklere karşı yoğun saldırıların olduğunu da görüyoruz. Şu anda Doğu Türkistan’da insanların yürekleri yanıyor, o insanların kanı akıyor; orada zorla insanlar hapsilere atılıyor, öldürülüyor, yok edilmeye çalışıyor. Aynı tabloyu Azerbaycan’da görüyoruz, aynı tabloyu Kerkük’te görüyoruz, Musul’da görüyoruz, Suriye’de görüyoruz. Öyleyse Türklere karşı yapılan bu saldırıların hepsini şiddetle kınamak önce bizim görevimiz olmalıdır diye düşünüyorum. Ben buradan Türkiye Büyük Millet Meclisi kürsüsünden Hocalı şehitlerinin aziz ruhları karşısında saygıyla eğiliyorum. Azerbaycan’ın çeşitli yerlerinde bulunan Karabağ göçmenlerini, kardeşlerimizi de saygıyla selamlıyorum.²¹⁵

2) Tokat Milletvekili Reşat Doğru’nun, Doğu Türkistan’da yaşayan soydaşların sorunlarına ilişkin gündem dışı konuşmasında Türk dünyasının, 2000’li yılların başından itibaren büyük saldırılara ve haksızlıklara uğradığından bahsetmiştir. Suriye ve Irak Türklerine yoğun saldırılar sistemli şekilde devam ettirildiğine işaret eden Doğru, IŞİD terör örgütü, Irak peşmergelerinin sistemli şekilde Türkleri ana yurtlarından, ata yurtlarından atmaya çalıştıklarını söylemiştir. Benzer şekilde Ahıska, Kırım, Azerbaycan Türklerinin durumlarının da son derece zorlu olduğunu beyan etmiştir. Özetle;

Ahıska Türkleri, öz vatanlarına maalesef dönemiyorlar. Kırım Türkleri tekrar Rusların işgaline maruz kaldı. Azerbaycan’ın Karabağ ve 7 şehri Ermeniler tarafından işgal altında olup dünya da olup bitenleri maalesef sessiz bir şekilde seyrediyor. Bütün bunların yanında, en büyük acı ve ıstırapı da Doğu Türkistan Türkleri maalesef yaşıyor. Sincan Uygur Bölgesi’nde yaşayan kardeşlerimiz zalim Çin zulmü altında inim inim inliyor. İnsan hakları ve demokrasi ihlalleri artarak her geçen gün devam ediyor. Dünyanın yeniden şekillenmesi çalışmasında, 1949 yılında Çin esaretine verilen Doğu Türkistan’da çok büyük olaylar oluyor. Devlet eliyle ırk ayrımcılığı yapılıyor; doğum yasağı, mecburi kürtaj, kısırlaştırma politikalarıyla soykırım yapılıyor. Bölgede uyuşturucu kullanımı, madde bağımlılığı teşvik ediliyor. Nükleer denemeler Türk yurtlarında yapılarak kalıtımla geçebilen çok ciddi sağlık sorunları ortaya çıkıyor. Türk bölgesine planlı şekilde Çinliler yerleştiriliyor. Doğu Türkistan bölgesinde bulunan 171 çeşit maden ve doğal gaz kaynaklarına sahip olunmaya çalışılıyor. 30 milyonluk Türk insanı, 1,5 milyarlık Çin nüfusunun baskısına yoğun şekilde direniyor. Çin Hükûmeti,

²¹⁵ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 24,Cilt 102, Yasama Yılı 5,(26.02.2015), s. 799-800.

insanlarımızı yok etmek için her türlü gaddarlığı ve oyunu da sergiliyor. Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Hakları Komisyonu olarak bölgeyi ziyaret edip durumu görmek için yaptığımız birçok müracaat, Çin Hükûmeti tarafından kabul edilmedi. Bu da gösteriyor ki durum görüldüğünden daha da vahimdir. İnsanlarımız öldürülüyor, haksız yere idam ediliyor, tutuklanıyor, sürgüne gönderiliyor. Bütün bunlar da, sözüm ona hür dünyanın, dünya STK'larının gözü önünde oluyor. Çin zulmüne karşı, başta Hükûmetimiz olmak üzere dünya sessiz kalıyor ve seyrediyor. Suçsuz yere, savunması alınmadan tutuklanmalar, kurşuna dizilmeler, hür dünyanın neresinde acaba görülüyor? Herkesin bu konuya dikkatini çekmek istiyorum. Dünyanın gözü önünde, 2,5 milyonluk askerî güçle, elinde silah olmayan Uygur Türklerine, o zavallı ve masum insanlara terörist muamelesi yapılıyor. Bunların hiçbirisini kabul etmiyorum, şiddetle de protesto ediyorum. Yüce Türk milletinin kürsüsünden de herkese ve sivil toplum kuruluşları başta olmak üzere herkese sesleniyorum: Dünyanın gözü önünde yapılan bu haksızlıkların, katliamların hesabı bir gün mutlaka sorulur. Doğu Türkistan Türklerinin kahraman lideri Rabia Kadir Hanımefendi'nin sesi mutlaka duyulur çünkü o Hanımefendi, dünyanın her tarafını dolaşıyor, her tarafında o mahzun ve garip insanların, Doğu Türkistan halkının ve Türklerin hakkını korumak için çok yoğun bir gayret sarf ediyor. Ondan dolayı da Rabia Kadir Hanımefendi'yi Türk'ün Meclisinden, bu güzel Meclisten, Türkiye Büyük Millet Meclisinden saygıyla selamlıyorum. Kendisinin sesinin de, inşallah, herkes tarafından duyulacağına olan inancımı da buradan ifade etmek istiyorum. Ama şunu da söylemek isterim ki ancak, hain tuzakların oyunu mutlaka bozulur. Yüce Türk milleti, titre ve kendine dön, vatanına, toprağına, milletine, bayrağına, diline, inancına sahip çık diyor, yüce Meclisi saygıyla selamlıyorum.²¹⁶

3) Tokat Milletvekili Reşat Doğru'nun, okullardaki madde bağımlılığı ve sonuçlarına ilişkin gündem dışı konuşmasında çeşitli sivil toplum kuruluşlarının ve emniyet yetkililerinin yaptığı araştırmaların neticelerine değinmiştir. Ayrıca okullarda ve gençler arasında, başta uyuşturucu olmak üzere, madde bağımlılığının gittikçe artmakta olduğunu da ilave etmiştir:

Millî Eğitim, narkotik, AMATEM merkezleri ve üniversiteler acil önlemler alınması gerektiği noktasında müteaddit defalar açıklamalarda bulundular. Okullarda, başta 8'inci sınıflar olmak üzere, lise öğrencilerinin tamamının tehlike altında, risk altında olduğu ifade ediliyor. Yapılan araştırmalar, uyuşturucu kullanan her 10 çocuk ve gençten 9'unun düşük ve orta gelirli ailelerden geldiğini gösteriyor. Bu gençlerin büyük bir kısmı da parçalanmış aileden değil, ailesiyle yaşayan çocuklardan oluşuyor. Ayrıca, en kötü durum da, her 2 çocuktan 1'i uyuşturucuya arkadaşı yüzünden başlıyor ve çoğunlukla da tedaviyi reddediyor. Ancak Türkiye genelinde okullarda madde bağımlılığı istatistiklerini, maalesef, bilmiyoruz. Hâlbuki istatistiki bilgilerin bilinmesinin mücadele için çok önemli olduğunu ifade etmek istiyorum. Avrupa ülkelerinde yapılan ESPAD (Alkol ve Uyuşturucu Kullanımına Yönelik Avrupa Okul Anketi Projesi) bizde, maalesef, uygulanmıyor. Avrupalılar ESPAD projesine göre sonuçlar alıp ona göre tedavi ve

²¹⁶ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 24, Cilt 107, Yasama Yılı 5, (13.3.2015), s. 580-581.

mücadele ediyorlar. Ancak bu proje her nedense ülkemizde 2003 yılı sonrasında itibaren uygulanmıyor. Sonuçta biz ülkemizde tam olarak sonuçların ne olduğunu bilmiyoruz. Millî Eğitim Bakanlığı bu projenin uygulanmasını anlayamayacağımız bir şekilde istemiyor ve uygulattırmıyor. Bu durum doğru değildir. Avrupa Birliğinde sorulan sorular değiştirilebilir, yeni sorular ilave edilerek bununla ilgili çalışmalar yapılabilir. Artan uyuşturucu ve madde kullanımında tam olarak okulların durumunu bilmenin mücadelede çok farklı bir yeri olduğu da mutlaka kabul edilmelidir. Millî Eğitim Bakanlığının yapmadığı çalışmayı TÜRK EĞİTİM-SEN 40 ilde 9-17 yaş grubunda 13.430 çocuk üzerinde yapmış ve ankete katılan öğrencilerin yüzde 16'sının sigara, yüzde 11'inin alkol, ayrıca enteresandır, yüzde 2,9'unun da uyuşturucu ve benzer maddeyi en az bir kere kullandığını ifade ettiği ortaya çıkmıştır. Ayrıca, Polis Akademisi Güvenlik Yönetimi Araştırma Merkezince batı bölgeleri illerinde yapılan bir araştırmada 4 okulda 500 öğrenci çalışmaya katılıyor. Yaş ortalaması 16,4. Bu öğrencilerin yüzde 56,5'u kız, yüzde 43,5'u da erkek öğrencilerden oluşuyor. Sorulan soruların en önemlisi "Liseye başladığınızdan beri uyuşturucu kullandınız mı?" şeklindedir. Öğrencilerin bu ilde yüzde 6,3'ü "Evet." diyor, yüzde 93,7'si de "Hayır." diyorlar. Ancak, okul öğrencilerinin, okul idarecilerinin uyuşturucu kullanımını fark etme ihtimaline ise yüzde 17,5'u "Kesinlikle hayır." diyor, yüzde 45,42'si ise "Çok büyük bir olasılıkla, belki." diyor, "Bir ihtimal." diyenlerin oranı da yüzde 26,6'dır. Yani okullarda, maalesef, idareciler bu konuyu yakinen takip etmiyorlar. Sonuçta madde bağımlılığı her geçen gün artmakta ve de tedavi edilmeyi beklemektedir.

Konu ailelerden başlayarak devletin bütün kurumlarını ilgilendirmektedir. "Bizim ailemize, çocuğumuza bir şey olmaz." demek doğru değildir. Aileler çocuklarıyla ilişkilerinin kalitesini mutlaka çok iyi bir şekilde artırmalıdır. Çocuklarıyla kuvvetli sevgi ilişkisi olan, doğru ve yanlışları öğreten, davranışları için uygulanabilir kurallar koyan, bunların uygulanmasını sağlayan ve çocuklarını gerçekten dinleyen ebeveynlerin çocuklarına çok iyi bir şekilde sahip çıktıklarını ve bu konuda da koruyucu bir şekilde davrandıklarını ifade etmek istiyorum. Aile sosyal, ailesel ve dinî doğruları ortaya koyarak "Alkole ve maddeye hayır." demelerini çocuklarına mutlaka vermelidir yani çocuklar "Hayır." diyebilmelidir. Ayrıca, bunun yanında, yurt dışındaki çocuklarımızda da bu konuyla ilgili çok ciddi oranlarda, büyük sıkıntılar vardır ki birçok yerde de insanlarımızın madde bağımlılığından, uyuşturucudan cezaevlerinde, hapisshanede yatmakta olduğu görülmektedir.²¹⁷

4) Tokat Milletvekili Reşat Doğru'nun, Orta Anadolu Bölgesi'ndeki büyük kuraklığın sonuçları ve alınması gereken tedbirlere ilişkin gündem dışı konuşmasında Küresel ısınmadan en fazla etkilenen illerin başında Tokat, Sivas, Çorum, Amasya, Yozgat, Kastamonu, Ankara gibi Orta Anadolu Bölgesi'ndeki iller gelmekte olduğuna işaret etmiştir. Küresel ısınma ve sonucu kuraklığın yıllar önce başlamış olduğunu belirten Doğru, sorunun bazı bölgelerde etkisini daha fazla artıracığını da eklemiştir. Küresel ısınmadan kaynaklı olarak düzenli yağmur ve

²¹⁷ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 24,Cilt 111, Yasama Yılı 5,(1.4.2015), s. 277-278.

kar yağışı olmadığını ve su kaynaklarının yeterli oranda değerlendirilemediğini de belirtmiştir:

Uzun süren kuraklıklar ve iklim felaketleri eski zamanlarda birçok uygarlığın sonunu da getirmiştir. Küresel ısınma değişikliklerinin etkisiyle büyük can ve mal kayıplarına yol açan meteorolojik afetler son elli yıl içerisinde maalesef 3 kat artmıştır. Ülkemizde birçok yerde seller, hortumlar, ani yağmur yağmaları, ani yıldırım düşmeleri ve sonucunda susuz kalınması gibi olaylarla karşı karşıyayız. İklim değişiklikleri mevcut afetlerin sayısını, süresini ve şiddetini artırıyor. Meteorolojik afetlerden dolayı ekonomik kayıplar da katlanarak artıyor. Bu afetlerden dolayı sigorta kayıpları son yılda 15 kat artmıştır. Giderek daha fazla sel ve kuraklıkla karşılaşacağımız ortadadır. Daha fazla orman yangını, böceklenme olacak. Örneğin, sıcaklıkla beraber kene gibi böcek türlerinde çok ciddi manada artışlar görülüyor. Sivrisineklerin taşıdığı vektörel hastalıklar eskiye oranla daha fazla artmıştır. Ancak en tehlikelisi de afet ve kuraklıktır. Kuraklık sonucu tarım arazileri sulanamamakta, hatta evlerimizde kullanacak su bile bulamamaktayız. Ayrıca, nüfus ve sanayi, iklim değişikliği, kirlilik ve su havzalarında yapılanma nedeniyle su kalitesi bozulmaktadır. Sonuçta, kuraklık gelecekte bölgemizi ve ülkemizi büyük problemlerle baş başa bırakacaktır. Bütün bunlar için de başta yerel yönetimler olmak üzere hükûmetler kuraklıkla mücadele planları hazırlamalı ve uygulamaya geçmelidir. Uygulamada hiç taviz verilmemeli, devlet politikası hâline getirilmelidir. Tarımda kullanılan sulama yöntemleri mutlaka ama mutlaka değiştirilmeli ve özellikle tasarrufa azami şekilde önem verilmelidir. Bunun için zaman kaybedilmeden çeşitli önlemler alınabilir. Yerel yönetimler su bütçeleri hazırlamalı, kuraklığı meteorolojik, hidrolojik, sosyoekonomik ve tarımsal yönüyle mutlaka yakından izlemelidir. Su tasarrufunu herkese anlatmalı, öğretmeliyiz. Ayrıca nüfus-su oranına göre yeni yerleşim merkezleri mutlaka kurulmalıdır. Ülkemizde cazibe merkezleri oluşturulup büyük şehirlere yığılmalar mutlaka önlenmelidir. Ülke olarak iklim değişikliğine neden olan sera gazı emisyonlarını mutlaka azaltmalıyız. Türkiye olarak imzalamış olduğumuz konusu çevreyi koruma olan KYOTO Protokolü mutlaka ama mutlaka uygulanmalıdır. Uygulama ülke geleceği için tavizsiz ama tavizsiz olmalıdır.²¹⁸

²¹⁸ *TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 24,Cilt 111, Yasama Yılı 5,(1.4.2015), s.278. Meseleye 16.9.2014 yılında da esasında Doğru, özetle şu şekilde de değinmiştir: “İklim değişikliği ve kuraklıktan en fazla yoksullar, fakirler etkilenmektedir. Kuraklıktan en çok Orta Anadolu’da yaşayan dar gelirli çiftçiler, sellerden en fazla şehirlerdeki yoksullar etkileniyor. İklim değişikliği, kuraklık gıda fiyatlarını kat be kat artırıyor, hatta bazı yerlerde bulunmaz duruma getiriyor. 21’inci yüzyılda beslenme yetersizliğinden birçok ailenin çok şey kaybedeceğini ve özellikle çocuklarımızın gıda yetersizliğinden, yeterince beslenmemesinden dolayı ölümlerle karşılaşabileceğimizi de buradan söylemek durumundayız. Yani sonuçta dolayısıyla artık hükûmetlerin, karar vericilerin bu tehdidi göz ardı etmemeleri gerekmektedir. Bunun hiçbir surette mazereti yoktur. Derhâl harekete geçerek çok şey değiştirebiliriz yani iklim değişikliği ve kuraklığın etkisinden korunmamız mümkün olur. Sonuçta bu, insanların ve bizlerin elindedir. Her şey insan sağlığı ve güzel ve kaliteli bir yaşam için olduğuna göre özellikle belediyelerimiz, tarım bakanlıklarımız, Devlet Su İşleriyle ilgili olan bakanlıklarımız, onlar bu konuyu her mahfilde gündeme getirmeli ama hepimize de düşen görev olarak suyu en iyi şekilde, kaliteli bir şekilde kullanmalı ve tasarrufu da yapmalıyız diyor, yüce Meclisi saygıyla selamlıyorum.” *TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 24,Cilt 89, Yasama Yılı 5,(16.9.2014), s. 16-18.

5) Tokat Milletvekili Reşat Doğru'nun, Tokat ilinin sorunlarına ilişkin gündem dışı konuşmasında Tokat ilinin sorunları ve beklentilerimizle ilgili olarak söz almıştır. Tokat'ın temel sorunlarından birisi olan kırdan kente göçten bahsetmiştir:

Tokat'ımızın şu anda en önemli sorunu işsizlik, yoksulluk ve fakirliktir. Tarımda çalışan insanlar zarar etmiştir; Kazova, Kelkit, Zile ve Artova ovalarındaki üreticiler 2013 sezonunu ağır borç yüküyle kapatmışlardır. Özel sektöre, bankalara, tarım kredi kooperatiflerine olan borçları artarak katlanmış, umutlar başka bahara kalmıştır. Mazot, ilaç, gübre fiyatları çok yüksektir. Çiftçi yüksek fiyatların altında ezilmekte, neredeyse üretimden vazgeçer konuma gelmektedir. Tokat ilinde, çiftçinin yanında, hayvan üreticisi, esnaf, emekli, işçi, engelli de çok zor durumdadır. Hayvan üreticisi bu Kurban Bayramı'nda da aradığını bulamamış, yine zarar üzerine zarar etmiştir. Küçük esnaf ülke genelinde olduğu gibi hiper ve süpermarketler karşısında ezilmiş, yok olmaya başlamıştır. Süpermarketler kanunu acilen esnaf lehine Türkiye Büyük Millet Meclisinde yasalaşmalı ve bu insanların mağduriyetleri mutlaka giderilmelidir. Tokat'ta emekliler, işçiler, memurlar borç batağında olup bankaların kısılcığında kalmışlardır. Emekli, işçi, memur ve çiftçide para olmayınca piyasaya para, nakit çıkmamakta, esnaf da iş yapamamakta ve yok olmaktadır. Tokat'ta, merkezde, şehir geçişinde yoğun trafik sorunu vardır. Çevre yolu yanlış yere yapılmış, heyelanla karşı karşıya kalmıştır. "Heyelan bölgesinde yol tekrar yapılacak, tamirat tamamlanacak." denilmesine rağmen henüz maalesef bitirilememiştir. Ancak şehir içi trafik yoğunluğu neredeyse büyükşehirleri geçmiş ve çekilmez olmuştur. Acilen çevre yolu onarımı mutlaka yapılmalı veya güzergâh değiştirilerek başka yerden yol açılmalıdır. Ayrıca Niksar yönünden gelip Turhal yönüne geçiş için de çevre yolu yapılmalıdır yani çevre yolları Tokat ilini çepeçevre sarmalıdır. Sayın milletvekilleri, Tokat-Niksar, Tokat-Amasya, Tokat-Sivas yolları da bir türlü maalesef bitirilememiş ve ne zaman bitirileceği de meçhuldür. Acilen Ulaştırma Bakanlığından bu konuda cevap bekliyoruz. Ayrıca, Tokat'ta organize sanayi bölgelerinde çok sorun vardır. Niksar, Turhal, Zile organize sanayilerinde doğru dürüst hiçbir yatırım yapılmamıştır. Ayrıca, diğer organize sanayi bölgelerinde de iş yerleri kapanmaktadır. Bundan dolayı da Tokat ili, teşvik sisteminde tekrar eski yerine getirilmeli, Doğu Anadolu illeriyle aynı sınıfta olmalıdır çünkü bazı bölgeler Doğu Anadolu ilçelerinden, hatta köylerinden daha geri durumdadır. Sayın milletvekilleri, Tokat Havaalanı çok yetersizdir. Havaalanıyla ilgili çalışmalar yeniden mutlaka başlamalıdır. Apronlara ilaveler yapılmalı, havaalanı büyütülmelidir ve dolayısıyla büyük uçaklar da mutlaka Tokat Havaalanı'na inebilmelidir. Ayrıca, Turhal'da şeker fabrikası mutlaka özelleştirme kapsamından çıkarılmalı, açık kalmalı, Tokat Sigara Fabrikası gibi kapatılmamalıdır. Şeker ve tütün üretimi mutlaka Tokat çiftçisince devam ettirilmelidir, o çiftçi kardeşlerimize de sahip çıkılmalıdır.

Sayın milletvekilleri, Tokat ili turizm ve kültür merkezi olmasına rağmen sahipsizlikten geri kalmaktadır. Tokat merkez, Danışmentlilerin başkenti Niksar, Sulusaray, Sebastapolis, Pazar Balıca Mağarası, Erbaa Horoz Tepesi, Zile Kalesi dünyaya tanıtılabilir. Tokat'ta Gaziosmanpaşa Üniversitesine sahip çıkılmalıdır. Gaziosmanpaşa Üniversitesi bölgemizin göz bebeğidir. Üniversitemiz büyümekte, etrafa ışık saçmaktadır. Ancak Hükûmet de özellikle belediyeler de okula ve öğrencilere sahip çıkmalı, ödenekler reel olarak artırılmalıdır. Tokat ili Kuzey Anadolu fay hattı üzerindedir. Geçmişte bu kuşakta çok ağır ve acı depremler

olmuştur. Binlerce ev yıkılmış, insanlarımız ölmüş, yaralanmışlardır. Bundan dolayı da resmî binalar başta olmak üzere bütün yerleşim yerlerinde depreme dayanıklılık testleri mutlaka ama mutlaka yapılmalıdır. Şu ana kadar çok ciddi manada mesafede alınmamıştır. İlla bir afetin gelmesi veyahut da afetle karşılaşmamak gerekmektedir. İnanıyorum ki yetkililer bunların hepsini duyacaklar ve Tokat'ımıza da gerçek manada sahip çıkacaklardır diyor; Sayın Başkanım, söz verdiğiniz için teşekkür ediyorum sizlere.²¹⁹

6) Tokat Milletvekili Reşat Doğru'nun, ülkemiz özelinde küresel ısınmanın çevre ve insan hayatına etkilerine ilişkin gündem dışı konuşması Kyoto Protokolü dâhil çevreyle ilgili kanunların uygulanmasının takip edilmesi gerektiği üzerinde durmuştur. Ayrıca bazı işletmelerde arıtma tesislerinin kurulmasına rağmen bu tesislerin çalıştırılmadığından bahsetmiş örnek olarak da Yeşilirmak'ta, Kelkit Vadisi'nde balık ölümlerinin bundan kaynaklandığını belirtmiştir.²²⁰

7) Tokat Milletvekili Reşat Doğru'nun, cezaevlerinin sorunlarına ilişkin gündem dışı konuşmasında son günlerde ceza infaz kurumlarında hayatlarını kaybeden mahkûmlardan bahsetmiştir:

Ülkemizde bütün cezaevlerinde çok ciddi problemler, sorunlar mevcuttur. Bugün itibarıyla, Yozgat'ta cezaevinde dün bir kişi, aynı koğuştaki yatan arkadaşı tarafından öldürülmüştür. Ayrıca sabah haberlerinde, Ankara Kızılay Meydanı'nda binlerce insan, hasta mahkûmlar için protesto gösterileri yapmış, polis kalabalığa gaz püskürterek dağıtmıştır. Ülkemizde yaklaşık 150 binin üzerinde, cezaevlerinde hükümlü ve tutuklu mevcuttur. Her geçen gün de bu sayı küçümsemeyecek şekilde artmaktadır. Ülkemizde bu kadar kalabalık mahkûma cezaevlerinde yeterli sayıda yer yoktur, bundan dolayı da yetersizlik had safhaya ulaşmıştır. İnsanlar “suç işliyor, tutuklanıyor.” diyerek toplum dışına itilemez, tabii ki cezasını çekmesi için cezaevlerine konacaktır, ancak orada onurlu bir şekilde yaşamını da devlet sağlamalıdır. Cezaevlerinde terör, siyasi ve çeşitli adli suçlardan dolayı insanlar bulunmaktadır. Cezaevine düşülmeyecek ortamlar, yaşamlar mutlaka toplum tarafından oluşturulmalıdır.

Sayın milletvekilleri, cezaevlerinde kalan insanlara, mutlaka insan onuruna yakışan şekilde davranılmalı, ihtiyaçları karşılanmalıdır. Başta tecrit, çıplak üst arama gibi kabul edilemeyecek durumlardan mutlaka vazgeçilmelidir. Çocuklara ve kadınlara yönelik mutlaka çeşitli çalışmalar yapılmalıdır. Uyuşturucu kullanımı, madde bağımlılığı her geçen gün ülkemizde maalesef artıyor. Bu suçlardan gelen insanlara iyi bir rehabilitasyon çalışması yapılmalı, cezaları bitip normal hayata dönüşlerine yardımcı olunmalıdır. Ayrıca F tipi gibi bazı cezaevlerinde çok ciddi problemler mevcuttur. Bunların talepleri, istekleri mutlaka karşılanmalıdır. İnsanların basit ihtiyaçları olan TV, buzdolabı ve çamaşır makinesi gibi ihtiyaçlar mutlaka giderilmelidir. Sayın milletvekilleri, cezaevlerinde sağlıkla ilgili çok ciddi sorunlar vardır. Ağır hasta olan mahkûmlar, yeni kanuni düzenlemelerle mutlaka şartlı

²¹⁹ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 24,Cilt 60, Yasama Yılı 4,(24.09.2013), s. 757-758.

²²⁰ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 24,Cilt 69, Yasama Yılı 4,(16.1.2014), s. 165-166.

tahliye edilmelidir. Cezaevlerinde bulunan sağlık personeli kadroları maalesef boş bulunmaktadır. Cezaevlerinde psikiyatri uzmanına, psikolog, sosyal çalışmacıya çok büyük ihtiyaç vardır. Ayrıca, cezaevlerine yeni teknolojilerin kullanımı ve uzmanlaşmış sağlık bakım ünitelerinin hizmetlerinin sunulması için yeterli sayı ve nitelikte sağlık çalışanı mutlaka verilmelidir. Ayrıca, cezaevi sağlık koşulları iyileştirilirken kamuoyuna da denetim için fırsat verilmelidir. Unutulmaması gereken bir konu da, sağlık hizmetlerinin iyileştirilmesi, iyi özlük haklarına sahip cezaevi hekimleri ve sağlık personeliyle olmaktadır. Ayrıca, hastanelerdeki mahkûm hasta koşulları düzenlenmelidir. Mahkûmlara daha fazla ilgi gösterilmeli ve korunmalıdır. Kim olursa olsun, sağlığa erişim engellenmemelidir. Her mahkûm, rahatça, sağlıkla ilgili ihtiyacını karşılayabilmelidir. Sayın milletvekilleri, ayrıca, bütün bunların yanında cezaevlerinde çalışan personelin de birçok sorunu vardır. Cezaevi çalışanlarının stres altında çalıştığı unutulmamalıdır. Yıpranma hakları, fazla mesai ücretleri, özel hizmet zamları dâhil, iyileştirmeler mutlaka maaşlara yansıtılmalıdır. İnfaz koruma memurlarının sesi, mutlaka ama mutlaka duyulmalıdır. Başka meslek gruplarına verilen haklar onlara da en kısa zamanda verilmeli ve o insanlara çeşitli imkânlar mutlaka sağlanmalıdır. Sonuçta, insanlar bizimidir; bütün insanları mahkûmuyla beraber kucaklamak hepimizin asli görevidir. Bugün dışarıda gezen insanlar, yarın oralara düşebilir diyor, Yüce Meclisi saygıyla selamlıyorum.²²¹

8) Tokat Milletvekili Reşat Doğru, Türk dünyasındaki son gelişmelere ilişkin gündem dışı konuşmasında 9 Nisan 2014 tarihli konuşmasında; Türk dünyasının her yerinde son yıllarda yaşanan problemlere ilişkin özetle şu hususlara değinmiştir:

“Kıbrıs, Ahıska Türkleri, Suriye, Irak, Doğu Türkistan Türklerinin başlarındaki problemler yetmiyormuş gibi, şimdi de Kırım’ın Rusya tarafından işgaliyle beraber Kırım Türkleri de mağdurlar arasına maalesef girmiştir. Annan Planı ile Kıbrıs Türk Devleti’nin topraklarının tamamını alamayan Kıbrıs Rum Devleti, yeni yeni oyunlarla Ada’nın tamamına hâkim olmaya çalışmaktadır. Her an Kıbrıs’ta Türklerin kazandığı çok şey kaybedilebilir. Suriye ve Irak Türkleri tarihlerinin hiçbir döneminde yaşamadıkları ağır baskı ve zulümlerle karşı karşıyadır. Irak’ın kuzeyinde işgalden en büyük zararı Irak Türkleri görmüştür. Peşmergeler başta Kerkük olmak üzere Türklerin yaşadığı bütün yerlere saldırmış, zorla göçe tabi tutarak nüfusun demografik yapısı değiştirilmeye çalışılmıştır. Bugün, Türk illeri olan Kerkük, Musul, Tuzhurmatu, Telafer’de Irak Türklerinin can güvenliği olmayıp her gün yeni yeni saldırılara maruz kalmakta, katliamlar yaşanmaktadır. Durum her geçen gün daha da kötüye gitmektedir. Suriye’de durum daha da vahimdir. AKP iktidarının yanlış politikaları Suriye’nin bütünlüğünün ve düzeninin bozulmasında rol oynamış, burada da en çok zararı Suriye Türkleri görmüştür. On binlerce Suriye Türkü mecburen göçe tabi olmuş, binlercesi ölmüş, yaralanmış, evleri barkları yıkılmış, sahipsiz kalmışlardır. Türk bölgelerinde PYD başta olmak üzere çeşitli terör örgütleri yerleşmiştir. Sonuçta Türklere saldırılar artmış, yok edilmeye çalışılmıştır. Hükûmet “Türklere yardım ediyorum.” demiş olmasına rağmen ciddi hiçbir şey maalesef yapılmamıştır, Suriye Türkleri kaderine terk edilmiştir. Ahıska Türklerine de AKP iktidarı sahip çıkmamıştır. Avrupa

²²¹ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 24, Cilt 71, Yasama Yılı 4, (12.2.2014), s. 701-702.

Parlamentosunun geriye dönüş kararına maalesef hiç sahip çıkılmamış, Ahıska Türkleri yıllardır özlemini çektikleri ana vatanlarına maalesef dönememişlerdir. Hükûmet de geriye dönüş için hiçbir varlık göstermemiş, ciddi hiçbir adım atmamıştır ve de hiçbir dönüş yapılmamıştır.

Doğu Türkistan Türklüğü de son yıllarda çok büyük baskı ve zulümlerle karşı karşıyadır. Doğu Türkistan'da Uygur Türklerine karşı her gün katliamlar yapılmakta, insanlar haksız yere, sebepsiz tutuklanarak mahkûm edilmektedir. Binlerce Uygur Türkü Çin zulmü karşısında inim inim inlemektedir. Uygur Türklerinin lideri Rabia Kadir Hanımefendi, maalesef, dünyanın her tarafında büyük ilgi görmekte, her tarafına rahatça girip haklı davasını anlatabilmektedir ancak enteresandır, sadece Türkiye'ye girememektedir. Giremeyişi'nin sebebini de mutlaka Dışişleri Bakanlığı ve AKP Hükûmeti anlatmalıdır. Son günlerde Türk dünyası, sayın milletvekilleri, yeniden sarılmış, bu sefer de Kırım Türklerinin başına büyük bir bela gelmiştir. Sovyet Rusya dağıldıktan sonra Ukrayna devleti bağımsızlığını kazanmıştı. Kırım da, Türkler de özgürlüklerine kavuşuyor denirken, çeşitli oyunlarla Kırım tekrar Rusya'nın işgaline maruz kalmaktadır. Çeşitli oyunlarla bir günde Kırım Parlamentosu Rusya'ya bağlanma kararı almıştır, Kırım Türklerine hiçbir şey sorulmamıştır, Kırım Tatar Türk Meclisi, maalesef, yok sayılmıştır. Hâlbuki, Kırım bölgesi özbeöz Türk toprağı, vatanıdır. Rusya'nın çeşitli yerlerine dağılan Kırım Türkleri heyecanla vatanlarına dönmek isterken, geriye dönüş umutları maalesef geri kalmıştır. Kırım Türkü'nün yürekleri tekrar yanmış, yanık türküler söylenmeye başlanmıştır. İşte, Türk dünyasının bütün bölgelerinde gelişen olayları çok iyi değerlendirmemiz gereken bir zaman süreci içindeyiz ancak AKP iktidarı 2002 senesinden itibaren büyük bir güçle tek başına ülkemizi yönetmektedir, her konuda bütün yetki ve sorumluluk AKP iktidarındadır. Ancak, Türk dünyası, maalesef, çok büyük problemlerle karşı karşıya kalmış, her geçen gün de problemler artarak devam etmektedir. Türk dünyasına AKP iktidarında sahip çıkılmadığı ortadadır. Sadece bağımsızlığını kazanan cumhuriyetleri ziyaretlerle sorunlar çözülüyor sanılmaktadır. Bu doğru bir yaklaşım değildir. Tabii ki ziyaretler yapılmalı, bazı yeni kurum ve kuruluşlar kanunlarla mutlaka kurulmalıdır. Ancak, Suriye, Irak, Kıbrıs, Doğu Türkistan ve Kırım Türkleri Türkiye'den destek ve yardım beklemektedir, sorunlarına sahip çıkılmasını istemektedir. Türk dünyasına ilgi gösterilmeyip onlarla beraber olunmazsa tarihe kara bir leke olarak mutlaka geçilecektir. Bunu da yüce Türk milleti hiçbir zaman affetmeyecektir diyor, yüce Meclisi saygıyla selamlıyorum.²²²

9) Tokat Milletvekili Reşat Doğru, Kırım Kongo kanamalı ateşi hastalığı ve alınması gereken tedbirlere ilişkin gündem dışı konuşmasında, Sağlık Bakanlığı yetkililerinin gereken hassasiyeti göstereceklerini ifade etmiştir.²²³

10) Tokat Milletvekili Reşat Doğru, Avrupa Birliği ülkelerinde yaşayan Türk çocuklarının problemleri ve alınması gereken tedbirlere ilişkin gündem dışı konuşmasında ekonomik -ve diğer- sebeplerden dolayı yurt dışına çalışmaya giden

²²² TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 24,Cilt 75, Yasama Yılı 4,(9.4.2014), s.35-36.

²²³ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 24,Cilt 80, Yasama Yılı 4,(19.6.2014), s.249.

insanlarımızın durumlarını özetlemiştir: “Bu ülkelerdeki yüksek seviyedeki hayat şartlarını görünce buraların cazibesiyle oralara yerleştiler, ailelerini de götürdüler. Sonuçta, ikinci, üçüncü ve dördüncü nesle doğru gidiyoruz. Buna bağlı olarak toplumlar arası kültür alışverişi hız kazanmış, insanlarımızda, sosyal ve kültürel yapıda önemli değişimler olmuştur. Eşini ve çocuklarını Türkiye’de bırakıp gidenlerin bazıları orada tekrar evlenmiş, çoluk çocuk sahibi olmuşlardır. Ailelerini yanına alanların -ve diğerlerinin de- iş buldukları ülkelerin şartlarına uyumsuzluktan kaynaklanan ciddi sorunları olmuştur. Uyumsuzluk sonucu çocukların eğitimleri aksamış, birçok başka sorunlar da maalesef ortaya çıkmıştır. Türk çocukları arasında alkol, sigara, uyuşturucu madde bağımlılığı çok ciddi sorun olarak karşımıza çıkmıştır. Ailesi ve çevresiyle sürekli çatışma hâlinde bulunan, uyumsuz, psikolojik sorunları olan gençlerin sayısı giderek artmaktadır. Bu gençler arasında suç işleme oranı da maalesef çok yüksektir. Avrupa Birliği ülkelerindeki cezaevlerinde 30 binin üzerinde Türk mahkûm bulunmaktadır. Bunların büyük çoğunluğu uyuşturucu suçundan dolayıdır, bu sayı giderek de artmaktadır. Doğu Batı kültürü arasında kalan Türk gençleri iki kültürü de yeterince öğrenemediklerinden hayatta, eğitimde başarısız olmaktadır. Ancak, güçlü aile desteği alabilenler karşılaştığı sorunları yenebilmiş, eğitimlerini başarıyla tamamlayabilmiş, çalışma hayatında başarılı olmuşlardır; başarısız olanları çok kötü bir hayat beklemektedir.”²²⁴

11) Tokat Milletvekili Reşat Doğru, 10 Kasım, Gazi Mustafa Kemal Atatürk’ün ölümünün 76’ncı yıl dönümüne ve Tokat ilindeki çiftçilerin sorunlarına ilişkin yaptığı sözlü soruda; Tokat ilinde, Kelkit, Kazova, Zile, Artova Ovaları çiftçileri, bu yıl havaların sıcak ve kurak olmasından dolayı yeterli ürün üretemediklerini ürettikleri ürünleri de yeterli değerine satamadıklarından bahsetmiştir. Sonuçta, çiftçi, köylü, borçlarını ödeyememiş ve tarım kredi ve bankalar özel sektöre rehin kalmıştır, çiftçinin evine icralar gelmeye başlamıştır. Doğru, Tarım Bakanlığı ve Başbakanlığın çiftçi ve köylüyü icradan ve borçtan kurtarması noktasında çalışma yapılmasını beklenmektedir.²²⁵

²²⁴ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 24, Cilt 81, Yasama Yılı 4, (3.7.2014.), s.829.

²²⁵ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 24, Cilt 90, Yasama Yılı 5, (11.11.2014), s. 1367-1396.

12) Tokat Milletvekili Reşat Doğru, 14 Mart Tıp Bayramı'na ilişkin 13 Mart 2015 tarihli sorusu önergesinde hekime ve sağlık çalışanına şiddetin her geçen gün arttığını ifade etmiştir.²²⁶

13) Tokat Milletvekili Reşat Doğru'nun, 18 Ekim Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Bağımsızlık Günü'ne ve Azerbaycan'ın Karabağ ve etrafındaki 8 şehrinin Ermeniler tarafından işgalinin sonlandırılması konusunda sivil toplum kuruluşlarının çalışma yapması gerektiğine ilişkin açıklamasında önemli tespitlere yer vermiştir: “Azerbaycan'ın Karabağ ve etrafındaki 8 şehir Ermeniler tarafından işgal edilmiştir. Hocalı kasabası şeklinde birçok katliamlar yapılmış ve akabinde de 1 milyonun üzerinde Azeri şu anda başka yerlerde göçmen olarak yaşamaktadır. İşgal mutlaka dünyaya duyurulmalı ve dünyadaki sivil toplum kuruluşlarının sahip çıkması ve sonlandırılması noktasında çalışma yapması gerekmektedir.”²²⁷

14) Tokat Milletvekili Reşat Doğru'nun, Çağlayan Adliyesinde Cumhuriyet Savcısı Mehmet Selim Kiraz'ın rehin alınarak öldürülmesine ve sağlık personelinin özlük haklarıyla ilgili düzenleme yapılması gerektiğine ilişkin açıklamasında; “Sağlık personelimizin en önemli sorunları özlük hakları ve emeklilik konusuydu ilgilidir. Emekliliği gelen sağlık personelimiz, maalesef, bununla ilgili çeşitli defalar konuşulmuş olmasına rağmen bir türlü emeklilik hakkını alamamışlardır, bundan dolayı da emekli olmaya korkmaktadırlar. Bilhassa, döner sermaye primlerinin tam olarak emekliliğe yansımamış olması onları büyük bir mağduriyete sevk etmekte ve beraberinde de emeklilikten vazgeçmektedirler. Önümüzdeki günlerde görüşülecek torba kanunlar içerisinde -belki girebilir mi bilmiyorum ama girmezse bile önümüzdeki dönemde yani bundan sonraki milletvekilliği seçimlerinden sonraki dönemde gelecek olan konuların başında bunun olmasını bekliyor, yüce Meclisi saygıyla selamlıyorum.”²²⁸

15) Tokat Milletvekili Reşat Doğru'nun, Avrupa'da gençlik daireleri tarafından koruma altına alınan Türk çocuklarının durumuna ilişkin açıklamasında önemli bir hususa değinmiştir: “Avrupa'da gençlik daireleri tarafından koruma altına alınan Türk çocuklarının durumu çok önemlidir. Avrupa'daki Türk çocukları ailelerinden

²²⁶ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 24,Cilt107, Yasama Yılı 5,(13.3.2015), s. 567-581.

²²⁷ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 24,Cilt 88, Yasama Yılı 5,(15.9.2014), s. 397-426.

²²⁸ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 24,Cilt 111, Yasama Yılı 5,(1.4.2015), s.231.

çeşitli sudan sebeplerle ‘Siz çocuklara iyi bakamıyorsunuz.’ denilerek zorla ellerinden alınıyor. Alınan çocuklar da Türk ailelere değil, yabancı ailelere veriliyor. Küçük çocuk o verilen aile yanında büyürken ismi ve inançları değiştirilip tam bir asimilasyon uygulanıyor. Bu tam bir insanlık faciasıdır. Bu çocukların sayısı da on binleri buluyor. Bundan dolayı, önümüzdeki yıllarda ülke olarak çok büyük sorunlarla karşı karşıya kalabileceğiz. Hükûmet olarak acilen önlemler alınmalıdır. Bu konuyla ilgili olarak çalışma yapan Umut Yıldızı gibi çeşitli sivil toplum kuruluşları Avrupa’da yoğun faaliyet gösteriyorlar. Onlarla beraber, Hükûmetin de beraberliğiyle çok şey çözülebilir diyor, yüce Meclise teşekkür ediyorum.”²²⁹

16) Tokat Milletvekili Reşat Doğru, Doğu Türkistan’da yaşanan insanlık dramı nedeniyle başta Türkiye olmak üzere bütün dünyanın ayağa kalkması gerektiğine ve Çin devletinin saldırılarını kınadığına ilişkin açıklamasında; “Doğu Türkistan altmış yıldan beri Çinliler tarafından ağır baskı ve saldırılara uğramaktadır. 35 milyon Uygur Türkü göçe zorlanıyor, soykırıma maruz kalıyor, katliamlara uğruyor. Son olarak 13 Ekim 2014 tarihinde 27 Uygur Türkü’ne daha idam cezası verilmiş, ayrıca 9 Uygur Türkü ömür boyu hapse, 20 Uygur Türkü de yirmi yıla varan ağır cezalara çarptırılmıştır. Verilen bu cezalar ne ilk ne de sondur. Ancak, bütün dünyanın gözü önünde Müslüman Türklere saldırılar oluyor, katliamlar yapılıyor. Doğu Türkistan kan ağlıyor. Çin devletinin bu saldırılarını şiddetle kınıyor, başta Türkiye olmak üzere bütün dünyanın artık ayağa kalkmasını istiyoruz. “Nerede insan hakları, nerede sivil toplum kuruluşları, nerede Birleşmiş Milletler?” ifadelerine yer vermiştir.”²³⁰

17) Tokat Milletvekili Reşat Doğru, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin kurucu Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş’ın ölümünün 3’üncü yıl dönümüne ilişkin açıklamasında; “Başbuğ Alparslan Türkeş’le beraber liderlerinden olan Kıbrıs eski Cumhurbaşkanı ve yiğit lideri Rauf Denktaş’ı ölümünün 3’üncü yılında minnet ve şükranla anıyorum, ruhu şad olsun diyorum. Onun bir sözünü de iletmek isterim. Rauf Denktaş diyor ki: “Başta Kıbrıs Türk’ü ve Balkan Türklerinin Türk varlığının vazgeçilmezliğini Anadolu’dakilerden daha fazla önemsemelerinin sebebi,

²²⁹ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 24, Cilt 106, Yasama Yılı 5, (2.3.2015), s.32.

²³⁰ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 24, Cilt 89, Yasama Yılı 5, (6.9.2014), s.28.

devletsiz, bayraksız ve ezansız kalışın acısını yaşamış olmalarıdır.” Bu sözüyle vatana, bayrağa, güzel Türkçemize neden sahip çıkılmasını gerektiğini anlatıyor. Ruhu şad olsun diyorum.”²³¹

18) Tokat Milletvekili Reşat Doğru, Milliyetçi Hareket Partisinin Genel Başkanı merhum Alparslan Türkeş’in 18. ölüm yıl dönümüne ilişkin açıklamasında; “Teşekkür ederim Sayın Başkanım. Ben de, Türk dünyasının Başbuğu Alparslan Türkeş’i ölümünün 18’inci yılında minnet, şükran ve hasretle anıyorum. Ruhu şad olsun diyorum. Onun Türk devletine ve Türk milletine yapmış olduğu hizmetleri hiçbir zaman unutmayacağımızı da söylemek istiyorum. Alparslan Türkeş’in Türk gençliğine hitaben bir sözü çok önemlidir. “Hepiniz birer Türk Bayrağı’sınız. Bayrağı lekelemeyin, kirletmeyin, yere düşürmeyin.” şeklindeki sözü şu anda ne kadar önemlidir, bunu bir kez daha buradan, Türkiye Büyük Millet Meclisinden söylüyor, yüce Meclisi saygıyla selamlıyorum.” İfadelerine yer vermiştir.²³²

19) Tokat Milletvekili Reşat Doğru, sağlık çalışanlarının özlük haklarıyla ilgili Sağlık Bakanlığından ve Hükûmetten duyarlılık beklediklerine ilişkin açıklamasında; “Ülkemizde emekli olan doktor aylık gelirin yüzde 75’ini, hemşire ve ebe yüzde 55’ini, diğer sağlık çalışanları da yüzde 42’sini almaktadır; çalışanların ancak yüzde 1’i emekli maaşlarıyla geçinebilmektedir. Sağlık Bakanlığının bu konuda acil çalışma yapması gerekmektedir yoksa sağlık çalışanı emekli olmaktan korkmakta, emekli olmamaktadır. Sağlık çalışanının hayatının zehir olmaması ve emekli olunca da yaşamını sıkıntı çekmeden devam ettirebilmesi için özlük haklarının mutlaka iyileştirilmesi gerekmektedir. Sağlık Bakanlığından ve Hükûmetten bu yönlü duyarlılık bekliyoruz.”²³³

20) Tokat Milletvekili Reşat Doğru, Tokat ilinde görev yapan sağlık personelinin sorunlarına ilişkin açıklamasında; “Doktor, sağlık memuru, hemşire ve yardımcı sağlık personeli, özlük haklarının iyileştirilmesi için çalışmalar yapılmasını istiyorlar. Bilhassa emeklilik konumuna gelen bütün sağlık personeli maaşların düşüklüğünden dolayı emekli olamıyorlar. Sağlık personelinin aldığı ücretlerin tamamının emekli aylığı tespitinden sayılması ve geçimlerini temin edebilecekleri

²³¹ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 24,Cilt 99, Yasama Yılı 5,(13.1.2015), s.835.

²³² TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 24,Cilt 113, Yasama Yılı 5,(4.4.2015), s.18.

²³³ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 24,Cilt 89, Yasama Yılı 5,(21.9.2014), s.291-292.

emekli maaşının yapılmasını istiyorlar. Sağlık personelinin sesinin Sağlık Bakanlığı ve Hükûmet tarafından duyulması bekleniyor. Bunu iletmek istedim.”²³⁴

21) Tokat Milletvekili Reşat Doğru, Tokat ilindeki çiftçilerin ve esnafın sorunlarına ilişkin açıklamasında, “Teşekkür ederim Sayın Başkanım. Tokat ilinde çiftçiler ve esnaflar büyük sıkıntı içerisinde olup bizleri arayarak Türkiye Büyük Millet Meclisinde durumlarının gündeme gelmesini istiyorlar. Esnaflar süper ve hipermarketler kanununun kanunlaşmaması neticesi çok zor durumda olup “Dükânlarımızı kapatma durumuyla karşı karşıya kalmaktayız, işlerimizi kaybediyoruz.” diyorlar. Hükûmetten acilen süpermarketler, AVM’leri ilgilendiren, küçük esnafı koruyan kanunun Türkiye Büyük Millet Meclisinde görüşülmesi, kanunlaşmasını beklemektedirler. Ayrıca, Tokat çiftçisi bu yıl zarar etmiştir. Tokat ili Kazova, Zile, Artova, Kelkit Ovası çiftçilerine hacizler gelmeye başlamıştır. Tarlalarını, evlerini kaybetme durumuyla karşı karşıyadırlar. Bu yıl da ekinde kullanacak tohum dâhil hiçbir şey alamadıklarını ifade ediyorlar. Borç batağından kurtulmak için acilen çiftçiye destek olunması gerekmektedir. Tarım Bakanlığını göreve davet ediyoruz.” Şeklinde ifadelerine yer vermiştir.²³⁵

22) Tokat Milletvekili Reşat Doğru’nun, Tokat’ı Niksar üzerinden Karadeniz’e bağlayacak çift yönlü yolun bitirilememesinin büyük mağduriyetlere sebep olduğuna ve Hükûmetin, çiftçi borçlarıyla ilgili tekrar yapılandırma yapması gerektiğine ilişkin açıklaması.²³⁶

23) Tokat Milletvekili Reşat Doğru, Tokat’ın bazı ilçe ve köylerindeki kara yollarının durumuna ilişkin açıklaması.²³⁷

24) Tokat Milletvekili Reşat Doğru’nun, Tokat’ın bazı ilçelerinde yolların kapalı, elektriklerin kesik olduğuna ve ziraat ve su ürünleri mühendislerine kadro açılması²³⁸

²³⁴ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 24,Cilt 101, Yasama Yılı 5,(3.2.2015), s.1068.

²³⁵ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 24,Cilt 101, Yasama Yılı 5,(19.11.2014). s.232.

²³⁶ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 24,Cilt 101, Yasama Yılı 5,(14.1.2015), s.46.

²³⁷ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 24,Cilt 103, Yasama Yılı 5,(10.2.2015), s.28-29.

²³⁸ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 24,Cilt 103, Yasama Yılı 5,(10.2.2015), s.28-29.

25) Tokat Milletvekili Reşat Doğru'nun, Tokat'ın Reşadiye ilçesindeki minibüsçülerin sorunlarına ilişkin açıklaması²³⁹

26) Tokat Milletvekili Reşat Doğru'nun, Tokat'ın Turhal ilçesindeki isteğe bağlı sigortalıların, Hükûmetten borçlarının faizlerinin kaldırılmasını ve yeniden yapılandırılmasını istediklerine ilişkin açıklaması²⁴⁰

27) Tokat Milletvekili Reşat Doğru'nun, Tokat'ın Zile ilçesinin sorunlarına ilişkin açıklaması²⁴¹

28) Tokat Milletvekili Reşat Doğru'nun, Tokat'ta çalışan sağlık personelinin sorunlarına ilişkin açıklaması²⁴²

29 Tokat Milletvekili Reşat Doğru'nun, Tokat'ta yaşayan çiftçilerin ve hayvan üreticilerinin sorunlarına ilişkin açıklaması²⁴³

30 Tokat Milletvekili Reşat Doğru'nun, Tokat'ta yaşayan emeklilerin sorunlarına ilişkin açıklaması²⁴⁴

31 Tokat Milletvekili Reşat Doğru'nun, Tokat'taki pancar üreticilerinin sorunlarına ilişkin açıklaması²⁴⁵

32 Tokat Milletvekili Reşat Doğru'nun, vatandaşların, Dolmabahçe Sarayı'nda PKK'yla yapılan görüşmelere son verilmesini ve çiftçi borçlarına bir çözüm bulunmasını talep ettiklerine ilişkin açıklaması²⁴⁶

33 Tokat Milletvekili Reşat Doğru'nun, Karayolları Genel Müdürlüğü ile ilgili bakanlığın kara yollarını tekrar gözden geçirmesi ve trafik kazalarına karşı önlem alması gerektiğine ilişkin açıklaması²⁴⁷

34 Tokat Milletvekili Reşat Doğru'nun, Tokat ili Erbaa ilçesi Gökal beldesindeki heyelan nedeniyle AFAD'dan herhangi bir yardım yapılmadığına ve mağduriyetlerin giderilmesi gerektiğine ilişkin açıklaması²⁴⁸

²³⁹ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 24,Cilt 111, Yasama Yılı 5,(31.3.2015), s.23.

²⁴⁰ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 24,Cilt 107, Yasama Yılı 5,(10.3.2015), s.23.

²⁴¹ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 24,Cilt 102, Yasama Yılı 5,(4.2.2015), s.23.

²⁴² TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 24,Cilt 103, Yasama Yılı 5,(11.2.2015), s.289.

²⁴³ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 24,Cilt 99, Yasama Yılı 5,(7.1.2015), s.545.

²⁴⁴ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 24,Cilt 103, Yasama Yılı 5,(12.2.2015), s.400.

²⁴⁵ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 24,Cilt 89, Yasama Yılı 5,(22.9.2015), s.430-431.

²⁴⁶ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 24,Cilt 106, Yasama Yılı 5,(3.3.2015), s.230-231.

²⁴⁷ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 24,Cilt 60, Yasama Yılı 5,(24.9.2013), s.765.

²⁴⁸ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 24,Cilt 60, Yasama Yılı 4,(23.9.2013), s.661.

35 Tokat Milletvekili Reşat Doğru'nun, 24 Kasım Öğretmenler Günü'ne ve fakir ailelerin çocuklarının başarılarında dershanelerin büyük rolü olduğuna ilişkin açıklaması²⁴⁹

36 Tokat Milletvekili Reşat Doğru'nun, sağlık personelinin sorunlarının giderilmesi için yeni düzenlemeler yapılması gerektiğine ilişkin açıklaması²⁵⁰

37 Tokat Milletvekili Reşat Doğru'nun, Toplum Ağız ve Diş Sağlığı Haftası ve 22 Kasım Diş Hekimleri Günü ile 20 Kasım Dünya Çocuk Hakları Günü'ne ilişkin açıklaması²⁵¹

38 Tokat Milletvekili Reşat Doğru'nun, üst görevde bulunan bazı memurların, özelleştirme veya çeşitli bakanlıklardaki yapılanmalar neticesinde araştırmacı kadrosuna atanmaları nedeniyle mağdur durumda olduklarına ilişkin açıklaması²⁵²

39 Tokat Milletvekili Reşat Doğru'nun, üst görevde bulunan bazı memurların, özelleştirme veya çeşitli bakanlıklardaki yapılanmalar neticesinde araştırmacı kadrosuna atanmaları nedeniyle mağdur durumda olduklarına ilişkin açıklaması²⁵³

40 Tokat Milletvekili Reşat Doğru'nun, Kıbrıs Türklerinin liderlerinden Doktor Fazıl Küçük'ün 30'uncu ölüm yıl dönümüne ve sanal ortamda konut projeleri oluşturularak yapılan satışlar konusunda Hükûmetin önlem alması gerektiğine ilişkin açıklaması²⁵⁴

41 Tokat Milletvekili Reşat Doğru'nun, son yıllarda ülkemizde kuraklığın arttığına ve sulamada kullanılan elektrik fiyatlarının düşürülmesi gerektiğine ilişkin açıklaması²⁵⁵

42 Tokat Milletvekili Reşat Doğru'nun, Tokat'ın bazı ilçelerindeki çiftçilerin sıkıntılarına ve borçlarının yeniden yapılandırılmasıyla ilgili beklentileri olduğuna ilişkin açıklaması²⁵⁶

43 Tokat Milletvekili Reşat Doğru'nun, Kanser Haftası'na ilişkin açıklaması²⁵⁷

²⁴⁹ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 24,Cilt 62, Yasama Yılı 4,(21.9.2013), s.688.

²⁵⁰ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 24,Cilt 62, Yasama Yılı 4,(26.11.2013), s.793.

²⁵¹ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 24,Cilt 62, Yasama Yılı 4,(20.11.2013), s.575.

²⁵² TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 24,Cilt 68, Yasama Yılı 4,(14.11.2014), s.974.

²⁵³ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 24,Cilt 68, Yasama Yılı 4,(14.1.2014), s.994.

²⁵⁴ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 24,Cilt 69, Yasama Yılı 4,(15.1.2014.), s.33.

²⁵⁵ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 24,Cilt 69, Yasama Yılı 4,(16.1.2014.), s.179.

²⁵⁶ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 24,Cilt 70, Yasama Yılı 4,(4.2.2014.), s.751.

²⁵⁷ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 24,Cilt 75, Yasama Yılı 4,(9.4..2014.), s.48-49.

44 Tokat Milletvekili Reşat Doğru'nun, Fenerbahçe'nin şampiyonluğunu kutladığına ve kimyasal kullanımı ile GDO'lu ürünlerin insan sağlığına etkilerinin araştırılması için merkezler kurulması gerektiğine ilişkin açıklaması²⁵⁸

45 Tokat Milletvekili Reşat Doğru'nun, kapatılan belde belediyelerinin sorunlarına ilişkin açıklaması²⁵⁹

46 Tokat Milletvekili Reşat Doğru'nun, Manisa'nın Soma ilçesinde meydana gelen maden kazasına ve İstanbul Milletvekili Ferit Mevlüt Aslanoğlu'nun vefatına ilişkin açıklaması²⁶⁰

47 Tokat Milletvekili Reşat Doğru'nun, Irak Türkmenlerine yapılan IŞİD saldırısını kınadığına ve Tokat ili Reşadiye ilçesi Yolüstü beldesinde bulunan taş ocaklarının çevreye verdiği zararlara ilişkin açıklaması²⁶¹

48 Tokat Milletvekili Reşat Doğru'nun, Irak Türkmenlerine yapılan IŞİD saldırısını kınadığına ve Sağlık Bakanlığının başta Tokat olmak üzere Kırım Kongo kanamalı ateşi hastalığının olduğu illeri karantinaya alması gerektiğine ilişkin açıklaması²⁶²

2.3.3. MHP Grubu Adına Bütçe Görüşmeleri Sırasında Yaptığı Konuşmalar

1) Tokat Milletvekili Reşat Doğru (6/3565) 18 Kasım 2014 tarihli sözlü soru önergesine askerî okullardan ayrılanlardan minimum tazminat alınması yönünde MHP grubu adına bütçe görüşmeleri sırasında konuşma yapmıştır.²⁶³

2) 2015 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu Tasarısı ile 2013 Yılı Merkezi Yönetim Kesin Hesabı; 2., 4., 5. ve 6. tur görüşmeleri münasebetiyle; 2015 bütçe tasarısının TİKA ve Yurdisi Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı ile ilgili bölümü üzerinde Milliyetçi Hareket Partisi Grubu adına söz almıştır. Konuşmasında özellikle şu hususlar üzerinde durmuştur:

“1990’lı yıllar Türk dünyasının önüne yeni ufuklar açmıştı. Sovyetler Birliği’nin dağılması ile Azerbaycan, Özbekistan, Türkmenistan, Kazakistan, Kırgızistan Türk devletleri bağımsızlıklarını kazanıp dünyaya ilan edilmişti. Bağımsızlık ilanının dünyada duyulması bütün Türk illeri gibi Türkiye’imizde de çok büyük sevinç yaratmış, bir anda Adriyatik’ten Çin Seddi’ne Türk dünyası heyecanını ortaya koymuştu. Bu yıllarda ülkemizde birçok kuruluş -devlet ve özel sektör- neler

²⁵⁸ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 24,Cilt 76, Yasama Yılı 4,(30.4.2014), s.340.

²⁵⁹ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 24,Cilt 77, Yasama Yılı 4,(8.5.2014), s.272.

²⁶⁰ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 24,Cilt 77, Yasama Yılı 4,(20.5.2014), s.643-644.

²⁶¹ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 24,Cilt 79, Yasama Yılı 4,(17.6.2014), s.1163.

²⁶² TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 24,Cilt 80, Yasama Yılı 4,(18.6.2014), s.19.

²⁶³ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 24,Cilt 92, Yasama Yılı 5,(18.11.2014.), s.106.

yapabiliriz çabası içinde olmuşlardı. Devlet de bu arada, Türk dünyasıyla ilişkilerin geliştirilmesi ve yardımları organize etmek için Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresini (TİKA) kurdu. TİKA kurulduğu günden 2002, AKP iktidarına kadar çok yoğun çalışmalar yapmış, Türk dünyasında 12 ülkede ofis oluşturularak girmedik mekân, basmadık toprak bırakmamıştı. Sayın milletvekilleri, TİKA'nın amacı, nerede bir Türk varsa oraya ulaşılacak, ortak tarih, edebiyat kitapları oluşturulacak, Türk dünyası birlikteliği kurulacak, ikili ilişkiler geliştirilecekti. Başlangıçta çok önemli çalışmalara imza atıldı ancak 2002 sonu itibarıyla, AKP'nin tek başına iktidarıyla beraber, TİKA'da çok büyük bir yön değişikliği olduğunu görüyoruz. TİKA önce kuruluş amacı dışına çıkarılarak hedefleri tamamen değiştirildi, Türk dünyası dışında bir yardım kuruluşu hâline getirildi. Daha sonra, değişen amaçlarla beraber ismi de değiştirildi. TİKA, AKP iktidarında Afrika, Latin Amerika, Asya ve Pasifik, Filistin gibi çeşitli yerlere ulaşarak faaliyet alanını o bölgelere yöneltmiştir. Yapılan yardımların 5 milyar doları geçtiği ifade edilmektedir. TİKA, koordinasyon ofis sayısını da 40'lar civarına çıkarmıştır. Kara Afrika'da ve bazı Asya ülkelerinde TİKA ofisinin açılmadığı yer neredeyse kalmamıştır. Ancak, TİKA dünyaya açılırken Türk dünyasını neredeyse bırakmıştır. Bunu anlamakta zorlanıyoruz ancak AKP'nin eski Genel Başkanı ve Başbakan Sayın Recep Tayyip Erdoğan, 17 Şubat 2013'te konuşmasında "Her türlü milliyetçiliği ayaklarımızın altına almış bir iktidarız." demişti. Bu sözler Türkler ve Türklüğü aşağılamıştı. Konuşmalarında 36 etnik kimlikten bahsederek millet vicdanını da yaralamıştı. Bu düşünceler içerisinde iktidar tabii ki TİKA'yı kuruluş amacının dışına çıkararak başka bölgelere yöneltecekti. Hâlbuki Türk dünyasında, Kırgızistan'da, Doğu Türkistan'da, Azerbaycan'da veyahut özerk Türk cumhuriyetlerinde o kadar masum ve fakir insanlar var ki oraları bırakıp başka bölgelere yardımı tabii anlayamıyoruz. Sayın milletvekilleri, Filistin ve Gazze'ye, Afrika'daki birçok ülkeye açılımlar adı altında çok büyük yardımlar yapılmıştır.²⁶⁴ O bölgelere yardımlar yapılmasın demiyoruz, insan olarak tabii ki yapılacaktır ancak biraz da Türk dünyasına yardım yapılması gerekmez miydi? Bugün Suriye, Irak, Doğu Türkistan, Ahıska, Kırım ve Azerbaycan Türkleri çok büyük sıkıntı ve zorluklar içerisinde yaşam mücadelesi, bazı yerlerde, veriyorlar. Türk dünyasının birçok yerinde sorunlar var. Ahıska Türkleri, 1948 yılında Stalin'in emriyle, Rusya'nın birçok yerine dağıtılarak sürgüne gönderilmişti. Yıllar sonra vatanlarına dönüş izinlerine Gürcistan'ın Avrupa Konseyine verdiği taahhüt neticesinde hak kazanılmıştır. Soruyoruz, kaç aile Türklerin öz vatani olan Ahıska'ya dönebilmiştir? TİKA bu masum insanlara nasıl bir yardımda bulunmuştur? Bölgelerine dönüşlerine neden destek olmamıştır? Kırım Türkleri de aynı zulme uğramıştı. Daha sonra Kırım bölgesine geri dönüşe izin verildi. Dönüşte, TİKA marifetiyle, o zamanlar 3.500 aileye ev ve toprak alındı. Bölgeye dönüş teşvik edildi. Ancak, AKP iktidarıyla beraber maalesef teşvik devam etmemiştir, kesilmiştir. Kırım'a, ana yurtlarına Türkler dönemediler, çok az sayıda dönüş oldu ve dönüş zorlukları hâlen devam ediyor. Şimdi de küresel bir oyun neticesinde, Ukrayna'dan alınarak Rusya'ya bağlandı. Tekrar, Kırım Türkleri için kâbus ve korku dolu yıllar başladı. Pekâlâ, bu konu da Türkiye'nin, TİKA'nın faaliyet alanına girmiyor mu, öğrenmek istiyoruz. Azerbaycan toprakları on beş yirmi yıl önce Rus desteğiyle Ermeniler tarafından işgal edildi. Binlerce insan, çoluk çocuk,

²⁶⁴ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 24, Cilt 96, Yasama Yılı 5, (12.12.2014), s.323.

yaşlı genç, kadın erkek denilmeden soykırıma uğratıldı, yüz binlercesi zorla topraklarından göç ettirildi. Karabağ ve etrafındaki 7 Azeri şehri boşaltıldı. 1 milyon insan kaçkın, göçmen konumuna getirildi. Bu 1 milyondan fazla Azerbaycan Türkü şu anda ne yapıyor? Bu konular TİKA'nın faaliyet alanına girmiyor mu? Dünyanın her tarafına, STK kuruluşlarına, Bileşmiş Milletlere, Hocalı katliamı, 1 milyon Azerbaycan Türkünün dramı TİKA ve Dış Türkler Başkanlığınca anlatılamaz mı? Katliam yapanlar ortaya bir bir çıkarılıp insan hakları kuruluşları nezdinde gündeme getirilemez mi? Yine, Doğu Türkistan bugün kan ağlıyor, her gün onlarca insan Çin zulmüne maruz kalıyor. Sincar Uygur bölgesi Türklerin öz vatanı olmasına rağmen göçe zorlanıyorlar. Haksız şekilde suçlamalar yapılarak hapis cezaları, idamlar yapılıyor. Doğu Türkistan'da anneler inim inim inliyor, ne yapacaklarını bilmiyorlar. TİKA Somali'ye yaptığı yardımın bir kısmını da Sincar Uygur bölgesi veya buradan zorla dünyanın çeşitli yerlerine atılan Doğu Türkistan Türklerine yapamaz mı? Sincar Uygur bölgesine, ona yakın yerlere neden TİKA yardım kuruluşu olarak ofis açmıyor? Doğu Türkistan'ın sürgündeki lideri Rabia Kadir Hanımefendi dünyanın her tarafına rahat bir şekilde gidiyor, Japonya'ya gidiyor, ABD'ye gidiyor, sadece gelemediği bir tek yer var, orası da Türkiye'dir. Neden izin verilmiyor, bunu da anlayabilmiş değiliz. Ayrıca bugün, Irak ve Suriye Türklerinin dramını içimiz yanarak takip ediyoruz. Irak ve Suriye'de Türklere zulüm yapılıyor. Peki, TİKA buralara ne kadar yardım yaptı, bunun da açıklanmasını bekliyoruz. Ancak, Türkmen Milletvekili Aydın Maruf, 1 Aralık 2014 günü tarihî bir demeç verdi. Irak Türkmen Milletvekili Aydın Maruf diyor ki: "TİKA, Gazze'den Afganistan'a, Nijerya'dan Pakistan'a kadar her yere yardım yapıyor ancak Türkleri yüzüstü bıraktı." TİKA her yere gidiyor ancak Türkmenlere gelmiyor. Kızılay ve Ülkü Ocaklarının yardımları Türkmenlere ulaşıyor. TİKA'nın buralara yeterli yardım yapmadığı da maalesef anlatılıyor.²⁶⁵ TİKA, Türklerin okullarına, kamplarına her türlü destek ve yardım yapacağını yetkililerince açıklamıştı ancak maalesef bu yeterli olmamıştır. Kerkük'te, Parseva Kampı'nda Türkler perişan hâlde yaşam mücadelesi veriyorlar. Irak devleti yardım yapmıyor. Türkiye de yardım yapmaz ise biz ne yaparız diye yanıp tutuşuyor bu insanlar. Halep'te, Irak'ta birçok Türk yerleşim yeri IŞİD işgali ve tehdidi altındadır. Humus ve Şam'daki Türkmenlerin durumu da çok vahimdir. Sonuçta sesleniyoruz: Türkmenlere TİKA acilen her türlü yardımı yapmalı, onları kaderlerine terk etmemelidir. TİKA'nın isim ve amaç değişikliğiyle beraber Türk dünyasıyla ilgili Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları ile Yunus Emre kültür merkezleri kuruldu ancak her 2 kuruluş da TİKA'nın yerini alamamıştır, yurt dışı ofislerini tam olarak kuramamışlardır. Kuruluş amaçları ve çalışmaları tabii ki çok önemliydi. Ancak, Türkler Orta Asya dışında, Avrupa devletlerinde de çok büyük problemlerle karşı karşıyalar. Bugün Avrupa'da 4 milyonun üzerinde Türk yaşamaktadır. Üçüncü nesle kadar uzanan, Türklüğü ve vatanını unutmaya doğru giden vatan evlatlarımız vardır. Avrupa Birliği ülkelerinde yaşayan çocuklarımızın en önemli sorunu Türk kimliğinden uzaklaşma tehlikesidir. Birçok Türk çocuğu Türkçemizi ne yazık ki konuşmıyor, eksik konuşuyor. Ayrıca, bulundukları ülkenin dilini de iyi konuşamıyorlar, eğitimleri çok yetersiz. Türkiye olarak orada yaşayan insanların her türlü sorunuyla ilgilenmek bizim görevimiz olmalıdır. Fakat durum hiç de böyle değildir. Bugün Avrupa'da cezaevlerinde 40 bin civarında Türk

²⁶⁵ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 24, Cilt 96, Yasama Yılı 5, (12.12.2014), s.324.

mahkûm vardır. Bu mahkûmların büyük bir kısmı uyuşturucu kullanımı ve satışıyla ilgili suçlardan hapisanelerde yatmaktadır. Avrupa Türk gençliğinde madde bağımlılığı her geçen gün artmakta, toplumu sarsmaktadır. Türk gençleri vatanını tanımamakta; ülkesinin tarihini, dilini, kültürünü, örf ve âdetlerini maalesef bilmemektedir. Ayrıca, Avrupa'daki gençlik daireleri basit sebeplerle Türk ailelerin çocuklarını zorla almakta, başka ailelere vermektedir. Yüz bin civarında Türk çocuğunun gençlik daireleri tarafından zorla alındığı tahmin edilmektedir. Tam bir asimilasyon politikası uygulanmakta, Türklükleri unutturulmaya çalışılmaktadır. Oralarda bu konuda çalışan STK'lar vardır. Almanya'da faaliyet gösteren Umut Yıldızı Derneği bu konuda çok büyük bir özveri içerisinde çalışma yapıyor, mücadele ediyor. Başkan ve yöneticilerini, o minvalde oradaki STK'ların hepsini candan tebrik ediyorum. Bu olup bitenler Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığının görevleri içerisinde olmalıdır. Almanya, Hollanda gibi ülkelerde bu konuyla ilgili kurulan STK'lara ne kadar yardım yapılmıştır, bunları öğrenmek istiyoruz. Çocuklara, ailelerine ülkemiz sahip çıkmaz ise o insanlarımıza, o çocuklarımıza kimler sahip çıkacaktır? Ayrıca, yurt dışında Avrupa ve Orta Asya'da Türk devletinin okulları vardır. Bu okulları Türk devletinin yetkilileri ne zaman ziyaret ettiler? Oralarda çocuklarımız çok zor şartlar altında eğitim ve öğretim yapıyorlar. Özellikle sayın bakanların bu okulları ziyaret etmesini bekliyoruz. Bilgisayarları çok yetersiz, sınıflar çok kalabalık ve fiziki görüntüleri de çok düşüktür. Öğretmenlere verilen ücretler çok yetersiz durumdadır. Neredeyse "Bu okullar kapansın, biz de bu yükten kurtulalım." düşüncesi mi vardır? TİKA, Yurtdışı Türkler başkanlıkları bu okullara destek ve yardım mutlaka ama mutlaka yapmalıdır. Tabii ki Gazze'ye, Angola'ya, Somali'ye yardım yapsınlar ancak Türk dünyasındaki çocukların okulları da daha iyi durumda değildir; bu da göz ardı edilmemelidir. Neden Türk dünyasına yeterli yardım yapılmamaktadır? O insanların ihtiyacı yok mudur? Bunu söylemek istiyoruz. Ayrıca, 90'lı yıllarda kurulup faaliyete geçen Büyük Öğrenci Projesi vardır. Büyük öğrenci projelerinin uygulaması 3 yıl öncesine kadar Milli Eğitim Bakanlığı bünyesindeydi, şimdi Yurtdışı Türkler Başkanlığı bünyesine geçmiştir. Başkanlıktan öğrendiğimize göre, bu yıl 3.955 öğrenci yurt dışından ülkemize getirilmiştir. 15 bin civarında çocuk da Yurtdışı Türkler Başkanlığınca ülkemizde okutulmaktadır. Ancak öğrenci sayısı bilinçli şekilde yavaş yavaş düşürülmekte ve gelmiş oldukları ülkeler de değiştirilmektedir. TİKA gibi Yurtdışı Türkler Başkanlığı da faaliyet alanını Türk dünyası dışına çıkarmaya çok istekli görünüyor. Bu yıl gelen öğrencilerden kaç tanesi Türk dünyasından gelmiştir? Bunu bir öğrenmek istiyoruz. Büyük Öğrenci Projesi'nin gayesi, Türk dünyasından çocuklar ülkemize getirilerek ülkemiz tanıtılacak ve güzel bir eğitim sonrasında da ülkelere gönderilecek, oralarda hizmet etmeleri sağlanacaktı. Bu amaç da yavaş yavaş değişmeye başlamıştır. Türk dünyası maalesef ikinci plana itilmektedir. Bu doğru değildir. Ayrıca, lisans öğrencisine 550 lira, yüksek lisans öğrencisine 800 lira civarında burs verildiği de ifade edilmektedir. Verilen bu paralar başka bir geliri olmayan bu çocuklar için çok yetersizdir. Çocuklar bunlarla çok zor eğitim ve öğretim yaparlar. Ayrıca, eğitim sürelerince bir kere geliş, okul bitince de dönüş biletleri veriliyor. Bu da insani olarak çok yetersizdir. Başarılı öğrencilerimize her yıl ailelerinin yanına gidiş ve dönüş imkânı mutlaka sağlanmalı, bu yönde karar değişikliğine gidilmelidir. Ayrıca, mutlaka ülkemizde okumuş, kendi ülkelerinde meslek sahibi olan öğrencilerimizle ülkemizin diyalogu devam etmelidir. Türkiye severliklerinin

sürekli olması için çeşitli projeler başkanlıkça, bakanlıklarca yapılabilir. Ülkemizde öğretim görürken de öğrenciler zaman zaman bir araya getirilmeli ve ülkelerine döndükten sonra da ülkemize geliş gidişlerinde teşvik sağlanmalıdır.

Sonuçta Türk dünyası bir bütündür. TİKA, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı Doğu Türkistan, Sincan bölgesinde de, Kırım’da da, Kerkük’te de, Telafer’de de, Halep de de, Lazkiye’de de, Aşkabat’ta da, Münih de de, Paris te de, Gümülcine’de de olmalıdır diyor bütçenin hayırlı olmasını temenni ediyorum.”²⁶⁶

3) Tokat Milletvekili Reşat Doğru, 26 Şubat 1992 tarihinde yaşanan Hocalı katliamının yıl dönümüne ilişkin gündem dışı konuşması konuşmasında;

“Azerbaycan dernekleri Türkiye Büyük Millet Meclisini ziyaret etmişlerdir bu konuyla ilgili olarak, onlara da ziyaretlerinden dolayı teşekkürlerimi ve şükranlarımı arz ediyorum. Diğer bir konu da, Türk Hava Kuvvetlerinin 2 tane savaş uçağının düşmesi sonucu şehit olan 4 pilotumuza ve Afganistan’da Taliban militanlarının saldırısıyla şehit olan 1 askerimize Allah’tan rahmet diliyorum, yaralı askerlerimize de acil şifalar diliyorum. Sayın milletvekilleri, 25-26 Şubat tarihlerinde Azerbaycan Türklerine dünyada benzeri görülmeyen soykırım yapılmıştır. Hocalı kasabasına Rus destekli Ermeni çeteleri saldırıp masum insanları hunharca katletmişlerdir. Yapılan soykırım modern dünyanın gözünün önünde yapılmıştır. 63’ü çocuk, 106’sı kadın 613 kardeşimiz şehit olmuş, 495 soydaşımız ağır yaralanmış, 2.250’si de rehlin alınmıştır. Ayrıca, akıbeti belli olmayan yüzlerce Azerbaycanlı kardeşimiz vardır. Hocalı’da oluk oluk kan akmış, toprağa dökülen kanlar kurumamış, yürekler yanmaya devam etmektedir. Şu anda da Karabağ ve etrafındaki 7 Azerbaycan şehri Ermeniler tarafından işgal altındadır. Bu bölgelerden zorla göç ettirilen 1 milyonun üzerindeki insanımız Azerbaycan’ın çeşitli rayonlarında maalesef çok zor şartlar altında yaşamaktadırlar.

Bir ay önce Azerbaycan’a yaptığımız ziyarette Karabağ göçmenlerini de ziyaret ettik. O insanların vatan özlemiyle yürekleri yanıyor, kanıyor, şehit olan insanların hesabının sorulması bekleniyor. Ne zaman öz toprağımıza döneceğiz diye yanıp tutuşuyorlar; ağıtlarını şiir, roman, hikâye yaparak ölümsüzleştiriyorlar. Gözleri doluyor, kan ağlıyorlar. Bütün bu olup bitenler de maalesef “İnsan haklarını savunuyoruz.” diyerek aldatan sözde modern dünyanın gözü önünde oluyor. Katiller, soykırımcılar ellerini kollarını sallayarak Ermenistan’da bakan, devlet başkanı oluyor, dünya da maalesef duyarsız şekilde seyrediyor. Soykırıma uğrayan insanların ve zorla göç ettirilen 1 milyonun üzerindeki Azerbaycan Türkü’nün ise maalesef sesi duyulmuyor, onların çektikleri maalesef görülmüyor. Pekâlâ, biz ne yapıyoruz? Milliyetçi Hareket Partisi olarak Azerbaycanlı kardeşlerimizin her zaman yanındayız, onların her türlü sorununu dün de, bugün de, yarın da dile getiriyor, unutturmamaya çalışıyoruz ancak mevcut iktidar Azerbaycan Türkü’nün hakkını ve hukukunu korumada bizce biraz zayıf kalıyor, aciz kalıyor. Dünyanın çeşitli yerlerindeki STK kuruluşlarına konunun yeterli şekilde taşınmadığı kanaatindeyiz, işgalin bitmesi için yeterli destek maalesef verilmiyor. Ancak Türkiye Hükûmeti ve bütün insanlarına da çok büyük sorumluluk düştüğünü de söylemek mecburiyetindeyiz. Azerbaycan topraklarının işgali bitmeden, vatanlarına geri dönüş sağlanmadan, soykırımın hesabı sorulmadan hiç kimse

²⁶⁶ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 24, Cilt 96, Yasama Yılı 5, (12.12.2014), s. 323-325.

Ermeni devletiyle ilişki kurmamalıdır ve kuramaz. “Barış yapıyoruz.” diye vatan toprağından, şehitlerin hesabının sorulmasından vazgeçilirse tarih de bunların hiçbirini unutmaz ve bir gün de mutlaka bunun hesabını sorar. Saygıdeğer milletvekilleri, 26 Şubat tarihi, tabii, Ermenilerin yapmış olduğı soykırımla ilgili önemli bir gündür. Biz 26 Şubat tarihinin özellikle hem Türk dünyasında hem de ülkemizde bir soykırım günü olarak ilan edilmesini istiyoruz. Bununla ilgili de kanun tekliflerimizi hem geçmiş dönemlerde hem de bu dönemde Türkiye Büyük Millet Meclisine sunduk. Geçen dönemlerde gündemde olmuş olmasına rağmen maalesef bu kanun teklifimiz kanunlaşmadı ama bu dönem -enteresandır- gündeme bile alamadık çünkü kendim burada kanun teklifimizi 37’ci maddeye göre sunmuştum. Kanun teklifimize gündeme girmesiyle ilgili “hayır” oyu verilmiştir. Ancak şunu söylemek mecburiyetindeyiz ki bu tür kanun teklifleri mutlaka kanunlaşmalıdır. Türk dünyasının her tarafında şu anda Türklere karşı yoğun saldırıların olduğunu da görüyoruz. Şu anda Doğu Türkistan’da insanların yürekleri yanıyor, o insanların kanı akıyor; orada zorla insanlar haislere atılıyor, öldürülüyor, yok edilmeye çalışıyor. Aynı tabloyu Azerbaycan’da görüyoruz, aynı tabloyu Kerkük’te görüyoruz, Musul’da görüyoruz, Suriye’de görüyoruz. Öyleyse Türklere karşı yapılan bu saldırıların hepsini şiddetle kınamak önce bizim görevimiz olmalıdır diye düşünüyorum. Ben buradan Türkiye Büyük Millet Meclisi kürsüsünden Hocalı şehitlerinin aziz ruhları karşısında saygıyla eğiliyorum. Azerbaycan’ın çeşitli yerlerinde bulunan Karabağ göçmenlerini, kardeşlerimizi de saygıyla selamlıyorum.

Bir ay önce Azerbaycan’a yaptığımız ziyarette Karabağ göçmenlerini de ziyaret ettik. O insanların vatan özlemiyle yürekleri yanıyor, kanıyor, şehit olan insanların hesabının sorulması bekleniyor. Ne zaman öz toprağına döneceğiz diye yanıp tutuşuyorlar; ağıtlarını şiir, roman, hikâye yaparak ölümsüzleştiriyorlar. Gözleri doluyor, kan ağlıyorlar. Bütün bu olup bitenler de maalesef “İnsan haklarını savunuyoruz.” diyerek aldatan sözde modern dünyanın gözü önünde oluyor. Katiller, soykırımcılar ellerini kollarını sallayarak Ermenistan’da bakan, devlet başkanı oluyor, dünya da maalesef duyarsız şekilde seyreliyor. Soykırıma uğrayan insanların ve zorla göç ettirilen 1 milyonun üzerindeki Azerbaycan Türkü’nün ise maalesef sesi duyulmuyor, onların çektikleri maalesef görülüyor. Pekâlâ, biz ne yapıyoruz? Milliyetçi Hareket Partisi olarak Azerbaycanlı kardeşlerimizin her zaman yanındayız, onların her türlü sorununu dün de, bugün de, yarın da dile getiriyor, unutturmamaya çalışıyoruz ancak mevcut iktidar Azerbaycan Türkü’nün hakkını ve hukukunu korumada bizce biraz zayıf kalıyor, aciz kalıyor. Dünyanın çeşitli yerlerindeki STK kuruluşlarına konunun yeterli şekilde taşınmadığı kanaatindeyiz, işgalin bitmesi için yeterli destek maalesef verilmiyor. Ancak Türkiye Hükûmeti ve bütün insanlarına da çok büyük sorumluluk düştüğünü de söylemek mecburiyetindeyiz. Azerbaycan topraklarının işgali bitmeden, vatanlarına geri dönüş sağlanmadan, soykırımın hesabı sorulmadan hiç kimse Ermeni devletiyle ilişki kurmamalıdır ve kuramaz. “Barış yapıyoruz.” diye vatan toprağından, şehitlerin hesabının sorulmasından vazgeçilirse tarih de bunların hiçbirini unutmaz ve bir gün de mutlaka bunun hesabını sorar. Saygıdeğer milletvekilleri, 26 Şubat tarihi, tabii, Ermenilerin yapmış olduğı soykırımla ilgili önemli bir gündür. Biz 26 Şubat tarihinin özellikle hem Türk dünyasında hem de ülkemizde bir soykırım günü olarak ilan edilmesini istiyoruz. Bununla ilgili de kanun tekliflerimizi hem geçmiş dönemlerde hem de bu dönemde Türkiye Büyük

Millet Meclisine sunduk. Geçen dönemlerde gündemde olmuş olmasına rağmen maalesef bu kanun teklifimiz kanunlaşmadı ama bu dönem -enteresandır- gündeme bile alamadık çünkü kendim burada kanun teklifimizi 37’ci maddeye göre sunmuştum. Kanun teklifimize gündeme girmesiyle ilgili “hayır” oyu verilmiştir. Ancak şunu söylemek mecburiyetindeyiz ki bu tür kanun teklifleri mutlaka kanunlaşmalıdır. Türk dünyasının her tarafında şu anda Türklere karşı yoğun saldırıların olduğunu da görüyoruz. Şu anda Doğu Türkistan’da insanların yürekleri yanıyor, o insanların kanı akıyor; orada zorla insanlar haislere atılıyor, öldürülüyor, yok edilmeye çalışıyor. Aynı tabloyu Azerbaycan’da görüyoruz, aynı tabloyu Kerkük’te görüyoruz, Musul’da görüyoruz, Suriye’de görüyoruz. Öyleyse Türklere karşı yapılan bu saldırıların hepsini şiddetle kınamak önce bizim görevimiz olmalıdır diye düşünüyorum. Ben buradan Türkiye Büyük Millet Meclisi kürsüsünden Hocalı şehitlerinin aziz ruhları karşısında saygıyla eğiliyorum. Azerbaycan’ın çeşitli yerlerinde bulunan Karabağ göçmenlerini, kardeşlerimizi de saygıyla selamlıyorum.”²⁶⁷

4) Tokat Milletvekili Reşat Doğru, Benzer Mahiyetteki Kanun Teklifleri ile Türk Ceza Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapıl-masına Dair Kanun Tasarısı (2/14, 2/25, 2/67, 2/214, 2/218, 2/335, 2/542, 2/571, 2/577, 2/876, 2/960, 2/1060, 2/1087, 2/1369, 2/1648, 2/1675, 2/1830, 2/1864, 2/1883, 2/1941, 2/1973, 2/1982, 2/2115, 2/2149, 1/918) (S. Sayısı: 592).²⁶⁸

²⁶⁷ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 24, Cilt 65, Yasama Yılı 5, (26.12.20215), s. 799-800.

²⁶⁸ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 24, Cilt 78, Yasama Yılı 4, (04.06.2014), s. 846-870.; TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 24, Cilt 79, Yasama Yılı 4, (04.06.2014), s. 5-29-1162.

BÖLÜM 3: BAKANLIK DÖNEMİNDE REŞAT DOĞRU ve FAALİYETLERİ (29 Mayıs 1999 - 18 Nisan 2002)

57. Hükümette Türk Cumhuriyetleri, Türk ve Akraba Toplulukları ile ilişkiler, bunlarla ilgili araştırma, planlama ve eşgüdümün sağlanması; Bulgaristan'dan gelen göçmenlerle ilgili eşgüdüm, Ahıska Türkleri'nin Türkiye'ye kabulü ile ilgili eşgüdüm ve yurtdışına yapılacak insani yardımların eşgüdümü Devlet Bakanı Dr. Reşat Doğru'nun uhdesine verilmiştir. Ayrıca Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı da bu bakanlığa bağlanmıştır.

Türk Cumhuriyetleri ve Toplulukları ile Kardeş Topluluklarla ilişkilerin eşgüdümünden sorumlu Devlet Bakanlığı olarak 57. Hükümetin göreve başladığı 29 Mayıs 1999 tarihinden itibaren Devlet Bakanlığı ve Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığının yürütmüş olduğu faaliyetler bu bölüm başlığı altında incelenecektir. Türk Cumhuriyetleri, Türk ve akraba toplulukları ile koordinasyondan sorumlu olan Dr. Reşat Doğru'nun bakanlığı uhdesinde 29 Mayıs 1999-18 Nisan 2002 döneminde gerçekleştirmiş.

Bu bölüm, Ekonomi ve Ticaret, Sosyal ve Kültürel, Öğrenci Projesi ve Göçmen Konutları alt başlıklarında toplanmıştır.

3.1. Ekonomi ve Ticaret Alanında Yapılan Faaliyetler

İktisadi Koordinasyon Kurulu Kararları doğrultusunda 12 Ocak 2000 tarihinde yapılan Türk Cumhuriyetlerindeki belli alt sektörlerindeki rasyonel projelerin kamu kesimi-özel sektör işbirliği ile değerlendirilerek, özel sektör tarafından gerçekleştirilmesini temin etmek için gerekli alt yapıyı hazırlamak amacıyla, sanayi sektörü çalışma grupları bir araya getirilmiştir. Bu çalışmalar doğrultusunda çalışma grupları, proje ve finansman grubu haline dönüştürülmüştür. 2000 yılı ocak ayından itibaren Türk Cumhuriyetlerine yönelik "Ekonomik Bilgi Merkezi" kurulması amacıyla başlatılan çalışmalar, ekonomi bürokrasisinin araştırma Genel Müdürlükleri, Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği, Milli İstihbarat Teşkilatı Müsteşarlığı, Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, TÜBİTAK, Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu (DEİK) ile Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı ve Ulaştırma Bakanlığı vb. birimlerle sürdürülüp tamamlanarak, Türk Cumhuriyetlerine yönelik İnternet web sitesi şeklinde "Ekonomik

Bilgi Merkezi” (www.turkcumhuriyetleri.gov.tr) kurulmuştur. Söz konusu “Ekonomik Bilgi Merkezi” (TCEBM) 24-25 Kasım 2000 tarihleri arasında İstanbul’da basına tanıtılarak faaliyetleri başlatılmıştır. Bu merkezin kurulmasının temel gayesi Türkiye ile Türk Dünyası arasındaki bilgi ağının kurulmasıdır.²⁶⁹

Hazar petrollerinin Soğuk Savaş sonrası dünya strateji gündeminin ve ticaret ile ekonomik diplomasi mücadelesinin temel eksenlerinin birisini oluşturması ve bölgeye yönelik stratejik bilgi ve analiz noksanlığı bulunması sebebiyle, bakanlık ODTÜ Rektörlüğü ile işbirliği halinde, ODTÜ’de Hazar Stratejik Petrol Araştırma Merkezi kurulması kararını almıştır. Esasında bakanlık adına, ODTÜ Petrol Araştırma Merkezi (PAL) ve Karadeniz ve Orta Asya Araştırmaları Merkezi (KORA) ile NATO’nun yürüttüğü “Hazar Petrolleri Boru Hatları Projelerinin Çevreye Verdiği Zararlar” konulu 1 yıllık (Ekim 2000-Ekim 2001 arası) projenin yürütülmesinde görev alınmıştır. Bu bağlamda, 24-25 Kasım 2000 tarihlerinde İstanbul Lütfi Kırdar Uluslararası Kongre ve Sergi Sarayında Türkiye ile Türk Cumhuriyetleri arasında Sovyetler Birliğinin dağılması ertesinde geçen son on yıllık süreçte ekonomik ilişkilerde karşılaşılan sorunlara yönelik çözüm önerilerinin tartışılacağı ve yeni stratejilerin geliştirileceği II. Türk Cumhuriyetleri İşadamları Kurultayı gerçekleştirilmiştir. Kurultay’da kamu kesimi ile Türk Cumhuriyetlerinde faaliyet gösteren Türk özel sektör temsilcilerinin biraraya getirilerek bölgeye yönelik yeni ticari ve ekonomik stratejilerin belirlenmesinin ve ortak girişimlere altyapı oluşturulmasının amaçlandığı anılan organizasyon kapsamında, ekonomik ilişkiler “Dış Ticareti Geliştirme Politikaları”, “Finansman ve Bankacılık Stratejileri”, “Dış Politika ve Stratejik Sektörler”, “Bilişim Teknolojileri Projeleri” ile “Özel Sektörünün Bölgeye Bakışı” başlıkları altında incelenmiştir Söz konusu Kurultayın ertesinde bir kitap hazırlanmış ve Mart 2001’de “Türk Cumhuriyetleri İş Adamları Kurultayı” başlığı altında yayınlanmıştır.²⁷⁰

“Türk Cumhuriyetleri İş Adamları Kurultayı” Sonuç Raporu doğrultusunda bölge ülkeleri ile ekonomik entegrasyonu sağlayacak çalışma gruplarının oluşturulması faaliyetlerine başlanmış ve bu çerçevede kurumlarla yazışmalar ve görüşmeler yapılmıştır. Bu çerçevede, Ekim 2001’de Türkiye’nin dış ticaret politikalarının

²⁶⁹ Reşat Doğru, *Faaliyet Raporu (29 Mayıs 1999-18 Nisan 2002)*, Devlet Bakanlığı Yay., Ankara 2002, 1-2.

²⁷⁰ H. Yıldırım Ağanoğlu, *Osmanlı’dan Cumhuriyete Balkanlar’ın Makûs Talihi*, Kum Saati Yay., İstanbul 2001, 306-335.

belirlenmesi, yazılım üretiminin desteklenmesi, elektronik ticarete ilişkin çalışmaların koordinasyonundan sorumlu kuruluş olan Dış Ticaret Müsteşarlığı başkanlığında aralarında TİKA, TÜBİTAK ve Telekom gibi kamu kuruluşları ile Bilişim Sektöründe faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları temsilcilerinden oluşan Türk Cumhuriyetleri Bilgi Teknolojileri Çalışma Grubu kurulmuştur. Bakanlığımız adına söz konusu Çalışma Grubunun aylık toplantılarına ve faaliyetlerine aktif olarak katılım sağlanmıştır.²⁷¹

TC Bilişim Teknolojileri Çalışma Grubu'nun (TCBTÇG)Türk Cumhuriyetlerinin Türkiye ile bilişim alanında entegrasyonunu sağlamak için 23-26 Kasım tarihlerinde İstanbul'da "Türk Cumhuriyetleri Bilişim Sivil Toplum Örgütleri Forumu" düzenlenmiştir. Türk Cumhuriyetleri Bölgesel İş Konseyleri Çalışma Grubu, Lojistik Çalışma Grubu, Uluslararası Yatırım, Kredi ve Garanti Kurumu Çalışma Grubu, Bankacılık Çalışma Grubu, Sermaye Piyasaları Çalışma Grubu, Sigortacılık, Faktoring ve Forfaiting Çalışma Grubu, Mali Danışmanlık ve Bağımsız Denetim Çalışma Grubu, Altın Kıymetli Taşlar ve Madenler Çalışma Grubu, Uluslararası Finans Araştırma Grubu, Türk Cumhuriyetleri Tanıtım, Halkla İlişkiler ve Turizm Çalışma Grubu, Türk Cumhuriyetleri Bilimsel ve Teknolojik Envanter Çalışma Grubu, Sınai Mülkiyet Hakları Çalışma Grubu, Uluslararası Standardizasyon Çalışma Grubu, Tarımsal Girişimciliği Geliştirme ve Organizasyonel İşbirliği Çalışma Grubu kurulması çalışmaları üzerinde yoğunlaşmıştır.²⁷²

Devlet Bakanlığının girişimleri neticesinde; Türk Cumhuriyetlerinin Batı ile entegrasyonunun sağlanabilmesi ve ticari ilişkilerin daha sağlam bir zemine oturtulabilmesi için "Türk Dünyası Tahkim Kurulu"nın oluşturulması amacı ile çalışmalar başlatılmıştır. Bu doğrultuda, ilgili kurumlarla görüşmeler; Hazine Müsteşarlığı Sigortacılık Genel Müdürlüğü, Türk Sigorta Şirketleri ve Türkiye Sigorta Birlikleri ile birlikte, Türk Cumhuriyetlerindeki sigorta şirketleri ile karşılıklı yatırımlar ve ilişkilerin geliştirilmesi için "Avrasya Sigorta Birliği"nin kurulması kararlaştırılmış, gerekli temas ve çalışmalar yapılmıştır.²⁷³

²⁷¹ Reşat Doğru, *Faaliyet Raporu (29 Mayıs 1999-18 Nisan 2002)*, Devlet Bakanlığı Yay., Ankara 2002, s.3.

²⁷² Recai Coşkun, "20. Yüzyıl Türk Aydınlanması: Türkiye'deki Turan ve Turan'daki Türkiye", *Türkiiz*, 33 (17), (2012), s. 43-63.

²⁷³ E. Yaman, A. K. Bolaç, A. Esatoğlu, *Türkiye'deki Türk Dünyası*, Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara 2015; Reşat Doğru, *Faaliyet Raporu (29 Mayıs 1999-18 Nisan 2002)*, Devlet Bakanlığı Yay., Ankara 2002, s.3-4.

Bakan Dr. Reşat Doğru, göreve başlamasını müteakiben, Moğolistan Meclis Başkanı Sanjbegz Tumur-Ochirli, Gagavuz Yeri Cumhurbaşkanı ve Meclis Başkanlarını, Hindistan Dış Ekonomik İlişkiler Bakanı Omar Abdullah; Pakistan, Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkmenistan, Moğolistan, KKTC ve Litvanya Büyükelçilerini kabul etmişler ve ülkelerimiz arasındaki ekonomik, ticari, siyasi, kültürel işbirliğinin geliştirilmesi hususunda görüş alışverişinde bulunmuşlardır. 24 Ocak 2002 tarihinde Türk Müteahhitler Birliği'nin 50; Uluslararası Müteahhitler Birliği'nin 10. Kuruluş Yıldönümü etkinliklerine konuşmacı olarak katılmış, Türk müteahhitlerinin Türk Cumhuriyetlerine yönelik faaliyetlerinin arttırılmasını teşvik etmiştir. Ayrıca 29 Ocak-2 Şubat 2002 tarihleri arasında Bakü'de, Türkiye-Azerbaycan KEK 2. Dönem Toplantısı yapılarak ve KEK Protokolü imzalanmıştır.

19-21 Şubat 2002 tarihleri arasında Kırgızistan Cumhurbaşkanı Askar Akayev'in Türkiye'yi ziyareti sırasında iki ülke arasındaki ekonomik ve ticari ilişkilerin geliştirilmesine yönelik 10 yıllık anlaşma imzalanmıştır. Kırgızistan Cumhurbaşkanı Askar Akayev ile beraber Bişkek'te Manas Üniversitesi kampüs temeli atılmış ve sonrasında açılmıştır. 7 Mart 2002 tarihinde İstanbul'da, DEİK'e bağlı Türk-Avrasya İş Konseyi ile yapılan toplantıda, Bakanlığın sorumluluk alanına giren ülkelerle ekonomik ve ticari ilişkilerin geliştirilmesine yönelik yeni stratejiler oluşturulması tartışılmış ve DEİK'in KEK toplantılarına aktif katılımının sağlanması kararlaştırılmıştır.

3.2. Sosyal ve Kültürel Faaliyetler

3.2.1. Türk Dünyası Sosyal ve Kültürel Koordinasyon Kurulu Toplantıları

Bakan Reşat Doğru bakanlık döneminde ilk ziyaretini yapmak üzere Azerbaycan'ın Nahçıvan bölgesini ziyaret etmek üzere planlamıştır. Bu ziyaretin gayesini ve manasına ilişkin Doğru, "Nahçıvan Azerbaycan'a karayolu olmayan Türkiye ile Dilucu sınır kapısı ile bağlı olan küçük bir yerd. Buranın sorumlusu, Ali Meclis Başkanı Vasıf Talibov idi. Önce Ağrı vilayetimize gittim. Oradan Iğdır ilimize geçip bir akşam orada kaldım. Iğdır Valisi ve Belediye Başkanını da alarak, ertesi gün Dilucu sınır kapısına geldik. Burada bütün heyet üyeleri arabalardan indik. Yürüyerek sınırdaki bekleyen vatandaşlarla sohbet ederek, Nahçıvan tarafına geçtik. Daha sonraki Bakü ziyaretlerimizde, bizim yürüyerek vatandaşlarla beraber sohbet ederek geçişimiz, Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'e anlatılmış. O da bana, bu hareketten çok memnun olduğunu ifade etmişti. Nahcivan,

Bakü'ye çok uzak bir yer olunca çok geri kalmıştı. Azerbaycan'la kara bağlantısı yoktu. İran üzerinden ulaşım sağlanabiliyordu. Biz orada iken, TC Sağlık Bakanlığından tam teşekkülü araçlarla personel getirilerek birçok köy ve beldedeki insanların muayene ve aşılarını yapmıştık. Meclis Başkanı Vasıf Talibov'la çok verimli görüşmeler yaptık. İranlılar burada okul açmak için izin almışlar. Bizde Türkiye Cumhuriyeti olarak bir okul açalım diye teklifte bulunduk. Teklifimiz kabul gördü. Nahcivan'ın en güzel bir yerinden bize okul yeri tahsis ettiler. Bizde Ankara'ya gelince gerekli ödenekleri temin edip çalışmalara başladık. Ancak okulun açılması için benim bakanlık sürem yetmedi. Benden sonra gelen iktidarlar zamanında, proje maalesef gerçekleşmedi. Kadük kaldı. Gerçekleşse idi, her iki ülke içinde geleceğe yönelik çok güzel bir eğitim yatırımı olacaktı.” şeklinde ifadelerine yer vermiştir.²⁷⁴

Sosyal ve Kültürel Koordinasyon Kurulu 2. toplantısını 15 Eylül 1999 tarihinde ve 3. toplantısını 6 Nisan 2000 tarihinde yapmıştır. Bakan Reşat Doğru'nun uhdesinde olan Koordinasyon Kurulu toplantılarında alınan “Türkiye Türkçe'sinin Türk Dünyasının Ortak İletişim Dili Olması İçin Gerekli Tedbirlerin Alınması” kararın uygulamaya geçmesini teminen ilgili kurumlar nezdinde gerekli girişimlerde bulunulmuştur. Bu doğrultuda, TRT Avrasya yayınlarının yeniden değerlendirilmesi ve Büyük Öğrenci Projesinin daha etkin hale getirilmesine yönelik Koordinasyon Kurulu kararlarıyla ilgili çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Öte yandan, bahsi geçen 2. Koordinasyon Kurulu Toplantısında alınan karar gereği “Türk Dünyası Gönüllü Kuruluşlar Kurultayı”nın Haziran 2002 tarihinde yapılması planlanmıştır.

Devletimizin üst düzey ziyaretlerinin Türk Dünyasına gerçekleştirilmesi yönünde Bakan Doğru'nun önemli girişimleri de olmuştur. Bu ziyaretlerden birisi de dönemin Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer ve beraberindeki üst düzey bürokratlarla gerçekleştirilmiştir. Doğru ziyarete ilişkin, “Türk Dünyasındaki devletleri ziyaretim esnasında, devlet başkanlarının ziyaretinin çok önemli olduğunu gördüm. Devlet başkanına ayrı bir değer veriliyordu. Kendi ülkelerinde tam bir demokrasi olmadığı için her karar ve yetki devlet başkanında idi. Geçmiş dönemlerde Turgut Özal ve Süleyman Demirel Cumhurbaşkanı olarak çok büyük ilgi görmüşler ve önemli işler başarmışlardı. Ziyarete gittikleri her ülkede halk tarafından olsun yöneticiler yönünden olsun çok büyük

²⁷⁴ Reşat Doğru, “Türk Siyasetinde Bir Ömür: Reşat Doğru Devlet Adamlığı, Şahsiyeti ve Hatıralar” (Ahmet Doğru), Görüşme Tarihi: 17.4.2025, Görüşme yeri: TBMM Kütüphanesi.

ilgi görmüşlerdi. Her yerde önce devlet başkanının görüşü kabulü ve kararı etkili oluyordu. Onlardan destek almadan bir şey yapmanın imkânı yoktu. Ben de bu durumu tespit edince o dönem Cumhurbaşkanımız olan Ahmet Necdet Sezer'in yanına gidip durumu anlattım. Beni çok iyi karşıladı ve Türk Dünyasındaki ülkeleri beraber ziyaret etmeyi kabul etti, Cumhurbaşkanımız Ahmet Necdet Sezer'le ziyaretlerimiz çok verimli geçti. Çok önemli kararlar alınıp uygulama sürecine geçildi. Uzun zamandır karar verilip temeli atılmayan Bakü Tiflis Ceyhan Petrol Boru Hattının temeli çok büyük ve görkemli bir törenle atıldı. Daha sonra ülkemizde de Ceyhan ayağının temeli atıldı. Bu temelle Türk Dünyasındaki ülkelerin bağımsızlık kararı dünyaya bir kez daha gösterilmiş oldu. Siyasi bağımsızlığın yanında, ekonomik bağımsızlıkta çok önemlidir. Bir ülkede ekonomik bağımsızlık yoksa orada siyasi bağımsızlıkta uzun sürmez. Atatürk bu durumu uzun yıllar önce görerek konuyu dile getirmişti. “Siyasi, askeri zaferlerle ne kadar büyük olursa olsunlar ekonomik zaferlerle taçlandırılmazsa, kazanılan zaferler kalıcı olmaz, az zamanda kaybedilir.” İfadelerine yer vermiştir.²⁷⁵

Türk dünyasına yönelik diğer bir ziyaret ise MHP Genel Başkanı ve Başbakan Yardımcısı Devlet Bahçeli ve beraberindekilerle yapılmıştır. Ziyarete ilişkin Bakan Doğru izlenimlerini şu ifadeleri ile özetlemiştir:

Genel Başkanım Devlet Bahçeli ile beraber Azerbaycan'ı ve Kazakistan'ı ziyaret ettik. Her iki ülkede de Devlet Bahçeli çok büyük ilgi ve görkemle karşılandı. İkili ülke ilişkilerinin geliştirilmesi için çok önemli antlaşmalar yapıldı. Devlet Bey Türkmenistan ziyaretinde Büyük Selçuklu Sultanı Sultan Sencer'in türbesinin restorasyonu sözünü vermişti. Bende göreve başladıktan sonra bu türbe restorasyonu için TİKA kuruluşumuza talimatlar verdim. Daha sonra ihale aşamasına geçildi. Türkmenistan'a giderek restorasyonun temelini atıp, çalışmalarının başlamasını sağladık ancak restorasyonun tamamlanması bizim zamanımızda bitmedi. Daha sonraki bitiriliş tarihinde hükümete bu işle sorumlu bakan beni de davet etti. Bende kabul ederek açılış törenlerine katıldım. Konuşmalarda restorasyonun güzel olduğu ve akabinde de Anadolu fatihi Sultan Alparslan'ın mezar yerinin de tespit edilip, yerinin bulunarak yenileme başlatılmasını istemiştik. Sultan Sencer' in mezar yerine yakın bir yer diye o zamanlar anlatılmıştı. Ancak şu ana kadar böyle bir mezar yeri tespit edilmemiştir. Bulunup gün yüzüne çıkarılmasının Türk tarihine büyük bir hizmet olacağını düşünüyorum. Restorasyonun başlatılması esnasında, Türkmenistan Devlet Başkanı Türkmenbaşı ile Başkent Aşkabat'ta, heyetler halinde görüştük. Türkmenbaşı Genel Başkanımız Devlet Bahçeliyi seviyor ve değer veriyordu. Devlet Bey'e mesajlar gönderdi. Türkmen doğal gazının Türkiye üzerinden batıya

²⁷⁵ Reşat Doğru, “Türk Siyasetinde Bir Ömür: Reşat Doğru Devlet Adamlığı, Şahsiyeti ve Hatıralar” (Ahmet Doğru), Görüşme Tarihi: 17.4.2025, Görüşme yeri: TBMM Kütüphanesi.

gönderilmesini ve pazarlanmasını istiyordu. Ancak bu konuda o zamanki Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Cumhur Ersümer ikna edilemedi, Türkmenbaşı doğalgazı kendi sınırında veriyor, buradan Türkiye'ye götürülmesini istiyordu. O zamanki ülkemizin ekonomik şartları ve dünyadan destek gelmemesi dolayısıyla bu proje gerçekleştirilemedi. Bunu üzerine Türkmenistan Devleti de doğal gazı Çin Devletine satıp oradan ihraç etme kararı almıştı. Türkmenbaşı her zaman bu projenin yapılmamasını gündeme getirir ve suçlamalarda yapardı. Türkmenbaşı Şahmuratov çok iyi bir Türkçü idi. Aşkabat'ın merkezi bir yerine Türk dünyasının çok önemli isimlerinin heykellerini yaptırmıştır. Heykellerin olduğu park her gün çok büyük sayıda insan kalabalıkları ile ziyaret edilmektedir. Türk soylu olduğunu her zaman ifade eder, Türk Dünyasındaki gelişmeleri takip ederdi. Türkmenistan'ında bağımsız, bağlantısız hiçbir devletlerarası organizasyon içine girmeden idare ederdi. Tarafsızlık politikası devletin ana siyasetini teşkil ederdi. Türkiye ile ilişkilerin geliştirilmesi içinde gayret sarf ederdi.”²⁷⁶

Bakan Doğru'nun Kırgızistan Devlet Başkanı'na ilişkin değerlendirmeleri de son derece önemlidir: “Kırgızistan Devleti ile de ilişkilerimiz iyiydi. Devlet başkanı Askar Akayev ilim adamlığından bu göreve gelmişti. Türkiye ziyaretinde kendisine refakatçi bakan olarak refakat etmiştim. Bursa başta olmak üzere İstanbul'un birçok yerini beraber ziyaret etmiştik. Eşinin yazdığı bir kitabı Çırağan sarayında basına tanıtmıştık. Daha sonra benim, Devlet Bakanı olarak Kırgızistan'ı resmi ziyaretim esnasında, Manas Üniversitesinin binalarının temelini beraber Bişkek'te atmıştık. Manas Üniversitesi çok sayıda öğrenciye eğitim ve öğretim veriyor. Türkiye'nin çok önemli bir projesidir. Kırgızistan Orta Asya'nın çok önemli bir ülkesidir. Issık gölü gibi çok değerli doğal güzellikleri olan bir ülkedir. Doğal doku henüz bozulmamıştır. Kırgız halkıda bu bölgelere dikkatli bir şekilde sahip çıkmaktadır. Manas Atanın çocukları geri kalmışlık gömleğini çıkarıp, uygar ülkeler sınıfına geçmek için büyük gayret sarf etmektedir.”²⁷⁷

Bakan Doğru önemli bir yurt dışı gezisini de Kazakistan'a gerçekleştirmiştir. Bakan Doğru'ya göre Kazakistan diğer devletlere göre biraz daha fazla gelişmiş görülmektedir. Türkiye burada Ahmet Yesevi üniversitesi kurmuştur. Ahmet Yesevi türbe ve camisi de TİKA tarafından restore edilmiştir. Bakan Doğru Kazakistan'ı Devlet Bahçeli ile beraber ziyaret etmiştir. Bakan Doğru izlenimlerini şöyle özetlemiştir: “Burada da Devlet Bey'e çok büyük ilgi ve saygı gösterildi. Türkistan şehrinde yapılan, 21 mart nevruz törenlerine büyük şehir stadında katılmıştı. Almaata ve Astana Orta Asya'nın parlayan yıldız şehirleri

²⁷⁶ Reşat Doğru, “Türk Siyasetinde Bir Ömür: Reşat Doğru Devlet Adamlığı, Şahsiyeti ve Hatıralar” (Ahmet Doğru), Görüşme Tarihi: 17.4.2025, Görüşme yeri: TBMM Kütüphanesi.

²⁷⁷ Reşat Doğru, “Türk Siyasetinde Bir Ömür: Reşat Doğru Devlet Adamlığı, Şahsiyeti ve Hatıralar” (Ahmet Doğru), Görüşme Tarihi: 17.4.2025, Görüşme yeri: TBMM Kütüphanesi.

olarak her zaman gündemde kalacak. Kazakistan Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev, Türk birliği kurulması ve işbirliğinin geliştirilmesi için çok gayret sarf etmiştir. Birleştirici söylemleri dünyanın her tarafından büyük ses getirmektedir. Kazakistan Devlet Başkanı olduğu dönemde her uluslararası toplantıda Türk Birliğinden bahsetmiş ve diğer devletlere kabul ettirmeye çalışmıştır. Ancak bu çalışmalarından Ruslar hiçbir zaman memnun kalmamışlardır. Rusya Devlet Başkanı Putin'in rahatsızlığına şahit oldum. Kazakistan Almaatı kentinde yapılan Asya Ülkeleri ve Güvenliği toplantısı esnasında Türk Birliğinden bahsetmesi çok önemliydi. O toplantıda Putin farklı gözlerle Nazarbayev'e bakmıştı. Biz de Türkiye olarak bu toplantıya, Cumhurbaşkanımız Ahmet Necdet Sezer ve Devlet Bakanı olarakta ben katılmıştım. Nazarbayev'in konuşmasını toplantıda yan masada oturan Rus delegasyonu ve Putin hayret ve dehşetle karşılamışlardı. Ancak Nazarbayev hiç kimseden çekinmeden ve korkmadan düşüncelerini bütün dünyaya sunmuştu. O toplantılarda, Türk Dünyasının 21. Yüzyılda lideri olduğunu göstermişti. Türk Dünyası politikası için yaptıkları hiçbir zaman unutulmayacaktır. Görevden alınmasının sebebi de her halde bütün dünyaya açık şekilde düşüncelerini iletmesinden ve bundan birçok odağın rahatsız olmasından olabilir. Nursultan Nazarbayev Türk tarihine altın harflerle geçmiş büyük liderlerden birisidir. Daha sonraki dönemlerde Kırgızistan Devlet Başkanı Askar Akayev'den sonra, o da görevden ayrılmıştır. Ancak Türk Milleti, Nursultan NAZARBAYEV'i hiçbir zaman unutmayacaktır.²⁷⁸

Bakanlık döneminde Doğru Özbekistan'a da kapsamlı bir gezi gerçekleştirmiştir. Gezisine ilişkin de şu önemli ayrıntılara yer vermiştir: "Özbekistan ile ilişkilerimizde, o zamanlar çok iyi değildi. Özbekistan'ın muhalif liderlerinden olan Muhammet Salih Türkiye tarafından destekleniyor diye Devlet Başkanı İslam Kerimov ve etrafındaki insanlarda bir düşünce vardı. Bunun doğru olmadığı ne kadar anlatılsa bile, ikna olmadılar. Muhammet Salih'i kendilerine teslim edilmesini istiyorlardı. Türkiye olarak da bu istekleri hiçbir zaman kabul görmemişti. Bu tür olaylardan dolayı da iki devlet arasındaki ilişkilerde çok fazla bir gelişme olamıyordu. Devamlı olarak Muhammet Salih'ten ve faaliyetlerinden rahatsız olduklarını tekrarlıyorlardı. Muhammet Salih'te zaman zaman ülkemize gelmesi de bu ilişkileri daha fazla bozmuştu. Ancak Özbekistan Orta

²⁷⁸ Reşat Doğru, "Türk Siyasetinde Bir Ömür: Reşat Doğru Devlet Adamlığı, Şahsiyeti ve Hatıralar" (Ahmet Doğru), Görüşme Tarihi: 17.4.2025, Görüşme yeri: TBMM Kütüphanesi.

Asya'nın en büyük, en eski ve en önemli bir ülkesi olduğu için onlardan vazgeçmemiz yok saymamız mümkün değildir.”²⁷⁹

Sonuç olarak Bakan Doğru Türk dünyası özelinde şu önemli değerlendirmeleri yapmıştır: “Türk Milletinin tarihi kökleri Buhara ve Semerkant başta olmak üzere, ülkenin her tarafında bulunmaktadır. Zaman zaman ilişkiler bozuk olsa da daha sonraları tekrar düzelebilir düşüncesi içerisinde olmak lazım. Şu an itibarıyla da ilişkilerde iyileşmeler görülüyor. Türkiye için bağımsızlıklarını kazanan Türk Devletlerinin bunu devam ettirmesi gerekiyor. Çünkü daha önceleri idarelerinde bulundukları Rusya boş durmamakta devamlı kontrol etmektedir. En küçük bir karışıklık veya düzensizlikte bir anda müdahale edip tekrar kontrolleri altına alabilir. Bağımsızlıklarını kazanan devletlerin hepsinde de belli sayıda Ruslara ait askerler bulunmaktadır. Ruslar bu bölgeleri tamamen boşaltmış da değildirler. İdareleri yönetimleri çok yakın bir şekilde takip etmektedir. KGB den gelerek devlet başkanı olan Putin de bu konuda uzman birisi olduğu için yönetimlerin her konuda çok dikkatli ve temkinli olmaları gerekir. Bundan dolayı da, Türk Devletleri ABD başta olmak üzere batı ülkeleri ile kalıcı ticari antlaşmalar yapmaktadır. Türkiye olarak bizde bu ülkelerin iç yönetimlerine karışmadan her konuda desteklemek ve güçlendirmek durumundayız. Elli, yüz sene devletlerin bağımsızlığı için çok uzun zaman değildir. Bir ülkenin temel taşları kolay bir şekilde yerine oturmuyor. Köklü ve özellikleri olan bağımsız bir ülke olmak çok kolay olmuyor. Tarih bunların çok sayıda örnekleri ile doludur. Ondan dolayı da büyük devlet olmak ve bağımsızlığı devam ettirmek için çok büyük tecrübe ve zamana ihtiyaç vardır. Ekonomik, kültürel ve siyasal bağımsızlık devam ettiği sürece de ülkü denen ideal hedefe daha fazla yaklaşmış olacağız. Bağımsız Türk Devletleri sayısını da önümüzdeki dönemde artırabiliriz.”²⁸⁰

3.2.2. Balkan Ülkelerine Yönelik Faaliyetler

İşaret edilen kültürel faaliyetlere ilaveten Devlet Bakanlığınca, Balkan ülkelerinde yaşayan soydaşlarımız için de yoğun bir şekilde kültürel çalışmalar yapılmıştır.²⁸¹ Ülkelerindeki eğitimleri için Türkiye Cumhuriyeti ile Bulgaristan Cumhuriyeti arasında yapılan Eğitim İşbirliği Anlaşması ile 5., 6., 7. ve 8. Sınıf Türkçe Ders Kitapları

²⁷⁹ Reşat Doğru, “Türk Siyasetinde Bir Ömür: Reşat Doğru Devlet Adamlığı, Şahsiyeti ve Hatıralar” (Ahmet Doğru), Görüşme Tarihi: 17.4.2025, Görüşme yeri: TBMM Kütüphanesi.

²⁸⁰ Reşat Doğru, “Türk Siyasetinde Bir Ömür: Reşat Doğru Devlet Adamlığı, Şahsiyeti ve Hatıralar” (Ahmet Doğru), Görüşme Tarihi: 17.4.2025, Görüşme yeri: TBMM Kütüphanesi.

²⁸¹ H. Yıldırım Ağanoğlu, *Osmanlı'dan Cumhuriyete Balkanlar'ın Makûs Talihi*, Kum Saati Yay., İstanbul 2001, s. 306-335.

Türkiye’de bastırılarak Bulgaristan’a gönderilmiştir. Ayrıca, ihtiyaç duydukları okul malzemeleri temin edilerek kendilerine ulaştırılmıştır. Bulgaristan’dan 25 Türk kökenli Belediye Başkanı Türkiye’ye davet edilerek, belediyecilik alanında bilgi ve becerilerini geliştirmeleri için çalışmalara yapılmıştır. Balkanlarda yaşayan 300 Türk genci Türkiye’ye getirilerek, Türkiye’yi tanımaları, Türklerle kaynaşmaları sağlanmış ve Türkiye’nin değişik şehirleri gezdirilerek, bilimsel ve kültürel etkinlikler yaptırılmıştır. Bu doğrultuda Devlet Bakanlığınca başta Kosova olmak üzere diğer Balkan ülkelerinden gelen öğrencilere Başbakanlıkta kabul edilerek kendilerine ayni ve mali yardım yapılması sağlanmıştır. Balkanlarda, Türk kültürünü yaşatmaya ve geliştirmeye yönelik olarak çeşitli alanlarda toplantılar, konferanslar düzenlenmesinin yanında Balkanlar’da yaşayan Türk çocukları için toplu sünnet töreni yapılması ve diğer kültür faaliyetlerine de destekler sağlanmıştır. Bu çalışmalar özelinde Balkan ülkelerinde yaşayan soydaşlarla yakın temasların sürdürülmesi buralarda yaşayan soydaşlarımızın Devlet Bakanlığı’na sundukları ve Türk Dünyasına yönelik kültürel faaliyetleri çerçevesinde şekillendirilmiştir.²⁸²

Ülkemize gelen Balkan Türk toplum önderleri ve devlet adamları kabul edilmiştir. “Rodop Türkleri” ve “Pomak Türkleri” adlı kitaplar temin edilerek Pomak Türklerinin yaşadığı Bulgaristan ve Yunanistan’a (Batı Trakya) gönderilmesi sağlanmıştır. Bulgaristan’ın Paşmaklı, Goldsa Delçev, Devin, Madan, Rudozem, Dospat, Zlatograd, Velingrad ve Peşdere çevresindeki Hak ve Özgürlükler Hareketi (HÖH) il ve ilçe yöneticileri, 45 gün süreyle Türkiye’ye getirilerek Türkçe kursuna tabi tutulmuşlardır. Bulgaristan’ın Burgaz kentinde “Recep Küpçü Türk Kültür Merkezi Derneği” ile Dobriç (Tolbuhin) kentinde “Dobriç Türk Kültür Merkezi Derneği”nin kurulmasına destek sağlanmıştır. Bu faaliyetlerin yanında Bulgaristan’ın Burgaz şehrinde faaliyet gösteren Recep Küpçü Türk Kültür Merkezi Derneği ile Ruen Topçu Köyü Recep Küpçü İlk Öğretim Okulu ve Şumnu Okuma Evine 4500 adet kitap gönderilmiştir. Romanya Türk Gençlerinden bir grup Kurban Bayramında ülkemize kabul edilmiş ve Edime, Çanakkale, Bursa, Ankara, İstanbul illerinde tatil yapmaları temin edilmiştir.²⁸³

3.2.3. Göçmen Sorunları

²⁸² Adem Can, *Yeni Kafkasya Mecmûası*, *Bilgi Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, (41), (2007), s. 111-114.

²⁸³ Reşat Doğru, *Faaliyet Raporu (29 Mayıs 1999-18 Nisan 2002)*, Devlet Bakanlığı Yay., Ankara 2002, s. 5-6.

Türkiye'ye yoğun bir şekilde yaşanan soydaş göçü ile ilgili olarak 21 Ocak 2000 tarihinde Bakanlar Kuruluna Devlet Bakanlığınca bir dizi teklif getirilmiştir. Ahıska Türkleri, Bulgaristan, Irak, Afganistan ve Doğu Türkistan'dan gelen Türk soydaşlarımızı yakından ilgilendiren teklifler neticesinde, bu soydaşlarımız için ikamet, vatandaşlık, diploma denkliği gibi konularda olumlu gelişmeler sağlanmıştır. Devlet Bakanlığının daha sonraki girişimleri ile Bulgaristan, Irak, Afganistan, Doğu Türkistan ve Ahıska Türklerinin ikamet sorunlarının çözülmesi sağlanmıştır. Ahıska Türklerine ikamet izni yanında 2527 Sayılı Kanuna göre çalışma müsaadesi verilmesi ve vatandaşlık işlemlerinin sonuçlandırılması temin edilmiştir. Türkiye'ye geldiğinde ailesi üzerinde kayıtlı ikamet alan ve bu gün 18 yaşını doldurmuş olan Türk soylulara ikamet verilmesi sağlanmıştır. Türk soylu olup yabancı uyruklu olanlara verilen ikamet tezkerelerin 492 sayılı harçlar kanununun 88. maddesine göre harçsız olarak verilmesi hususu gerçekleştirilmiştir. Bosna-Hersek, Kosova ve Makedonya'daki savaş nedeni ile Türkiye'ye gelen soydaş ve akraba topluluğu mensuplarının ikametlerinin uzatılması, ülkelerine dönenlerden ise çıkışlarında ceza alınmaması konusunda çalışmalar yapılmış ve sonuçlandırılmıştır.²⁸⁴

Savaş nedeniyle Afganistan'dan, çeşitli baskılar nedeniyle de Doğu Türkistan'dan gelip Hatay ve İstanbul'da ikamet eden Türk soyluların ikametlerinin uzatılması çalışmaları yapılmış ve bu süreç olumlu neticelendirilmiştir. Göçmenlerin sağlık, eğitim ve istihdam gibi çeşitli sorunlarının çözülmesine yardımcı olunmuştur. Iğdır'a yerleştirilen Ahıska Türkleri'nin bölgede kalıcı olabilmelerini temin amacıyla Tarım Bakanlığı ve Iğdır Valiliği ile yapılan ortak çalışmalar sonucu Toprak Reformu Kanununa göre arazi verilmesi çalışmaları tamamlanmıştır. Başbakanlığın "Yurtiçinde ve Yurtdışında Kurulan Soydaş Derneklerin Yönlendirilmesine İlişkin Genel Esasları Dokümanı" çerçevesinde düzenlenen "Soydaş Dernekler Alt Komitesi" (SDAK) toplantılarına iştirak edilmiştir. Derneklerle ilgili çalışmalar Devlet Bakanlığının yakın takibi altında devam etmektedir. SDAK'ta alınan ve İstihbarat Değerlendirme Kurulu'nda (İDK) onaylanan kararlar doğrultusunda soydaş derneklerin birer Federasyon çatısı altında toplanmaları çalışmasına paydaşlarla birlikte katılım sağlanmış, mevcut Bursa'da kurulu "Balkan Türkleri Göçmen ve Mülteci Dernekleri Federasyonu" yanında

²⁸⁴ Muhiddin Nalbantoğlu, *Alparslan Türkeş ile Tarihi Aydınlatan Sohbetler*, Toker Yay., İstanbul 2010, s. 21.

İstanbul”da “Avrasya Türk Dernekleri Federasyonu” ve “Rumeli Türk Dernekleri Federasyonu” Ankara’da ise “Bulgaristan, Azerbaycan, Kırım Türk Dernekleri Federasyonunun” kurulması sağlanmıştır. Mevcut federasyonların bir araya gelmesi ile “Türk Dünyası Göçmen Dernekleri Konfederasyonu”nun kurulması çalışmalarına iştirak edilmiş ve icracı birimle konfederasyon tüzüğü hazırlanması sağlanmıştır.²⁸⁵

Türkiye’de bulunan göçmen soydaşlarımızın kurduğu derneklerin koordineli bir çalışma yapması ve ülkemiz milli güvenlik politikası doğrultusunda hareket etmesini temin amacıyla “Soydaş Dernekler İstişare Toplantısı” 9 Mart 2002 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Bu toplantıların tüm iller düzeyinde yapılması planlanmış olup, ilki 27 Mart 2002 tarihinde Bursa’da gerçekleştirilmiştir. İstanbul, İzmir, Edime ve diğer göçmen ağırlıklı illerde sözkonusu toplantılar 2002 tamamlanmıştır.²⁸⁶

3.2.4. Yurtdışındaki Ahıska Türklerine Yönelik Çalışmalar

Türkiye dışında Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Rusya Federasyonu ve Ukrayna’da yaşayan Ahıska Türklerine yönelik olarak yapılan faaliyetler çerçevesinde; Türkiye dışında Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan ve Rusya Federasyonunda bulunan “Ahıska Türkleri Federasyonu”na bilgisayar ve ekipmanı, Kazakistan ve Kırgızistan’daki Federasyonların kütüphanelerine Türk Dünyası ile ilgili kitaplar, Ahıskalı öğrencilerin ihtiyacı olan okul malzemesi defter, kalem, kitap ve yardımcı malzemeler gönderilmiş, ayrıca Ahıska Türklerinin anavatanları olan Gürcistan’ın Ahıska bölgesine dönmeleri konusunda Dışişleri Bakanlığı koordinesinde sürdürülen çalışmalar ile Ankara Üniversitesinin Ahıska Türkleri ile ilgili olarak düzenlediği uluslararası toplantılar ve Ahıska Türklerinin ekonomik yönden kalkındırılmaları konusunda sürdürülen tarımsal üretim çalışmalarına Bakanlıkça denetimi sağlanmıştır. Sosyal ve kültürel manada bu kapsamlı çalışmaların yanında Moğolistan Bayan-Ülgi Baş Müftüsü ile görüşülerek, Türkiye’de eğitim gören öğrencilerin de talebi üzerine, Bayan-Ülgi’de bir radyo kurulması kararlaştırılmış, bunun için gerekli olan radyo ana cihazı temin edilerek bu ülkeye gönderilmiştir. Moğolistan Müftüsünün talebi üzerine, Türkiye’yi ve Türk dünyasını tanıtıcı 2000 kitap gönderilmiştir. Kazakistan, Kırgızistan, Türkmenistan, Azerbaycan, Moğolistan ve

²⁸⁵ Ziyaeddin Babakurban, *Dış Türkler ve Türkistan Davası*, Doğan Güneş Yay., İstanbul 1962, s. 13.

²⁸⁶ Reşat Doğru, *Faaliyet Raporu (29 Mayıs 1999-18 Nisan 2002)*, Devlet Bakanlığı Yay., Ankara 2002, s. 7.

Balkan Ülkeleri ile Rusya Federasyonundan öğrenim amacıyla gelen öğrenciler aracılığı ile, Ermenilerin Türkler üzerinde gerçekleştirdikleri katliamlar, PKK terör örgütünün yaptığı insanlık dışı olayları içeren kitap ve broşürler ile Türkiye ve Türk tarihini anlatan kitaplar bu ülkelere gönderilmiştir.²⁸⁷

3.3. Büyük Öğrenci Projesi Kapsamında Yapılan Faaliyetler

Kısa adıyla “Büyük Öğrenci Projesi” olarak adlandırılan proje dünyanın en büyük eğitim projelerinden birisidir. Türk Cumhuriyetleri, Türk ve Akraba Toplulukları ile süregelen ilişkilerimizdeki en hassas ve stratejik öneme haiz bir konu da eğitim meselesi olmuştur. Dr. Reşat Doğru döneminde bakanlık, özellikle eğitim alanında yürütülen faaliyetlerin koordinasyonunu büyük bir titizlikle sürdürmüş ve bu kapsamda projeye önemi vermiştir. Bu çerçevede, Türk Cumhuriyetleri ile Türk ve Akraba Topluluklarına yönelik olarak yürütülen faaliyetlerin koordinasyonu kapsamında 57. Hükümet döneminde, “Türk Cumhuriyetleri ile Türk ve Akraba Toplulukları’ndan Öğrenci Getirme Projesi” kısa adıyla “Büyük Öğrenci Projesi”nin koordinasyonu Devlet Bakanı Sayın Prof. Dr. Abdulhaluk Mehmet Çay’dan sonra 7 Ocak 2002 tarihi itibarıyla Devlet Bakanı Dr. Reşat Doğru’nun uhdesine verilmiştir.²⁸⁸

Bu proje, 1992 yılında Sovyetler Birliği’nin dağılmasını müteakip özgürlüklerine kavuşan ve değişik yönetim biçimleriyle bağımsızlıklarını veya özerkliklerini ilan eden “Türk Dünyası”na yönelik olarak başlamış ve ilk etapta ilgili kardeş ülke ve topluluklardan 1992-1993 ders yılında; 3000’i ortaöğrenim öğrencisi ve 7.000’i yüksek öğrenim öğrencisi olmak üzere toplam 10 000 gibi çok yüksek sayıda öğrenci, devlet burslusu olarak ülkemize getirilmiştir. Projenin hayata geçirildiği 1992 yılından itibaren Türk Cumhuriyetleri ile Türk ve Akraba Toplulukları tarafından toplam 22.049 kontenjan kullanılmıştır. Bu süre içerisinde 1004’ü orta öğrenim, 3.964’ü ise yükseköğrenim olmak üzere toplam 4.968 öğrenci mezun olmuştur. 1999 ve 2002 yılları arasında toplam 6.233 öğrenci öğrenim görmüştür. 2002-2003 öğretim dönemi için 1500 öğrenci getirilmesi kararı alınmıştır.²⁸⁹

²⁸⁷ *Türkiye İle Türk Cumhuriyetleri ve Bölge Ülkeleri İlişkileri Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, DPT yay., Ankara 2000, s. IX.

²⁸⁸ *Basında Dış Türkler Bibliyografya VI*, TC Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Dokümantasyon Daire Başkanlığı Yayınları, Ankara 2001, s. V-XXII.

²⁸⁹ *Türkiye İle Türk Cumhuriyetleri ve Bölge Ülkeleri İlişkileri Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, DPT yay., Ankara 2000, s. IX.

Devlet Bakanlığı uhdesinde bulunan Türk Cumhuriyetleri ile Türk ve Alıaba Toplulukları ile ilişkiler konusunda, daha etkin bir koordinasyon ve yönlendirme yapılabilmesi için, 1997/55 sayılı Başbakanlık Genelgesi ile oluşturulan Sosyal ve Kültürel Koordinasyon Kurulu, 15 Eylül 1999 tarihinde toplanmıştır. Bu Koordinasyon Kurulu Toplantısı'nda alınan kararlar çerçevesinde; Dışışleri Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Yükseköğretim Kurulu ve Kredi ve Yurtlar Kurumu ile diğer ilgili kuruluşların katılımlarıyla Bakanlığımız Başkanlığında bir Eğitim Alt Komisyonu kurulması kararı alınmıştır. Bu karar çerçevesinde; 6 Ekim 1999 ve 14.10.1999 tarihlerinde iki defa ilgili kuruluşların katılımı ile toplanan Eğitim Alt Komisyonu; Türk Cumhuriyetleri ile Türk ve Akraba Toplulukları'ndan davet edilen ve Türkiye'de eğitim görmekte olan öğrencilere ilişkin projenin daha da etkin ve verimli hale getirilmesi ile 6.660 öğrencinin seçim, uyum, yerleştirme, barınma ve burs sorunlarının süratle giderilmesi için çözüm yollarını görüşmüştür. İlgili kuruluşların katılımı ile toplanan Alt Kurul bu faaliyetleri sonucunda çalışmalarını tamamlamıştır. Bu çerçevede;

- İller özelinde kurulan ve projenin önemine binaen ildeki valinin koordinesini üstlendiği Mahalli Komisyonların, daha aktif olarak çalıştırılabilmesine yönelik olarak Komisyon üyelerine her yıl bir seminer verilmesinin gerektiğine,
- Ülkemizde kendi imkânları ile eğitim gören veya kendilerine sağlanan devlet bursu kesildiği halde öğrenimlerine devam eden öğrencilerin durumlarının tespit edilmesinin gerektiğine,
- Türk Dünyası'na yönelik faaliyetler gösteren Sivil Toplum Kuruluşları ile işbirliği halinde, projenin amacı doğrultusunda araştırma ve geliştirme çalışmalarının yapılmasının gerektiğine,
- Proje kapsamında ülkemizde eğitim gördükten sonra, ülkesine dönen veya dönmeyen öğrencilerin durumlarının tespitine,
- Projenin başarısı ile direkt bağlantılı olması bakımından, ülkemizde eğitim görmek üzere gelecek öğrencilerin seçimine yönelik olarak yapılan sınavın yaygınlaştırılmasına,
- Proje dahilinde ülkemizde eğitim görmekte olan öğrencilere sağlanan maddi ve sosyal şartların iyileştirilmesine yönelik olarak yapılan

çalışmalara hız verilmesine burs miktarlarının artırılmasının gerektiğine, dair kararlar uygulamaya geçirilmiş ve olumlu sonuçlar alınmaya başlanmıştır.²⁹⁰

Bu kararlar çerçevesinde 27 Nisan 2000 tarihinde, öğrencilerin öğrenim gördüğü ve en fazla öğrenciyi barındıran 16 ilin Vali Yardımcısı, İl Milli Eğitim Müdürü ve Kredi ve Yurtlar Kurumu İl Müdürlerinden oluşan Mahalli Komisyon Heyet Üyeleri ile ilgili üniversitelerin rektör yardımcılara yönelik eğitici ve bilgilendirici bir sempozyum düzenlenmesi kararı alınmıştır. Organizasyonla ilgili masraflar Başbakanlık bütçesinden karşılanmak üzere bu - toplantı Başkent Öğretmenevinde 27 Nisan 2000 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Yine bu projenin iyileştirilmesine yönelik olarak; II. Türk Dünyası Öğrenci İşleri Mahalli Komisyon Semineri, 17 ilin ilgili yetkililerinin katılımıyla 28 Mayıs 2001 tarihinde Ankara’da başarı ile gerçekleştirilmiştir. III. Türk Dünyası Öğrenci İşleri Mahalli Komisyon Semineri ise 8 Nisan 2002 tarihinde Ankara’da gerçekleştirilmiştir. Tüm bu kapsamlı çalışmalar çerçevesinde düzenli olarak Bakanlık koordinesinde Büyük Öğrenci Projesi 4.968 öğrencinin mezun etmiştir.²⁹¹

Başta Türkmenistan, Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan ve Özbekistan olmak üzere Rusya Federasyonu (Adıgey, Altay,. Başkurdistan, Buryat, Çeçenistan, Çuvaşistan, Dağıstan, Hakasya, İnguşetya, Kabartay-Balkar, Kalmukya, Karaçay Çerkez, Saha, Şor, Tataristan, Tuva), Balkanlar (Arnavutluk, Batı Trakya, Bosna-Hersek, Bulgaristan, Moldova, Kosova, Makedonya, Romanya, Sancak, Polonya Tatarları, Hırvatistan, Karadağ) ile Asya’nın (Afganistan, Ahıska Türkleri, Baltık Ülkeleri, Belarus, Gürcistan, Irak Türkmenleri, Tacikistan, Kırım vd.) çeşitli ülkelerinden getirilen on binlerce öğrencinin Türkiye dostu olarak ülkelere dönmeleri sağlanmıştır. Dünyanın en büyük eğitim projelerinden biri olan bu projenin, daha verimli olabilmesi için Bakanlık bünyesinde gerekli bütün çalışmalar yapılmıştır. 57. Hükümet süresince Devlet Bakanlığı, öğrenci koordinasyonunu daha verimli hale getirmek için Koordinasyon Kurulu Toplantıları düzenlemiştir. Kosova’daki savaş vb. nedenlerle ülkemize sığınan gerek Balkanlar gerekse diğer mağdur duruma düşmüş Türk ve Akraba Topluluklarından. öğrenim çağına gelen öğrencilerin ve Türkistan ile Balkanlar’daki, Türkiye açısından

²⁹⁰ Reşat Doğru, *Faaliyet Raporu (29 Mayıs 1999-18 Nisan 2002)*, Devlet Bakanlığı Yay., Ankara 2002, s. 8-9.

²⁹¹ *Türkiye İle Türk Cumhuriyetleri ve Bölge Ülkeleri İlişkileri Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, DPT yay., Ankara 2000, s. IX.

önem verilen, stratejik öneme haiz ve sorunlu bölgelerdeki öğrencilerin üniversitelere yerleştirilmeleri prosedüre uygun olarak sağlanmıştır. Değerlendirme Kurulu Toplantısı'nda gerekli telkin ve yönlendirmeler yapılarak projenin daha başarılı olmasına imkân sağlanmıştır. Lisans öğrencilerinin burs miktarlarının asgari ücret seviyesine yükseltilmesi, yüksek lisans ve doktora öğrencilerine ise lisans öğrencilerine verilen bursun % 50 fazlasının verilmesi çalışmaları sürdürülmüş ve 2002 yılı itibariyle olumlu sonuçlar alınmıştır. Başbakanlık burslarının Devlet Burslusu olan bütün öğrencilere verilmesi için girişimlerde bulunulmuştur. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu'ndan Devlet Burslusu öğrencilere burs verilmesi için ilgili Devlet Bakanı nezdinde girişimlerde. Bulunulmuş ve 2000-2001 eğitim-öğretim yılı itibariyle bu öğrencilere burslar verilmiştir. 2002 yılı için burs verme çalışmaları halen devam etmektedir.²⁹²

Türk Cumhuriyetleri, Türk ve Akraba Toplulukları ile ilgili tüm kültürel ve eğitsel problemler Bakanlığımız uhdesindeki ilgili çalışma birimimizce yakinen takip edilmekte, hatta öğrenci ve bu ülke yöneticilerinin problemleri birebir görüşmelerle çözüme kavuşturulmaktadır. “Büyük Öğrenci Projesi” başladığı 1992 yılından bu güne en yüksek başarı noktasına ulaşmış ve tüm problemler anında çözüme kavuşturularak, projenin Büyük Türk Dünyası için alt yapı oluşturmadaki asıl fonksiyonu icra edilmeye başlanmıştır. Bu proje, hızla yükselen başarı ivmesi ile Bakanlığımızın yüzakı çalışmalarından birisidir. Çünkü Büyük Türk Dünyası'nın kültürel anlamdaki birlikteliğinin temel taşlarının oluşmasında bu projenin yeri çok önemlidir. “Büyük Öğrenci Projesi” çerçevesinde, Mart 2002 tarihi itibariyle özellikle, 6.233 öğrenciden yüksek lisansa devam eden 901 ve doktora devam eden 185 öğrenci asıl hedefimiz olan; bu projenin lisansüstüne yönlendirilmesi faaliyetlerimizin bir sonucu olarak öne çıkmaktadır.²⁹³

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin yürüttüğü ve 1992 yılından bu yana istikrarlı bir şekilde sürekli iyiye yönelik bir ivme gösteren bu proje, ülkemizin önemli bir faaliyetidir. Türk Cumhuriyetleri ile Türk ve Akraba Toplulukları'ndan Öğrenci Getirme Projesi kapsamında 2000-2001 eğitim-öğretim döneminde 1.587 öğrenci getirilmiştir. 2001-2002

²⁹² *Türkiye İle Türk Cumhuriyetleri ve Bölge Ülkeleri İlişkileri Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, DPT yay., Ankara 2000, s. IX.

²⁹³ Mehmet Saray, *Türk-Rus Münasebetlerinin Bir Analizi*, MEB Yay., İstanbul 1998, s. 250-254.

eğitim-öğretim dönemi için ise 1.414 öğrenci getirilmiştir. 2002-2003 eğitim-öğretim döneminde 1500 öğrenci getirilmesi karan alınmış ve uygulamaya konulmuştur. Bunlara ilaveten, Büyük Öğrenci Projesi kapsamında Devlet Bakanlığınca yürütülen diğer faaliyetler aşağıda arz edilmektedir:

- 27 Nisan 2000 tarihinde Başkent Öğretmenevi'nde 1. Türk Dünyası Öğrenci İşleri Mahalli Komisyon Semineri düzenlenmiştir. Seminerde başkanlı çalışmalar yapan illere ve bugüne kadar emeği geçen bürokratlara teşekkür edilerek, plaket verilmiştir.
- Büyük Bolu Depreminde bölgede bulunan öğrencilerimizin durumlarına ilişkin Mahalli Komisyon ile sürekli görüşme gerçekleştirilmiş.
- TUS Eğitimi alan öğrencilerin mağduriyetlerinin giderilmesine ilişkin Sağlık Bakanlığı ve Maliye Bakanlığı ile temas kurulmuştur.
- Kosova'dan sınav için gelen öğrencilerin ibate sorununun halli için gerekli girişimlerde bulunularak sonuca ulaşılmıştır.
- YÖK'ten alınan başkan durum listesine göre başkanlı öğrenciler tatille ödüllendirilmiştir. 1999-2000 öğretim yılında "100 Başkanlı Öğrenciye Tatil" projesi hayata geçirilmiştir. (Temmuz-Eylül 2000) Yer Balıkesir - Erdek Posta İşletmeleri Sosyal Tesisleri. Çeşitli kurumlarca ve bakanlıklarca yapılan toplantılara, Bakanlığı temsilen katılmıştır.
- 15 Nisan 2001 tarihinde, Ankara'da bulunan Türk Cumhuriyetleri ile Türk ve Akraba Toplulukları'ndan gelen öğrencilerle, Ankara Valiliği ve ilgili kurum yetkilileri ile birlikte genel toplantı yapılmıştır.
- 24-26 Nisan 2001 tarihinde Türkmenistan Cumhurbaşkanı Saparmurat Niyazov'un, Türkmenistanlı öğrencilerle görüşebilmesi için Türkiye'nin çeşitli yerlerinden 171 öğrencinin İstanbul'a getirilmesi ve iki gün barındırılmaları, şölen düzenlenmesi ile ilgili Başbakanlıktan ödenek çıkarılmış ve program gerçekleştirilmiştir.
- 28 Mayıs 2001 tarihinde 2. Türk Dünyası Öğrenci İşleri Mahalli Komisyon Yıllık Toplantısı Başkent Öğretmenevi'nde gerçekleştirilmiştir.
- Temmuz -Eylül-2001 tarihleri arasında 8 kamu kuruluşuna ait tesiste 150 başarılı öğrenci yaz kampına götürülmüştür.

- Milli Eğitim Bakanlığı tarafından Düzce’de düzenlenen toplantıya katılmıştır.
- 9-11 Kasım 2001 tarihleri arasında Devlet Bakanı Prof. Dr. Ramazan Mirzaoglu, çeşitli partilere mensup 5 milletvekili ile üst düzey yöneticilerin katıldığı Selanik’te Mustafa Kemal Atatürk’ü anma toplantısı düzenlenmiştir.
- Ülkemizde öğrenim gören 350 Kosovalı öğrencinin 17 Kasım’da yapılan milletvekili seçimlerinde Kosova’da oy kullanmaları için bir organizasyon gerçekleştirilmiştir.
- Kırıkkale Üniversitesi’nden bir grup araştırmacıya hazırlatılan “Türk Cumhuriyetleri ile Türk ve Akraba Topluluklarından Gelen Öğrencilerin Başarısızlık Nedenleri” isimli araştırma raporu tamamlanarak kitap haline getirme çalışmaları sürdürülmektedir.
- 1992 yılından itibaren ülkemize gelen öğrenciler için hazırlanan “Öğrenci Takip Bürosu”na ait gerekli olan teknik ve hukuki çalışmalara başlanmıştır.
- 2002 yılında başarılı öğrenciler için hazırlanan “Başarılı Öğrencilere Tatil Projesi” çalışmaları yapılmıştır. Haziran 2002 tarihi itibariyle proje hayata geçirilmiştir.
- 28 Mayıs 2001 tarihinde yapılan 2. Türk Dünyası Öğrenci İşleri Mahalli Komisyon Semineri Toplantısı kitapçığı hazırlanarak, basıma sunulmuştur.
- 17-18 Mayıs 2002 tarihinde, Devlet Bakanlığı ve TSE Başkanlığı ile ortak yürütülen seminer programının 2. bölümü (Belgelendirme, Standardizasyon ve Deney Laboratuvarları) gerçekleştirilmiştir.
- Öğrenci bulunan illerde öğrencilerimizin ücretsiz taşınması hususunda doğan sorunların giderilmesi hususunda gerekli yazışmalar yapılmıştır.
- Rehber ve Koruyucu Aile Projesi taslağı hazırlanmış ve yürürlüğe konmuştur.
- Yüksek lisans ve doktora öğrencilerinin Başbakanlık burslarından yaralandırılması için gerekli yazışmalar yapılmıştır.
- 8 Nisan 2002 tarihinde yapılacak “3. Türk Dünyası Öğrenci İşleri Mahalli Komisyon Semineri” için gerekli çalışmalar başlatılarak, bütçe ve organizasyon çalışmalarına başlanmıştır.

- Türk Cumhuriyetleri ile Türk ve Akraba Topluluklarından öğrenci getirme projesinin 10. yılı sebebiyle Ankara, İzmir ve İstanbul’da Türk Dünyası Gençlik Şöleni düzenlenmiştir.
- Türk Cumhuriyetlerinden “Öğrenci Getirme Projesi” Devlet Bakanı Dr. Reşat DOĞRU’nun uhdesinde başarılı biçimde sürdürülmüştür. 2002 yılı itibarıyla 20 bin civarında öğrenci ülkemize gelmiş ve 4 bini mezun olmuştur. Başarıyla devam eden Büyük Öğrenci Projesi’nin geçen 10 yıllık tecrübe ışığında yeniden yapılandırılmasına yönelik Devlet Bakanı Dr. Reşat DOĞRU bir çalışma başlatmıştır.²⁹⁴

3.4. Göçmen Konutları Projesi

1989 yılında Bulgaristan Yönetimi’nin uygulamak istediği asimilasyon politikası nedeniyle ülkemize gelen soydaşlarımızın iskânından sorumlu olan Devlet Bakanlığı, göçmen konutlarının tamamlanması ve dağıtılması konusunda başarılı çalışmalar yapmıştır. Devlet Bakanı Dr. Reşat Doğru döneminde Göçmen Konutları Koordinatörlüğü tarafından ülkemiz genelinde 21.556 konutla birlikte çağdaş yerleşim birimler kazandırılmış bulunmaktadır. Üretilen söz konusu konutlar hak sahiplerine teslim edilmiştir. Fiilen 1990 yılının son üç ayı içinde inşaatına başlanan göçmen konutlarının %98’i 1994 yılı ortalarında tamamlanmıştır. Ülkemize 21.876 konutla birlikte modern ve çağdaş yerleşim bölgeleri kazandıran Göçmen Konutları Projesinin kümülatif olarak yaklaşık 400 milyon ABD Dolarına mal olması planlanmıştır. Türkiye’de bir defada ele alınan 21.876 konutluk Göçmenevleri Projesi 17 il, 22 yerleşim biriminde, 71 firma taahhüdünde, 88 sözleşme teknik ve sosyal altyapıları ile 4 yılda bitirilmesi itibarıyla Türkiye’nin en büyük konut projesidir.²⁹⁵

3.5. Türk İşbirliği Ve Kalkınma İdaresi (Tika) Başkanlığınca Yürütülen Faaliyetler

Kazakistan’ın Türkistan şehrinde bulunan ve Türkiye tarafından restorasyonunun yapılması 1990 yılında planlanan, ihalesi 1992 yılında gerçekleştirilen ve. 1994 yılında bitirilmesi hedeflenen Hoca Ahmet Yesevi Türbesi’nin Restorasyonu 57. Hükümet

²⁹⁴ Reşat Doğru, *Faaliyet Raporu (29 Mayıs 1999-18 Nisan 2002)*, Devlet Bakanlığı Yay., Ankara 2002, s. 8-9.

²⁹⁵ Reşat Doğru, *Faaliyet Raporu (29 Mayıs 1999-18 Nisan 2002)*, Devlet Bakanlığı Yay., Ankara 2002, s. 14.; <https://turk-dunyasi-arastirmalari-vakfi/> Erişim Tarihi: 14.06.2025.

döneminde bitirilmiştir. 7 yılda 16 milyon dolar harcanarak % 70'i ancak tamamlanabilen restorasyon çalışmaları, Devlet Bakanlığının girişimleri neticesinde Başbakanlık Tanıtma Fonu'ndan 1.300.000 dolar kaynak kullanılarak 1 yıl gibi kısa bir sürede tamamlanmıştır. Türbe'nin açılışı 20 Ekim 2000 tarihinde Türkistan şehrinin 1500. kuruluş yıldönümü törenlerinde dönemin cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer ve Kazakistan Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev tarafından yapılmıştır. Ayrıca, Anadolu Türklüğü'nün de atası olan Sultan Sencer'in Türkmenistan'ın Merv Şehri'ndeki Türbesi'nin, Türkmenistan tarafından gelen istek doğrultusunda restorasyonu için fizibilitesi TİKA tarafından yapılmış ve restorasyon iki sene içerisinde tamamlanmıştır. Türbenin restorasyon işi Devlet Bakanı Dr. Reşat Doğru tarafından ihale edilmiştir. Kosovalı Türkler ve bölgede yaşayan diğer Müslüman topluluklar için bütünleştirici bir özelliği olan Murat Hüdevendigar Türbesi'nin onarım ve restorasyon çalışması da kendisinin bakanlık döneminde planlanmış, bu doğrultuda Diyanet İşleri Başkanlığı ile koordineii biçimde çalışmalar sürdürülmüştür.²⁹⁶

Türk tarihi için önemli bir belge niteliğinde olan Moğolistan'daki "Orkun Abideleri'nin Restorasyonu ve Bölgede Arkeolojik Kazılar Projesi" ile ilgili çalışmalar 57. Hükümet döneminde TİKA tarafından başlatılmış ve 2,5 ay, 80 Türk ve Moğol bilim adamından oluşan bir çalışma ekibi yerinde inceleme ve araştırmalar yapmıştır.

1995 yılında dönemin Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in Moğolistan'a yapmış olduğu seyahatte, Orkun Abideleri'nde arkeolojik çalışmalar yapılması için Türkiye ile Moğolistan arasında bir anlaşma yapılmıştır.²⁹⁷ Fakat 1995'ten itibaren 2001 yılına kadar olan süreç içerisinde bu anlaşma hayata geçirilememiştir. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin sınırları dışında gerçekleştirdiği en büyük arkeolojik çalışma olan bu proje, Türk tarihi konusunda bize yeni bilgi ve belgeler sunmaktadır. Orkun Abidelerindeki çalışmalar neticesinde, yıllardır aranan Bilge Kaan Hazinesi de ortaya çıkarılmıştır. Yukarıda arzedilen faaliyetler, TİKA'nın uluslararası düzeyde bilinen projeleridir. Ayrıca TİKA, çok sayıda ülke ve bölge projeleri ile yine çok değişik alanlarda çalışmalar gerçekleştirmiştir. Bu çalışmaların önemli bir kısmı şu şekilde sıralanabilir:

²⁹⁶ "Alaeddin Yalçinkaya, Türk Cumhuriyetlerinin Siyasi Gelişimi", Türk Cumhuriyetleri ve Petrol Boru Hatları içinde (255-293), Alaeddin Yalçinkaya (drl.), (İstanbul: Bağlam, 1998), s. 258.

²⁹⁷ *MHP Parti İçi Eğitim Faaliyetleri*, MHP Genel Merkezi Basın Propaganda ve Halkoyu Aydınlatma, Ankara 1996, s. 110, 115.

- 57. Hükümet döneminde Dışişleri Bakanlığı'ndan alınarak Devlet Bakanlığına bağlanan TİKA'nın yapısının netleşmesi amacı ile bir Kanun Tasarısı hazırlanmıştır. 1992 yılından itibaren Kanun Hükmünde Kararname ile faaliyet gösteren TİKA Kanunu oybirliği ile TBMM'de kabul edilmiştir.
- Devlet Bakanlığının davetlisi olarak OECD Genel Sekreteri Donald Johnston ülkemize gelmiş ve OECD-TİKA işbirliği ile OECD İstanbul merkezinin açılışı yapılmıştır. Bu Merkez ile Türk Cumhuriyetlerine yönelik ekonomik yatırımların ve çeşitliliğin artması hedeflenmiştir. Bu çerçevede İstanbul ekonomik alanda Avrasya'nın önemlibir merkezi haline gelmiştir.
- TİKA ile Tarım ve Köyişleri Bakanlığı arasında Türk Cumhuriyetlerine yönelik olarak tarım alanında işbirliği, tohum yardımı gibi konuları kapsayan bir anlaşma imzalanmıştır.
- TİKA ile Sanayi ve Ticaret Bakanlığı arasında Kazakistan'da El Halıcılığı'nı geliştirmek amacı ile bir işbirliği anlaşması imzalanmış ve bu anlaşma çerçevesinde, Kazakistan'da El Halıcılığı Kursları açılarak, soydaşlarımıza istihdam sahası açılmıştır. Bu kurslar, büyük ilgi görmüş ve her geçen gün kursiyer sayısı artmıştır. Diğer Cumhuriyetlerden de bu tür kursların açılması için yoğun talep gelmektedir. Bu konuda da çalışmalar hızla devam etmektedir. Kırgızistan'da düzenlenecek kurs için de protokol imzalanmıştır.
- TİKA vasıtası ile Türk Cumhuriyetlerinde KOBİ'lerin geliştirilmesi için yoğun çalışmalar ve toplantılar yapılmıştır. KOBİ çalışmalarından önce, bu cumhuriyetlerde anketler düzenlenerek, öncelikleri ve ihtiyaçları tespit edilmiştir. Bu çerçevede, Türk işadamları cumhuriyetlerdeki karşıtları ile görüştürülerek, ortak yatırım imkânlarını araştırmışlar ve KOBİ'lerin kurulması, geliştirilmesi için girişimlerde bulunmuşlardır.
- TİKA tarafından, Balkan İstikrar Fonu Konsepti çerçevesinde, Balkanlarda ekonomik ve kültürel çalışmalar başlatılmıştır. Söz konusu projeler altı ay içerisinde gerçekleştirilmiştir.
- Balkan ülkeleri istikrar politikaları bünyesinde, Balkan ülkelerine yönelik projelere ağırlık veren TİKA; KOSGEB, Hazine Müsteşarlığı, Merkez Bankası, Devlet İstatistik Enstitüsü, Rekabet Kurulu, Serbest Bölgeler Genel Müdürlüğü, Tannı ve Köyişleri Bakanlığı, Gümrük Müsteşarlığı, Özelleştirme İdaresi

Başkanlığı gibi kurumlarla işbirliği çerçevesinde hazırlanan projelerle, Balkan ülkelerinde önemli projelere imza atmıştır. TİKA kanalı ile ayrıca, Cumhuriyetlerde çok sayıda kültürel faaliyet yapılmıştır. Bankacılık sektöründen, Dışişleri Bakanlığı personelinin eğitimine kadar 17.000 üzerinde soydaşımız TİKA tarafından eğitilmiştir. TİKA, Milli Eğitim Bakanlığı, Türk Tarih Kurumu ve Türk Dil Kurumu işbirliğiyle, Türk Cumhuriyetlerinden gelen uzmanların katılımıyla oluşturulan Tarih ve Edebiyat komisyonları tarafından, Türk Cumhuriyetlerinde Seçmeli Ders Kitabı olarak okutulacak ortak kitaplarla ilgili çalışmalar devam ettirilmiştir. Tarih ders kitabının tashih işlemleri tamamlanmış olup, Edebiyat dersi kitabının Türkiye Türkçesi ile 2000'er adet basılarak ilgili ülkelere gönderilmesi sağlanmıştır. Türk Cumhuriyetleri ve Türkiye arasında ortak değerler ve bilinç oluşturmaya ve Sovyet sisteminin yarattığı karşılıklı husumetleri giderilmeye yönelik olarak 1992 yılında hazırlanan, ancak tamamlanamayan bu proje yeniden gözden geçirilmiştir.²⁹⁸

- Cumhuriyetlerde Serbest Bölgelerin kurulması, Türkoloji Bölümlerinin açılması, Türkçe öğretmeni görevlendirilmesi, gazete çıkartılması ve çeşitli kurslar düzenlenmesi, içme suyu sağlanması gibi değişik konularda TİKA başarılı ve yararlı çalışmalar yapmıştır.
- Kırgızistan için büyük önem taşıyan “Kırgızistan Karayolu Master Planı” ve “Turizm Master Planı” TİKA tarafından hazırlanmış ve Kırgızistan Cumhurbaşkanı Askar Akayev’e teslim edilmiştir.
- Moldova’da Türkler’in yaşadığı Gagoğuz Bölgesi’nde TİKA tarafından bir Radyo İstasyonu kurulmuştur. Radyonun açılışı Devlet Bakanı Çay, Gagoğuz Bölgesi Cumhurbaşkanı Croitor ve Moldova Sanayi Bakanı ve çok sayıda parlamenter tarafından yapılmıştır.
- TİKA, Kosova’da da Genelkurmay Başkanlığı ile işbirliği içinde bir radyo istasyonu kurmuştur. TİKA yurtdışında çok sayıda gazete dergi ve diğer yayınları desteklemektedir. Ayrıca, yurtdışında 14 üniversitenin Türkoloji bölümlerine katkı sağlamaktadır. Bunların yanı sıra, aylık, hakemli dergi yayınlanmıştır. TİKA

²⁹⁸ Abdulvahap Kara, “Türk Dünyasının 20 Yıllık İşbirliği Sürecinde Türkiye ve Kazakistan”, *Türk Cumhuriyetleri ve Türkiye içinde (195-209)*, Doç. Dr. Okan Yeşilot (ed.), Ümraniye Belediyesi, İstanbul 2012, s. 196-197.

faaliyetlerinin yer aldığı “Avrasya Dosyası” aylık, hakemli dergi olan “Avrasya Etüdleri” ise üç aylık olarak yayınlanmıştır.

- Bu projeler, 12 merkezdeki TİKA Proje Koordinasyon Ofislerinin etkin çalışmasıyla gerçekleştirilmiştir.²⁹⁹

- Bakanlık döneminde yaşanan bir hatırayı anlatmak istiyorum,

“Özellikle de her yurt dışı seyahatimde Atatürk'ün bizlere bıraktığı devlet terbiyesinin dikkate alarak yurt dışı seyahatlerimi yaptım. Bu seyahatlerimden birinde bir anımı da sizlerle paylaşmak isterim. Türk Dünyası'ndan Sorumlu Devlet Bakanlığı yaptığım süreçte 2002 senesinde beraberimdeki bir heyetle Nahçıvan'a resmi bir ziyaret düzenlemiştik. Bu ziyaret kapsamında Dilucu(Umut) köprüsü de ziyaret edilecekti. Dilucu(Umut) köprüsü Türkiye-Nahçıvan'ı Aras nehri üzerinden birbirine bağlayan, bir sınır köprüsüydü. Nahçıvan sınırına yaklaştığımız vakit, heyetimize rehberlik yapan kişi köprüyü ve bölge tarihini anlatıyordu. Herkesin de bildiği üzere, Atatürk'ün meşhur, “Nahçıvan, Orta -Asyadaki Türk dünyasına açılan kapısıdır. Atatürk zamanında, Türkiye ve Rusya anlaşmaları yapılırken Moskova'da görüşmeleri yapan İsmet İnönü'ye Dilucu sınır kapısının açık kalması talimatı verdiği bilinmektedir. Bu yüzden Atatürk'ün çok önem verdiği bu kapıdan arabayla değilde yürüyerek geçmenin doğru olduğunu düşündüm ve o dönem sınır ticareti yapan Azerbaycan Türkleriyle konuşarak, selamlaşarak hasret gidererek, marşlar söyleyerek heyetimizle beraber yürüyerek Nahçıvana geçmiştik. Ulu Önderimiz Gazi Mustafa Kemal Atatürk'e yıllar sonra şahsım, temsil ettiğim makamım ve Aziz Türk milleti adına ufak bir teşekkür olmuştu benim için.”

Sonuç itibariyle Türk Cumhuriyetleri, Türk ve akraba topluluklar ile koordinasyondan sorumlu olan Dr. Reşat Doğru'nun bakanlığı uhdesinde 29 Mayıs 1999-18 Nisan 2002 döneminde gerçekleştirmiş. Türkiye dahil 11 milyon kilometrekareden fazla bir alan üzerinde, toplam nüfusu 250 milyona yakın olan kardeş devlet ve topluluklardan sorumlu Devlet Bakanlığı olarak ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda,

²⁹⁹ Reşat Doğru, *Faaliyet Raporu (29 Mayıs 1999-18 Nisan 2002)*, Devlet Bakanlığı Yay., Ankara 2002, s. 15-17.

faaliyetler gerçekleştirilmiştir. Türk Dünyasının siyasi, ekonomik ve sosyo-kültürel alanlarda uluslararası düzeyde hak ettiği konuma gelmesi bakımından kısa, orta ve uzun vadeli çalışmalar bakanlığımızca planlanmıştır.

3.6. Bakanlıktan Ayrılış

Bakan Doğru bakanlıktan ayrılış sürecini şu ifadeleri ile dile getirmiştir: “Devlet Bakanlığı görevim 18 Kasım 2002 senesinde yapılan erken seçim neticesinde sona ermişti. Erken seçimi beklemiyorduk. 2001 ekonomik krizinden sonra ABD’den Kemal Derviş gelmişti. Merkez Bankası Başkanı olarak düşünülerek getirilmişken, bir anda bakan olarak kamuoyu karşısına çıkmıştı. Türkiye’ye gelince Bakanlık istediği ifade edilmişti. O zaman büyük bir ekonomik kriz olduğu için de kabul edilmek durumunda kalınmıştı. Ancak alınan çok çeşitli kararlar uygulamaya konmuş ve ekonomi rayına oturmaya başlamıştı. Faizler düşmüş para değerini korumaya başlamıştı. Ağır ekonomik tablodan ülke kurtulmaya başlamış halkta rahatlamaya başlamıştı. Böyle bir ortamda seçime neden gidilecek diye düşünceler ortaya çıkmıştı. Ancak o dönemde hükümet ortağımız olan DSP den milletvekilleri ve bakanlar istifa edip, kurulan başka bir siyasi partiye geçiyorlardı. ANAP’ta hükümetten ayrılmak istiyor düzen her geçen gün bozuluyordu. DSP’den Başbakan Yardımcısı olan Hüsamettin Özkan’ın da istifa edip İsmail Cem İpekçi’nin kurduğu partiye geçince ipler kopma aşamasına gelmişti. Genel başkanımız Devlet Bahçeli de Bursa Koca Yayıda yapılan bir şölende yaptığı konuşma esnasında ülkenin durumunu anlattıktan sonra erken genel seçimin kamuoyunda tartışılabilirliğini anlatmıştı. Erken seçim denince cinin şişeden çıkması gibi durdurmak mümkün olmuyordu. Her taraftan erken genel seçim yapılsın istekleri ortaya çıkmıştı. Muhalefet, ülkenin her tarafında mitingler yapıp kamuoyu oluşturmuyordu. Ekonomik krizden yeni çıkmış, ülke normal düzene gelirken erken seçim olması da iktidar partileri yönünden çok yanlış bir iş diye kendi aramızda konuşuluyordu. Erken seçime gitmeyelim diye genel bir düşünce vardı. Ancak hükümetin tamamen yıpranması, yeni bir hükümette kurulamaz düşüncesi üzerine TBMM ye erken seçim kanunu getirildi. MHP milletvekillerinden bazı arkadaşlar şiddetle karşı çıktılar. Başbakan Bülent Ecevit’te, kendi kendimizi idam ediyoruz dese de, TBMM de erken genel seçim kanunu kabul edildi. Kasım ayında yapılan genel seçimlerde de MHP olarak %8 civarında oy alarak baraj altında kalmıştık. Bende bakan olarak girdiğim seçimi, seçilecek kadar oyu, Tokat tan almama rağmen kaybetmiş oldum. AKP tek başına, başka partilerin de barajı

aşamamaları üzerine çok sayıda milletvekili kazanarak, büyük çoğunlukla seçimi kazanmış oldu. Hükümet kurma görevi de Abdullah Gül'e verildi. Bizde bakanlığı devretme imkânı bile bulamadan, görevden ayrılmış olduk.³⁰⁰

³⁰⁰ Reşat Doğru, “Türk Siyasetinde Bir Ömür: Reşat Doğru Bakanlıktan Ayrılış” (Ahmet Doğru), Görüşme Tarihi: 15.4.2025, Görüşme yeri: TBMM Kütüphanesi.

SONUÇ ve DEĞERLENDİRME

Reşat Doğru Tokat'ın Erbaa ilçesinde doğmuştur. İlk ve orta öğrenimini Erbaa'da tamamlamıştır. Ayrıca Tokat Öğretmen Okulunu kazanmasına rağmen dayısı Mehmet Demir Kasımoğlu'nun telkinleriyle İstanbul'a liseyi okumak üzere gitmiştir. İstanbul'un önemli liselerinden olan Pertevniyal Lisesinden mezun olmuştur. Mezun olduktan sonra İstanbul Cerrahpaşa Tıp Fakültesini kazanmış, 1979 yılında buradan mezun olmuştur. Hem lise hem de üniversite dönemlerinde siyasi hayatına ülkü ocaklarından başlayarak MHP camiasında yaptığı çalışmalar neticesinde etkili ve yetkili konuma gelmiştir. Daha sonra Almus Sağlık Ocağında ilk resmi görevine başlayarak devlet deneyimi kazanmıştır. Sonrasında Erbaa Sağlık Ocağında devlet memuriyetine devam etmiş, akabinde annesinin hasta olması nedeniyle ivedilikle Erciyes Gevher Nesibe Hastanesinde Anestezi ve Reanimasyon Bölümü asistanlığına başlamıştır. Daha sonra Ankara Dışkapı Hastanesinde Genel Cerrahi asistanlığına başlamış ve bilahere buradan da Genel Cerrahi Uzmanı olarak mezun olmuştur. Uzmanlığını almasının ardından da ilk görev yeri Yozgat Devlet Hastanesine atanmıştır. Yozgat halkı ve hastane personeli ile iyi ilişkileri neticesinde siyasette de tanınmaya başlamıştır. Daha sonra ise Tokat Devlet Hastanesine atanmıştır. Tokat'ta Kamu Çalışanları Vakfının kurulmasında öncülük ederek burada sendikal faaliyetleri yoluyla milliyetçi camianın teveccühünü ve sevgisini kazanmıştır.

İlk seçimlerde Alpaslan Türkeş'in dikkatini çekerek 1995 seçimlerde 2.sıra adayı olarak seçimlere katılmıştır. Yeterli oy alınmasına rağmen MHP'nin seçim barajını geçememesini nedeniyle Meclise girememiştir. Aradan 4 sene geçtikten sonra 1999 yılında yapılan erken seçim nedeniyle seçimler yenilenmiş ve bu sayede Meclise girebilmiştir. Hükümetin kurulmasından bir süre sonra da Türk Dünyasından Sorumlu Devlet Bakanlığı görevine getirilerek devletin üst makamlarına gelmiştir.

Reşat Doğru'nun Türk siyasetine yaptığı katkılar hakkında şunları söyleyebiliriz. Reşat Doğru, Türkiye'deki siyasi yaşamında ülkücü geleneğinden gelen, MHP içinde her kademesinde çalışmış ve önemli makamlara gelmiş birisidir. Ayrıca MHP bünyesinde uzun yıllar siyasette aktif rol üstlenmiş önde gelen devlet adamlarından birisi olmuştur. Siyaset anlayışı ve faaliyetleri genel itibarıyla ülkücü geleneğinden geldiği için MHP'nin ana ilkeleri ve ideolojisini benimsemiş, vatandaş odaklı politikalar geliştirmiştir. Bu siyasetinin ana ilkelerini şu şekilde şekillendiğini görürüz:

1. Milliyetçi ve Muhafazakâr Temellere Bakışı: Reşat Doğru'nun siyasi görüşlerinin esasını Türk milliyetçiliği oluşturur. Ülkesinin birliğini, bütünlüğünü ve milli değerlerini her şeyin üzerinde gören bir yaklaşım benimsemiştir. Bu özellik, onun konuşmalarında ve yaptığı açıklamalarda sık sık kendini göstermektedir. Ayrıca, geleneksel ve muhafazakâr değerlere olan bağlılığı, siyasetinin önemli bir parçasını oluşturur. Bu nedenle aile yapısına ve ahlaki değerlere bağlılığı, toplumsal düzenin doğru şekilde şekillendirilmesi konusunda hassasiyetleri vardır. Hem bugünün gençliğine hem de geleceğin gençliğine pek çok uyarıda bulunarak bu hassasiyetlerini göstermiştir.
2. Devlet ve Millet Bütünlüğü Vurgusu: Doğru, devletin ve milletin bölünmez bütünlüğüne olan inancını her fırsatta, her defasında açıkça ifade etmiştir. Ülkenin iç ve dış tehlikelerle başa çıkabilmesi için sağlam bir devlet yapısının ve milli dayanışmanın şart olduğunu belirtmiştir. Terörle mücadele, ülke savunması ve ulusal güvenlik meselelerinde kararlı bir tutum sergilemiştir.
3. Ekonomik ve Sosyal Politikalara Bakışı: Ekonomik alanda, başta yerli sanayinin ve üretimin teşvik edilmesi ve desteklenmesi gerektiğini öne sürmüştür. Ayrıca tarım ve hayvancılığın geliştirilmesi, Tokat'ta yerel üretimin desteklenmesi gibi konuları ele almış ve bu konuda gerekli girişimleri yapmıştır. Sosyal politikalarında anlayışına ise toplum katmanları arasında sosyal eşitliğin sağlanması, yoksullukla mücadele edilmesi ve dezavantajlı gruplara devletin yardım elini uzatarak gerekli önlemlerin alınmasını istemiştir. Eğitimin önemine dikkat çekerek, gençlerin milli ve manevi değerlere uygun olarak yetiştirilmesi gerektiğini ifade etmiştir.
4. Parti İçi ve Dışı Siyasi Faaliyetlerine Bakışı: Doğru, MHP içinde farklı görevlerde bulunmuştur. Uzun süre MHP Tokat Milletvekili olarak TBMM'de yer alması, onun siyasi hayatının kayda değer bir bölümünü oluşturur. Meclis kürsüsünde yaptığı konuşmalarında, partisiyle ilgili görüşlerini ve ulusal meseleler hakkındaki fikirlerini ifade etmiştir. Parti disiplini ve liderliğe bağlılığı ile tanınan bir siyasetçidir. Siyasetini sadece Meclis ile sınırlı tutmayıp, saha etkinliklerine de önem vermiştir. Seçmenleriyle sürekli iletişim halinde olmuş, onların sorunlarını dinleyerek çözümler bulmaya çalışmıştır. Özellikle kendi seçim bölgesi olan Tokat'ta geniş bir destekçi kitlesine sahip olmuştur.

5. Dürüstlük ve Şeffaflık İlkesi: Siyasi görüş itibarıyla dürüstlük ve şeffaflık, Reşat Doğru'nun en fazla önem atfettiği meseleler arasındadır. Kamu fonlarının etkin şekilde kullanılması, devlet idaresinde adalet ve hesap verme sorumluluğu gibi konular olarak ön plana çıkar.
6. Tokat'ın Gelişmesine ve Büyümesine Katkı Sağlamak: Her konuşmasında Tokat'ın sorunlarını TBMM kürsüsünde dile getirerek aynı zamanda çözüm önerileri hükümete sunarak yardımcı olmaya çalışmıştır. Tokat'a diğer gelişmiş illerinde ne varsa getirmeye çalışması takdire şayandır.

Reşat Doğru'nun siyaset anlayışı, Türk milliyetçiliği, muhafazakârlık, devlet ve millet bütünlüğü prensipleri üzerine inşa edilmiştir. Siyasi kariyeri boyunca bu değerlere bağlı kalmış, partisinin ve ülkücü camianın temel ideallerini savunmuştur.

TBMM Arşiv ve Kütüphanesinde genel kurulda yapılan toplantıların yer aldığı TBMM Zabıt Cerideleri “Tutanak Dergisi” Gizli Celse Zabıtları'ndan hareketle, Reşat Doğru, 21. Dönem TBMM (02.05.1999-01.10.2002) Genel Kurul Tutanaklarına göre 43 defa gerek iç gerek dış siyasete ilişkin kürsüde konuşma yapmıştır. Bunlardan yedisi yazılı soruya çevrilen sözlü soru önergesi, 31 tanesi bizzat kürsüde yapılan konuşmalardır. Ayrıca beş gündem dışı söz almıştır. 23. Dönem TBMM (23.07.2007-12.06.2011) Genel Kurul Tutanaklarına göre 100 defa gerek iç gerek dış siyasete ilişkin kürsüde konuşma yapmıştır. Bunlardan 17 yazılı soruya çevrilen sözlü soru önergesi, bir adet sözlü soru önergesine verilen cevap olup, 80 tanesi bizzat kürsüde yapılan konuşmalardır. Ayrıca üç gündem dışı söz almıştır. 24. Dönem TBMM (28.06.2011-23.04.2015) Genel Kurul Tutanaklarına göre 249 defa gerek iç gerek dış siyasete ilişkin kürsüde konuşma yapmıştır. Bunlardan yazılı soruya çevrilen sözlü soru önergesi, bir adet sözlü soru önergesine verilen cevap olup, tanesi bizzat kürsüde yapılan konuşmalardır. Ayrıca gündem dışı söz almıştır.

Türk Cumhuriyetleri, Türk ve Akraba Topluluklar ile koordinasyondan sorumlu olan Devlet Bakanlığı'nın 29 Mayıs 1999-18 Nisan 2002 döneminde gerçekleştirmiş olduğu faaliyetler, özetle yukarıda arzedilmeğe çalışılmıştır. Türkiye dâhil 11 milyon kilometrekare 'den fazla bir alan üzerinde, toplam nüfusu 250 milyona yakın olan kardeş devlet ve topluluklardan sorumlu Devlet Bakanlığı olarak her türlü zorluğa ve imkânsızlığa rağmen ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda, yukarıda bahsi geçen

faaliyetler gerçekleştirilmiştir. Bakanlık döneminde, Türkiye ile Türk Dünyası arasındaki ilişkilerin en üst seviyeye çıkarılması, Türk Dünyasının siyasi, ekonomik ve sosyokültürel alanlarda uluslararası düzeyde hak ettiği konuma gelmesi bakımından kısa, orta ve uzun vadeli çalışmalar Bakanlık tarafından planlanmalar yapılmıştır. Türkiye'nin ve Türk Dünyasının aydınlık geleceği bakımından Bakanlığının üstlendiği sorumluluk büyüktür. Bakan Doğru'ya göre, Türklüğün kutlu geleceği için eldeki tüm imkânlar kullanılmaya çalışılmış; Türkiye'deki kamu, özel ve gönüllü kurum ve kuruluşlar ile insan kaynakları azami verim alınacak biçimde koordine edilmeye çalışılırsa daha iyi sonuçlar elde edilebilir.

KAYNAKÇA

Kitaplar

AĞANOĞLU, H. Yıldırım, *Osmanlı'dan Cumhuriyete Balkanlar'ın Makûs Talihi*, Kum Saati Yay., İstanbul 2001.

BABAKURBAN, Ziyaeddin, *Dış Türkler ve Türkistan Davası*, Doğan Güneş Yay., İstanbul 1962.

Basında Dış Türkler Bibliyografya VI, TC Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Dokümantasyon Daire Başkanlığı Yayınları, Ankara 2001, s. V-XXII.

KARCI, BETÜL, *Demokrat Parti Dönemi'nde Tokat(1950-1960)*, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat 2019.

CAN, Adem, *Yeni Kafkasya Mecmûası*”, *Bilig Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, (41), (2007).

ÇAVDAR, Necati, “Üç Devrin Mazisi Son Osmanlı Sadrazamı Ahmet Tevfik Paşa”, 2017,s.15.

COLLINGWOD, R. G., *Tarih Tasarımı*, (çev. Kurtuluş Dinçer), İstanbul 1990.

COOPERSON, Michael, *Classical Arabic Biography: The Heirs of the Prophets in the Age of al-Ma'mûn*, Cambridge University Press, 2000.

COŞKUN, Recai ,“20. Yüzyıl Türk Aydınlanması: Türkiye'deki Turan ve Turan'daki Türkiye”, *Türkiz*, 33 (17), 2012.

ÇUKUROVA, Bülent, “Millî Mücadele Anıları Üzerine Bir Bibliyografya Denemesi I”, *AtatürkHata! Yer işareti tanımlanmamış. Yolu*, Cilt 6, S. 23, Mayıs 1999.

DOĞRU,Reşat, *Faaliyet Raporu (29 Mayıs 1999-18 Nisan 2002)*, Devlet Bakanlığı Yay., Ankara 2002.

KARA, Abdulvahap, “Türk Dünyasının 20 Yıllık İşbirliği Sürecinde Türkiye ve Kazakistan”, *Türk Cumhuriyetleri ve Türkiye içinde (195-209)*, Doç. Dr. Okan Yeşilot (ed.), Ümraniye Belediyesi, İstanbul 2012.

KÜTÜKOĞLU, Mübahat, *Tarih Araştırmalarında Usul*, İstanbul 1991,

MHP Parti İçi Eğitim Faaliyetleri, MHP Genel Merkezi Basın Propaganda ve Halkoyu Aydınlatma, Ankara 1996.

- NALBANTOĞLU, Muhiddin, *Alparslan Türkeş ile Tarihi Aydınlatan Sohbetler*, Toker Yay., İstanbul 2010.
- OLGUN, İbrahim “Anı Türü ve Türk Edebiyatında Anı”, *Türk Dili*, Cilt XXV, S. 246, Mart 1976.
- ÖZDEMİR, Emin, “Anı ve Anı Dilimiz Üzerine”, *Türk Dili*, Cilt XXV, S. 246, Mart 1976.
- SARAY, Mehmet, *Türk-Rus Münasebetlerinin Bir Analizi*, MEB Yay., İstanbul 1998.
- STONE, Lawrence, “The Revival of Narrative: Reflections on a New Old History,” *Past and Present* 85, 1979.
- TERZİOĞLU, Derin, “Tarihi İnsanlı Yazmak”, *Cogito* 29 Güz 2001.
- TOGAN, Zeki Velidî, *Tarihte Usul*, İstanbul 1981.
- Türkiye İle Türk Cumhuriyetleri ve Bölge Ülkeleri İlişkileri Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, DPT yay., Ankara 2000.
- YALÇINKAYA, Alaeddin, “Türk Cumhuriyetlerinin Siyasi Gelişimi”, *Türk Cumhuriyetleri ve Petrol Boru Hatları içinde* (255-293), Alâeddin Yalçinkaya (drl.), (İstanbul: Bağlam, 1998).
- YAMAN,E., A. K. Bolaç, A. Esatoğlu, *Türkiye’deki Türk Dünyası*, Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara 2015.

Resmî Yayınlar

- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 21,C. 24, Yasama Yılı 2,(25.1.2000), s.284.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 21,C. 33, Yasama Yılı 2,(18.5.2000), s.75.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 21,C. 33, Yasama Yılı 2,(18.5.2000), s.76.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 21,C 33, Yasama Yılı 2,(24.5.2000), s.294.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 21,C. 33, Yasama Yılı 2,(26.5.2000), s.463.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 21,C. 33, Yasama Yılı 2,(30.5.2000), s.707-712.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 21,C. 33, Yasama Yılı 2,(30.5.2000), s.707-712.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 21,C. 87, Yasama Yılı 2,(26.2.2002), s.77-78.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 21,C. 27, Yasama Yılı 2,(29.2.2000), s.288-289.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 21,C.31, Yasama Yılı 2, (20.4.2000), s. 452-453.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 21,C.33, Yasama Yılı 2,(30.5.2000), s. 530-532.

- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 21,C.63, Yasama Yılı 3,(15.5.2001), s.550.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 21,C 4, Yasama Yılı 1,(25.6.1999), s.129-130.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 21,C. 11, Yasama Yılı 1,(25.8.1999), s. 558-559.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 21,C.19, Yasama Yılı 2,(25.11.1999), s.712-714.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 21,C. 21, Yasama Yılı 2,(24.12.1999), s.215-217.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 21,C. 22, Yasama Yılı 2,(27.12.1999), s.433-434.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 21,C. 27, Yasama Yılı 2,(29.2.2000), s.244.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 21,C. 30, Yasama Yılı 2,(11.4.2000), s. 450-451.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 21,C.30, Yasama Yılı 2,(11.4.2000), s.453.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 21,C.32, Yasama Yılı 2,(9.5.2000), s.228.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 21,C.32, Yasama Yılı 2,(11.5.2000), s. 411.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 21,C.32, Yasama Yılı 2,(11.5.2000), s. 413.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 21,C. 33, Yasama Yılı 2,(30.5.2000), s. 530-532.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 21,C. 49, Yasama Yılı 3,(13.12.2000), s.199-200.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 21,C. 51, Yasama Yılı 3,(2.1.2001), s. 439-440.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 21,C. 52, Yasama Yılı 3,(10.1.2001), s. 236- 241.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 21,C. 55, Yasama Yılı 3,(20.2.2001), s.326-327.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 21,C.56, Yasama Yılı 3,(22.2.2001), s.20-22.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 21,C.56, Yasama Yılı 3,(28.2.2001), s.297.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 21,C.65, Yasama Yılı 3,(5.6.2001), s. 292-293.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 21,C.65, Yasama Yılı 3,(7.6.2001), s.737.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 21,C.67, Yasama Yılı 3,(19.4.2001), s.280.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 21,C. 67, Yasama Yılı 3,(19.4.2001), s.281.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 21,C.79, Yasama Yılı 3,(8.12.2001), s.571.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 21,C. 79, Yasama Yılı 3,(8.12.2001), s.572.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 21,C. 81, Yasama Yılı 3,(28.12.2001), s.174.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 21,C. 81, Yasama Yılı 4,(28.12.2001), s.516.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 21,C. 79, Yasama Yılı 3,(8.12.2001), s.95-98.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C. 53, Yasama Yılı 4,(11.6.2009), s.123.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C. 53, Yasama Yılı 4,(17.11.2009), s.124.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C.58, Yasama Yılı 4,(6.1.2010), s.481-482.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C. 58, Yasama Yılı 4,(6.1.2010), s.483-484.

- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C. 60, Yasama Yılı 4,(4.2.2010), s.127.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C.60, Yasama Yılı 4,(9.2.2010), s.246-248.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C. 61, Yasama Yılı 4,(18.2.2010), s.136-137.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C. 61, Yasama Yılı 4,(18.2.2010), s.137-138.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C. 62, Yasama Yılı 4,(24.2.2010), s.23-25.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C. 62, Yasama Yılı 4,(25.2.2010), s.164-165.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C. 63, Yasama Yılı 4,(9.3.2010), s.233-234.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C.64, Yasama Yılı 4,(23.3.2010),s.381-383.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C. 64, Yasama Yılı 4,(24.3.2010),s.533-536.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C. 65, Yasama Yılı 4,(6.4.2010),s.530-531.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C. 66, Yasama Yılı 4,(13.4.2010),s.212-214.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C. 68, Yasama Yılı 4,(27.4.2010),s.496-497.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C. 68, Yasama Yılı 4,(27.4.2010),s.529-530.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C. 74, Yasama Yılı 4,(7.7.2010),s.683-685.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C. 79, Yasama Yılı 5,(20.9.2010),s.394-396.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C. 79, Yasama Yılı 5,(20.9.2010),s.396-397.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C. 80, Yasama Yılı 5,(26.9.2010),s.51-52.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C.80, Yasama Yılı 5,(27.9.2010),s.298-299.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C. 81, Yasama Yılı 5,(4.11.2010),s.213-215.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C. 81, Yasama Yılı 5,(4.11.2010),s.211-213.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C. 81, Yasama Yılı 5,(9.11.2010),s.290-291.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C.83, Yasama Yılı 5,(1.12.2010),s.242-243.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C.83, Yasama Yılı 5,(2.12.2010),s.431-433.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C.83, Yasama Yılı 5,(3.12.2010),s.647-648.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C.89, Yasama Yılı 5,(5.1.2011),s.13-15.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C. 96, Yasama Yılı 5,(10.3,2011),s.27-28.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C.97, Yasama Yılı 5,(27.3,2011),s. 41.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C.15, Yasama Yılı 2,(20.2.2008), s.13.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C.20, Yasama Yılı 2,(9.4.2008), s.543.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C. 39, Yasama Yılı 3,(11.2.2008), s.485-486.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C.39, Yasama Yılı 3,(19.2.2009), s.990-992.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C.43, Yasama Yılı 3,(4.4.2009), s.447.

- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C.46, Yasama Yılı 3,(11.6.2009), s.737.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C.46, Yasama Yılı 3,(11.6.2009), s.736.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C.97, Yasama Yılı 5,(27.3,2011),s.41-42.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C.21, Yasama Yılı 2,(27.5.2008),s.599.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C. 23, Yasama Yılı 2,(18.6.2008),s. 156-157.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C.38, Yasama Yılı 3,(3.2.2008),s.1021.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C.47, Yasama Yılı 3,(25.6.2008),s.876-878.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C.52, Yasama Yılı 4,(10.11.2008),s. 449-451.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C.53, Yasama Yılı 4,(18.11.2008),s.349.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C.60, Yasama Yılı 4,(9.2.2010),s. 239-243.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C.72, Yasama Yılı 4,(18.6.2010),s.530-531.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C.72, Yasama Yılı 4,(22.6.2010),s.735-736.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C. 74, Yasama Yılı 4,(2.7.2010),s.196.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C. 20, Yasama Yılı 2,(7.5.2008), s. 218-220.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C.21, Yasama Yılı 2,(27.5.2008), s.599.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C.23, Yasama Yılı 2,(18.6.2008), s. 156-158.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C.21, Yasama Yılı 2,(20.5.2008),s.203.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C.24, Yasama Yılı 2,(8.7.2008),s.381.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C.24, Yasama Yılı 2,(8.7.2008),s.381-382.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C.25, Yasama Yılı 2,(16.7.2008),s.310-311.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C.27, Yasama Yılı 3,(1.9.2008),s.589-590.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C.27, Yasama Yılı 3,(1.9.2008),s. 591.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C. 3, Yasama Yılı 5,(31.9.2007), s.441.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C.4, Yasama Yılı 2,(6.11.2007), s.46.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C.4, Yasama Yılı 2,(6.11.2007), s.72.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C.2, Yasama Yılı 2,(7.11.2007), s.173.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C.2, Yasama Yılı 2,(7.11.2007), s.174.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C.4, Yasama Yılı 2,(18.11.2007), s.305.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C.4, Yasama Yılı 2,(13.11.2007), s.502.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C.5, Yasama Yılı 2,(15.11.2007), s.51.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C.5, Yasama Yılı 2,(22.11.2007), s.469-471.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C.5, Yasama Yılı 2,(27.11.2007), s.602.

- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C. 6, Yasama Yılı 2,(28.11.2007), s.72.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C.8, Yasama Yılı 2,(5.12.2007), s. 83-85.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C. 8, Yasama Yılı 2,(7.12.2007), s.368.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C.9, Yasama Yılı 2,(13.12.2007), s.741.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C.11, Yasama Yılı 2,(2.1.2008), s.221.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C.11, Yasama Yılı 2,(8.1.2008), s.463.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C.11, Yasama Yılı 2,(8.1.2008), s.493, 521.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C.12, Yasama Yılı 2,(22.1.2008), s.646.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C.12, Yasama Yılı 2,(23.1.2008), s.843..
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C.13, Yasama Yılı 2,(29.1.2008), s.193.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C.13, Yasama Yılı 2,(30.1.2008), s.350.¹
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C.13, Yasama Yılı 2,(30.1.2008), s.328.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C.13, Yasama Yılı 2,(5.2.2008), s. 548-550.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C.13, Yasama Yılı 2,(5.2.2008), s.581.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C.14, Yasama Yılı 2,(19.2.2008), s. 666-668.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C.14, Yasama Yılı 2,(19.2.2008), s.647.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C.15, Yasama Yılı 2,(26.2.2008), s.235.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C.15, Yasama Yılı 2,(27.2.2008), s.426.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C.16, Yasama Yılı 2,(6.3.2008), s.116.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C.16, Yasama Yılı 2,(11.3.2008), s.211.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C.16, Yasama Yılı 2,(12.3.2008), s.383.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C.16, Yasama Yılı 2,(12.3.2008), s.367-368.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C.16, Yasama Yılı 2,(20.3.2008), s.874.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C.17, Yasama Yılı 2,(3.4.2008), s. 946-947.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C.17, Yasama Yılı 2,(27.3.2008), s.383.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C.20, Yasama Yılı 2,(7.5.2008), s.257.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C.20, Yasama Yılı 2,(8.5.2008), s.424, 442-443.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C. 20, Yasama Yılı 2,(14.5.2008), s.927.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C.21, Yasama Yılı 2,(21.5.2008), s.290.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C.22, Yasama Yılı 2,(4.6.2008), s.311.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C.22, Yasama Yılı 2,(5.6.2008), s.460.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C. 23, Yasama Yılı 2,(17.6.2008), s.58.

- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C.23, Yasama Yılı 2,(17.6.2008), s.84.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C. 23, Yasama Yılı 2,(25.6.2008), s.720.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C.24, Yasama Yılı 2,(2.7.2008), s.90.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C. 24, Yasama Yılı 2,(3.7.2008), s.203.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C.24, Yasama Yılı 2,(8.7.2008), s.312.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C.24, Yasama Yılı 2,(8.7.2008), s.338.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C.26, Yasama Yılı 2,(29.7.2008), s. 169-171.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C.26, Yasama Yılı 2,(30.7.2008), s.336.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C.26, Yasama Yılı 2,(31.7.2008), s.457.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,C.26, Yasama Yılı 2,(31.7.2008), s.498.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 23,Cilt 29, Yasama Yılı 3,(15.9.2008), s.407.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 24, Yasama Yılı 2,(30. 5. 2000), s. 707-708.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 24, Yasama Yılı 4,(26,2. 2012), s. 77.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 24, Yasama Yılı 4,(29,3. 2012), s. 1084.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 24,C. 103, Yasama Yılı 5,(18.2.2015), s.792-793.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 24,C.92, Yasama Yılı 5,(18.11.2014), s.93-105.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 24,C.93, Yasama Yılı 5,(26.11.2014), s.221-223.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 24,C.60, Yasama Yılı 4,(24.9.2013), s.771.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 24,C.80, Yasama Yılı 4,(18.6.2014), s.19.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 24,C.75, Yasama Yılı 4,(22.4.2014), s.1064.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 24,C.78, Yasama Yılı 4,(4.6.2014), s.392-393.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 24,C.78, Yasama Yılı 4,(4.6.2014), s.393
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 24,C.76, Yasama Yılı 4,(29.4.2014), s.216-217.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 24,C.102, Yasama Yılı 5,(26.02.2015), s. 799-800.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 24,C.107, Yasama Yılı 5,(13.3.2015), s. 580-581.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 24,C.111, Yasama Yılı 5,(1.4.2015), s. 277-278.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 24,C.111, Yasama Yılı 5,(1.4.2015), s.278.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 24,C. 89, Yasama Yılı 5,(16.9.2014), s. 16-18.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 24,C.60, Yasama Yılı 4,(24.09.2013), s. 757-758.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 24,C.69, Yasama Yılı 4,(16.1.2014), s. 165-166.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 24,C.71, Yasama Yılı 4,(12.2.2014), s. 701-702.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 24,C.75, Yasama Yılı 4,(9.4.2014), s.35-36.

- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 24,C.80, Yasama Yılı 4,(19.6.2014), s.249.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 24,C. 81, Yasama Yılı 4,(3.7.2014.), s.829.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 24,C. 90, Yasama Yılı 5,(11.11.2014), s. 1367-1396.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 24,C.107, Yasama Yılı 5,(13.3.2015), s. 567-581.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 24,C. 88, Yasama Yılı 5,(15.9.2014), s. 397-426.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 24,C.111, Yasama Yılı 5,(1.4.2015), s.231.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 24,C.106, Yasama Yılı 5,(2.3.2015), s.32.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 24,C.89, Yasama Yılı 5,(6.9.2014), s.28.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 24,C.99, Yasama Yılı 5,(13.1.2015), s.835.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 24,C.113, Yasama Yılı 5,(4.4.2015), s.18.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 24,C.89, Yasama Yılı 5,(21.9.2014), s.291-292.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 24,C.101, Yasama Yılı 5,(3.2.2015), s.1068.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 24,C.101, Yasama Yılı 5,(19.11.2014). s.232.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 24,C.101, Yasama Yılı 5,(14.1.2015), s.46.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 24,C.103, Yasama Yılı 5,(10.2.2015), s.28-29.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 24,C.103, Yasama Yılı 5,(10.2.2015), s.28-29.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 24,C.111, Yasama Yılı 5,(31.3.2015), s.23.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 24,C.107, Yasama Yılı 5,(10.3.2015), s.23.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 24,C.102, Yasama Yılı 5,(4.2.2015), s.23.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 24,C.103, Yasama Yılı 5,(11.2.2015), s.289.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 24,C. 99, Yasama Yılı 5,(7.1.2015), s.545.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 24,C.103, Yasama Yılı 5,(12.2.2015), s.400.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 24,C.89, Yasama Yılı 5,(22.9.2015), s.430-431.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 24,C.106, Yasama Yılı 5,(3.3.2015), s.230-231.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 24,C.60, Yasama Yılı 5,(24.9.2013), s.765.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 24,C.60, Yasama Yılı 4,(23.9.2013), s.661.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 24,C.62, Yasama Yılı 4,(21.9.2013), s.688.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 24,C.62, Yasama Yılı 4,(26.11.2013), s.793.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 24,C.62, Yasama Yılı 4,(20.11.2013), s.575.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 24,C.68, Yasama Yılı 4,(14.11.2014), s.974.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 24,C.68, Yasama Yılı 4,(14.1.2014), s.994.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 24,C.69, Yasama Yılı 4,(15.1.2014.), s.33.

- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 24,C.69, Yasama Yılı 4,(16.1.2014.), s.179.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 24,C.70, Yasama Yılı 4,(4.2.2014.), s.751.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 24,C.75, Yasama Yılı 4,(9.4..2014.), s.48-49.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 24,C.76, Yasama Yılı 4,(30.4.2014), s.340.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 24,C.77, Yasama Yılı 4,(8.5.2014), s.272.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 24,C.77, Yasama Yılı 4,(20.5.2014), s.643-644.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 24,C.79, Yasama Yılı 4,(17.6.2014), s.1163.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 24,C.80, Yasama Yılı 4,(18.6.2014), s.19.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 24,C.92, Yasama Yılı 5,(18.11.2014.), s.106.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 24,C.96, Yasama Yılı 5,(12.12.2014), s.323.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 24,C.96, Yasama Yılı 5,(12.12.2014), s.324.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 24,C.96, Yasama Yılı 5,(12.12.2014), s. 323-325.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 24,C.65, Yasama Yılı 5,(26.12.20215), s. 799-800.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 24, C.78,Yasama Yılı 4,(04.06.2014), s. 846-870.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 24,C.79,Yasama Yılı 4,(04.06.2014), s. 5-29-1162.

Sözlü Tarih Çalışması

Reşat Doğru, “Türk Siyasetinde Bir Ömür: Reşat Doğru Devlet Adamlığı, Şahsiyeti ve Hatıralar” (Ahmet Doğru), Görüşme Tarihi: 17.4.2025, Görüşme yeri: TBMM Kütüphanesi.

Reşat Doğru, “Türk Siyasetinde Bir Ömür: Reşat Doğru Devlet Adamlığı, Şahsiyeti ve Hatıralar” (Ahmet Doğru), Görüşme Tarihi: 17.4.2025, Görüşme yeri: TBMM Kütüphanesi.

Reşat Doğru, “Türk Siyasetinde Bir Ömür: Reşat Doğru Devlet Adamlığı, Şahsiyeti ve Hatıralar” (Ahmet Doğru), Görüşme Tarihi: 17.4.2025, Görüşme yeri: TBMM Kütüphanesi.

Reşat Doğru, “Türk Siyasetinde Bir Ömür: Reşat Doğru Devlet Adamlığı, Şahsiyeti ve Hatıralar” (Ahmet Doğru), Görüşme Tarihi: 17.4.2025, Görüşme yeri: TBMM Kütüphanesi.

Reşat Doğru, “Türk Siyasetinde Bir Ömür: Reşat Doğru Devlet Adamlığı, Şahsiyeti ve Hatıralar” (Ahmet Doğru), Görüşme Tarihi: 17.4.2025, Görüşme yeri: TBMM Kütüphanesi.

Reşat Doğru, “Türk Siyasetinde Bir Ömür: Reşat Doğru Devlet Adamlığı, Şahsiyeti ve Hatıralar” (Ahmet Doğru), Görüşme Tarihi: 17.4.2025, Görüşme yeri: TBMM Kütüphanesi.

Reşat Doğru, “Türk Siyasetinde Bir Ömür: Reşat Doğru Devlet Adamlığı, Şahsiyeti ve Hatıralar” (Ahmet Doğru), Görüşme Tarihi: 17.4.2025, Görüşme yeri: TBMM Kütüphanesi.

H. Yıldırım Ağanoğlu, *Osmanlı'dan Cumhuriyete Balkanlar'ın Makûs Talihi*, Kum Saati
Reşat Doğru, “Türk Siyasetinde Bir Ömür: Reşat Doğru Bakanlıktan Ayrılış” (Ahmet Doğru), Görüşme Tarihi: 15.4.2025, Görüşme yeri: TBMM Kütüphanesi.

İnternet Kaynakları

<https://turan.org/turk-dunyasi-arastirmalari-vakfi/> Erişim Tarihi: 14.06.2025.

ÖZGEÇMİŞ

